

Bergen kommune

► Skoler for det 21. århundre

Erfaringsinnhenting fra seks skoler

Oppdragsnr.: 5195559 Dokumentnr.: 1 Versjon: 1 Dato: 2020-02-14

Oppdragsgiver: Bergen kommune
Oppdragsgivers kontaktperson: Oda Ure
Rådgiver: Norconsult AS, Vestfjordgaten 4, NO-1338 Sandvika
Oppdragsleder: Siv Stavem
Fagansvarlig: Endre Ljones
Andre nøkkelpersoner: Espen Storstrand, Sigrid Hestnes. Underkonsulent Helge Støren fra Telemarksforskning har bistått med kvalitetssikring

1	2020-02-14	Erfaringsinnhenting fra seks skoler i Bergen	Sigrid Hestnes	Endre Ljones	Siv Stavem
Versjon	Dato	Beskrivelse	Utarbeidet	Fagkontrollert	Godkjent

Dette dokumentet er utarbeidet av Norconsult AS som del av det oppdraget som dokumentet omhandler. Opphavsretten tilhører Norconsult AS. Dokumentet må bare benyttes til det formål som oppdragsavtalen beskriver, og må ikke kopieres eller gjøres tilgjengelig på annen måte eller i større utstrekning enn formålet tilsier.

► Sammendrag

Norconsult har gjennomført oppdraget «Erfaringsinnhenting fra seks skoler» for Bergen kommune. Hensikten med oppdraget er å bidra med kunnskap og læring for at kommunen skal kunne bli enda bedre bestillere. Bergen kommune er en av Norges største skoleeiere og en av de største bestillere av nye skoler. De seks skolene i oppdraget er ferdigstilt i perioden 2012-2017, og i løpet av denne tidsperioden har det vært endringer i standarddokumentene for skoleanlegg. Etter avtale med oppdragsgiver har vi allikevel benyttet de oppdaterte kravdokumentene i våre vurderinger, til tross for at dette på enkelte punkter vil fremstå som urimelige krav for skoleanlegget. To av skolene har barnetrinn og ungdomstrinn, mens de øvrige fire har kun barnetrinn.

Norconsult har gjennomført gruppeintervjuer etter gåturmetoden og observasjoner over et tidsrom på en uke ved hver enkelt skole. Bildene i rapporten illustrerer teksten om hvordan skolebygningene er tatt i bruk.

I rapporten dokumenteres funn om ulike skolekulturer, og ulik bevissthet og kompetanse for bruk av fysisk læringsmiljø. I diskusjonen løftes dette opp til spørsmål om hvordan de ulike brukergruppene kan tilegne seg den ønskede kompetansen som beskrives gjennom kravdokumentene og strategidokumentene til Bergen kommune. Rapporten konkluderer med at Bergen bygger skoleanlegg som i all hovedsak ivaretar sine egne krav til utforming, men at det synes å være uklarheter om hvordan arealene utmåles i prosjektene. Det konkluderes også at det er mange av brukerne i skolene som har høy bevissthet om bruk av det fysiske læringsmiljøet, men at det skorter på kompetansen til å dra nytte av fordelene i det fleksible miljøet man har til rådighet.

Det har vært et interessant og krevende oppdrag som vi håper kan være til nytte for Bergen kommune og for andre planleggere av skoleanlegg. Ressursbruk vil alltid sette grenser for hva som kan gjøres i en evaluering. Med så mange som seks skoleanlegg i utvalget, er det med begrenset dybde man kan gå inn i hver enkelt av dem. Vi mener allikevel at det har fremkommet interessante funn for hver av skolene og at det gir et grunnlag for videreutvikling av Bergen kommunes standarddokumenter for planlegging av skoleanlegg.

Innhold

1	Innledning med avklaring av oppdraget	7
1.1	Erfaringsseminar med representanter for et utvalg Bergensskoler	7
1.2	Workshop med Bergen kommunes planleggere og bestillere av skoler	8
1.3	Programteori og logiske modeller	8
1.4	Innsikt og kompetanse for fysisk læringsmiljø	10
1.5	Kort presentasjon av aktuelle standarddokumenter og avklaring av sentrale begreper i standarddokumentene	10
1.6	Bilder og tegninger i rapporten	12
1.7	Etiske overveielser	12
2	Metode	13
2.1	Om utvalget	13
2.2	Observasjoner i trinnarealer	13
2.3	Intervjuvandring	14
3	Hellen skole (1-7). Presentasjon av funn med forslag til enkle tiltak	15
3.1	Kort presentasjon av skolen	15
3.2	Hjemmeområder	16
3.3	Spesialutstyrte arealer	22
3.4	Personalarealer	26
3.5	Fellesarealer	28
3.6	Driftsarealer	30
3.7	Idrettsarealer med vestibyleareal	33
3.8	Kunst og dekorasjon	34
3.9	Uteområdet	35
3.10	Kompetanse og kompetansebygging for bruk av fysisk læringsmiljø	37
3.11	Sammendrag og forslag til tiltak	38
4	Landås skole (1-7). Presentasjon av funn med forslag til enkle tiltak	39
4.1	Kort presentasjon av skolen	39
4.2	Hjemmeområder	40
4.3	Spesialutstyrte læringsarealer	48
4.4	Fellesarealer	52
4.5	Personalarealer	54
4.6	Driftsarealer	59
4.7	Kunst og dekorasjon	60
4.8	Uteområdet	60
4.9	Kompetanse og kompetansebygging for bruk av fysisk læringsmiljø	61
4.10	Sammendrag og forslag til tiltak	62

5	Nattland oppveksttun (1-10). Presentasjon av funn med forslag til enkle tiltak	63
5.1	Kort presentasjon av skolen	63
5.2	Hjemmeområder	64
5.3	Hjemmeområder i sidebygning	67
5.4	Spesialutstyrte læringsarealer	69
5.5	Idrettsarealer	75
5.6	Fellesarealene	77
5.7	Administrasjon og ledelse	80
5.8	Uteområdet	83
5.9	Driftsareal	85
5.10	Kunst og dekorasjon	87
5.11	Kompetanse og kompetansebygging for bruk av fysisk læringsmiljø ved Nattland oppveksttun	88
5.12	Sammendrag og forslag til tiltak	89
6	Ny-Krohnborg avdeling skole (1-10). Presentasjon av funn med forslag til enkle tiltak	90
6.1	Kort presentasjon av skolen	90
6.2	Hjemmeområder	91
6.3	Møblering i læringsarealer	94
6.4	Spesialutstyrte arealer	95
6.5	Idrettsarealer	98
6.6	Fellesarealer	99
6.7	Personalarealer	100
6.8	Kunst og dekorasjon	101
6.9	Driftsarealer	102
6.10	Utearealer	102
6.11	Kompetanse og kompetansebygging for bruk av fysisk læringsmiljø	103
6.12	Sammendrag og forslag til tiltak	104
7	Ulsmåg skole (1-7). Presentasjon av funn med forslag til enkle tiltak	105
7.1	Kort presentasjon av skolen	105
7.2	Hjemmeområder	106
7.3	Spesialutstyrte læringsarealer	113
7.4	Idrettsarealer	120
7.5	Fellesarealene	121
7.6	Personalarealer	124
7.7	Driftsareal	126
7.8	Kunst og dekorasjon	127
7.9	Uteområdet	128
7.10	Kompetanse og kompetansebygging for bruk av fysisk læringsmiljø	129
7.11	Sammendrag og forslag til tiltak	130

8	Ådnamarka skule (1-7). Presentasjon av funn med forslag til enkle tiltak	131
8.1	Kort presentasjon av skolen	131
8.2	Hjemmeområder	132
8.3	Spesialutstyrte læringsarealer	138
8.4	Fellesarealer	140
8.5	Personalarealer	141
8.6	Driftsareal	143
8.7	Kunst og dekorasjon	143
8.8	Uteområde	144
8.9	Kompetanse og kompetansebygging for bruk av fysisk læringsmiljø	144
8.10	Sammendrag og forslag til tiltak	144
9	Diskusjon	146
9.1	Om balanse og ubalanse i bruk og utnyttelse av arealene	146
9.2	Kompetanse og kompetansebygging for bruk av fysisk læringsmiljø	152
9.3	Møblering og møbler	155
9.4	Innsyn, utsyn og oversikt – om glass og åpenhet og trygge skoler	156
9.5	Estetikk og utsmykning i skolene	156
9.6	Et fysisk læringsmiljø som fremmer læring (visuelt miljø)	158
9.7	Trygge utearealer for aktive barn	159
10	Oppsummering og konklusjon	163
10.1	Tilrettelegging for pedagogisk utviklingsarbeid i byggeprosjekter	163
10.2	Skolens tilrettelegging for bruk av læringsarealene	163
10.3	Samsvar med intensjoner	165
10.4	Opplevelse av skolebygningenes rammer	167
10.5	Avvik fra spesifikasjoner og arealstandard	169
10.6	Skole for det 21. århundre - avsluttende kommentar til oppdraget	171
11	Referanser	172
12	Vedlegg	173

1 Innledning med avklaring av oppdraget

Fra konkurransegrunnlaget for oppdraget, ble det presisert at:

«I forbindelse med rullering av skolebruksplanen ønsker Bergen kommune v/Byrådsavdeling for barnehage, skole og idrett, å undersøke om bruken av arealene i skolebyggene er i samsvar med intensjonene i Kvalitetsutviklingsplanen Sammen for kvalitet- læring, Skolebruksplanen Rett bygg på rett sted til rett tid og Arealstandarder og kravspesifikasjoner for skoleanlegg. Dersom bruken ikke er i samsvar med intensjonene ønsker man å vite årsakene til dette og hva som må til for at skolene skal ta arealene i bruk slik det er forutsatt. Man ønsker også å vite om elever, foreldre, lærere, andre ansatte og ledelse opplever at skolebygningene gir rammer for å drive læringsarbeid i tråd med intensjonene i Sammen for kvalitet – læring.»

For å svare på dette ønsket Bergen kommune blant annet svar på følgende spørsmål:

- **Hvordan tilrettelegger skoleeier for pedagogisk utviklingsarbeid i byggeprosjekter?**
- **Hvordan arbeider skolene med å forberede seg til å ta i bruk fleksible læringsarealer?**
- **Hvordan tilrettelegger skolene for bruk av læringsarealene gjennom organisering og andre tiltak?**
- **Er bruken av skolene i samsvar med intensjonene i kvalitetsutviklingsplanen Sammen for kvalitet- læring, Skolebruksplanen og Arealstandarder og kravspesifikasjoner for skoleanlegg? Dersom ikke; hva er årsaken og hva må til for at skolene skal ta arealene i bruk slik det er forutsatt?**
- **Opplever elever, foreldre, lærere, andre ansatte og ledelse at skolebyggene gir rammer for å drive læringsarbeid i tråd med intensjonene i Sammen for kvalitet – læring?**
- **Det er ikke alle skolene som er bygget i tråd med Bergen kommunes Arealstandarder og kravspesifikasjoner for skoleanlegg. Hva er årsakene til dette?**

Noen spørsmål, som det siste og de to første kulepunktene, er tydelig knyttet til skoler i byggeprosjekt. Spørsmålene ved de fire andre kulepunktene er ikke nødvendigvis knyttet til nye eller rehabiliterte skoler, og heller ikke nødvendigvis knyttet til fleksible arealer. Disse spørsmålene kunne også ha vært stilt til eldre skoler med tradisjonelle læringsarealer. Vi velger imidlertid i dette oppdraget å knytte også disse spørsmålene til skoler som er bygget eller bygget om med fleksible arealer, selv om Bergen kommunes kvalitetsutviklingsplan Sammen for kvalitet – læring selvfølgelig gjelder alle skoler, uansett utforming.

Undersøkelsen baserer seg på seks forhåndsutvalgte skoler, plukket ut av oppdragsgiver. Bergen kommune vil bruke kunnskapen og resultatene fra erfaringsinnhenting i arbeidet med rullering av skolebruksplanen og som grunnlag for å gjøre eventuelle justeringer i Arealstandarder og kravspesifikasjoner for skoleanlegg.

Elevtallene er per. 1.10.19. Antall ansatte og antall årsverk er per 11.11.19. Tallene inkluderer skole og SFO, men ikke barnehage. For Nattland oppvekststun er hørselsavdelingen også inkludert i elevtallet.

I en evaluering av en skole, vil man aldri kunne fokusere på alle detaljer. Til det er virkeligheten for kompleks. Fordi oppdraget er avgrenset med tid og ressurser har vi derfor vært nødt til å avgrense innenfor de rammer som oppdraget gir.

1.1 Erfaringsseminar med representanter for et utvalg Bergensskoler

Onsdag 4. september 2019 hadde Byrådsavdeling for barnehage, skole og idrett invitert representanter for et utvalg av skoler til å holde innlegg på et innspillmøte omkring egne erfaringer med bruk av fleksible læringsarealer. Skolene som var representert i erfaringsseminaret, var ikke de samme som i utvalget for evalueringen.

Elever, lærere, skoleledere og foreldrerepresentanter fortalte om erfaringer fra sine skoler. Videre kom representanter fra Utdanningsforbundet, Fagforbundet, Skolelederforbundet, Ungdommens bystyre og Kommunalt råd for funksjonshemmede med innspill knyttet til bruk av fleksible læringsarealer, og arbeidet med å rullere Skolebruksplan 2016-2020.

Mange ulike tema ble berørt i innleggene. Flere understrekte betydningen av gode brukerprosesser i forbindelse med nye skolebygg, og at brukerne måtte ha reell påvirkning i slike prosesser. En av skolelederne fortalte at skolen hadde hatt stort utbytte av å hospitere på andre skoler der de allerede hadde tatt i bruk nye fleksible arealer. Han sa at «Det er oppi hodet vi trenger tid for å flytte inn i en skole» og han understreket at dette tar tid. En annen skoleleder sa det slik: «Å ta i bruk nytt bygg er et utviklingsprosjekt i seg selv».

Flere snakket om utfordringer knyttet til åpenhet og transparens. Enkelte aktiviteter i åpne rom og arealer kan virke forstyrrende inn på andre aktiviteter som foregår i nærheten. Lyd mellom etasjer og mellom hjemmeområder ble trukket frem som problematisk på noen av skolene. Noen trakk også fram utfordringer knyttet til transparens og bruk av glassvegger i læringsarealene, men de fleste fremhevet de positive sidene ved åpne og transparente læringsarealer. Det ble sagt at skolebygningene gir gode muligheter for å variere undervisningen, fremmer samarbeide og motivasjon for læring.

Trange elevgarderober og manglende tørkemuligheter ble trukket frem i flere innlegg. Betydningen av god møblering, og fokus på dette i planleggingsfasen ble vektlagt. En av skolelederne sa det slik: «Det er kjøpt inn feil type møbler – noen må gi skolene råd om dette».

1.2 Workshop med Bergen kommunes planleggere og bestillere av skoler

Tirsdag 10. september arrangerte Norconsult en workshop med Byrådsavdeling for barnehage, skole og idrett (BBSI). Målet for workshopen var å få frem bakgrunn og intensjoner for kvalitetsutviklingsplanen og skolebruksplanen, og hvordan dette har vært tenkt i forhold til praktisk realisering i skolene.

I første del av workshopen gav to deltakere en kort presentasjon av «Sammen for kvalitet - læring» - Plan for kvalitetsutvikling i Bergensskolene. Videre ble det gitt en kort presentasjon av Skolebruksplanen. Bergen kommune ønsker å utvikle fleksible læringsarealer tilpasset et sosiokulturelt læringssyn, basert på at læring skjer gjennom samhandling og aktivitet. Tilpasset opplæring og elevaktiv skole skal være bærende prinsipp i Bergensskolen.

Bakgrunnen for Bergen kommunes valg av fleksible læringsarealer er at det tradisjonelle klasserommet begrenser mulighetene for variert og tilpasset opplæring. Fleksible arealer gjør det mulig å tilpasse lærertetthet til elevaktivitetene. Lærerne må være med og bestemme hvordan ressursene utnyttes best mulig. Lærerne må ha mulighet til å styre dette selv. Det ble også gjennomført en åpen diskusjon om brukerprosesser og brukermedvirkning.

I workshopens andre del diskuterte deltakerne mulige hypoteser for evalueringsarbeidet. Avslutningsvis kom deltakerne med innspill i forhold til spørsmål og tema som man ønsket belyst gjennom intervjuer og observasjoner ved skolene.

1.3 Programteori og logiske modeller

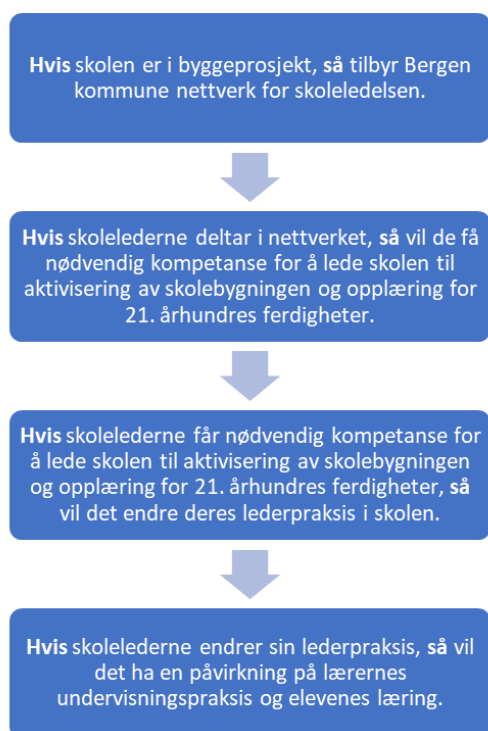
Alle programmer eller prosjekter for menneskelige tjenester eksisterer for å skape endring for noen, eller for samfunnet som helhet. Men hvordan vil programmet skape endring? Hvordan bestemmes hvilke aktiviteter som vil gi mest mening til formålet? Man kan ikke tilby alle aktiviteter, så hvilke aktiviteter, hver for seg eller

kombinert med andre aktiviteter, er mest hensiktsmessige for å oppnå resultatet? Alle disse spørsmålene fører til den underliggende programteorien. Programteori er antagelsen om at programmets design, aktiviteter og utførelse vil føre til oppnåelse av resultatene du har tenkt for brukerne som er involvert i programmet. En tydelig og kortfattet programteori utleder en logisk beskrivelse av hvorfor aktivitetene du tilbyr vil føre til resultatene eller fordelene du har tenkt. En enkel måte å fange opp en programteori er med en rekke utsagn om «**hvis** dette – **så** dette», noe som betyr at hvis noe blir gjort for programmets brukere, bør noe annet skje eller endres for disse brukerne.

En annen måte å formulere programteorien er å lage en logisk modell. Logiske modeller er et visuelt bilde av din programteori. Logiske modeller kan også være nyttige for programmet på en rekke andre måter. Programteorier er underliggende rasjonaliteter for programmer, som beskriver hvordan og hvorfor et program skal føre til de tiltenkte resultatene. Å identifisere og vurdere styrken til programteorien er avgjørende for å øke sannsynligheten for at programmer vil være effektive. Logiske modeller er visualiseringer av programteorier og kobler aktiviteter i et program med de forventede resultatene av et program på en tydelig, logisk måte. En logisk modell kan brukes på flere måter:

- Planlegge et robust fremtidig program
- Beskrive et nåværende program
- Gi grunnlag for å utvikle et evalueringsdesign - når den logiske modellen er utviklet, kan man få oversikt over hvilke deltakerutfall som er de viktigste å vurdere.
- Tilrettelegge for programstyring - logikkmodellen kan være nyttig for å hjelpe programmer med å planlegge tjenestene sine og identifisere ressursene eller inputene som er nødvendige.

Norconsult velger å se Bergen kommunes angitte standarddokumenter som en samling programmer. På grunnlag av dokumenter, workshop og samtaler med nøkkelpersoner i Bergen kommune, har vi derfor utviklet en logisk modell for kommunens arbeid med aktivisering av nye og rehabiliterte fleksible skoler slik:

Figur 1: Programteori/ logisk modell for aktivisering av fleksible skoler i Bergen

1.4 Innsikt og kompetanse for fysisk læringsmiljø

Sandra Horne Martin (2002) identifiserer i sin forskning på fysisk læringsmiljø og påvirkning på lærerens praksis, tre typer holdninger til fysisk læringsmiljø hos lærere:

1. Lærere som ikke oppfatter at det fysiske miljøet påvirker undervisningen og elevene. Disse lærerne forblir passive selv om utfordringer oppstår og mangler både innsikt og kompetanse.
2. Lærere som er klar over at det fysiske miljøet påvirker undervisningen og elevene, men fremstår som ofre i sin egen situasjon fordi de ikke er i stand til å finne løsninger når problemer oppstår. Disse lærerne har innsikt, men mangler kompetanse.
3. Lærere som er klar over sine fysiske omgivelser og bruker dem hensiktsmessig og fremstår med både innsikt og kompetanse.

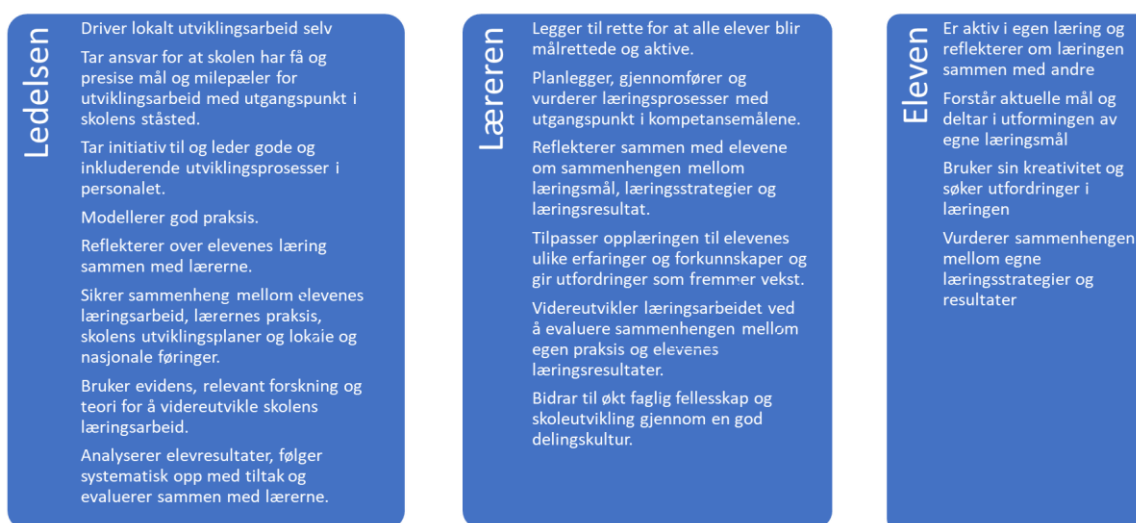
Ut fra denne inndelingen, tydeliggjøres at det er mer sannsynlig at læreren tar eierskap til det fysiske miljøet og bruker det hensiktsmessig dersom hun/ han har innsikt og kunnskaper om feltet. Samtidig er det ikke nødvendigvis slik at innsikt og kunnskap alltid fører til endring av praksis (Martin 2002). Vi vil i tråd med Sandra Martins terminologi, benytte begrepene innsikt og kompetanse i rapportens beskrivelser om bruk av læringsmiljøet.

1.5 Kort presentasjon av aktuelle standarddokumenter og avklaring av sentrale begreper i standarddokumentene

Det vil ikke gis noen utførlig presentasjon av innholdet i standarddokumentene som er del av grunnlaget for evalueringen. Det er allikevel funnet nødvendig med en kort presentasjon av hovedpunkter i dokumentene, samt en avklaring av begreper knyttet til begrepsbruken i dokumentene.

1.5.1 Plan for kvalitetsutvikling 2016-2020

Bergen kommunes Plan for kvalitetsutvikling 2016-2020, satsingsområde: «Læringskompetanse for det 21. århundre – målrettede og medvirkende elever» ble presentert på workshopen, i tillegg til at vi har hatt den tilgjengelig som dokument. Vi forstår av planen, at skolelederne skal ha et overordnet ansvar for lærernes tilrettelegging av elevens aktive læringsprosess, og gjengir hovedpunktene i følgende figur:

Figur 2: Plan for kvalitetsutvikling 2016-2020, satsingsområde: Læringskompetanse for det 21. århundre – målrettede og medvirkende elever

1.5.2 Skolebruksplan

Den overordnede målsettingen med skolebruksplanen er at den skal støtte opp under visjonen for bergensskolen: «*Kompetanse for alle i mulighetenes skole*», og gi grunnlag for planlegging av en skolestruktur og skoleanlegg som legger til rette for gode læringsmiljø som fremmer læring. Det er presisert i planen blant annet at:

- *Det skal gjennomføres gode pedagogiske prosesser ved overgang fra tradisjonelle skolebygg til fleksible arealer, for å sikre pedagogisk praksis med bruk av varierte gruppestørrelser, læringsstrategier og arbeidsmetoder.*
- *Skolen skal legge til rette for en utviklingsprosess som starter i god tid (helst to år) før innflytting og som ikke er ferdig før minst tre år etter innflytting i nytt bygg.*

Skolebruksplanen henviser til Arealmodellen, og refererer også høringsprosessen med den politiske behandlingen av justeringer av skolenes arealbruk. I Skolebruksplan og i Arealmodellen deles skolens arealer inn slik:

- hjemmeområde
- spesialutstyrt læringsareal
- personalarealer
- fellesarealer
- idrettsareal
- driftsarealer
- skolers utearealer

Denne inndelingen danner utgangspunkt for vår presentasjon av funn i skolene.

1.5.3 Arealmodell

Arealstandarder og kravspesifikasjoner til skoleanlegg angir kvadratmeter per rom/ funksjon og kortfattet krav til funksjoner og rom. Dokumentet henviser ikke til skolebruksplanen eller Plan for kvalitetsutvikling. Fleksibilitet, elastisitet fremheves. Dokumentet angis som kravdokument for nybygg og retningsgivende for rehabiliteringer.

1.5.4 Trinnarealer

Trinnareal er synonymt med generelle læringsarealer. Et trinnareal består av ett eller to hjemmeområder. Hvert hjemmeområde har et storrom og tilstøtende grupperom av ulik størrelse. Bergen kommune tilrettelegger de generelle læringsarealene med 3,9 kvadratmeter per elev, men hjemmeområdene vil være på ca. 3,5 kvadratmeter fordi man avgir areal til fellesfunksjoner for trinnet: felles formidlingsrom, sanserom og kjøkkenfunksjoner). I hvert enkelt prosjekt er skolene selv med på å bestemme hvor mye areal som skal brukes til fellesfunksjoner.

Mange av brukerne omtalte skolen sin som en *baseskole*. Dette begrepet benyttes ikke i standarddokumentene og i den grad det benyttes i rapporten, er det i sitater fra intervjuene og altså kun fordi brukerne selv har benyttet dette begrepet. SFO-base er imidlertid benyttet i standarddokumentene og følgelig også i rapporten.

1.5.5 Nettoarealer

Når Byrådsavdeling for barnehage, skole og idrett bestiller skoler er det basert på funksjonsareal – det er ikke det samme som nettoareal (NTA). I funksjons- og arealprogram inngår ikke veggtykkelser, tekniske rom og ganger. I noen byggeprosjekt blir gangene så store at de kan utnyttes til læringsformål, men det er ikke med i det bestilte areal. Samlet nettoareal eller bygningens funksjonsareal på skolene er ikke oppgitt.

1.5.6 Arealer for uteområdene

I e-post har Byrådsavdeling for barnehage, skole og idrett informert at man ikke har eksakte tall for uteareal. For noen skoler blir tallene dermed ikke helt riktige. For eksempel Nattland oppveksttun har et tilliggende stort naturområde som skolen også kan benytte. Grunnet dette, er det for Nattland ikke trukket fra barnehagearealet. For Ny-Krohnborg, som også er et oppveksttun, er dette fratrukket.

Mange av skolene ligger på tomter der selve skoletomten ikke er adskilt fra annen kommunal eiendom eller bruk – og på disse skolene er gjerne skoletomten «flytende». Ulsmåg er en av disse skolene. For Ulsmåg er både veier og andre arealer i nærmiljøet del av den registrerte tomten i offentlige papirer. Byrådsavdeling for barnehage, skole og idrett oppgir at skolens tomteareal er ca 80.000 m², mens det som vil være naturlig å utnytte som uteareal er ca. 45.000 m².

Landås skole fikk ved opprettelse av OPS-prosjektet fastsatt ny tomtegrense. 8100 m² av denne tomten er disponibel for elevene som uteareal. I tillegg er det opparbeidet en kommunal nabotomt (6700 m²) (som egentlig er et friområde) til bruk for skolen. Det reelle disponible utearealet er altså større enn skolens tomteareal.

1.6 Bilder og tegninger i rapporten

Bildene som er gjengitt i rapporten er tatt av Norconsult, med følgende unntak: Bildene på forsiden av Ådnamarka skole og Ny-Krohnborg avdeling skole er hentet fra Bergen kommune sine nettsider. Det samme gjelder bildene av kunst installasjonene «Energisone» og «Lumen» på Ny-Krohnborg avdeling skole (kap. 6.9).

1.7 Etske overveielser

Norconsult har bistått Bergen kommune i utarbeidelse av skolebruksplanen og følgelig noen av grunnlagsdokumentene for utforming av skolene. Norconsult har også bistått i brukermedvirkningsprosesser ved noen av skolene. Bergen kommune og Norconsult har hele tiden hatt en åpen dialog om dette for vurdering av habilitet i evalueringsoppdraget, og det er andre medarbeidere fra Norconsult som har gjennomført evalueringen enn de som var involvert i planleggingen av de aktuelle skolene.

Evalueringen er ikke meldt inn til Datatilsynet og det er dermed lagt opp til en rapport der enkeltpersoner ikke skal gjenkjennes.

2 Metode

Det er to generelle kategorier av evaluering, formativ prosessevaluering eller summativ sluttevaluering (Judd:329). Den summative evalueringen undersøker gjerne effekten av et program og stiller spørsmål som «Virker det?», som belyses gjennom kvantifiserbare data, mens den formative vurderingen heller stiller spørsmål som «Hva er det? Eller: «Hvordan virker det?» og søker svar gjennom innsamling av kvalitative data. Programmet i denne sammenheng, er Bergen kommunes standarddokumenter, som nevnt innledningsvis. På sett og vis kan man argumentere for at en evaluering av en skolebygning kunne være både summativ og formativ. Selve byggeprosjektene er avsluttet og etter noen års drift kunne man tenkt seg et spørreskjema og kanskje strukturert observasjon for å svare på spørsmålet om bygningen fungerer etter intensjonene. Bergen kommune har i dette oppdraget understreket at de ønsker en evaluering basert på kvalitative data, og har utformet spørsmål som søker å bidra med informasjon og kunnskap som igjen kan bidra til enda bedre skoleanlegg. Dette setter evalueringen i en ramme for prosessevaluering, hvor brukererfaringer bringes tilbake til de ansvarlige for standarddokumentene i Bergen kommune.

2.1 Om utvalget

Skolene i utvalget har forskjellige forutsetninger. Nattland og Ny-Krohnborg er oppvekstsentre med skole fra første til tiende trinn og barnehager i samme skoleanlegg. Barnehagene er ikke inkludert i evalueringen, og nevnes i rapporten kun i den grad det berører skolens virksomhet. Nattland oppvekststun har en avdeling for elever med hørselshemming. Hørselsavdelingen er ikke beskrevet i kommunens arealstandard, og er derfor ikke inkludert i evalueringen, men både en lærer og en elev fra hørselsavdelingen har deltatt i gruppeintervjuene sammen med øvrige lærere og elever på skolen. Hellen, Nattland, Ulsmåg og Ådnamarka er 1-7-skoler.

Ådnamarka, Ny-Krohnborg og Hellen har gamle bygningskropper i kombinasjon med nybygg. For bygningsmassen til Ny-Krohnborg er det også strenge vernehensyn. Ulsmåg og Landås er helt nye skolebygninger. Det er også Nattland oppvekststun, men personalføyen her er bygget opp på eksisterende konstruksjon (søyler og dekker).

Det har vært en løpende justering knyttet til utforming av arealene for skoler over tid. Skolene som inngår i erfaringsinnhenting, er bygget til ulik tid og kan derfor være noe ulikt utformet etter forskjellige areal- og funksjonskrav. For eksempel var Ny-Krohnborg ferdigstilt i 2012, mens Nattland var ferdigstilt i 2017. I samråd med Bergen kommune har vi i rapporten allikevel valgt å kun benytte gjeldende standarddokumenter som grunnlag. Dette gjør at vurderinger av fravikende arealer for enkelte funksjoner ikke nødvendigvis er i tråd med opprinnelig byggeprosjekt.

2.2 Observasjoner i trinnarealer

Det er benyttet systematisk observasjon for trinnarealene. Hensikten har vært å finne ut hvordan arealene brukes. Fordi det har vært et stort nedslagsfelt i observasjonene, har vi benyttet ustrukturert tilnæringsmåte, det vil si at observasjonene er basert på en enkel sjekkliste som vektlegger størrelse på elevgrupper, lærertetthet, læreraktive versus elevaktive arbeidsmåter, møblering, bruk av grupperom, om elevene jobber alene eller i grupper, om lærerne jobber alene eller i grupper, lengde på ulike sekvenser, hvilke rom som benyttes og hvor lenge. Det er gjort feltnotater ved observasjonene og rommene er fotografert.

For spesialutstyrte arealer og fellesarealene hadde det vært interessant med en måling av bruksfrekvens og oppfyllingsgrad for en triangulering av metoden. Fordi dette er store arealer og de ikke nødvendigvis ligger

samlet, ville man måtte etablere en metode for innsamling av info om disse, f.eks. gå en runde én gang per time og notere antall elever, antall lærere, aktiviteter m.m. per rom. Vi har fått noe info om dette i intervjuene, men en meningsfull måling ville måtte gå over minimum en uke, og det har ikke vært ressurser til dette i prosjektet.

2.3 Intervjuvandring

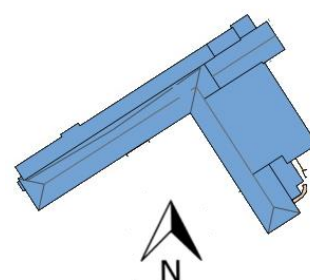
Evaluering av bygninger i bruk er et voksende fagfelt, og har gjennom en tradisjon på over 40 år hatt fokus på hvordan man kan innhente informasjon for hvordan skolebygninger støtter opp om den ønskede (pedagogiske) aktivitet, praksis og atferd (Cleveland 2016). Vi har valgt å legge stor vekt på gruppeintervjuer etter gåturmetoden (Buvik m.fl. 2014). Hensikten med intervjuene er altså å kartlegge hvilken praksis som utøves i skolebygningen. Det har vært gjennomført 10-15 gruppeintervju med et antall stoppunkter på hver av skolene. Totalt har det dermed vært gjennomført ca 60 intervjuvandring (walk-through interviews). Gjennom bruk av metodikk fra post occupancy-evaluering har vi delvis latt brukerne få prioritere hva de mener er de viktigste elementene til suksess eller frustrasjon i skoleanlegget. Hvert intervju har tatt maksimum to timer, og det har vært stilt åpne spørsmål som «Hva gjør du i dette rommet og hvordan brukes det?», «Hvor ofte bruker du dette rommet?», «Hvor mange personer er samtidig i dette rommet?» og «Når fungerer dette rommet, og når fungerer det ikke?». Vi har også stilt oppfølgingsspørsmål fra brukernes svar, for å få ytterligere begrunnelser og utdyping av praksis rundt møblering og organisering i hvert enkelt rom. Det er ikke gjort lydopptak av intervjuene, og alle sitater i rapporten er basert på feltnotater. Norconsult utarbeidet et oppsett for intervjugruppene og sendte til skolene (se vedlegg med informasjonsbrev til skolene). I oppsettet sto det at gruppene skulle være med 5-7 deltakere. I praksis varierte gruppestørrelsen fra 1-7 personer.

Vi innså underveis at gruppeintervjuet kunne være utfordrende for de yngste elevene på småtrinnet, og at det var begrenset med informasjon fra denne gruppen. Noen av elevintervjuene ble derfor forkortet.

Enkelte grupper var mindre representert på grunn av manglende fremmøte. Dette gjelder både frivillig sektor, foreldre/ FAU og prosjekteringsgruppe.

Temaene som løftes frem for hver enkelt skole, har bakgrunn i hvilke tilbakemeldinger som brukerne i intervju og / eller konsulentene har vektlagt. Det vil si at det ikke er et fast system eller mønster for overskrifter og kapittelinnledning for kapitlene med presentasjoner av de enkelte skolene.

3 Hellen skole (1-7). Presentasjon av funn med forslag til enkle tiltak

3.1 Kort presentasjon av skolen

Hellen skole	
Byggeår samt evt år for rehabilitering:	Byggeår 1955. Ombygging og tilbygg 2015
Arkitekt ombygging og tilbygg 2015:	Ola Roald arkitektur AS
NTA:	
BTA:	6276
m ² uteareal:	12850
m ² tomteareal:	15502,9
Antall parkeringsplasser for biler:	10
Antall parkeringsplasser for sykler:	50
Dimensjonerende elevtall:	400
Dagens elevtall:	402
Antall årsverk (faste)	49
Antall ansatte (faste)	54

Skolen ligger sentralt og ved bussholdeplass og er lett synlig fra bilveien. Det er skiltet til gjesteparkering for biler og det synes å være et tydelig skille mellom myke og harde trafikanter. Skolen består av en rehabilitert bygning med et nytt tilbygg. Skolens kroppsøvingssal og musikkrom brukes av korps og idrettslag. Vestibylene, skolekjøkkenet og kroppsøvingssalen leies ut for 300kr. For foreldre virker skolen lite oversiktlig og de uttrykker at det er vanskelig å finne frem i bygningen: «Det er vanskelig å finne frem i etasjene for oss foreldre. Det kunne kanskje ha vært fargekoder?» (FAU).

Skolen er bygningen for 400 elever fordelt på sju trinn. De siste årene har elevtallet vært større enn dette. Skoleåret 2019/20 har skolen 402 elever. Årskullene varierer noe i størrelse. Det største registrerte årskullet har vært 66, ni flere enn gjennomsnittet skolen er bygd for.

Skolen samarbeider med Rødekorshjemmet som ligger vegg i vegg med skolen. Grupper fra 6. trinn rullerer og får 3 uker på rad gå til Rødekorshjemmet en times tid og prate og hjelpe de gamle. «Du får mange klemmer og de gamle er skikkelig søte», forteller en elev.

3.2 Hjemmeområder

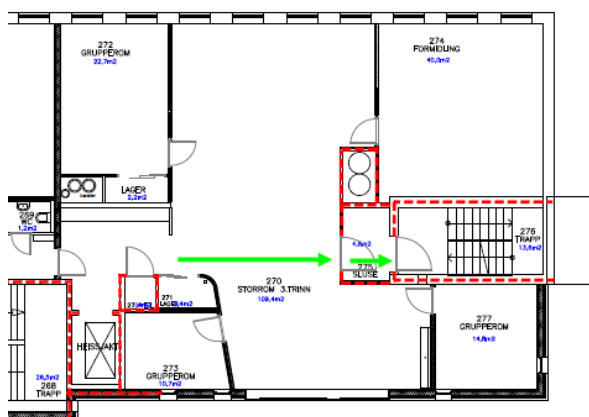
Hellen skole er dimensjonert for trinn med 57 elever. I «Arealstandarden og kravspesifikasjon for skoleanlegg» fra 2016 («arealstandarden») er det forutsatt at elevene skal organiseres i «hjemmeområder» med et avgrenset areal. Hjemmeområdet skal bestå av generelle læringsarealer, elevgarderober og -toaletter. Ved Hellen skole er elevene delt inn etter trinn, som har hvert sitt trinnområde. Det spesielle ved denne skolen er både at en vesentlig del av garderobene og toalettene er skilt fra disse trinnområdene, og at deler av trinnområdene er trafikkareal for andre trinn.

Trinnområdene på Hellen skole er litt forskjellige. Dette viser seg i størrelse på arealene, så vel som antall rom og utformingen av disse. Sannsynligvis skyldes disse ulikhetene tilpasningen til en gammel bygning. Det er slanke bygningskropper setter sinne begrensninger, men den gir også gjennomlys i storrommet: «Det er bra med mye lys fra vinduene». (vedlikehold).

Hovedtrekkene i trinnområdene er de samme. Det generelle læringsarealet består av et storrom på mer enn 100 m², et formidlingsrom (30-50 m²) og to eller tre grupperom. Dette skal gjøre det mulig å ha en variert organisering - med hele elevgruppen samlet eller med inndeling i mindre grupper, gjerne med ulike aktiviteter. I arealstandarden (s 7) listes det opp følgende hovedfunksjoner for det generelle læringsområdet.

- Formidling og presentasjon
- Lesing, lesestue med bøker/oppslagsverk
- Samarbeid mellom elever
- Individuelt arbeid
- Undring og utforskning
- Utstilling/opphenging av elevarbeider etc.
- Oppbevaring av undervisningsmateriell

Selv om trinnene er omtrent like store, varierer trinnområdene fra 175 m² til 213 m² med et gjennomsnitt på ca. 195 m². Figuren under viser trinnområdet til 4. trinn, som er noe over middels stort. Her er det et storrom, et formidlingsrom og tre grupperom. Langsgående gangsoner og rømningsvei deler hovedrommet i to ved at det her ikke kan møbleres.

Figur 3: Trinnareal fjerde trinn, Hellen skole

Fjerde trinn har i år 65 elever. Med et areal på ca. 200 m² er det bare 3,1 m² per elev. Derfor virker hjemmeområdet trangt. Det virker heller ikke som om det er trukket ut trafikkareal og/ eller rømningsvei i

hjemmeområdene i angivelse av læringsarealet, og da er det grunn til å mene at arealkravene ikke følges opp i tråd med intensjonene.

Små arealer i hjemmeområdene kan delvis kompenseres ved bruk av et sentralt plassert stort bibliotek og et naturfagrom. Vi skal se at dette i liten grad er tilfelle.

3.2.1 Organisering og møblering av hjemmeområdene

Skolen har rutiner for inndeling av elevgruppene og tar i bruk stort sett alle rom i trinnområdene. Lærerne har små grupper med elever og utnytter fordelene med de små gruppene til bruk av undervisningsmetoder som ikke ville være enkle å gjennomføre med en stor gruppe. De 65 elever på 4.trinn er inndelt i seks fargegrupper.

Elevene har en tydelig identitet til den åpne og fleksible skoletypen og sammenlikner det med tradisjonelle klasseromskoler slik: «Det som er bra med baseskole er at det ikke er så mye bråk. Hvis vi hadde vært 30 elever i et klasserom, så ville det vært mere bråk» (elev, 4.trinn). Elevene er bevisste på, og setter pris på, det større sosiale nettverket som bygges i en åpen og fleksibel skole: «Vi bytter jo grupper og får møte flere venner» (elev 4.trinn).

Det er flere interaktive tavler i alle trinnarealer, og de benyttes mye og ofte. En elev hadde imidlertid en interessant refleksjon om tavlene: «Når vi bruker smartboarden, er vi ikke så sosiale. Hangman er mye morsommere når den er på tusjtafle» (elev 4.trinn). Kan det være at elevene bruker tusjtafle så sjelden at de ser på det som en avveksling og litt eksotisk?

Vaktmester forsøker å tilrettelegge for at reparasjoner og vedlikehold skjer med minst mulig forstyrrelser for elever og lærere, men elevgruppene er fordelt på bortimot alle rom hele tiden: «Det er vanskelig når man har håndverkere og skal fikse noe, for det er alltid folk i alle rom. Det er faktisk enklere i en klasseromskole» (vedlikehold). Kanskje skal vedlikeholdsleder ikke være bekymret for å forstyrre elever og lærere, men heller tenke at vedlikehold av arealene er en del av skolehverdagen, og at det til og med kan være lærerikt for elevene å se vedlikeholdsarbeid og håndverk på nært hold.

Det er installert intercom med mikrofon og høyttaler i alle rom i trinnarealet, slik at felles beskjeder kan gis til alle samtidig. Vi fikk dette demonstrert i intervjuvandringen, men så aldri at det ble benyttet.

«Basen er bygget for 57 elever. Fjerde trinn er 65 elever. I mitt hode må det være flere arbeidsplasser enn elever for at det skal være fleksibelt» (Ledergruppa). Med dette utsagnet uttrykkes en opplevelse av at trinnarealene er trangt til det antall elever som skolen har på enkelte av trinnene i dag.

Elevenes møbler er først og fremst stoler og pulter. Stolene er tunge og vanskelige å håndtere for både barn og voksne. Stolene har skruer som stikker opp i setet og er ubehagelige å sitte på. De kan justeres i høyden og kun med verktøy, og når elevene sitter på forskjellige plasser i løpet av en skoledag eller skoleuke, mister man mye av poenget med å justere høyden på stolene. «Fint at stolene kan justeres opp og ned og fint at man ikke kan gjøre det selv, men elevene har jo ikke faste plasser, og noen elever er høye og noen er lave» (vedlikehold).

Knottene under stolene knuses ved vanlig bruk og håndtering. Pultene virker som de fungerer bra. Det er noen halvmåneformede bord i noen av trinnarealene. Disse virker tilfeldig plassert, ser ut til å være i tillegg til pultene og gir inntrykk av å stå mer i veien enn til nytte.

«Stolene er tunge, og de små klarer ikke å løfte dem. De er solide, men de er veldig tunge»
«Vi har møblert med kvadratiske pulter for at det skal være enklere å møblere»
«Vi valgte også halvmåneformede bord som settes sammen til runde bord»
«Her har de valgt å møblere korrappene slik, og det binder opp mye areal»
«Benkene/ korrappene er også tunge. Jeg har sett skoler med faste amfier, men det binder jo litt»
«Jeg var med og kjøpte inn inventar, og vi var bundet til innkjøpsavtaler som ikke hadde det vi ønsket oss»

- Ledergruppa -

«Stolene er tunge og uhåndterlige for voksne»
«Stolene er glatte og harde, og de kjenner skruene i baken når de sitter. Stakkars elevene»

- Vedlikehold -

Elevene har hver sine hyller for oppbevaring av sekker og bøker i trinnarealet. Alle hyllene er samlet på et lite område, og når alle elevene samtidig skal hente eller returnere ting til hyllene sine på starten eller slutten av en arbeidsøkt, blir det trengsel: «Når 66 elever skal opp med sekken sin, da blir det kaotisk» (Ledergruppa). I tillegg er hyllene i en høyde som gir utfordringer for de som ikke er så høye, fordi: «De små elevene når jo bare opp til de nederste hyllene» (Ledergruppa). En ommøblering med hyllene spredt på flere soner i trinnarealet, ville kunne løse opp i denne utfordringen. Da vil trafikkmønstrene endres og trengsel unngås.

Trinnarealene har nærlager, som er et lite kott med skyvedør og lagerreoler. Ved observasjon ser det ikke ut til at nærlageret brukes like mye i alle trinnarealene: «Nærlager er bra så man ikke trenger å bære langt. På noen baser er materiallageret inne på et grupperom, og det er dumt, for da må man gå inn der» (Ledergruppa).

Skolens brukere setter pris på åpenheten og glassveggene i bygningen, men peker også på betydningen av å møblere i forhold til glassveggene. For eksempel i ett av trinnarealene, hvor det er vindu fra storrommet og inn til formidlingsrommet, er det møblering for formidling begge steder, og ofte deles elevgruppen slik at man har presentasjoner i begge rom samtidig: «Når man sitter i korrappen her, ser man to tavler – også inn i naborommet, og selv om elevene er flinke, så er det jo forstyrrende» (Ledergruppa). Plassering av tavler og glassvegger, og bruk av tavler og glassvegger, er avgjørende for gode funksjoner.

3.2.2 SFO-base

I arealstandarden er det satt av 80 m² til SFO (s.8 og 9). Hellen skole har satt av 68 m².

SFO-basen er lokalisert i 2. etasje og har adkomst direkte fra fellesarealet midt i skolebygget. Fra SFO-basen er det også direkte adkomst til første trinn.

SFO-basen har et oppgitt areal på 43 m². I tillegg har SFO tilgang til et forskerrom som ligger i direkte tilknytning til basen. Forskerrommet har et oppgitt areal på 25 m². I en container på skolens uteareal har SFO bod til uteleker og utstyr.

I SFO-basen er det en kjøkkenseksjon montert langs den ene vegg. Her er det blant annet kjøleskap, komfyr, oppvaskmaskin, microovn, samt skap og skuffer for oppbevaring. Langs vegg innerst i rommet står det høye skap der SFO oppbevarer utstyr og materiell.

Det står to store gruppebord i basen, med plass til 10-12 barn rundt hvert bord. Ansatte på SFO forteller at første trinn spiser maten sin i SFO-basen. «Vi skjermer dem litt fra de andre», forteller de. Maten tilberedes på skolekjøkkenet, og trilles inn på SFO-basen. Elever på 2.-4. trinn spiser i fellesareal/kantinen, og er ellers i eget trinnareal også i SFO-tiden.

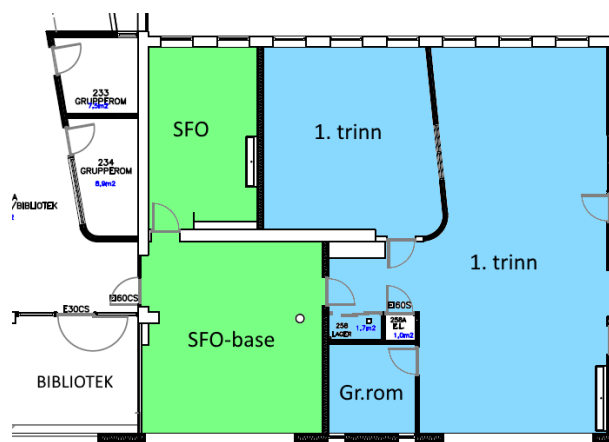
På dagtid benytter første trinn SFO-basen til undervisning for grupper. Forskerrommet er lite i bruk av SFO eller andre. SFO bruker oppslagstavlen i rommet til info om dagsplaner, arbeidstid og lignende for ansatte.

I arealstandarden er det beregnet 80 m² til SFO-base i barneskole dimensjonert for 400 elever. Hellen skole har samlet sett 68 m².

SFO-basen benyttes i hovedsak av elever på første trinn, og da i hovedsak i forbindelse med måltider på SFO. Basens plassering i bygget gjør at den er lett tilgjengelig fra fellesområdet, men mindre tilgjengelig fra trinnarealene for 2.-4. trinn. At SFO-basen er relativt liten og at den ikke er lett tilgjengelig fra trinnarealene, gjør sitt til at den ikke helt fungerer etter hensikten.

3.2.3 Auditorium

Hellen skole har et auditorium med klappseter og skriveplater. Elevene melder at det er et fint rom for å se film, men at de er der sjelden. Det har også hendt at de har brukt auditoriet istedenfor trinnarealet, fordi det trådløse nettet fungerer bedre i auditoriet enn i trinnarealet.

Figur 4: Planlegging SFO-basen, Hellen skole

3.2.4 Elevgarderober og tørkerom

Om elevgarderobene står det på side 9 i arealstandarden at det «I hvert hjemmeområde skal det være garderober som plasseres sentralt, synlig og oversiktlig i forhold til det generelle læringsarealet. Garderobene skal utgjøre et tydelig skille mellom ren og skitten sone. Elevene i SFO skal bruke garderobeplassen sin i hjemmeområdet».

Skolen har ca. 450 m² til elevgarderober og toaletter. Arealstandarden tilsier 360 m². Garderobeanlegget i kjelleren er etablert i det gamle tilfluktsrommet i den rehabiliterte bygningen. Lysbryterne i garderobene er koblet sammen. «Alle brytere går til alt, og da blir det mørkt over alt», forteller ledergruppa.

Skolen har en nøye organisering i garderobeområdet fordi det er uoversiktlig der og fordi det er langt unna der det ellers er folk i skolen.

Tørkerommene er høyt verdsatt av både elever og ansatte. Rommene har imidlertid liten kapasitet. Ansatte som sykler eller går til skolen, kunne tenke seg å tørke klærne sine der, men det er det ikke plass til dersom elevene skal tørke sine klær der også. Rommene er tilpasset voksen høyde, og elever på småtrinnet trenger hjelp dersom de skal benytte tørkerommene (se bilde): «Tørkerom er fint, men barna rekker jo ikke opp» (FAU).

Størrelsen på gulvarealet i elevgarderobene i det gamle tilfluktsrommet oppleves som romslig, men garderobeplassene er trange til våte klær. På den annen side er det arealkrevende å tørke våte klær, og spørsmålet er om det i det hele tatt er realistisk med en garderobeløsning der man oppnår tørk av klær til flere hundre elever samtidig.

Foreldre som skal hente barna, opplever at det er vanskelig å finne frem til riktig garderobe. «Elevene vet sikkert hvor de skal, men jeg synes det er vanskelig», sier en FAU-representant.

«Det er kriker og kroker og mye man kan finne på...» - FAU

«Det er trange korridorer og døråpninger» - FAU

«Det krever mange ressurser for å ha kontroll i garderoben» - Ledergruppa

«Det er umulig å ha oversikt» - Ledergruppa

«Det er lett å stikke seg vekk» - Ledergruppa

«Det er langt å gå fra garderoben til basen. Noen elever er redde for å gå alene på WC i kjelleren. Da får de gå to og to, og da er det fest» - Ledergruppa

«Det er mange WC og det er bra» - Ledergruppa

For mellomtrinnet har man helt andre garderobeløsninger, med skap som står lett tilgjengelig i trafikkareal i etasjene og består av skap i halv høyde. Dette innebærer at det blir en viss blanding av ren og skitten sone i bygningen, fordi elevene må gå inn i bygningen for å skifte sko ved garderobeskapet. Elever har ulik høyde, noen er høye og tidlig utvokst, og andre er ikke så høye og senere utvokst. Mange elever rekker dermed ikke opp til den øverste rekken med garderobeskap (se bilde). Det er trangt ved skapene når alle skal ha tilgang til dem samtidig: «Det er et stort problem at det er trangt når alle er her samtidig» (elev 6.trinn).

Elevene liker å ha skap til sakene sine: «Det er gøyalt å ha skap» (elev 6.trinn), og understreker at det føles tryggere å oppbevare tingene i skap enn i åpne hyller: «Det kjennes tryggere å ha mobilen i skap selv om vi ikke låser» (elev 6.trinn), men peker på en del praktiske utfordringer ved å ha skap:

Garderobeskapene er frittstående (ikke innebygde) og er flate på toppen, noe som skaper søppeldeponi og støvsamling: «Det bør jo helst være stålskap med skrått tak for å unngå søppel» (vedlikehold).

«Låsene på skapene går i stykker. Rektor har sagt at vi kanskje skal få nye skap eller knagger»

«Hvis du har skap nede, risikerer du å stange hodet i en åpen dør over deg»

«Det lukter ille av skapet»

«Lufting fra nederste skap går opp i øvre skap»

«Vann fra klær i øvre skap renner ned i nedre skap»

- Elever -

3.2.5 Elevtoaletter

I arealstandarden står det på side 9 at det totalt skal «etableres 25 % flere elevtoaletter enn normkrav (normkrav er ett toalett per 20 elever). Toalettene skal fordeles på elevenes hjemmeområder og skolens fellesområder».

Ut fra standarden skal det være minst 25 elevtoaletter, noe skolen har. Plasseringen synes å tilfredsstillere arealstandarden, men når garderobene er i en annen etasje enn trinnområdene, kan det likevel være langt til toalettene.

Elevene liker fargene og utformingen av toalettene: «Jeg liker de grønne veggene» (elev 6.trinn). Men allikevel forsøker de å unngå å benytte skolens toaletter fordi: «Mange elever griser på doene» (elev 6.trinn). Det skaper også en utrygghet når man vet at låsene på toalettene litt for enkelt kan låses opp utenfra: «Låsen til WC kan låses opp med et kronestykke» (FAU). På den andre siden er det en trygghet i å kunne låse opp fra utsiden, for eksempel dersom en elev er innelåst ved at låsen går i vranglås.

3.3 Spesialutstyrte arealer

3.3.1 Bibliotek

I arealstandarden er det satt av 100 m² til bibliotek Hellen skole har satt av 90 m². Arealet er fordelt på to rom og over to etasjer. Begge rom ligger sentralt lokalisert i skolebygningen, men på grunn av delingen, oppnår man ikke det potensialet som ligger i det store bibliotekarealet. Biblioteket brukes kun i lærerstyrte sammenhenger, selv om elevene er godt opplært i bruk av selvbetjeningsløsningen for utlån og innlevering. Elevene gir uttrykk for at de setter pris på stolene i biblioteket.

«Disse stolene blir opptatt med en gang fordi de er kule»

«Vi har hjertetime her, hvor læreren skal se hvor mye vi har lest og vi kan levere og låne bøker. Vi bruker biblioteket bare da. Vi kan jo ta det opp i elevrådet, kanskje» - Elever

3.3.2 Musikkrom

I arealstandarden er det satt av 120 m² til musikk, dans og drama. Hellen skole har satt av 72 m². Siden musikkrommet ligger inntil gymnastikksalen, kan denne supplere musikkrommet når man trenger større plass.

Musikkrommet bærer preg av at det er lite i bruk. Det fremstår litt som et lager og støtteareal for kroppsøvingssal og scene. Det tilstøtende øvingsrommet er fylt opp med utstyr og instrumenter. Elevene bekrefter også at: «Det er veldig gøy å være på musikken, men vi får nesten aldri være her» (elever 4.trinn). Møbleringen med krakker er smart fordi det legger til rette for utøvelse av musikk og gir mulighet for enkelt å sette sammen grupper av ulik størrelse. Krakkene kan stables, men elevene påpeker at de ikke tåler den harde slitasjen på en skole: «Krakkene på musikkrommet er løse» (elever 4.trinn)

Lager til korps er dårlig ivare tatt med et overfylt rom med instrumenter og noter. Pauker og tangentinstrumenter står plassert i trafikkareal fordi det ikke finnes lagerplass: Notestativene og el-piano står i gangen, fordi lageret er for lite.

Bilder 1: Det er mangel på lagerplass for eksterne brukere. Utstyr oppbevares der det er ledig plass. Hellen skole.

3.3.3 Mat og helse/ SFO-kjøkken

I arealstandarden er det satt av 100 m² til skolekjøkkenet (Mat og helse) til en barneskole dimensjonert for 400 elever. Nettoareal på arealene på Hellen skole er 52 m². På side 9 i arealstandarden står det om skolekjøkkenet:

Kjøkkenet skal plasseres ved kantinen. På innsiden av adkomst til kjøkkenet skal det være en sone for håndvask-/hygiene. I kjøkkenet skal det være plass til steamer og oppvaskmaskin. Det er ulik innredning av kjøkkenet på barnetrinn og ungdomstrinn. Spesielt for 1.-7.trinn: Kjøkkenet utformes med fire arbeidsenheter.

På Hellen skole benyttes skolekjøkkenet både i undervisning og av SFO. All sambruk krever tilpasninger og elevene er klar over at: «På onsdager er det viktig at en gruppe starter kl. 8 for at to grupper skal rekke det før SFO skal bruke kjøkkenet», sier en elev på 6.trinn. Elevene er strålende fornøyde med kjøkkenet: «Det er veldig fint kjøkkenet med fint lys fra takvinduer». En elev legger til at: «Oppvaskmaskinene er fine – mye finere enn den vi har hjemme, - og finere kjøkkenet enn det på Christi Krybbe skole!»

Lærere og ledelsen er kritiske til størrelsen på kjøkkenet:

«Kjøkkenet er for trangt for 16 elever» (Ledergruppa).
«Det er for lite skap og skuffer til kjøkkenredskap» (Ledergruppa).

Elevene setter pris på innvendige glassvegger: «Det er veldig fint med glassvegger, for da kan man se inn og se hva som skjer. Det er veldig fint når små 2.klassinger ser inn til oss» (elev 6.trinn). Også ledelsen setter pris på innsyn: «Det er bra med glass i vegg for åpenhet» (Ledergruppa).

Innsyn, utsyn og oversikt vurderes altså høyt, men ulempen med glass er jo at det er fristende for barna å ta på og leke med: «Vi vasket vinduene i går, og se hvordan det ser ut. De kommer og titter inn med fjes og hender ...» (Vedlikehold).

Lokalisering av kjøkkenet i nærheten av gymsal, samlingsal og SFO-kjøkken, virker gjennomtenkt og verdsettes: «Det er fint at det ligger nær gymsalen og vestibulen for arrangementer og matservering» (Ledergruppa).

Det er imidlertid deler av kjøkkenløsningen som ikke fungerer optimalt. Luken for matservering er plassert inntil oppvaskmaskinen, og er ikke hensiktsmessig for bruken.: «Det er fint med luken, men matserveringen kommer jo midt i oppvasken» (Ledergruppa).

3.3.4 Kunst og håndverk

I arealstandarden er det satt av 200 m² til formingsverksted. Hellen skole har et samlet areal på 148 m².

Ved vårt besøk, som varte i en uke på Hellen skole, så det ikke ut til at Kunst og håndverksarealene brukes ofte. Mange lærere velger å ha kunst og håndverk i trinnarealene. «Hvis vi bare jobber med papir, er vi ofte bare i basen», sier en elev på 6.trinn.

Sløydsalen brukes kanskje aller minst. «Sløyd er nesten bare når vi er på SFO», sier en elev. Elev på mellomtrinnet forteller også at sløydsalen blir lite brukt. «Det er på en måte et fag i faget», sier han. Elever forteller at keramikkrømmet heller ikke brukes så ofte.

Oppbevaring av materiell så vel som elevarbeider er mangelfullt for kunst og håndverksrommene. Lange planker er umulig å få inn på treverkslageret fordi arkitekturen og utformingen setter barrierer:

«Vi mangler oppbevaring for elevarbeider» - Lærere mellomtrinn

«Lange materialer er vanskelige å få inn fordi plankene må ligge på tvers» - Lærere mellomtrinn

«Skapene burde vært åpne og med bedre struktur» - Lærere mellomtrinn

«Det mangler tørkehylle til malerier. Det tar plass å tørke utover bordet» - Ledergruppa

«Det er lite lagerplass, så man har ingen steder å legge ting» - Lærere mellomtrinn

I kunst og håndverksrommet er det en høy arbeidsbenk med skuffer for oppbevaring. Lærere og elever forteller at denne brukes ofte til gjennomgang av oppgaver og demonstrasjoner. Møbleringen for kunst og håndverk er imidlertid ikke tilrettelagt for elever som ikke er så høye eller tunge:

«Arbeidsbenkene er for høye for små elever»

«Liften på krakkene fungerer ikke for lette elever» - Lærere mellomtrinn

Sløydbenkene er koblet sammen for en plasseffektiv møblering, men lærere på mellomtrinnet sier de ville foretrekke frittstående arbeidsbenker: «Hvis sløydbenken står fritt, kan man stå to elever per benk. Nå får man heller ikke gå rundt arbeidet» (lærere mellomtrinn).

3.3.5 Naturfag

I arealstandarden er det satt av 80 m² til forskerrom (naturfag). Hellen skole har 58 m² i et eget naturfagrom. I Standarden er det forutsatt at arbeidet skal kunne gjøres innenfor eget hjemmeområde.

For å komme til naturfagrommet må man gå gjennom kunst- og håndverksrommet. Naturfagrommet brukes sjelden og under vår uke på Hellen skole klarte vi ikke å få bilder av rommet i bruk. Elevene bekreftet at de er der sjelden: «Her er vi ca. 2. hver uke. Da gjør vi eksperimenter» (elev).

Naturfagrommet er todelt. I den ene ende er det et lite amfi, og i den andre enden er det arbeidsbenker for praktiske øvelser. «Amfiet er fint for en gjennomgang først» (elev).

Skuffene i naturfagrommet er tomme, og benyttes åpenbart ikke. En del av forklaringen er kanskje at rommet benyttes lite, men det kan også være at oppbevaringsløsningen ikke er funksjonell til formålet. Naturfag er både et praktisk og et teoretisk fag, og ved forsøk og eksperimenter er det gjerne behov for konkretiseringsmateriell og utstyr som krever annen oppbevaring enn skuffer.

En lærer på Hellen skole sier at: «Naturfagrommet er ok til 16 elever, men på grunn av manglende ressurser er det ikke lett å ha så små grupper. Det samme gjelder sløydsalen Det blir en liten kamp mellom de teoretiske og praktiske fagene».

«Salen er litt trang for foreldre og elever på flere trinn» (FAU)

«Loppemarkedet er her. Man bruker gymsalen til alt mulig, så du kan se at gulvet er veldig slitt» (FAU)

«Det er fint at trappen i vestibylen er bred. Det gir lys og luft og plass» (FAU)

«Gymsalen er for liten til idrettstreninger» (frivillig sektor)

«Foldeveggene kan åpnes til gymsalen og det bruker vi ved avslutninger» (Ledergruppa)

«Det er kjekt at musikkrommet er koblet direkte til gymsalen» (Ledergruppa)

«Hvis mellomtrinnet skulle hatt gym her, måtte vi hatt større gymsal» (Ledergruppa)

3.4 Personalarealer

3.4.1 Administrasjon og ledelse

Avdeling for administrasjon og ledelse ligger lett tilgjengelig fra fellesarealet ved inngang fra skolegården, og i etasjen over hovedinngangen fra Helleveien. I forkontoret er det en resepsjonsdisk der besøkende henvender seg når de kommer til skolen. Videre inn i avdelingen er det kontorer for Rektor, to avdelingsledere og SFO-leder. Det er også et lite lagerrom på 3,6 m² i tilknytning til administrasjonen. Gangen som binder kontorene sammen, fortsetter i åpen løsning mot personalrom og tilstøtende møterom. Herfra er det også tilgang til kopi- og rekvisitarom.

3.4.2 Personalrom og møterom

Skolen har ett møterom ved personalrommet og et annet ved helsesykepleiers kontor. Møterommet ved personalrommet har transparens med innsyn fra personalrommet, mens det andre møterommet er i en helt annen ende av skolen og mer skjermet. Et balansert syn på møterommene fremkom i intervju: «Det er veldig bra at møterommet kan åpnes til personalrommet, men kan kanskje være ubehagelig for foreldre på møter. Det er litt rart for alle parter. Det er gjerne en lystig samtale på personalrommet og ikke så lystig samtale her på møterommet.» (vedlikehold og helsesykepleier).

«Er veldig åpent for innsyn, så vi foretrekker å ha konfidensielle møter nede» (ledergruppa)

«Det er ganske lydtett, så det går greit» (ledergruppa)

«Vi bruker møterom i personalrom og blir da sluppet inn av tilsynsvakt eller andre, så det fungerer bra» (FAU)

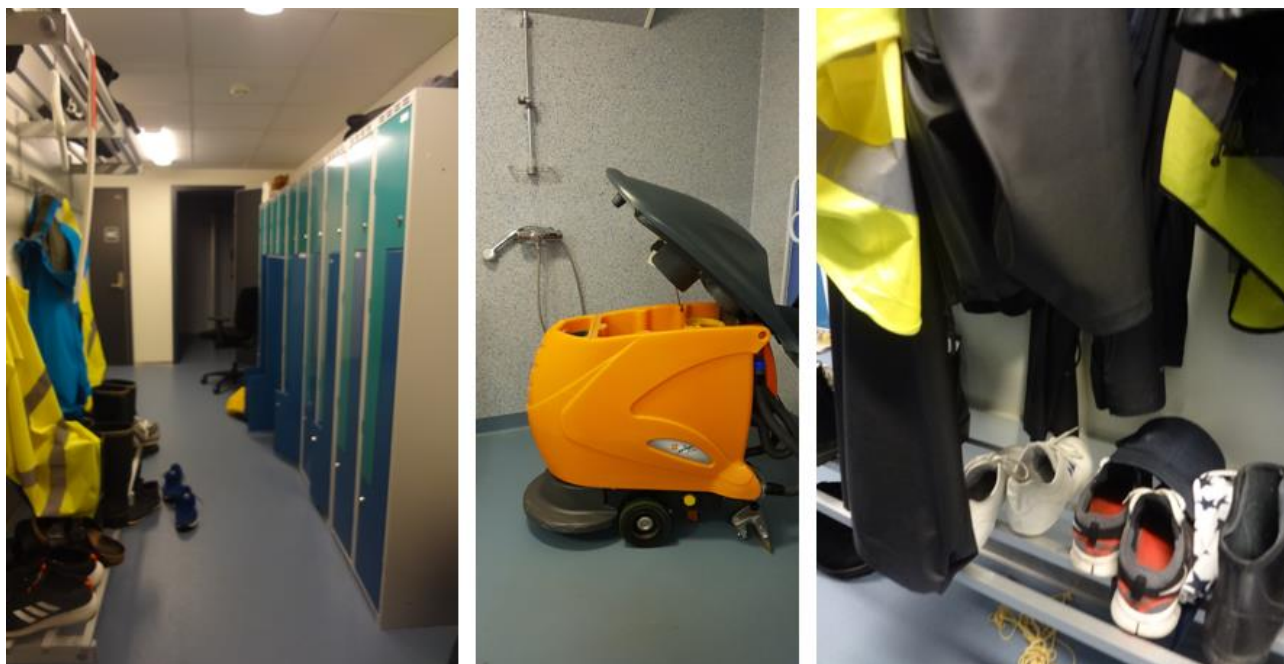
Personalrommet har flere innganger og fremstår som et dynamisk senter for de ansatte. Det er sentralt lokalisert i bygningen ved vestibylen og er i tillegg lokalisert ved siden av skolens administrasjon og ledelse. I tillegg har flere lærerarbeidsplasser inngang fra personalrommet. Rommet fylles opp på fredager når man har felles lunsj for de ansatte. Skolen er praksisskole og det er en utfordring å finne plass til studentene når de kommer, men det ser allikevel ut til at skolen klarer å møte denne utfordringen ved å benytte de tilstøtende møterommene.

Kopierommet mangler arbeidsbenk. Selv i den «papirløse tidsalder» benyttes mye papir på skolene og det er viktig at kopierommet skal være et praktisk arbeidsrom.

3.4.3 Personalgarderober

Personalgarderobene har Z-skap og flere brukere uttrykker stor misnøye med disse. I tillegg synes det å være for få skap, og renholderne oppbevarer sko og jakke i renholdsentralen: «Jeg har spurt om garderobeplass, men fikk beskjed om å stå på venteliste. Derfor har vi sko og jakke her. Det er litt trangt her, og det er gjennomgangsrom til teknisk rom» (Renholder).

Highspeed-maskin og andre store traller og maskiner står lagret på HCWC fordi det ikke finnes lagerplass til disse. For tiden er det ingen lærere eller elever som har handicap som krever bruk av HCWC.

Bilder 2: fra venstre: Z-skap i personalgarderobene. Renholdsmaskin oppbevares på HCWC. Til høyre: skohylle over gulv i personalgarderoben. Hellen skole.

«Dette er et pauserom, ikke et møterom» (ledergruppa).

«Det fungerer godt, unntatt på fredag og når vi har studenter» (ledergruppa).

«Det er et litt lite kjøkken til så mange» (ledergruppa).

«Det er fint å kunne åpne til møterommet så det blir større. Det gjør vi ofte» (ledergruppa).

«Søylene sentralt i personalrommet begrenser litt, men det er det jo ikke noe å gjøre med» (ledergruppa)

«Det er hyggelig med sofaene mot hverandre» (ledergruppa)

«Jeg har sett store personalrom, men de er jo ikke noe hyggelige. Det er bedre med litt for trangt enn litt for stort!» (ledergruppa).

3.4.4 Lærerarbeidsplasser

I arealstandarden er det satt av 240 m² til personalarbeidsplasser. Ved Hellen skole er det satt av 198 m². Med ca. 27 lærerårsverk synes dette å være tilstrekkelig.

Lærerarbeidsplassene er fordelt på ulike steder i skolebygningen. Lærerne på småtrinnet har kontorplassene sine med inngang fra personalrommet, mens lærerne på mellomtrinnet har sine kontorplasser nær trinnarealene. For elevene på en barneskole synes det ikke å være noe stort problem for tilgang til kontaktlærer selv om lærerarbeidsrommet har inngang fra personalrommet hvor elevene normalt ikke har adgang. Elevene har tilsyn og tett oppfølging av lærere og voksenpersoner hele dagen, og etter skoletid er det SFO som er de ansvarlige voksne.

«Det er fint med glass til lærerarbeidsplassene for da ser jeg om læreren er der, og så ser han meg og kan komme ut» - Elev

«Fungerer godt å ha dem ved pauserommet. Det er ment å være teamrom, men det er jo bare plass til fire der. Fem personer blir trangt» - Ledergruppa

3.5 Fellesarealer

3.5.1 Helse

Helsesykepleier og lege har kontorer i en egen liten fløy, avgrenset fra andre funksjoner for elevene. Det kan være vanskelig å finne frem dit, men på den annen side kan det kjønes trygt å føle skjerming fra øvrig skole dersom man trenger hjelp til personlige problemer: «Det kan være negativt at det er langt fra alt, men det kan være bra for de som trenger skjerming» (helsesykepleier). Det er glassfelt mellom venterommet og helsesykepleiers kontoret: «Det er fint med glass til kontoret, for da er det lett for elevene å se om jeg er der eller ikke (helse).

Ved siden av helsekontorene er et stort møterom som har innsyn fra korridoren. Rommet brukes både av helsearbeiderne, og av skolens ledelse ved behov for konfidensialitet rundt møtene: «Rommet er kjempefint, stor og lyst til grupper med tema pubertet og sånn. Men innsyn er ikke greit for eksempel ved møter med barnevernet» (helsesykepleier).

Helsesykepleier har valgt det minste kontoret fordi det der er kjøleskap, som benyttes ved vaksiner. Helsesykepleierkontoret er for trangt til besøk av mer enn én person. Det store kontoret brukes ca. to dager per uke av lege og av annen helsesykepleier. Det er lytt fra helsesøsterkontoret til venterommet, så det er derfor vanskelig med konfidensielle samtaler.

Et kontor og samtalerom for helsesykepleier skal legge til rette for den gode samtalen som gjerne også berører personlige og vanskelig temaer. Fordi den generelle belysningen med takarmaturer er skarp og kald, har

Bilde 3, kontor helsesykepleier.

helsesykepleier laget sin egen løsning med juletrebelysning på en liten plante i rommet, slik at hun kan slå av takbelysningen og oppnå en dempet og hyggelig belysning. Det påpekes at luften i kontoret blir tung ved besøk: «Det kan bli litt tett her og det er fint at vi kan åpne vinduet».

Ventilasjonen avgir støy i dette området, noe som skaper utfordringer: «Det er vanskelig med hørselsscreening på grunn av susing fra ventilasjon» (helsesykepleier).

Ventesone og toalett ser ut til å fungere fint.

3.6 Driftsarealer

3.6.1 Lagerplass

Et gjentakende tema i intervjuene med skolens ansatte, var mangel på lagerplass. Renholdere har ikke lagerplass til renholdsutstyret og maskinene og har derfor tatt i bruk handicaptaolettene til lager. Korpset har ikke lagerplass til instrumenter og lagrer dem derfor i ganger og rømningsveier. Trinnarealene har lokale lagre, men de er delvis lokalisert slik de ikke er tilgjengelig for alle, og delvis er de uhensiktsmessige. Uteklær til SFO-ansatte henger også i ett av handicaptaolettene fordi det ikke er arealer til dette.

3.6.2 Vedlikehold og drift i hverdagen

Mange tekniske løsninger er lite slitesterke og fører til frustrasjon og ekstraarbeid for vaktmester og renholdere. Teglvegger er robuste og holdbare materialer, men er vanskelige å holde rene. Åpne himlinger uten dekke for rør og føringer, skaper søppeldeponi og støvsamling. Enkelte tekniske løsninger, som for eksempel radiatorlokk, viser seg skjøre og lite robuste for hard bruk:

«Det mangler himling, så melkekartonger, støv og sko havner her. Det er akkurat som om de ikke ble helt ferdige her ...» (vedlikehold).

«Radiatorlokk går i stykker, de er bare klipset på. To ganger i året går jeg over og bestiller supplerende.» (Vedlikehold)

Tekniske løsninger knyttet til sikkerhet og universell utforming mangler, eller er preget av hard slitasje. Ledelinjer som var påsatt ved åpning av skolen, er slitt vekk på utsatte steder som i trappeløpene.

«Stållister på terskel er skarpe for elever i sokker»

«Overgangslist mellom ny og gammel skole samler støv og skitt, kunne vi kanskje hatt en matte der?»

«Det mangler delvis ledelinjer»

«Det er for høye terskler for maskiner og UU»

«Striper for UU i trappen er blitt så svake og det er farlig for svaksynte. Jeg har tenkt på besteforeldre som henter elever på SFO» - Drift og vedlikehold

Stålbeslag på tersklene er delvis løse og fremstår som snublefeller som lager hull i sokkene:

Døråpnere fungerer godt som ledd i universell utforming, og i tillegg setter renholderne pris på det for å komme gjennom døråpningene med store renholdsmaskiner. Det påpekes av brukeren at det tilsynelatende mangler en knapp for døråpner inn til personalrom.

Plastdeksler til EL-kanaler er løse og skjøre og går lett i stykker ved vanlig bruk på en skole. I tillegg samler de støv. Rekkverkene i trappeløpene er vakre og sammensatt av moduler av tre og metall. På befaringen var ingen trappeløp komplett rekkverk, for moduler hadde løsnet, falt ut og manglet.

«For å skifte lyspære må vi ha opp stillas»

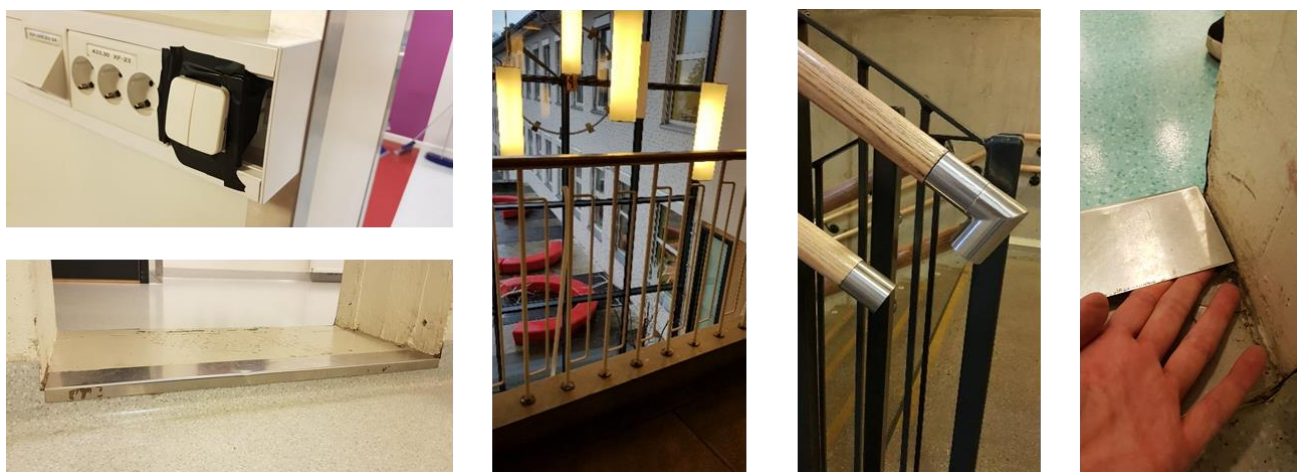
«Det er en kulvert her som må spyles fire ganger i året på grunn av kloakklukt i bygningen. Jeg kjenner på lukten at det er på tide nå»

- Drift og vedlikehold

Representant for frivillig sektor forteller at man kan booke rom på hverdager på «Aktiv by», men for helgen må man i tillegg gå gjennom rektor. Det synes representanten er veldig tungvint. «Det er mer tungvint å booke skolen etter den ble 'Aktiv skole'», sier han. Dette medfører at dersom skolen skal benyttes til et arrangement som går fra fredag til søndag, må man både booke hos rektor og på 'Aktiv by'.

«Solskjermingen er sentralisert for hele veggen, så hvis noen skal se film, blir det mørkt for alle» (lærere mellomtrinn).

«Det er frustrerende med persiennene som ikke kan reguleres for hvert rom» (Ledergruppa).

Bilder 4; Eksempler på løsninger med stort behov for vedlikehold. Hellen skole.

Brukergruppene hadde mange meninger om inneklimaet på skolen. Generelt virker det som at det er frustrasjoner knyttet til sentral styring av anlegget, og at det ikke er manuell styring for de enkelte rom. Signaler om at det er varmt i noen rom samtidig som det er kaldt i andre rom kan tyde på en ubalanse i ventilasjonsanlegget.

«Det er tungvint når vi ikke kan justere luft og varme selv, men at vi må ringe folk andre steder»

«I noen rom er det iskaldt, og i noen er det allfor varmt»

«Det er ofte varmt i gymsalen»

«Hvert rom skal ha sensor og regulering for luftkvalitet»

«Jeg har en elev som alltid reagerer med astma i kunst- og håndverkarealene, så vi er der minst mulig»

- Lærere mellomtrinn

Bilder 5; Eksempler på tekniske løsninger med stort behov for vedlikehold

3.7 Idrettsarealer med vestibyleareal

Skolens gymsal fungerer både som idrettsareal for de yngste elevene og som samlingsrom og kulturarena for både skolen og nærmiljøet. Beliggenheten nær kantina, skolekjøkkenet og musikkrommet gjør gymsalen ekstra anvendelig og ettertraktet. Bruken støter likevel på enkelte tekniske utfordringer.

Elevene fra 4. til 7.trinn har kroppsøving i Stemmemyrshallen. Kun småtrinnet har kroppsøving i skolens egen sal. To og to fargegrupper har kroppsøving sammen. Fordi denne brukes til samlinger og kulturarrangementer, og fordi elevene har hatt kroppsøving her tidligere, har også 4.trinnselevne sterke synspunkter her. Elevene er strålende fornøyd med kroppsøvingssalen. De beskriver salen som stor og fin til kroppsøving og som koselig til samlinger med hele skolen: «Det er bra at hele skolen får plass i gymsalen. Elevene kan opptre med hva de vil på fredagssamlingene» (elever 4.trinn). Lærerne og ledelsen er mer kritiske til salen og beskriver den som trang for hele skolen: «Gymsalen er hakket for liten» (Ledergruppa).

Elevene synes at ribbeveggen som løftes ned og har scene på baksiden (se bilde), er en smart løsning som fungerer godt. «Gymsalen er så stor, og det er så mange ting her» (elever 4.trinn). Salen kan blendes og har altså en liten scene. Lærerne er kritiske. De peker på at scenen med fordel kunne ha vært høyere, og at det er vanskelig å se for dem som sitter bak i salen.

Ved kulturelle arrangementer hvor scenen monteres, er man avhengig av tilgang til tilstøtende teknisk rom for styring av lys og lydanlegg. Døren til dette rommet er imidlertid hengslet feil vei, slik at det er umulig for den som styrer det tekniske, å ha kontakt med det som skjer på scenen. Dersom hengslingen på døren ble snudd, ville et stort problem for skolen trolig være løst. Belysningen i kroppsøvingssalen har manuell styring. Det har imidlertid ikke lyset i det tekniske rommet. Det tekniske kontrollrommet har bevegelsessensor uten manuell overstyring, og ved forestillinger i salen trenger man gjerne mørklegging. Fordi det tekniske styringen er i dette rommet, må døren være åpen og mørklegging i skolens kultursal/kroppsøvingssal er faktisk ikke mulig.

Omfattende sambruk og flerbruk har gitt hard slitasje på gulvet. Her er det samlinger, loppemarked etc.: «Gulvet er nesten helt ødelagt allerede», sier en lærer på mellomtrinnet. En del tekniske løsninger og tilstander forstyrrer bruken av kroppsøvingssalen til kulturarrangementer, og gjør at flere konkluderer med at: «Salen er veldig lite praktisk til flerbruk» (ledelsen).

Brukerne peker for eksempel på at trådløs mikrofon fungerer dårlig i salen fordi betongveggen til teknisk kontrollrom hindrer det, og videre at:

«De svarte stolene er stablet så høyt at vi ikke klarer å bruke dem – særlig ikke de små barna. Så vi bruker de grønne stolene i vestibylen» - FAU

«Nødutgangen er jo midt på scenen og hindrer bruk og bygg av scenen» - Ledergruppa

«Dør til lysstyringsrom slår inn i salen og lyset har sensorstyring, så når det er forestilling og salen mørklegges, så ødelegger lyset fra lysstyringsrommet» - Ledergruppa

«Med hengsling på motsatt side ville man i hvert fall kunne kommunisere med scenen» - Ledergruppa

Det er begrenset med lagerplass ved kroppsøvingssalen, og det presiseres at: «Det er lite lager til gymutstyr, og derfor kjøper vi ikke utstyr» (lærer mellomtrinn).

Enkelte lærere og elever uttrykte forundring da intervjugruppen gikk inn i kroppsøvingsgarderobene for elever, fordi de ikke visste at de fantes. Elevgarderobene benyttes ikke av skolen. Elevene på småtrinnet dusjer ikke etter kroppsøvingstimene, og mellomtrinnet har kroppsøving annet sted. Renholderne påpekte at garderobene absolutt er i bruk, og at det sannsynligvis gjelder eksterne brukere/ frivillig sektor og skjer på ettermiddagene. «Det er lurt med dør fra garderobene til gymsalen men vi bruker ikke garderobene», sier en elev på 4.trinn.

«I vestibylearealet er det fint med avslutninger for hele trinnet»

«Her er det stor nok plass til hele trinnet»

«Det mangler garderobe til gjester, så ytterklærne henger rundt i vestibylen»

«Lysbryterne er kaotiske, man må løpe rundt og skru av mange brytere» (FAU)

«Vestibylen er kjekk fordi det er en sosial arena for idretten om ettermiddagen. Å leie når man har barnebursdag koster 300 kr eller noe sånt, og da har vi god plass og de kan herje litt. Det er veldig fint for barnehagebarn som skal begynne på skolen senere» (FAU). Luken i veggen til matservering fra kjøkkenet og ut i vestibylen er populær i barnebursdager: «Luken er veldig smart, også i bursdager. Da får man jo 'handle'» (FAU). Luken er imidlertid smal og det kan lett bli trengsel med mange barn som skal serveres: «Det blir trangt ved luken når døren til gymsalen står åpen, og bord med mat og jakker etc står fremme» (FAU).

Musikkorpset øver i kroppsøvingssalen, selv om forholdene ikke er optimale: «Lyden er for kraftig for korps, men det er jo vanlig i gymsaler.» (Frivillig sektor). Det som skaper størst utfordringer for korpset er at det mangler lagerplass til instrumentene deres. Korpset har et lager, som kunne være stort nok til noter. Men instrumenter tar stor plass, og fordi antallet barn som spiller i korpset variere, vil det som regel være behov for å lagre instrumenter.

3.8 Kunst og dekorasjon

Gamle Hellen skole hadde flere keramikkrelieffer som dekorasjon på veggen ute og inne. Relieffene er godt tatt vare på i den nye skolen, og et stort relieff pryder trappen mellom første etasje og underetasje. De mindre relieffene er hengt opp i auditoriet. Elever og ansatte setter pris på kunsten fordi den er vakker og fargerik, men også fordi det bærer med seg historien fra den gamle skolen.

«Her henger de opp ting vi har laget, og det er veldig fint for da kan alle se og få inspirasjon, og da kan vi si: å, se, den er min, og så blir det veldig fargerikt her» (elev).

I skolens vestibyle/ hall var trappegelenderet dekorert med elevenes stofftrykk i kraftige farger. Flere steder i trafikkarealene var også elevarbeider stilt ut. Elevene understreket at de satte stor pris på at elevarbeidene ble stilt ut både for at de skulle føle anerkjennelse for det arbeidet de gjør, men også fordi det bidrar til en utsmykking av skolen. I ellers temmelig fargeløse trafikkarealer, med hvite vegger og grått skifergulv, er det også forfriskende med innslag av farger ved utstilling av elevarbeider.

«Det er fint å se den gamle ytterveggen til skolen, med veiskiltet» (elev).

«Dekorasjonene/ kunsten er veldig fin.» (vedlikehold).

«Det er åpent og fint her.» (vedlikehold).

«Det er en fin blanding av det nye og det gamle» (ledergruppa).

«Det er fine materialer, tre og betong» (Ledergruppa).

«Kulen i taket gjør at du ser både opp og ned» (Ledergruppa).

3.8.1 Skolemuseum

Når vi lar elevgruppene styre ruten for intervjuvandringene, ser vi ofte at de tar oss med på utforsking av rom hvor de ellers er sjelden eller ikke får lov til å være. Et bittelite rom ved siden av auditoriet er fylt opp med gamle, utdaterte gjenstander fra tidligere tiders skole. Rommet er ikke i bruk til noen aktiviteter, men er kun et lager med en fin, liten utstilling av gjenstander. Elevgruppene valgte å ta oss med dit og kjente rommet godt, for dørene dit pleier å stå åpne. En del gamle skoler har et lite skolemuseum, og som regel – som også i dette tilfellet – er elevene begeistret over koblingen tingene har til deres historiske skole. Kanskje skulle dette få en mer fremtredende plass på skolen og ikke inneklemt i et kott?

3.9 Uteområdet

Hellen skole har et variert uteområde med tilrettelegging for ulike aktiviteter for ulike aldersgrupper, og det er et lite leke- og oppholdsareal under tak ved utgangen ved fellesarealene. Plasseringen av bygningen på tomten bidrar til en god skjerming fra trafikkert vei. Det er en hyggelig ventesone med to svinger ved avstigningssonen. Utearealene er høydemessig fordelt på ulike nivåer, som skaper følelsen av forskjellige rom.

«Vi er heldige som har så fin uteplass på en byskole» (lærere mellomtrinn).

«Under tak er det et veldig kjekt område som også er nær kjøkkenet» (Frivillig sektor).

«Trappene ved basketbanen er kjekke å sitte i» (Frivillig sektor).

«Knausene er veldig artige. Det er knauser og trær også» (Frivillig sektor).

Skolens utearealer er en viktig ressurs også i nærmiljøet, og barn i alle aldre kommer hit for å leke. Foreldre og frivillig sektor fremhevet at for de barna som er under skolealder, er det en fin tilvenning til skolen at de bruker det flotte utearealet.

«8.klassingene våre er jo fortsatt her om ettermiddagene» (Frivillig sektor)

«Det er fint for barn i ulike aldre» (Frivillig sektor).

«Det er fint for de små barna å leke på skoleplassen før de begynner på skolen» (Frivillig sektor).

«Det kunne ha vært mer belysning ute» (Frivillig sektor).

«Det er for lite parkeringsplasser ved store arrangementer» (Frivillig sektor).

De yngste elevene går gjerne ikke så langt når de er ute i pausene, og det er lite tilbud til dem nær inngangen. Første trinn holder seg gjerne nær inngangen og går ikke langt bort i friminuttene. Også litt engstelige elever holder seg gjerne nær inngangene, og det kunne med fordel vært etablert noen flere leketilbud nærmere inngangene.

«Gummidekket blir klink is» (Lærere mellomtrinn).

«Frustrasjonen er at det blir glatt» (Lærere mellomtrinn).

Selv om det meste synes å fungere godt ute, pekes det på frustrasjoner om det glatte gummidekket som skaper farlige situasjoner og som fører til at deler av skolens uteareal må stenges om vinteren.

Brukerne melder om at mange elever ruller inn i kampesteinene ved foten av bakken (se bilde under) og at det kunne ha vært bedre tilrettelagt for en myk avslutning på en ellers fin og spennende akebakke. Det ble også etterlyst sykkelparkering med overbygg for de som sykler til jobben

3.10 Kompetanse og kompetansebygging for bruk av fysisk læringsmiljø

Elever og lærere er rutinerter på gruppeinndelinger, og den pedagogiske organiseringen og tilnærmingen til læring synes å peke mot en stor grad av elevaktivitet og samarbeid. Elevene jobber i grupper som del av metodikken i mange fag, og er aktive i sin egen læring. Lærerressursene utnyttes godt ved at lærernes spisskompetanse benyttes på hele trinnet. I praksis betyr det at samme lærer kan ha det samme undervisningsopplegget med flere elevgrupper 3-4 ganger samme dag eller samme uke. Lærerne uttrykker at det kan bli vel monotont og kjedelig, selv om det forenkler undervisningsforberedelsen for dem.

Elevene har i hovedsak sine faste arbeidsplasser i storrommet eller formidlingsrommet, men noen elever har sin arbeidsplass i et av grupperommene. Læringsarealene er inndelt i ulike soner som inviterer til varierte arbeidsformer, og elevene velger ofte å utføre arbeidsoppgaver andre steder i hjemmeområdet, alene eller sammen med andre. Det virker som om elevene er trente på å bevege seg rundt i hjemmeområdet på en måte som ikke forstyrrer andre.

Vi ser at trinnene ofte samles til felles gjennomgang foran tavlen i hovedrommet. Det er ikke nok plass til alle på benker eller korkrakker, men elevene finner ekstra plass på gulvet eller på pulter og stoler i nærheten.

På Hellen skole er den nye skolebygningen basert på til dels store kompromisser med gammel bygningskropp, som blant annet omfatter litt trange og upraktiske trinnarealer og litt halve løsninger, for eksempel for elevgarderobene. Vi får likevel en opplevelse av at ved denne skolen er det godt å være tilsatt og elev. Alle brukergruppene ved skolen peker gjerne på enkelte ting ved det fysiske miljøet ved skolen som ikke er helt ønskelig, men presiserer samtidig hvordan man derfor velger å håndtere det. Mangler og svakheter ved det fysiske miljøet blir altså ikke et problem, fordi fokuset er på løsningene.

3.11 Sammendrag og forslag til tiltak

Hellen skole består av et nytt bygg koblet til et renoverte gammelt bygg. For å gi gode rammer for kvalitetsutviklingsplanen for grunnskolen i Bergen er skolebygningen tilpasset kravene i Arealstandarder og kravspesifikasjoner for skoleanlegg. Gjennomgangen viser at man delvis har lykket med dette, men at det er noen åpenbare mangler.

Det mest grunnleggende er at arealene som er avsatt både til generelle læringsarealer og spesialutstyrte læringsarealer er mindre enn standarden for en skole med 400 elever.

Avstanden mellom trinnområdene og grovgarderobes/toaletter på den ene siden og spesialrom som musikkrom, formingsrom og naturfagrom skaper praktiske problemer i bruken av disse. Dermed blir bruken av trinnområdene i liten grad avlastet.

Både manglende lagerplass og lite hensiktsmessige møbler reduserer nytten av spesialrommene. Også i trinnområdene kan valget av møbler redusere fleksibiliteten i bruken av rommene. Gymsalen har mangler ved bruk som samlingsrom.

Skolebygningen har også vesentlige gode kvaliteter. Hvert trinnområde har en variert romløsning med storrom, formidlingsrom og grupperom. Skolen har et stort bibliotek, sentralt i bygningen, riktignok fordelt på to etasjer uten forbindelse med hverandre. Skolekjøkkenet har en god plassering ved kantina og gymsalen og nær SFO. Gymsalen ligger inntil kantinen og musikkrommet og kan sambrukes med disse. Personalavdelingen er sentral og synes riktig dimensjonert.

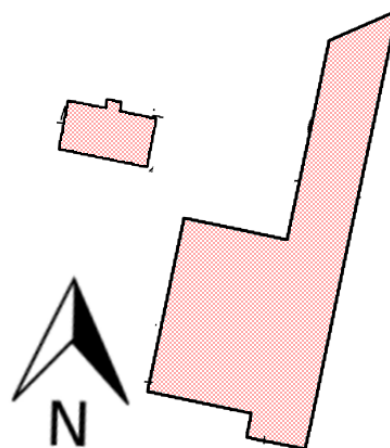
Med de muligheter og begrensninger som ligger i bygningen er inntrykket at ledelse og personale har lagt opp til en fleksibel organiseringsform, hvor elevene grupperes ut fra hvilket arbeid som skal gjøres, og hvor man velger blant storrom, formidlingsrom og grupperom etter behov. Det er uklart om liten bruk av spesialrommene skyldes tilgjengelighet og utstyr eller om det er andre grunner.

Noen av utfordringene lar seg enkelt løse. Forslag til tiltak vil være:

- Jobbe med møblering i trinnarealene for å redusere overmøblering og få bedre sammenheng mellom rommets invitasjoner og den pedagogiske praksis.
- Flytte skolemuseet til montre i fellesarealer og ta i bruk rommet til andre formål som f.eks. lager eller grupperom.
- Snu døren til teknisk kontrollrom i kroppsøvingssalen og avinstaller bevegelsessensor i kontrollrommet for å gi bedre funksjonalitet ved samlinger.
- Etablere større lager for nødvendig utstyr til korps og frivillig sektor for å redusere hindringer i rømningsveier.

4 Landås skole (1-7). Presentasjon av funn med forslag til enkle tiltak

4.1 Kort presentasjon av skolen

Landås skole	
Byggeår:	2016
Arkitekt:	Lund & Laastad Arkitekter AS
NTA:	
BTA:	6000
m ² uteareal:	8100 + 6700 (naboeiendom) totalt: 14800
m ² tomteareal:	13338
Antall parkeringsplasser for biler:	15
Antall parkeringsplasser for sykler:	125
Dimensjonerende elevtall:	450
Dagens elevtall:	475
Antall årsverk (faste)	64
Antall ansatte (faste)	66

Landås skole er ligger på Landås, i underkant av fem km sør for Bergen sentrum. Dagens skolebygg ble tatt i bruk høsten 2016, og er reist på tomten der gamle Landås skole stod. Den gamle «Høyblokken» som var en del av gamle Landås skole, står fremdeles på tomten, men denne er låst av og er ikke i bruk.

Det nye skolebygningen er på cirka 6.000 kvadratmeter. Arealene i hovedbygningen fordeler seg over to etasjer. Alle trinnarealene er lokalisert i her. 1.-4. trinn holder til i første etasje, mens 5.-7. har sine hjemmeområder i andre etasje. Elevvinganger til garderober for de enkelte trinn er fordelt rundt bygningen

med innganger fra sør, øst og vest. I andre etasje er inngangene til elevgarderobene via åpne svalganger på utsiden av undervisningsarealene.

Hjemmeområdene ligger langs bygningens yttervegger. I den indre kjernen av bygningen ligger «Allmenningen» som er skolens storstue. I Allmenningen finner vi en stor amfitrapp, kantineområdet og skolebiblioteket.

En lang arm på et mellomplan stikker seg fra hovedbygningen i retning nordover på tomten. I nordenden er skolens hovedinngang med resepsjon og administrasjonsavdeling. SFO-basen og Oda-avdelingen er også lokalisert i denne delen av skolebygningen.

Landås skole har i dag 475 elever fordelt på 7 trinn. Hvert trinn disponerer et hjemmeområde med undervisningsrom med ulik form og størrelser. Antall elever per trinn varierer fra omkring 60 til nærmere 80.

4.2 Hjemmeområder

Landås skole er dimensjonert for trinn med 450 elever. Alle trinnene disponerer et eget hjemmeområde som har tilkomst via det store fellesarealet midt i skolebygningen. Fra skolens fellesareal kommer man inn i et fellesareal for trinnet. Her er det en formidlingssone med amfitrapp og digital tavle.

Det er to store undervisningsrom (storrom) i alle hjemmeområdene. Disse varierer i størrelse fra 61 til 87 m². Videre er det tilgjengelig to grupperom i alle hjemmeområdene. 1.-4. trinn har i tillegg et undringsrom / forskerrom tilgjengelig. Samlet areal i hjemmeområdene varierer fra 206 m² (1. trinn) til 255 m² (3. trinn).

I tillegg til arealene i hjemmeområdene har skolen to formidlingsrom som disponeres av hovedtrinnene (1-4 og 5-7). «*Lyder Sagen*» ligger i første etasje, og har et oppgitt areal på 93,2 m². Dette rommet disponeres i år av 4. trinn fordi det ikke er plass til alle elevene i hjemmeområdet.

Formidlingsrommet «*Renessansen*» ligger i andre etasje. Dette rommet har et oppgitt areal på 51,75 m².

Bruken av rommet fordeles gjennom et eget bookingsystem.

Samlet areal i hjemmeområdene og de to formidlingsrommene er 1730 m².

Hjemmeområde for 6. trinn

På 6. trinn er det 64 elever. Trinnet er delt inn i tre kontaktlærergrupper, men har også andre faste gruppeinndelinger. «Vi er i kontaktlærergruppene når vi har stasjonsundervisning», forklarer elever på trinnet. 6. trinn har samlinger for hele trinnet hver morgen i fellesarealet. Både lærere og elever gir uttrykk for at de liker mulighetene som trapeamfiet gir, men de synes også at det er trangt når hele trinnet samles der.

Hjemmeområde for 2. trinn

På 2. trinn er det 60 elever. Elevene er delt inn i fire grupper med 15 elever per gruppe. To og to grupper har faste plasser i storrommene. Rommene i dette hjemmeområdet har fått navn etter byfjellene i Bergen. En elev forteller at «*Løvsstakken* bruker vi når vi har stasjonsundervisning. Vi har ofte KRLE der. Jeg synes rommet er litt lite. Det er bare fire pulter her. Noen elever sitter på stoler og noen sitter på gulvet».

En annen elev forteller at «På grupperom *Sandviksfjellet* er vi to eller tre elever om gangen. Der sitter vi på gulvet», sier en annen elev.

En lærer forteller at de har gruppevise samlinger i amfitrappen hver mandag. «Da går vi gjennom ukeplanen og annen info med elevene. De andre ukedagene har vi gjerne morgensamlinger her med to eller fire grupper. Om fredagene har vi kor her for hele trinnet», sier hun.

Elever forteller at de liker godt å ha samlinger i amfitrappen; «Men det er trangt når alle er her, og det blir dårlig luft», sier en elev.

Forsker- og undringsrommet blir ikke brukt etter intensjonene. SFO bruker rommet til lekerom. Lærer forteller at de bruker rommet til å lese med enkeltelever, eller de kan ha en stasjon her i stasjonsundervisning. «Da sitter vi på gulvet», forteller lærer.

Alle dører mellom rommene er i glass. I tillegg er det vindusfelt fra gulv til tak i de fleste rom. «Noen ganger er det irriterende hvis noen står der og ser inn, sier en elev. «Når vi sitter i trappen, er det noen som bøyer seg frem og ser inn på tavlen i grupperommet» sier en annen elev.

Skoleledelsen mener det er for lite mulighet for skjerming til elever som trenger det, og peker på at: «Det kunne vært mer skjerming på glassdørene».

Lærere på småtrinnet ønsker seg mulighet til skjerming i grupperommene. De begrunner det delvis med at det er lite gunstig å ha foreldresamtaler på grupperommene når arealene utenfor benyttes til SFO-aktiviteter.

Skoleledelsen mener at trinnarealene burde vært større. De mener at fellesarealene med trappeamfi, storrommene kunne vært litt større og det burde vært to ekstra grupperom på hvert trinn. De mener også at trinnarealene burde vært mer samlet. «Det skjer mye på veien mellom toaletter, kjerneområder og garderober», sier de. Samtidig mener skoleledelsen at de ulike rommene i hjemmeområdene gir gode muligheter for mer varierte og spennende læringsøkter. De mener at det er mer samarbeid mellom lærerne nå, og de får i større grad brukt sin kreativitet.

«Inkluderingsstanken fungerer mye bedre her. Det normale er å gjøre ulike ting og være i ulike grupper. Det fører til lite stigmatisering».

«Teamsamarbeid er nøkkelen til å få slike lokaler til å fungere» - Skoleledelsen

«Vi liker at vi er organisert som trinn, både kollegialt og for elevene – vi blir en vi-gruppe»

«Vi kunne tenkt oss flere skriveflater – hvorfor er de som er der, grønne? Fargene gjør lesbarhet vanskeligere.» - Lærere på mellomtrinnet

«Det er mye glass. Det er kanskje fint, men det er slitsomt for oss. Tirsdag og fredag vaskes glassene skikkelig, men vi går over de hver dag». - Renholder

«I planleggingsfasen tegnet vi mye, men ingenting ble brukt. Som forberedelse ble vi forpliktet til å ha stasjonsundervisning. Det var positivt, vi måtte ta i bruk andre arbeidsmåter».

«Vi liker ikke at vi er for mange elever i basene, nå er det for trangt. Da burde man heller laget tre klasserom i stedet for to». - Lærere på mellomtrinnet

“Walk and talk” i fellesarealet

I et hjemmeområde er 20 elever og to lærere samlet i storrommet «Nøytron». De skal ha engelsk. Elevene sitter i grupper. Lærerne står fremme ved den digitale tavlen. Mål for timen står oppført på tavlen.

«Vi skal ha om adjektiv i dag. Vi skal ha «Walk and talk» der dere skal finne adjektiv på veien», sier læreren.

Elevene blir delt i tre grupper. To grupper blir igjen i storrommet med en lærer, den tredje gruppen går ut i fellesarealet og får nye instruksjoner fra lærer der. Lærer forklarer elevene hva de skal gjøre på «Walk and talk». De skal gå to og to rundt i bygget, og forklare hverandre hva de ser. Poenget er at de skal finne adjektiv, og de skal snakke på engelsk. Når de har gått en runde, stopper lærer elevparene og spør dem hva de har funnet. Alle samtaler er på engelsk.

Lærer forteller at hun synes det er greit å være her ute i fellesarealet fordi hun har god oversikt her. Det kan være problematisk å gjennomføre undervisning her ute hvis noen øver eller har fremføring i amfiet, sier hun. Da blir elevene fort mest opptatt av det.

4.2.1 Formidlingsrommene Lyder Sagen og Renessansen

Tanken med formidlingsrommene er ifølge Byrådsavdeling for barnehage, skole og idrett og arkitekten at det i formidlingsrommene skal være mulig å samle større elevgrupper for felles gjennomganger, se film eller lignende.

Formidlingsrommet *Lyder Sagen* ligger i første etasje, med trinnarealene for 3.trinn som nærmeste nabo. Oppgitt areal er 93,2 m². Innerst i rommet er det en formidlingssone med fastmontert amfitrapp og digital tavle på motstående vegg. På kortveggen er det et vindu. Dette er det eneste vinduet i rommet. I den andre halvdelen av rommet er innredet med gruppebord. Her er det også en digital tavle på veggen. Ettersom enkelte trinn har hatt særlig mange elever, har *Lyder Sagen* blitt tildelt enkelttrinn som ekstra klasserom. Dette skoleåret er det 4. trinn som disponerer rommet. SFO bruker rommet til samlinger etter undervisning.

«Dette var egentlig et konferanserom. Det ville vært den beste plasseringen for SFO-base. Nærhet til trinnbasene, garderobene, Allmenningen, toaletter og annet». - SFO-ansatte

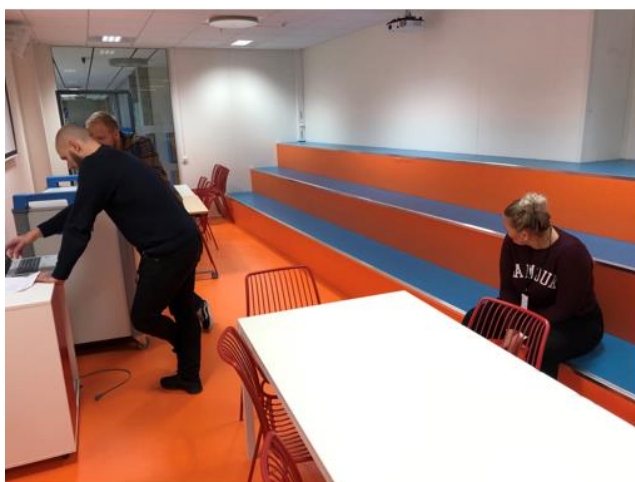
Formidlingsrommet *Renessansen* ligger i andre etasje, like ved biblioteket. Rommet har en avlang form og har et oppgitt areal på 51,75 m². Ved inngangen til rommet er det en fastmontert amfitrapp. Innerst i rommet er det en kjøkkenkrok og flere gruppebord.

«Rommet er arrangert slik at man må sitte i trappen for å se skjerm/tavle. Det gjør at man ved alle instruksjoner må samle elevene i trappen» forteller lærer på 6. trinn. Skolen har et bookingsystem for bruk av rommet. Rommet lånes også ut til bursdagsselskap på ettermiddagstid.

«Dette er egentlig et bonusrom, men nå brukes det til vanlig undervisning»

«Det er bra med kjøkken i rommet. Det brukes mye til spesialundervisning og praktisk læring».

«Det er bra størrelse på trappen, får samlet en del elever der» - Lærere mellomtrinn

Bilder 6, fra venstre; formidlingsrommene *Renessansen* og *Lyder Sagen*, Landås skole

4.2.2 SFO-basen

Arealstandarden tilsier en SFO-base på ca 90 m². SFO-arealene er lokalisert i fløyen som strekker seg i retning nordover fra Allmenningen. Oda-avdelingen (særlig tilrettelagt undervisning) er nærmeste nabo i sør, mens personalgarderober og personalrom er nabo i nord. SFO-basen består av et hovedrom med oppgitt areal 77,2 m², et WC og en liten garderobe/vindfang ved ytterdør.

I hovedrommet er det en kjøkkenkrok, aktivitetssone med gruppebord og digital tavle på vegg, sone for inn- og utregistrering, sofakrok og nærlager.

Hovedadkomst til SFO-basen er fra innvendig gangareal, men det er også mulig adkomst fra Oda-avdelingen eller via ytterdør fra svalgang på utsiden.

SFO har tidligere brukt trinnarealene til elever på 4. trinn, men nå har man valgt å slå sammen 4. trinn med 3. trinn i trinnarealene. SFO-basen blir nå brukt til spesialundervisning og av Oda-avdelingen.

Arkitekten forteller at SFO-arealene er tenkt å fungere i sambruk med Oda-avdelingen. «Den trenger jo ikke stå ubrukt på dagtid, så da er det lett for Oda-avdelingen å bruke arealet» sier han.

Representant for Byrådsavdeling for barnehage, skole og idrett legger til: «SFO-basen er selvsagt ikke dimensjonert for at alle skal kunne være her samtidig. Det er tenkt av hjemmeområdet kan være et startsted for aktiviteter, og et sted der SFO-ansatte kan forberede aktiviteter o.l.»

De SFO-ansatte mener at det er for stor avstand mellom hjemmeområdet og de øvrige arealene som SFO benytter daglig. Særlig er det avstanden til elevgarderober, kantinen og trinnområdene som gjør

plasseringen av SFO-basen lite hensiktsmessig. SFO-basen blir i dag i liten grad benyttet til SFO-aktiviteter, men SFO har personalmøter her, planlegger aktiviteter og oppbevarer mye materiell og utstyr her.

Det står to tørkeskap i vindfanget, men disse blir i liten grad brukt. Barna bruker samme garderobe på skole og SFO. «Tørkeskapene på SFO er alt for langt unna skolegarderobene», sier SFO-informantene.

4.2.3 Oda-avdelingen

Oda-avdelingen er lokalisert i den langstrakte fløyen som strekker seg fra Allmenningen i retning nord. Avdelingen består av et hovedrom med oppgitt areal på 94,25 m², to grupperom, garderobe, stellerom og WC.

Midt i det store hovedrommet er det etablert et sanserom. Rommet har en sirkulær form, med åpne innganger på motstående sider. Lærere på avdelingen opplyser at rommet i dag kun blir brukt til lager: «Det er ikke lydtett – det er verken tak eller dører i rommet. Vi ønsker at det blir satt opp lydtette dører og plasmaskjerm i taket», sier de.

Det er laget til en aktivitetsvegg i rommet. Ifølge lærerne fungerer denne godt, men skinnene i taket er for noen elever litt for langt unna til at de rekker frem til aktivitetene på veggen.

Fra hovedrommet er det tilgang til heis som fører opp til 2. etasje og ned til 1. etasje i hovedbygningen. Gode forbindelser via rampen i fellesarealet gjør at man i stor grad benytter denne for å flytte seg mellom hjemmeområdet og arealer i hovedbygningen.

Grupperommet i avdelingen blir nå brukt av enkeltelever. Elever kan være særlig sensitive for lyd og lys. Lærerne mener at rommet er for transparent og uten mulighet for skjerming. «Det gir uro og forstyrrelser. Rommet bør kunne dempes både i forhold til lys, lyd og innsyn», sier lærerne.

Oda-avdelingen bruker også SFO-basen som ligger vegg i vegg. «SFO-basen har i likhet med Oda-basen skinner i taket. Det er skinner i taket ute også, det er veldig bra», sier lærerne.

Lærerne synes det er bra at det er varme i gulvene. De synes også at stellerrommet i avdelingen fungerer godt. Det er imidlertid for lite garderobe- og lagerplass i avdelingen. «Vi liker ikke at det er manglende lagringsplass for elevenes utstyr på forsterket avdeling, inne og ute», sier de.

Bilder 7, fra venstre: sanserommet brukes i dag til lager. Stellerrommet fungerer godt. T.h.: Kjøkkenkrok i basen.

Oda-avdelingen har i tillegg et hjemmeområde for elever på ungdomstrinnet. Denne er lokalisert i et paviljongbygg på nabotomt. Lærerne gir uttrykk for at de mener dette hjemmeområdet fungerer bedre enn hjemmeområdet for barneskoleelevene. «Det er flere rom her. Det er flere muligheter for skjerming. Det er

vindu på øverste del av veggene og dørene. Det er godt med takheis/travers her også, og det er god veksling mellom travers og skinner i styrt spor», sier de.

4.2.4 Elevgarderober og toaletter

I arealstandarden er det satt av 0,9 m² per elev til garderober og WC. For 450 elever ved Landås skole utgjør dette ca. 400 m². Grovgarderobene er på 184 m², som gir ca. 0,4 m² per elev. Fingarderobene er ikke arealmessig avgrenset, slik de er lagt til trafikkareal i fellesarealet.

Elevene har garderober på samme plan som trinnarealet de tilhører. Elevinngangene fra uteområdet fører rett inn i grovgarderobene. 1.-4. trinn har innganger og garderober i første etasje, mens 5.-7. trinn har adkomst til innganger og garderober via terrasse og svalganger i 2. etasje. 3. og 4. trinn har felles inngang til felles garderobeareal, mens de øvrige trinnene har egne innganger og garderober.

Det er seks elevinnganger rundt skolebygningen. 1., 2. og 5. trinn har egne innganger og garderober, mens 3. og 4. trinn, samt 6. og 7. trinn, har felles inngang til felles garderobeareal.

Grovgarderobene ligger ytterst. Her er det beregnet én garderobeplass per elev med skohyller, oppheng av yttertøy og et skap på toppen for hansker, lue og lignende. Garderobeseksjonene er delt opp med 30 cm per elev. Seksjonene har ulik farge på småtrinnet og mellomtrinnet, men ellers er utformingen lik. Sammensetningen av seksjonene er tilpasset romform og varierer derfor fra garderobe til garderobe.

Arealet i grovgarderobene varierer fra ca. 28 m² for 1. 2. og 5. trinn, samlet 61 m² for 3. og 4. trinn, og 38,5 for 6. og 7. trinn. Trafikkareal, det vil si gangsoner gjennom garderobene, inngår som en del av oppgitt areal.

Gjennom intervjurundene har det kommet mange innspill som går på manglende funksjonalitet i gardrobene. De yngste elevene skal ha plass til sekker, kjeledresser, regntøy og støvler. Vanlige støvler får ikke plass på skohyllene og må derfor stå på gulvet under. Vått tøy må henge sammen med annet tøy, uten tørkemulighet. Våte klær, votter og luer legges i tette skap på toppen, uten tørkemulighet.

Det er tilgang til tørkeskap i yttergang ved SFO-basen. SFO-ansatte opplyser det er for stor avstand mellom tørkeskapene på SFO og elevgarderobene, og at tørkeskapene derfor i liten grad blir brukt.

Flere informanter gir uttrykk for at gardrobene er for trange. Motstående garderober står tett, i kroker er seksjoner montert sammen i 90 graders vinkel og elever må gå inn og ut av gardrobene på samme sted. Det er ikke mulig å sette seg ned på en benk eller stol når man tar av og på seg tøy og sko. Mange setter seg derfor på gulvet for å ta av og på tøy.

Garderobene ligger ikke i direkte tilknytning til hjemmeområdene. Lærere, skoleledelsen og SFO-ansatte sier at avstand gjør at de yngste barna må følges til og fra gardrobene dersom de må gå dit for å hente noe i løpet av undervisningsøktene. Trafikksoner gjennom fellesarealene ved *Allmenningen* kan også virke forstyrrende på aktiviteter som foregår der.

Opprinnelig var det glassdører mellom fin- og grovgarderobene. Disse dørene er tatt bort fordi de slo inn og tok mye plass i grovgarderoben. Skoleledelsen opplyser at dette har medført litt utfordringer for ventilasjonssystemet.

«Det burde vært mellomrom mellom tre plasser, - sånn at det ble bedre luft her og bedre plass. Sånn at jeg ikke trenger å bli dyttet». - Elev

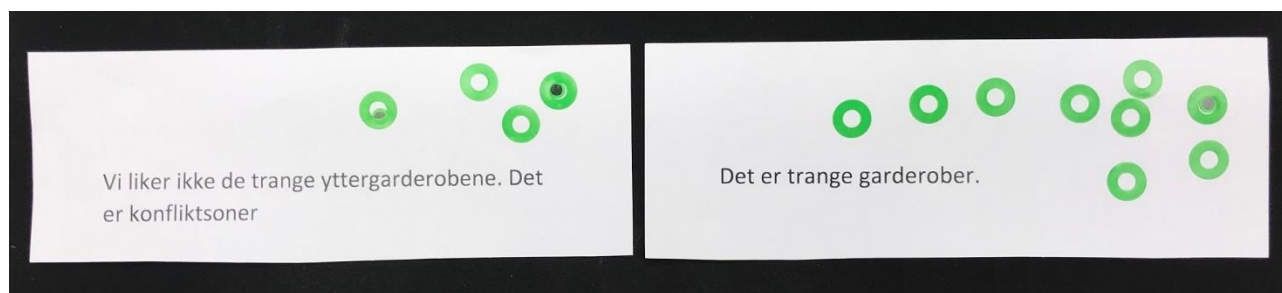
«Det at to trinn deler garderober, gjør det utrygt for elevene. De er 130 elever i samme garderobe. Det er trangt og for liten plass!» - Lærere mellomtrinn

«Garderobene er trøbbelområde sammen med gangarealet til og fra kjerneområdet for elevene. Det er lang vei fra garderober til baser, de burde ligget nærmere hverandre». - Skoleledelsen

«Et katastrofeområde! Veldig trangt! Det blir vått, tett og det lukter mugg». - Lærere småtrinn

«Dette er helt ekstremt! Veldig trangt. For mange barn på for liten plass. De yngste barna har byttetøy, regntøy, støvler. De fleste blir fulgt av foreldre til skolen (1. trinn). Det er vanskelig for voksne å komme til og hjelpe barna med av- og påkledning». - Ansatte SFO

Lærere, SFO-ansatte og skoleledelsen savner garderobeplass for voksne i tilknytning til elevgarderobene. Ansatte som har tilsyn med elever ute i friminuttene, har behov for å kunne sette fra seg utesko og yttertøy nær der elevene er, slik at ikke unødvendig tid går med til å gå frem og tilbake til personalgarderobene. Det er også behov for benker/stoler der voksne kan sette seg ned for å hjelpe de yngste elevene til å kle av og på seg utetøy.

Bilder 8: Fra workshop på Landås skole. Grønne merker indikerer at deltakerne er enig i påstander.

Fingarderobes

Fingarderobene ligger lengre inne i fellesarealene, rundt Allmenningen. Alle elevene disponerer et skap hver. De yngste elevene oppbevarer tørt byttetøy i skapene, mens de eldste oppbevarer bøker, gymtøy og skolesekker her.

Lærere på mellomtrinnet mener det er bra at bokskapene er plassert ute i fellesarealet og ikke i trinnarealet. De mener imidlertid at skapene er upraktiske og har dårlig kvalitet. Elevene med hylleplass nede dunker lett opp i åpne skapdører på toppen. Det vises til at flere dører har løsnet og falt av.

Lærere på småtrinnet forteller at elever gjerne legger vått tøy inn i skapene etter at de har skiftet på seg tørt byttetøy. Vått tøy som blir liggende i de tette skapene vil etter hvert søye.

«I skapene har vi SFO-bøker, skittentøy og vått tøy»

«Noen skap i fingarderoben mangler dører. Det er ikke så kjekt for de elevene som har de skapene».

– Elever

Elevtoaletter

I arealstandarden står det at det etableres 25 % flere elevtoaletter enn normkrav (s 9). Skolen har færre toaletter enn dette, men elevene har tilgang til toaletter flere steder rundt om på bygningen. Det er toaletter tilgjengelig ved alle garderobene. I første etasje er det enkelttoalett på utsiden av garderobene, med inngang fra uteområdet. I andre etasje er det adgang til toaletter fra fingarderobene for mellomtrinnet.

I tillegg er det et toalettanlegg sentralt i bygningen, i første etasje på baksiden av amfitrappen. Fra uteområdet er det direkte tilgang til toalett ved inngangene til garderobene i første etasje. I nordenden av administrasjonsfløyen er det også et elevtoalett tilgjengelig fra uteområdet.

To av toalettene som er tilgjengelig fra uteområdet er HCWC. Inne i bygningen er tre elevtoaletter HCWC.

SFO-ansatte mener at vask og toaletter er for høye for de yngste elevene. Elevene rekker ikke helt opp til vasken, og enkelte må gå av toalettet for å rekke bort til toalett papiret. Da drypper det gjerne tiss på gulvet, sier de. Bare toaletter i tilknytning til garderobene på småtrinnet er tilpasset i høyde for de yngste barna.

Arkitekten opplyser at toalettene inne i bygningen er tenkt som fellestoiletter for voksne og barn. Tilgang til toaletter omtales som god i hele bygningen. Ved optelling av toaletter, finner vi imidlertid 24 toaletter totalt,

«Her er det ofte veldig ekkelt, det er veldig dårlig lukt på doen. Det er noen som ikke trekker i snoren».

«På guttedoen pleier det å være mange gutter som tuller. En gang stod det en gutt oppå der (toalett papirholderen) og så over veggen på doen ved siden av». - Elever

«Pissoarer er en dårlig løsning. Elevene skyller ikke ned. De tisser på gulvet, og dette går ned i belegget» - Renholder

«Vaskene er montert for høyt på vegg for de yngste. Det er vanskelig å nå papirholder for de yngste. Må reise seg fra toalettet og det kommer tiss på gulvet». – SFO-ansatte

som er i tråd med sentralt normkrav, men fordi Bergen kommunes egen norm er 25 % høyere, er det for få toaletter i skolen. Ved inkludering av toaletter i idrettshallen, er antall toaletter tilstrekkelig.

4.3 Spesialutstyrte læringsarealer

Spesialutstyrte læringsarealene er med unntak av forskerrom naturfag lagt til første etasje. Arealer for mat og helse ligger i tilknytning til kantineområdet i bygningens nordvestre hjørne. Musikkavdelingen ligger vegg i vegg. Verkstedene for kunst og håndverk ligger samlet i bygningens sørøstre hjørne. Forskerrom naturfag ligger i andre etasje, rett over kunst og håndverk.

4.3.1 Bibliotek

Arealstandarden tilsier et bibliotek på 100-125 m². Skolebiblioteket er lokalisert i andre etasje av Allmenningen. Området er ikke klart avgrenset, og det er derfor ikke mulig med eksakt arealvurdering.

Bilder 9, bilder fra felles toalettanlegg i første etasje. Ansatte ved Landås skole sier at vaskene henger for høyt på veggen og avstanden fra toalettet til papirholderen er for stor for de yngste elevene. Renholdere forteller at det kommer mye tiss på gulvet ved pissoarene.

Biblioteket er inndelt i ulike soner. Boksamlingen, lese kroker og arbeidsplass for bibliotekar finner vi i det store åpne rommet. To transparente grupperom er tilgjengelig med adgang fra hovedrommet. Inntil begge grupperommene ligger det etablert to åpne kroker. Den ene er blitt en lese krok med store puter og puffer i ulike størrelser. På motsatt side av biblioteket er det en tilsvarende krok, men her er det satt inn en terminal der elevene kan registrere boklån og innlevering.

Lærere på mellomtrinnet forteller at det ikke fungerer med bibliotektime fordi elevene blir forstyrret av andre aktiviteter som skjer i Allmenningen. «Biblioteket legger bånd på bruken av Allmenningen, man vil ikke forstyrre», sier en lærer. «Det kunne vært mulighet for å lukke inn til biblioteket.»

«Biblioteket er et ganske fint rom. Det er ikke akkurat et rom, fordi der er åpen vegg. Jeg synes det er veldig bra at vi har det».

«Onsdager er det åpent for oss. Vi er her nesten hver uke. Vi låner bøker her. Det er masse bøker å velge mellom. Når vi kommer på biblioteket, begynner vi med samling og beskjeder fra bibliotekaren. Av og til leser hun for oss. Når vi har registrert boken vi skal låne kan vi sitte her og lese i den».

«Snart får vi lånekort, og da kan vi gå hit når boka vår er ferdig».

«Hvis vi kommer om morgenen før skolen begynner, da kan vi lese i en bok vi har lånt. Vi får lov å komme inn tidligere (i basen). Kvant over åtte tror jeg». - Elever

4.3.2 Mat og helse

I arealstandarden er det satt av 100 m² til skolekjøkken (Mat og helse). Landås skole har satt av 101 m².

Det er fire kjøkkenstasjoner i hovedrommet. I tillegg er det et kjølerom og et vaskerom i avdelingen. Nærmest kantinen er det en sone med kantinekjøkken og luke for betjening av kantinen. Undervisning i mat og helse er lagt til 6. trinn. Elevene er delt inn i grupper på 14-16 elever. Undervisningen er for det meste lagt til morgenøkt slik at SFO kan overta avdelingen etter lunsj. Da starter forberedelsene til måltid for SFO-barna i kantinen.

Elevene gir uttrykk for at de trives godt på skolekjøkkenet. De er fornøyde med utstyret, arbeidsstasjonene og støttefunksjoner. Lærerne er enige, men peker på at HC-stasjonen ikke er funksjonell. Den mangler hevsenk funksjon. De etterlyser også lagerplass for SFO.

SFO-ansatte er også tydelige på at det mangler lagerplass for SFO i mat og helseavdelingen. Kopper, fat, bestikk og annet utstyr som benyttes til «Vennekaféen» på SFO står lagret på toppen av benkeskap i hovedrommet. På arbeidsbenken langs vinduet står panner oppstilt før og etter bruk. Lagerplass til tørrmat og plass i frys og kjøleskap har man fått til gode ordninger for.

I sommerhalvåret hender det at SFO serverer mat ut vinduet på nordsiden. Her kunne det vært bedre tilrettelagt for en slik funksjon, mener SFO-ansatte.

«Vi har godt utstyr, det er god plass og mye utstyr. Det er god hygiene her» - Elever 6. trinn
«SFO er nå pålagt å lage varm mat. De har ikke egen kjøkkenfunksjon. Det er ikke plass til både SFO og skole» - Lærere mellomtrinn
«Skole og SFO benytter samme kjøkken, Logistikken er utfordrende. Det skulle vært planlagt plass til begge». - Skoleledelsen

4.3.3 Musikk

På noe få kvadratmeter nær tilfredsstillende musikkavdelingen arealstandard. Musikkavdelingen ligger vegg i vegg med mat og helse-rommet. Adkomst til avdelingen er via fingsgarderoben til 3. og 4. trinn. Hovedrommet har et oppgitt areal på 98,5 m². Fra hovedrommet er det direkte adkomst til to øvingsrom og et kombinert lager, kostyme og sminkerom. En del av hovedrommet ligger som et åpent rom mellom øvingsrommene. I denne delen av rommet er det satt opp bandutstyr klar til bruk. På motsatt vegg er det en fastmontert tribune-trapp med to trinn.

Lærere forteller at musikkavdelingen er tett belagt, og at avdelingen derfor aldri er ledig for bruk i andre fag.

Elever på mellomtrinnet forteller at de har musikkundervisning her med halv klasse en gang hver uke. - Vi danser og synger, mye afrikansk. Vi hadde gitaropplæring i 5. klasse, men i år er det bare trommer vi får spille litt, forteller elevene.

Lærerne har mye godt å si om musikkavdelingen. De synes det er flott med lydtette øvingsrom, speil på den ene vegg, tribune-trapp og eget lagerrom. Samtidig synes de at avdelingen med fordel kunne vært dimensjonert for flere elever, slik at hel klasse på 30-33 elever kunne hatt undervisning her samtidig. De savner smartboard til å vise noter, grep og annet. Lerretet er montert slik at det er i veien for instrumentene når det er nede. De savner også mulighet til å stenge av bandkroken når instrumentene der ikke er i bruk.

SFO har hatt gitarkurs på musikkrommet og hadde positive erfaringer med det. Kulturskolen bruker avdelingen en del etter ordinær undervisning.

«Noen kan bli fristet til å bruke instrumentene som står i musikkrommet uten at de får lov».

- Elever

«33 elever er for mange med et stort rom og et øvingsrom. Vi må ta i bruk lageret. Det skulle være flere øvingsrom». - Lærere

4.3.4 Kunst og håndverk

I arealstandard er det satt av ca. 225 m² til formingsverksted. Landås skole har satt av nøyaktig dette.

Kunst og håndverksavdelingen ligger i skolens sørøstre hjørne, i første etasje. Nærmeste naboer er hjemmeområdene for 2. trinn og formidlingsrommet *Lyder Sagen* som i dag disponeres av 4. trinn. I avdelingen er det tre verkstedsrom. Hovedrommet er tilrettelagt for arbeider med tekstil og tegne/malearbeider. Oppgitt areal er 124,5 m². Det står oppstilt 12 arbeidsbord i rommet. Disse er satt opp i to rekker. Det er plass til 3 stoler på langsiden av bordene.

I deler av vegg som skiller hovedrommet og de to andre verkstedsrommene er det satt inn transparente glassfelt.

Verksted for trearbeider har et oppgitt areal på 47,1 m². Her er det to arbeidsstasjoner, begge bestående av 4 snekkerbenker. Hyller for oppbevaring av materialer er montert på den ene vegg. Det er adkomst til uteområdet via dør i hjørnet av rommet. Det er også direkte adkomst til et maskinrom i et hjørne.

Verksted for keramikk har et oppgitt areal på 38,6 m². Keramikkovn er tilgjengelig i et avlukket hjørne i verkstedet. Keramikkrommet er dette skoleåret omdisponert til undervisningsrom for grunnleggende norskopplæring.

Elever på 6. trinn forteller at de har undervisning her en gang hver uke, men de bruker bare hovedrommet. «Vi har ikke hatt tresløyd på 6. trinn», sier en elev. Ifølge elevene bruker de aldri rommet i andre fag enn kunst og håndverk.

Elevene synes stolene i verkstedet er for høye. De klarer ikke justere høyden fordi pumpefunksjonen er for tung. Lærere peker på det samme. Lærerne mener at stolene er vonde å sitte på over tid, men bordene i rommet er godt egnet til formålet. Det er også lett å flytte på bordene når det er behov for å ominnrede, ifølge lærere på 6.trinn.

Lærere på 6. og 7. trinn mener at det ikke er plass til mer enn 8 elever om gangen på tre-verkstedet. Trinnet er organisert i 3 eller 4 grupper, det vil si at det må være plass til minst 15-16 elever i verkstedene. «Vi fikk beskjed av fagavdelingen at vi måtte organisere med skeivdeling, men det er ingen som har forklart oss hva skeivdeling betyr», sier en lærer.

Skoleledelsen mener også at det burde vært avsatt bedre plass til tresløyd. De mener det burde vært minst tre stasjoner med 4 arbeidsplasser. Keramikk og tresløyd kunne vært slått sammen til et stort grovverksted. Skoleledelsen etterlyser lås på dør inn til maskinrommet.

«Vi liker ikke organiseringen av de spesialiserte rommene, vi forstår ikke logikken, hvordan vi skal organisere undervisningen der på en god måte».

«Vi fikk beskjed av fagavdelingen at vi måtte skeivdele, men det er ingen som har forklart oss hva skeivdeling betyr».

*«Arealet er blitt innskrenket, fordi grupperommet til keramikk er beslaglagt til grunnleggende norsk»
- Lærere på mellomtrinnet*

Det er i hovedsak elever på mellomtrinnet som har undervisning lagt til de spesialutstyrte læringsarealene for kunst og håndverk. Lærer på 3. trinn opplyser at trinnet har fått tildelt tid hver uke i avdelingen. Lærerne på trinnet mener det er for tungvint å bruke arealene. «Det tar tid å organisere slike overganger», sier hun.

Hovedrommet i kunst og håndverksavdelingen benyttes også til fellesmøte for pedagogisk personale hver uke. Da er det rundt 50 personer samlet i rommet. Lærerne gir uttrykk for at lyden bærer dårlig fra fremste til bakerste del av rommet i slike sammenhenger.

4.3.5 Naturfag

I arealstandarden er det satt av 80 m² til forskerrom (naturfag). Landås skole har satt av 63 m² i et eget forskerrom og 26 m² til drivhus/vekstom. Forskerrom naturfag ligger i andre etasje. Adkomst er via fellesarealet der 5. trinn har fingsgarderobber. Avdelingen består av et hovedrom med to forsøksstasjoner, to gruppebord og en formidlingssone. I tillegg er her et vekstom og et forberedelsesrom. Elever på mellomtrinnet gir uttrykk for at de synes naturfagrommet er stort og luftig. I amfitrappen er det plass til 20 elever.

Forsøk og hypotese

En gruppe elever er samlet i læringstrappen i forskerrommet. Lærer går gjennom mål for timen og hva de skal gjøre. «Målet for timen i dag er av vi skal kunne lage en hypotese», sier lærer. Målet for timen vises også på den digitale tavlen på veggen. De snakker sammen om hva en hypotese er. Læreren demonstrerer, og elevene følger med. «Hva tror du kommer til å skje», spør læreren. Elevene forflytter seg mellom formidlingssonen og arbeidsbordene. Noen elever diskuterer med andre i gruppen. Etter en liten stund har alle skrevet hypotesen sin inn i arbeidsboka, og de samles på nytt i læringstrappen.

«Nå skal vi demonstrere. Er dere klare?», spør læreren. Elevene følger spent med når forsøket gjennomføres. Etterpå diskuterer de det de observerte.

4.4 Fellesarealer

4.4.1 Allmenningen

Midt i hovedbygningen er det et stort åpent areal der flere fellesfunksjoner er knyttet sammen over to etasjer. Her finner vi den store amfitrappen, biblioteket, kantinen og skolekjøkkenet. Skolen kaller dette store åpne rommet for Allmenningen. «Her traff vi bra i forhold til nærhetsmatrisen» sier arkitekten. Han forteller at det er ikke planlagt for samtidig bruk av amfiet og kantinen, eller biblioteket.

I ytterkant av det store åpne arealet er trafikksoner som binder sammen skolens hovedfunksjoner som trinnområder, garderobber, elevtoaletter, spesialutstyrte læringsareal, lærerarbeidsrom, administrasjon og annet.

«Alle skoler burde ha en slik Allmenning, et hjerte i skolen. Det bygger miljø». – Skoleledelsen
«Det er et greit rom. Det er jo ikke akkurat et rom, dette er et rom der alle går». – Elev

4.4.2 Kantine

I første etasje finner vi skolens kantineområde. Kantinekjøkkenet med serveringsdisk er en del av mat og helse-avdelingen. SFO serverer hver dag måltider i kantinen. Maten tilberedes på kantinekjøkkenet og i mat

og helseavdelingen. Det er ikke plass til alle elevene samtidig i kantinen, så de spiser etter tur. Elevene på 1. trinn starter med måltid klokken 13.30. Det er satt av 20 minutter pr gruppe. De eldste elevene står litt friere i forhold til å velge når de vil spise, men måltidet avsluttes klokken 15.30.

SFO-ansatte forteller at det fungerer veldig godt med serveringsdisken foran kantinekjøkkenet. Spisebordene fungerer også greit, men de synes det er leit at det er kommet så mange flekker på sofaene i kantinen. «Vi spiser ikke der, men vi vet ikke hva de gjør på kveld og ettermiddag», sier informantene fra SFO.

Skoleledelsen forteller at kantineområdet også brukes til gruppearbeid, morsmålsopplæring og grunnleggende norsk.

4.4.3 Amfitrapp

Amfitrappen strekker seg fra kantineområdet i første etasje opp mot felles trafikkareal utenfor trinnområdene for mellomtrinnet i andre etasje. Selve amfirommet har en sirkulær form. Tribunen i amfiet er utført i hvit betong og har 11 trinn. Midt i amfiet er det en trapp som benyttes for å gå opp og ned mellom sitteplassene i amfiet. Det er i tillegg trapper mellom første og andre etasje på begge sidene av amfiet.

Informantene forteller at hele skolen samles hver fredag morgen i amfiet. Det er ikke plass til alle i amfitrappen, så to rekker må sitte på gulvet helt fremme. Det er kaldt å sitte på betonggulvet, særlig på de nederste trinnene der blir blåst ut kald luft fra ventilasjonen. Alle de voksne har med seg sitteunderlag til samlingene forteller lærerne.

Lærere på 6. og 7. trinn forteller at amfiet «funker helt supert når vi bruker det bare til mellomtrinnet, men det blir for liten plass til hele skolen». I ordinær undervisning foretrekker de å bruke tilstøtende kantineareal med bord og stoler fremfor trappeamfiet.

Skoleledelsen peker på at det er lav takhøyde der scenen var planlagt, og at scenen derfor måtte trekkes en god del frem i lokalet.

Representanter for FAU mener at ulike aktiviteter i Allmenningen forstyrrer hverandre, og at dette hemmer bruken av arealene her. De mener at det er for åpent mellom arealene. Skoleledelsen mener det burde vært lydtette dører mellom amfiet og biblioteket, samt mot trinnarealene.

«Et ganske bra rom. Jeg synes det er gøy å være her». - Elev

«Vi får låne allmenningen til avslutninger, da må vi ha med mat hjemmefra». - Elev

«Hele skolen samles her hver fredag, men på tegningen hadde vi beregnet plass til at 180 skal kunne sitte greit».

- Arkitekt

«Det er enkle og tilgjengelige løsninger for lyd, bilde og lys. Brukervennlig» - Skoleledelsen

4.5 Personalarealer

4.5.1 Administrasjon og ledelse

Arealstandarden har 100 m² til administrasjon og ledelse. Landås skole har tilfredsstillende standarden. Administrasjonsavdelingen er lokalisert helt i enden av den langstrakte fløyen som strekker seg i retning nordover fra fellesarealet *Allmenningen*. Hovedinngangen til skolen ligger også i denne delen av bygningen. Fra hovedinngangen kommer man inn til gangarealet med rampen som gir tilgang til begge plan i hovedbygningen, samt til arealene på østsiden av rampen.

«Administrasjonsavdelingen er bevisst dradd ut og ligger for seg, - for å skape en aula. Et slags «head and tale»-bygg, eller «hode og hale»-bygg. Det skal være lett å komme til skolen for besøkende.

Det ville nok vært mer rasjonelt med et bygg på 3 etasjer, men da ville vi ikke fått til like gode universelle løsninger. Nå er det naturlig for alle å bruke rampen. Likeverdighetsprinsippet har vært viktig. Det er også noe med å knytte inne- og utemiljøet sammen. Fra rampen ser man det som skjer ute. Alle skal bli sett ute».

Arkitekt

Resepsjon

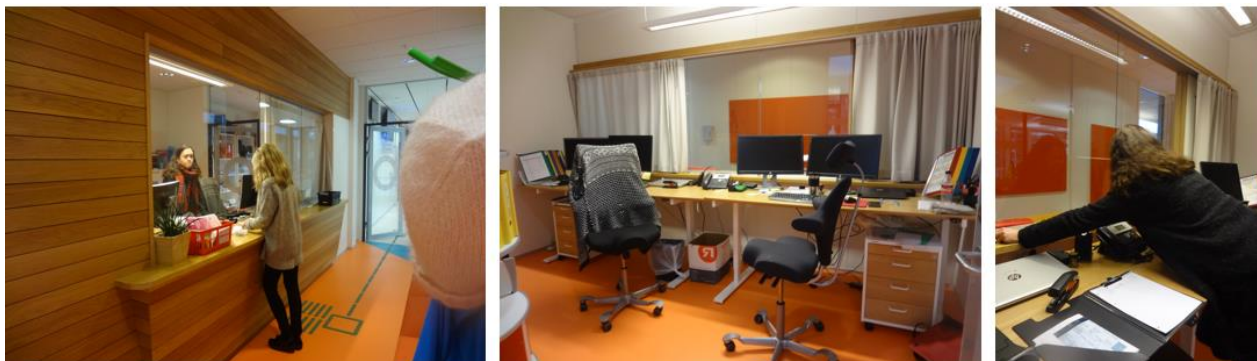
Nærmest hovedinngangen ligger resepsjonen. Denne er lett synlig fra inngangspartiet, men en glassvegg skiller resepsjonsområdet fra inngangspartiet. Bak resepsjonsdisken er det to arbeidsplasser. I forkant av disken er det satt opp glassfelt som kan åpnes og lukkes fra innsiden.

Fra resepsjonen er det inngang til kontor for driftsansvarlig og til administrasjonsavdelingen der skoleledelsen og merkantilt ansatte har sine kontorarbeidsplasser.

Administrasjonen gir uttrykk for at de er fornøyde med både utforming og plassering av resepsjonen. I forkant av resepsjonsdisken er det ettermontert glassvegg slik at lyder fra inngangspartiet kan stenges ute ved behov. Det er også mulig å trekke for gardiner når det i kortere perioder er behov for å arbeide konsentrert på kontorarbeidsplassen her.

Fra resepsjonen er det direkte tilgang til et kopi- og rekvisitarom. Kopimaskinen er flyttet til inngangspartiet til driftskontor. Ansatte som trenger noe fra rekvisitarommet henvender seg i resepsjonen, og får utlevert det de trenger. Det blir fortalt at det tidvis lukter sterkt inne på rekvisitarommet. «Det er som om luften ikke sirkulerer», sier en ansatt.

Fra resepsjonen er det lett tilgang til skoleledelsens kontorarbeidsplasser. Ansatte i administrasjonen gir uttrykk for at det er praktisk med nærhet mellom resepsjonen og arbeidsplassene til ledelsen.

Bilder 10, Fra venstre: Resepsjonsdisk sett fra publikumssiden. Resepsjonsdisk med luke, Landås skole.

Kontorarbeidsplasser for skoleledelsen

Fra resepsjonen kommer man inn i et kontorlandskap der fire avdelingsledere har sine arbeidsplasser. Landskapet har et oppgitt areal på 63 m². Fra landskapet er det adgang til rektors kontor på 20 m² helt i nordenden. I motsatt ende av landskapet er det et samtalerom på 8,5 m² og et møterom på 20,5 m². Alle dørene i avdelingen er utformet i gjennomsiktig glass. I tillegg er det glassfelt i flere av veggene mellom rommene i avdelingen.

Skoleledelsen gir uttrykk for at arbeidsplassene for avdelingsledere ikke burde vært organisert i åpent landskap. «Det er høyt støynivå. Det kommer stadig personer inn i rommet, midt i våre samtaler internt eller pr telefon. Det er vanskelig å holde samtalene konfidensielle, både ansikt til ansikt og i telefoner», sier avdelingslederne. De forklarer at det ikke er lett å flytte seg til skjermet rom. «Vi trenger PC-en når vi snakker for å finne ut av ting i løpet av samtalen». De mener også at ansatte vegrer seg for å komme inn til ledelsen fordi de er redd for å forstyrre alle de andre i landskapet. Avdelingslederne forteller at de sitter med høretelefoner for å skjerme seg i arbeidssituasjonen.

Ifølge arkitekten er det lagt til rette for at arealet i kontorlandskapet kan deles opp i tre enkeltkontorer. Vindusfeltene i yttervegg er tilpasset en slik inndeling. I så fall vil også samtalerommet kunne omdisponeres til kontor. Enkelte ansatte gir uttrykk for at de synes administrasjonen burde hatt en mer sentral lokalisering i bygningen.

Bilder 11. Fra venstre: Åpent kontorfellesskap for avdelingsledere. Samtalerom. Møterom sett fra personalrommet.

«Vi liker ikke at avdelingslederne har sine kontorer i landskap. Det gir forstyrrelser og man kan ikke ivareta konfidensialitet» - Skoleledelsen

Møterom

Et møterom på 20,5 m² er tilgjengelig i tilknytning til administrasjonsavdelingen. Møterommet har også direkte adgang fra personalrommet. Halve vegg lengden mellom møterommet og personalrommet er oppført i glass fra gulv til tak. Dørene inn til møterommet er også i glass.

Etter at bygningen ble tatt i bruk er det montert gardiner som kan trekkes for glassveggen mot personalrommet.

Skoleledelsen gir uttrykk for at det er for få møterom tilgjengelig i skolen. «Det lille samtalerommet ved kontorfellesskapet brukes av alle og er lite hensiktsmessig. Man må gå via landskapet og man kan høre hva som blir sagt».

4.5.2 Personalrom og personalgarderober

Personalrommet er lokalisert i tilknytning til administrasjonsavdelingen. Oppgitt areal er 82 m². I tillegg er det et samtalerom på 6,5 m² i tilknytning til personalrommet. Arealet er innredet med ulike møbler. I kjøkkenkroken er det høye bord med barkrakter. På motsatt side av stillerommet er det en avdeling med kafebord og stoler. I sone mot møterommet er det en sofagruppe, noen lave stoler og kaffebord. Personalrommet benyttes i hovedsak til matpauser for ansatte, men man har også korte morgenmøter her hver fredag morgen.

Ansatte opplyser at alle benytter pauserommet i matpausene så sant de har tid. De gir uttrykk for at dette er et viktig møtested der man kan treffe både de du jobber tett sammen med, og de du ikke ser så mye til i det daglige. Flere gir uttrykk for at de er fornøyde med at det er variert møblering i rommet, men at kaffebordene er for små og for lave.

«Vi trenger bord der vi kan sette maten fra oss. Disse bordene er mer egnet til bare å sette fra seg kaffekoppen på», sier en av informantene. En annen peker på flekker i sofaene. «Stoffet trekker til seg alt. Det egner seg ikke», sier hun.

Bilder 12. Fra venstre: Sofagruppe og kaffebord på pauserommet. Samtalerom (bak sofa). Felles personalgarderobe.

«Det er bra med et stillerom, men det er for åpent/transparent. Det skulle vært vendt bort fra all sikt inn».
«Telefonrommet står der til pynt. Får du en telefon i pauserommet så går du heller ut» - Ansatt

Personalgarderobes

Personalgarderobene er lokalisert i administrasjonsfløyen. Hovedrommet har et oppgitt areal på 42,5 m², og er tilgjengelig både fra innvendig gangareal og via ytterdør fra skolens uteområde. Fra hovedrommet er det tilgang til toalettrom, et HCWC med dusjhjørne og et ekstra dusjrom. I vindfanget ved ytterdør er det tilgang til 4 tørkeskap.

I garderoben har ansatte tilgang til låsbare skap. Det er totalt 75 garderobeskap i rommet. På gulvet er det lagt ut skomatter der ansatte kan sette fra seg våte sko.

Flere informanter mener at personalgarderoben er lokalisert for langt unna lærerarbeidsrommene og trinnarealene. Dette fører til at mange ansatte velger å oppbevare yttertøyet på arbeidsplassen sin i stedet for å benytte garderobene.

Det er ikke avsatt egne toaletter til ansatte andre steder i bygningen enn her ved personalgarderoben. Representant for Byrådsavdeling for barnehage, skole og idrett forklarer at toalettene i tilknytning til trinnarealene er felles for elever og ansatte, og at det skal være god tilgang til toaletter i skoleanlegget.

«Fellesløsning gir bedre arealutnyttelse for skjevfordeling mellom kjønnene».

«Det fungerer bra med felles garderobe, fordi vi har skifferom».

«Skapene er et eventyr! Det er for få skap og for små skap!»

«Skapene fungerer ikke, bare de som har skap øverst har en hylle i sitt skap».

«Det er for stor avstand til personalgarderoben fra basene og arbeidsrommene. Det blir for mye løping frem og tilbake».

«Sett av areal til personalet i elevgarderobene. Avstand til personalgarderobes er et problem».

«Alle personaltoalettene er langt borte fra basene. De skulle vært nært. Vi må bruke elevtoalettene eller toalett ved skolehelsetjenesten». - Ansatte ved Landås skole

4.5.3 Lærerarbeidsplasser

Arealstandarden tilsier personalarbeidsplasser på 270 m². Etter tegningene tilfredsstillers Landås skole akkurat dette. Arbeidsrommene for lærerne er organisert ut fra prinsippet om desentraliserte arbeidsplasser. Det vi si at de i utgangspunktet er lokalisert i tilknytning til elevenes hjemmeområder. I denne delen av bygningen er det tilgang til to kopirom, ett i hver etasje.

I første etasje er det etablert 3 slike arbeidsrom, men bare det ene blir i dag benyttet i tråd med hensikten. Dette er arbeidsrommet for lærere på 3. trinn. De to andre lærerarbeidsrommene (50 m²) er omdisponert til henholdsvis hjemmeområde for en gruppe på 1. trinn, og til arbeidsrom for gruppeledere på SFO. Alle arbeidsrommene i første etasje er lokalisert innvendig i bygningen mot Allmenningen. Det er ikke direkte tilgang på dagslys eller utsyn fra arbeidsrommene.

I andre etasje er fire arbeidsrom lokalisert i lytning til trinnarealene for 5.-7. trinn. Også disse har en innvendig plassering i bygningen, uten direkte tilgang til dagslys og uten utsyn. Lærere på 2. og 4. trinn har arbeidsrom i bygningens nord-vestre hjørnet. Disse arbeidsrommene har vinduer mot utvendige svalganger der elever kan oppholde seg i pauser og friminutt. Adkomst til arbeidsrom for 2. trinn og et lite møterom er via arbeidsrommet for 4. trinn. Et større møterom på 16,2 m² er også tilgjengelig fra 4. trinn sitt arbeidsrom. Dette har i tillegg adkomst via felles gangareal.

«Her har 6 lærere sine arbeidsplasser (arbeidsrom for lærere). Det er lytt fra Lyder Sagen. Lite vinduer, og ikke utsyn/dagslys. Vi har ikke teammøter her inne". - Lærer

«Møterommene brukes også noe til spesialundervisning og utviklingssamtaler. Man må da gå gjennom arbeidsrommet (til det ene møterommet)». - Lærer

«Elevene er rett utenfor vinduet i friminuttene. Det er forstyrrende. Noen lærere har arbeidspult helt inntil vinduet, elever utenfor kan let se inn på pulten». - Lærer

4.5.4 Helsetjeneste

Helsetjenesten er lokalisert i andre etasje midt i skoleanlegget. Avdelingen består av to kontor, venterom og WC. Begge kontorene har et areal på 10,4 m², og begge har adkomst via venterommet. I det ene kontoret er det en arbeidsbenk langs den ene vegg. Her står det blant annet et kjøleskap. I det andre rommet står det en pasientseng. Utover dette møblelementet er kontorene likt utstyrt og utformet. Samlet areal for helseavdelingen er 31 m², og den tilfredsstillende dermed arealnormen.

Det er helsesykepleier til stede ved skolen hver dag. Mandager er det to helsesykepleiere til stede. Annen hver tirsdag er det lege til stede.

Representant for helsetjenesten sier at avdelingen har en god plassering i forhold til elevene. «Det er lett for elever på 5.-7. trinn å komme hit», sier hun. «Det er helst de som bruker tilbudet om *åpen dør*». Hun sier at det kunne vært ønskelig at avdelingen var lokalisert nærmere administrasjonen, men at det er viktigere med nærhet til trinnarealene, og at avdelingen har en ganske skjærmet adkomst. Hun forteller at også besøkende stort sett lett finner frem til helsetjenesten.

Representant for helsetjenesten synes kontoret hennes er for lite. Det burde vært nærmere 20 m².

«Enkeltkonsultasjoner og møter med barn og foreldrepar går greit å ta på kontoret, men når det i tillegg skal være tolk med, blir det verre. Hvis tema for eksempel er vold i hjemmet eller lignende, da føler jeg på behov for å ha litt mer avstand til besøkende. Det kan bli litt for tett da», sier hun.

«Tidligere var det innsyn gjennom vinduene. Nå er det kommet på frosting i nederste del. Det fungerer fint. I friminuttene oppholder barn seg gjerne på utsiden av vinduene. Vi hører en del lyd fra svalgangen i friminuttene, men det er ikke et problem. Det er lite forstyrrelser fra barn på utsiden», sier hun.

Venterommet er ifølge skolen litt lite. Det er behov for plass til 8-10 ventende om gangen ved vaksinerings. En person om gangen blir tatt inn og får vaksine. Det er fem sitteplasser på venterommet, så det blir fort trangt når mer enn fem personer venter her.

Representant for helsetjenesten forteller videre at det noen ganger er TIBIR foreldreveiledning (tidlig innsats barn i risiko) på venterommet. Da sitter foreldrepåret i sofaen.

«Jeg henger papir på utsiden av glassdør for å skjerme mot arealet på utsiden av avdelingen. Det fungerer bedre med foreldreveiledning på venterommet enn på kontoret, på grunn av størrelsen på rommet», sier hun.

Bilder 13. Fra venstre: Venterom i helseavdeling Landås skole. Glassfelt mot fellesareal blendes når det er foreldreveiledning på venterommet. Til høyre: Kontoret er for lite når det er mer enn to-tre besøkende inne samtidig.

«Lærere på mellomtrinnet benytter wc i helseavdelingen. Det går greit så lenge de husker å lukke døren til toalettet» - Representant for helsetjenesten

4.6 Driftsarealer

4.6.1 Lagerplass

Det er lite lagerplass i skolebygningen. Rekvizita og fritt skolemateriell oppbevares i et lite rom i tilknytning til resepsjonen. I tilknytning til spesialiserte læringsareal er det lagerrom for utstyr og materiell som brukes i undervisningen.

En informant forteller at utstyr og materiell som kommer til skolen gjerne blir plassert utenfor resepsjonen. Informanten selv, eller andre, må bringe varene videre rundt på bygningen. Kopipapir blir eksempelvis kjørt videre til oppbevaring på kopirommene.

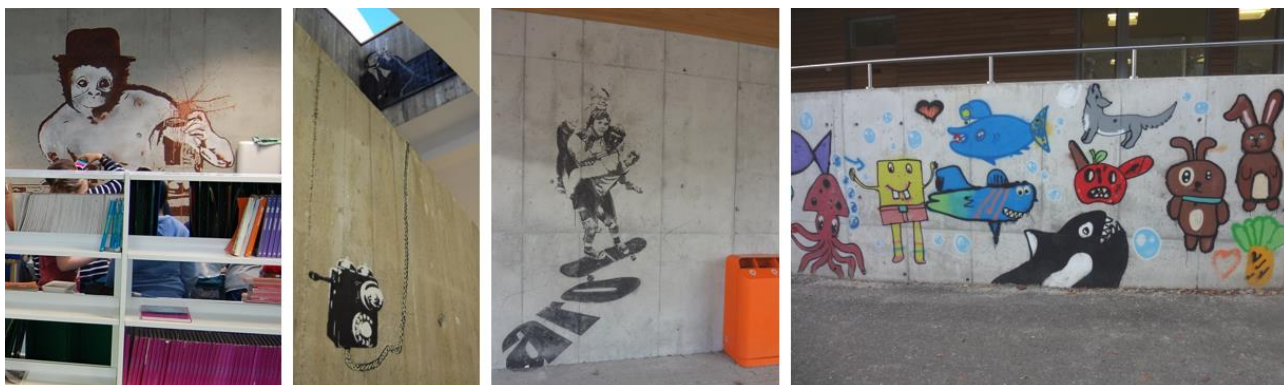
Materiell og utstyr knyttet til skolehagen og uteskole oppbevares i utvendige boder. SFO har noe lagringsplass i skap langs vegg i SFO-basen og i en liten utebod.

Korkrakker til bruk i Allmenningen stables under trapp i fellesarealet når de ikke er i bruk. Noe løst materiell lagres i underetasjen, i gangarealet utenfor teknisk rom. Rektor oppsummerer lagerkapasiteten slik: «Det er lite lagerplass».

4.7 Kunst og dekorasjon

Den kunstneriske utsmykningen av bygningen er det gatekunstneren Nimi som har stått for. På nye Landås skole møter vi Nimis bilder rundt omkring i hele bygningen. I fellesarealene, i trapperom og i læringsarealene. Motivene varierer i størrelse, de er malt rett på betongveggene, og det er benyttet lite farger. Dette bidrar til å gi et enkelt, men sterkt uttrykk. Motivene har en gjennomgående humoristisk uttrykk.

I senere tid har elever fått prøve seg som kunstnere på en utvendig murvegg. Kunstneren Nimi har vært med og veiledet elevene.

Bilder 14. Gatekunstneren Nimi har stått for utsmykningen av Landås skole. Til høyre elevprosjekt ute.

4.8 Uteområdet

Tilgjengelige utearealer for elever i pauser og friminutt ligger i all hovedsak på nordsiden av skolebygningen. På sørsiden er det anlagt en liten skolehage, men her skal ikke elevene oppholde seg uten at lærer er med. Elever på 2. trinn forteller at de har vært i skolehagen når de har naturfag. «Vi har rabarbra, eple, solsikke, rips, stikkelsbær, mynte og reddik. Vi kan plukke litt, og ta det med på skolekjøkkenet», sier de. Det er mulig for elevene å gå rundt hele skolebygningen, både på bakkenivå, og via de åpne svalgangene ut fra 2. etasje i bygningen.

På vestsiden av administrasjonsfløyen er det et åpent areal. Nærmest hovedbygningen er det etablert et uteamfi som henvender seg mot et overbygningen uterom, på utsiden av kantinen og Allmenningen. Vest på tomten står det et stort eiketre. De yngste elevene forteller at de gjerne leker i dette området. «Vi liker å være med det store treet. Vi leker bomgjemsel der», sier en gutt på 2. trinn.

På østsiden er det nylig etablert en lekepark for nærmiljøet. Skolen har fri tilgang til området i skoletiden, og særlig de yngste elevene trives godt med aktivitetsapparatene som er etablert her.

«Vi har flere områder vi kan være. På øvre plass har elever på 6. og 7. trinn, og rektor, bygningen sandkasse til oss», forteller elever på 2. trinn.

«3. trinn får nå bruke fotballbanen, ellers leker de mye utenfor hjemmeområdet. Her er det nærhet til garderoben. Det er kjekkere å være ute nå, etter at vi fikk aktivitetsparken» sier lærer på 3. trinn.

Helt i nord avgrenses uteområdet med det gamle skolebygningen som ikke lenger er i bruk. Her er det satt opp flere lekeapparater. Klatrestativer, kina-disse og basketkurv. «Aktivitetsapparatene er ofte opptatt», sier elever på 6. trinn. Lærere på mellomtrinnet mener også at det er for få lekeapparater ute. «Det blir for mye fotball, også for de som ikke liker det, fordi det ikke er så mye annet å ta seg til. Mange henger i svalgangen, det er positivt med tak over hodet, men ikke positivt å bare henge der», sier lærerne.

De eldste elevene får lov å gå til fotballbanen bak Landåshallen i storefri. 1. trinn har anledning til å leke i et avgrenset område på nabotomten som hører til gamle Ulriken skole

Det er satt opp stativer for sykkelparkering helt i sør på skoleområdet, og langs gamleskolen i nord. På baksiden av gamleskolen er det parkeringsplass for personalet. FAU mener at parkeringsforholdene for skolen er dårlig løst. «Skoleparkeringsplassen er stengt før klokken 17. Det blir stående biler, og det fører til livsfarlige situasjoner på kveldstid og på morgenen når folk skal levere. Det er ikke noen lomme for av- og påstiging. Kiss and ride mangler», sier FAU-representanten.

«Vi trenger flere utettoaletter på øvre plass. Det er bare 1 der, fordi det er så mange som må på toalettet ute». – Elever

«Vi får lov å være under overbygget. 7. trinn tar bordet, vi må sitte på gulvet. Vi skulle hatt møbler. Vi liker utsikten fra terrassen her». – Elever

«Plaskedammen – vannspeilet – det er ikke sirkulasjon i det vannet og det er ikke bra. De minste ligger oppi her. Det er ikke rutiner for å rense dette» - FAU-representant

«Det er kommet en aktivitetspark siste året. Den er ikke universelt utformet og er utilgjengelig for de fleste av elevene i forsterket avdeling. Det blir konkurranse for våre elever om lekeapparatene ute, særlig de som er tilpasset Oda-elevne. Det burde vært noen som er førsterett til denne elevgruppen».

– Lærer Oda-avdeling

4.9 Kompetanse og kompetansebygging for bruk av fysisk læringsmiljø

På Landås skole ser vi at storrømmene og formidlingsrommene i hjemmeområdene er i bruk store deler av dagen. Elever på samme trinn har tilhørighet til en storgruppe, men trinnet organiseres også i mindre grupper i løpet av uken. Når trinnet brytes opp i mindre grupper brukes både store og små rom i trinnarealene. Fellesareal og formidlingsrom utenfor trinnarealene brukes også jevnlig. Felles formidlingsrom for mellomtrinnet (Renessansen) bookes i forkant. Formidlingsrommet for 1.-4. trinn (Lyder Sagen) er omdisponert til klasserom for mellomtrinnet og benyttes i hovedsak bare av en elevgruppe på mellomtrinnet. Vi oppfatter at dette henger sammen med at undervisningen er organisert med faste elevgrupper med sin kontaktlærer.

Enkelte lærere gav uttrykk for at de ønsket seg mer tradisjonelle klasserom, men de var samtidig positive i forhold til utprøving og erfaringsdeling knyttet til nye undervisningsmetoder og organiseringsmåter i tidligfasen før den nye skolen ble tatt i bruk. Skoleledelsen forteller at de fikk god hjelp fra Byrådsavdeling for barnehage, skole og idrett i forhold til undervisning i fleksible læringsarealer, særlig første året etter de flyttet inn i den nye skolen.

Lærere gir uttrykk for at de savner utviklingsarbeid som går direkte på hvordan de best mulig utnytter potensialet og mulighetene som de fleksible læringsarealene gir. De ønsker både å lære gjennom erfaringsdeling fra hverandre, men også fra andre skoler som har gode erfaringer fra fleksible læringsarealer. Dette er i tråd med vårt inntrykk fra skolen. Lærerne har til en viss grad innsikt i hvordan man skal bruke det fysiske miljøet, men mangler kompetanse for å gjennomføre det i praksis.

4.10 Sammendrag og forslag til tiltak

Landås skole framstår i det store og hele, som en velegnet skolebygning for opp mot 450 elever. I dag er det 475 elever på Landås skole, og elevtallet på trinnene varierer fra omkring 60 til nærmere 80. 1.-4. trinn har sine hjemmeområder i første etasje. På småtrinnet er elevtallet på to av fire trinn er høyere enn det hjemmeområdene er dimensjonert for, og dette gjør at skolen må omdisponere rom som i utgangspunktet var tiltenkt andre funksjoner og formål. Eksempelvis er et felles formidlingsrom for 1. – 4. trinn (*Lyder Sagen*) tatt i bruk som klasserom for 4. trinn. Lærerarbeidsrommet som ligger i tilknytning til 1. trinn sitt hjemmeområde er omdisponert til klasserom.

Trinnarealene for 5.-7. trinn ligger i andre etasje, og disse er større enn trinnarealene i første etasje. Samlet sett for hele skolen er kapasiteten i trinnarealene noe høyere enn oppgitt som dimensjonerende elevtall.

Ut fra arealmål oppgitt på tegninger og dimensjonerende elevtall på 450, er det tilgjengelig 3,84 m² generelt læringsarealet per elev. Dette samsvarer godt med Bergen kommune sin arealnorm.

Fellesarealet blir både brukt som trafikkareal, fingarderobe og i undervisningen. Ulike rom i hjemmeområder gir gode muligheter for samarbeid mellom lærere og variasjon i undervisningen. Glassvegger og glassdører bidrar til oversikt og fellesskapsfølelse, men gir liten skjerming for elever som har behov for dette.

Elevgarderobene består av litt trange grovgarderobes og «luftige» fingarderobes. Avstanden mellom garderobene og hjemmeområdene kan være lang for enkelte trinn. Det er god tilgang til toaletter utenfra, men det synes å være få toaletter inne, uten at dette framstår som noe problem.

De spesialiserte læringsarealene synes å ha riktig størrelse og brukes mye. Med store grupper kan rommene likevel oppleves som trange. Mangel på generelle læringsarealer gjør at keramikkkverksted er omdisponert til rom for grunnleggende norskopplæring

Biblioteket ligger lett tilgjengelig i fellesarealet, men manglende avskjerming kan hemme bruken av både biblioteket og fellesområdet for øvrig.

SFO-basen har en usentral beliggenhet i bygningen, og er mindre enn arealstandarden tilsier. Det er store avstander til elevenes garderobes og til de andre rommene som brukes i SFO-tiden.

Lærerne synes i utgangspunktet å ha tilstrekkelig arealer til sine arbeidsplasser. Ett av arbeidsrommene er omdisponert til klasserom. Et annet benyttes til arbeidsplasser for SFO-ansatte. Med dette vil det være ca. 50 m² for lite, noe som gir manglende plass til åtte lærere etter en norm på 6 m² per lærer.

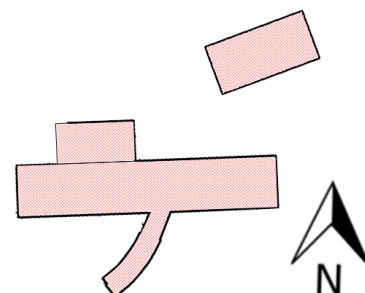
Rommene avsatt til helsetjenesten er i overensstemmelse med arealstandarden, men oppleves for trange av helsetjenesten.

Forslag til tiltak:

- Fortsette utviklingsarbeidet på skolen for å skape bedre flyt og bedre utnyttelse i bruken av fleksible læringsarealer.
- Søke å finne løsning hvor biblioteket avgrenses bedre fra fellesarealet.
- Søke å finne alternativ hvor SFO-basen lokaliseres nærmere garderobes, hjemmeområder for 1.-4. trinn og andre rom som brukes av SFO. Hvis for eksempel felles formidlingsrom for 1.-4. trinn (*Lyder Sagen*) tas i bruk til SFO-base, kan rommet fortsatt brukes til undervisning i skoletiden. Men behovet for et stort formidlingsrom enten bør dekkes, for eksempel hos mellomtrinnet eller i amfitrappen. Tidligere SFO-base kan brukes til lærerarbeidsplasser.

5 Natland oppveksttun (1-10). Presentasjon av funn med forslag til enkle tiltak

5.1 Kort presentasjon av skolen

Natland oppveksttun	
Byggeår samt evt år for rehabilitering:	2017
Arkitekt:	Gunnar Rosendahl
NTA:	
BTA:	11769
m ² uteareal:	34900
m ² tomteareal:	38572
Antall parkeringsplasser for biler:	70
Antall parkeringsplasser for sykler:	
Dimensjonerende elevtall:	800
Dagens elevtall:	731
Antall årsverk (faste)	97
Antall ansatte (faste)	100

Natland Oppveksttun ligger i Fana bydel, ved inngangen til Sædalen, vel 8 km sør for Bergen sentrum. Oppveksttunet består av skoledel med hørselavdeling, og barnehagedel og kontoravdeling for Statped Vest. Avdeling skole har elever på 1.-10. trinn, og er dimensjonert for 800 elever. Avdeling barnehage er dimensjonert for ca. 30 barn.

Hovedbygningen ble tatt i bruk høsten 2017, og er reist på tomten der gamle Natland oppveksttun stod. Sidebygningen ble tatt i bruk i forbindelse med oppstart byggearbeider 2014, og har senere blitt oppgradert. Sidebygning har et samlet areal på 2.000 kvadratmeter.

I hovedbygningen er det ti hjemmeområder. I tredje etasje er det syv hjemmeområder, SFO-base og avdeling for tegnspråk. De fire hjemmeområdene lengst mot nord har innganger fra øvre bakkenivå i uteområdet. Tegnspråkavdelingen og de tre hjemmeområdene i sør har adkomst via innvendig trapp fra bakkenivå utenfor første etasje.

I andre etasje ligger barnehagen med to avdelinger helt i nord. Denne har inngang på bakkenivå fra vest, på nedsiden av skolebygningen. Midt i bygningen finner vi fellesarealer som amfi, auditorium og bibliotek, samt skolekjøkken (mat og helse), kantine, møterom og kursbase. Helt i sør er det et trinnområde og ungdomstrinnets avdeling for tegnspråk.

I første etasje er det 2 hjemmeområder. Disse disponeres i dag av 8. trinn. Midt i bygningen er det et auditorium og musikkavdeling. Nedre del av amfiet med sceneområde ligger i tilknytning til hovedrommet for musikk. I nord ligger garderobes og støttearealer til idrettshallen. Selve idrettshallen ligger under bakkenivå på østsiden av hovedbygningen.

Underetasjen har et vesentlig mindre areal enn etasjene over. I denne etasjen finner vi spesialiserte læringsareal for naturfag og kunst og håndverk. Elevtjenestene holder også til i denne etasjen. Det er adkomst fra bakkenivå i vest, på nedsiden av skolen.

Administrasjonsavdeling og personalfunksjoner er i all hovedsak samlet i en egen fløy som strekker seg i retning vest, ut fra sentralsonen i hovedbygningen. Personalrom og kontorer for skoleledelsen er lokalisert i første etasje. I andre etasje ligger lærerarbeidsrommene, personalgarderober og andre støttearealer for personalet.

I sidebygningen fordeler arealene seg over to etasjer med mer tradisjonelle klasserom og grupperom. I dag holder 9. trinn til i første etasje, og 10. trinn i andre etasje. Lærerne som underviser på 9. og 10. trinn har sine kontorarbeidsplasser innenfor trinnarealet. I andre etasje er det spesialutstyrt læringsareal for mat og helse.

5.2 Hjemmeområder

I hovedbygningen er det etablert ti hjemmeområder, en avdelingsbarnehage med to avdelinger, to avdelinger for hørselshemmete og en SFO-base. Hjemmeområdene er i utgangspunktet dimensjonert for 60 elever.

Sju trinnområder er lokalisert i 3. etasje. Fire av disse har direkte inngang fra øvre nivå i uteområdet. Her holder 1.-4. trinn til, sammen med SFO. Trinnområdene er bygningen opp med tilnærmet likt antall rom, funksjoner og samlet areal. Alle har et såkalt storrom på ca. 115 m² og et formidlingsrom på ca. 50 m². Mellom storrommet og formidlingsrommet er det en foldevegg som kan åpnes og lukkes etter behov. Videre er her tre grupperom og et mindre samtalerom i alle trinnområdene. På 2. og 4. trinn er det største grupperommet utformet og innredet som et forskerrom. Flere av grupperommene har ikke utsyn eller direkte tilgang til dagslys.

Elevene på 1.-4. trinn har direkte adkomst fra uteområdet til garderobene sine. Rett inn ved ytterdøren kommer de først til en grovgarderobe der de setter fra seg utesko og henger fra seg vått tøy. I grovgarderobene er det også tilgang til et toalett som de benytter i friminutt og annen utetid. Fingarderober for tørt tøy, byttetøy og skolesekker er plassert mellom fingarderober og storrommet. I fingarderober er det tilgang til toaletter. Fingarderoberne er utformet som åpne areal mot storrommene. Elevene benytter samme garderober i skole og SFO.

5.2.1 Hjemmeområde 2. trinn

På 2. trinn er det 61 elever. I storrommet i hjemmeområdet er det pulter og stoler med 54 elevarbeidsplasser. Bordene er organisert i grupper, satt sammen på ulikt vis med ulikt antall plasser. I formidlingsrommet er det pulter og stoler med 29 elevarbeidsplasser. Her er plassene organisert i grupper. Elever på 2. trinn forteller at noen har sin faste plass i formidlingsrommet og noen i Storrommet. Til vanlig har gruppene morgensamlinger hver for seg. Da samles elevene på korkrakker foran tavlen. Lærerne på trinnet forteller at trinnarealet gir muligheter for å organisere trinnet på ulike måter: «Vi kan trekke foldeveggen til siden og ha åpen løsning, vi kan todele trinnet eller vi kan ha tredeling». Når de har tredeling, benytter de SFO-basen i tillegg til storrommet og formidlingsrommet. «Vi bruker også grupperommene. For eksempel når vi har stasjonsundervisning», sier en lærer. «Det kan bli mye lyd fra spillstasjonene, så det er greit å ha de på grupperom» sier hun. Lærerne forteller videre at elevene har faste plasser i hjemmeområdet, men at de er vant med å flytte rundt i ulike gruppesammensetninger.

«Jeg liker å undervise i basen», sier en lærer. «Vi har tilgang til ulike grupperom som kan brukes etter ulike behov. Vi kan ha med en liten gruppe, ha samtale med enkeltelever. Grupperommet er også fint for elever som trenger mer ro. Det kreves mye av elevene å arbeide i storrommet», sier hun.

«Vi har f.eks. stasjoner i storbasen. Da blir vi delt opp i grupper, for eksempel nummer 1, 2 og 3. Det er gøy å ha stasjoner. Vi kan skrive på data eller være på spillstasjon. Vi har for eksempel matte på data. Det er gøy at vi får gjøre forskjellige ting.

En gang i uken får vi en blomst. Der står det hva vi skal gjøre. Da skal vi f.eks. gjøre ferdig oppgaver fra tidligere i uken. Vi har en «gjøre ferdig-mappe som vi setter arkene inn i». - Elever

«Vi bruker grupperommene når vi skal lese i grupper. En gruppe, en elev om gangen leser for en lærer. Vi har Sol- og Måne lesegrupper. Hvis noen ikke følger med eller forstyrrer, da må de gå på et grupperom og tenke seg litt om». - Elever

5.2.2 Elevgarderober og WC

Lærere på 2. trinn sier at elevgarderobene på småtrinnet er altfor trange. De forteller at det hver dag går med mye tid på å rydde og holde orden der. «Det er for trangt. Tøyet faller ned når noen kommer borti, og det blir aldri tørt, og tørkeskapet er helt ubrukelig», sier en lærer. Lærerne mener at garderobeløsningen ikke fungerer. «Det ville vært bedre med bare én garderobe. Da ville det vært mer plass pr elev samlet på ett sted», sier de.

Lærerne mener også at det er for få elevtoaletter tilgjengelig. Dette merker de særlig på turdager når 60 elever skal på do før de går på tur. En elev forteller at på det ene toalettet er noe av frostringen på vinduet plukket vekk. Hun forteller at hun henger tørkepapir foran åpningen slik at ingen kan kikke inn når hun er på do.

Ansatte på SFO sier også at er for liten plass i garderobene. De forteller det er ekstra trangt i grovgarderoben. «Der blir lett knuffing og episoder», sier de.

«Vi stiller opp på rekke på utsiden før første time. Etter friminuttene kan vi bare gå rett inn når det ringer».

«Man kan få lus hvis luene ligger for tett på hyllen. To og to deler hylle i garderoben». - Elever

5.2.3 Hjemmeområde 6. trinn

På 6. trinn er det 86 elever. Trinnet disponerer to hjemmeområder. Elevene er fordelt på fire klasser, og hver klasse disponerer et eget rom. Foldevegg mellom formidlingsrom og storrom er ifølge elevene for det meste lukket.

«Vi begynner dagen med å stå bak pulten vår og hilse på lærer. Så henter vi bøker. Vi sitter sammen to og to eller tre og tre. Vi snakker med sidemann når vi arbeider, vi er læringspartnere», forteller elever på 6. trinn. En gruppe elever med hørselshemming har hjemmeområde på et rom tilknyttet 6.trinns trinnareal. Elevene her har Kroppsøving og Kunst og håndverk sammen med stortrinnet, men er ellers for seg selv på hjemmeområdet.

Lærerne på trinnet forteller at de i år har valgt å dele trinnet inn i faste klasser. «Men hvis elevgruppen tilsier at vi må bytte rundt på plasser, så kan vi det», sier de. Lærerne mener at formidlingsrommene er for små. «Det er trangt, og er dårlig luft», sier de. Det er også et problem at de må åpne og lukke foldedør mellom klasserommene når noen går inn og ut av formidlingsrommet. Lærerne sier at: «Når noen åpner og lukker foldedøren forstyrrer det både elever i begge rom». De synes også at det er rart at det er satt opp et ADL-kjøkken i trinnarealet ved garderobene. «Det er aldri i bruk», sier de.

5.2.4 Elevgarderober og WC

6. trinn har to garderober, én til hvert hjemmeområde. I den ene garderoben er det skap med kodelåser, mens det er åpne garderobehyller i den andre. Lærere på trinnet forteller at det var et problem at vått tøy ikke tørker i de lukkede skapene, men at de nå har fått garderobestativ der de kan henge opp vått tøy. Elevene på trinnet benytter samme trappeoppgang opp til garderobene. Adkomst til den ene garderoben er via garderoben nærmest trapperommet. «Det er litt trangt for de som har garderobeplass nærmest døren», forteller elever på trinnet. Elevene liker at det er nærhet til garderobene fra læringsarealene, og de synes at de har gode toaletter.

Bilder 15. Fra venstre: Det kan bli trangt i garderobene når elver skal hente ting i skapene oppe og nede samtidig. Foldevegg mellom storbasen og formidlingsrom. Samtalerom i basen. Åpning mellom to undervisningsrom ved vindu i hjemmeområde for 6. trinn. Natland oppveksttun.

5.2.5 SFO-base

SFO-basen er lokalisert i tredje etasje i hovedbygningen, mellom hjemmeområdene til 1. og 2. trinn. Arealstandarden tilsier et areal på 112 m². Oppgitt areal på hovedrom for SFO er 90 m². SFO benytter lagerrom på gangen inn til hjemmeområdet for 2. trinn.

Barna er samlet i SFO-basen om morgenen, før skolestart. Etter undervisningen samles barna trinnvis i hjemmeområdene sine. SFO-ansatte klargjør ettermiddagsmat til barna på SFO-basen, og triller deretter maten ut i hjemmeområdene. I dag er denne kjøkkendriften med tilberedning av måltider en hovedfunksjon i arealene for SFO. SFO-ansatte har personalmøter her en gang per uke.

Ansatte synes det er bra at de har eget areal for SFO: «Det er bra at vi har en fast plass i bygningen. Det gir forutsigbarhet», sier de. De kunne samtidig ønsket seg at SFO-basen lå mer i tilknytning til uteområdet, slik at de kunne ha visuell kontakt med lekeområdet ute.

Elevene benytter samme garderobes i skoletiden og på SFO. Ansatte på SFO forteller at det er trangt i garderobene, og at der derfor slipper barna inn i puljer. «Det tar lang tid å få alle barna inn», sier de. De voksne som jobber på SFO henger fra seg yttertøy på et garderobestativ som er satt opp utenfor heisen i trappeoppgangen. Det tar for lang tid å gå ned til personalgarderoben i andre etasje.

«Det er et poeng med grovgarderobe, men den er altfor liten. Det er for mange barn. De burde hatt mer plass i fingarderoben også». - Ansatte i SFO

5.3 Hjemmeområder i sidebygning

Sidebygningen ble satt opp på skoletomten som et midlertidig undervisningsbygg da byggearbeidene ved skolen pågikk. Da den nye skolen stod ferdig viste det seg at kapasiteten på Natland måtte utvides.

Løsningen ble å oppgradere paviljongen slik at to trinn kunne ha sine hjemmeområder her. 9. trinn disponerer læringsarealene i første etasje, 10. trinn har andre etasje. Romløsningene er tilnærmet lik i de to etasjene.

10. trinn holder til i andre etasje i sidebygningen. Det er til sammen 83 elever på trinnet, og de er delt inn i tre klasser. Elevene er alltid delt inn i tre grupper. Trinnet disponerer to store undervisningsrom på ca. 80 m², og et mindre på ca. 60 m². I tillegg er her to grupperom på 19 m².

Lærere på trinnet forteller at klasserommene i sidebygningen fungerer bra for grupper på 30 elever. De synes også at grupperommene fungerer godt.

Elever på trinnet synes det er bra at de har en hel etasje for seg selv. De synes også det er bra at lærerne har kontorarbeidsplasser i samme etasje. «Lærerne kommer mer presis til timene», sier en elev. «Og det er lettere å få tak i læreren hvis vi ikke er i form og trenger snakke med læreren». Lærere på trinnet gir også uttrykk for at de synes det er bra med kort avstand mellom arbeidsrommene og undervisningsarealene. Elevene sier det er lite forstyrrelser fra andre i klasserommene til gruppe B og C. Hjemmeområdet til gruppe A er åpent mot gangarealet så der blir man lettere ukonsentrert, ifølge elevene. «Hvis vi går ut eller inn på grupperommene blir de i det åpne rommet forstyrret. Særlig forstyrrende hvis de har presentasjoner», sier en elev.

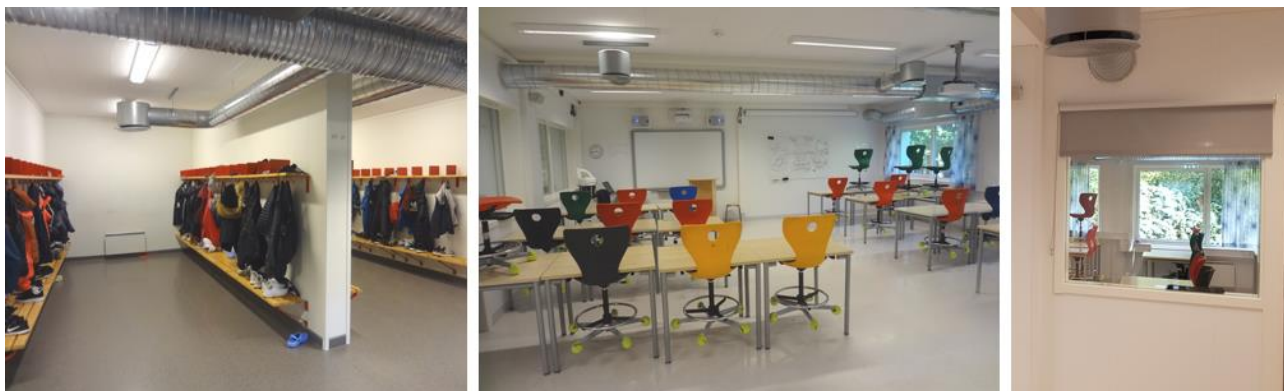
Antall elever med hørselshemming som har behov for egne rom varierer fra år til år. Inneværende år disponerer en liten gruppe elever på 10. trinn et rom i andre etasje, i tilknytning til hjemmeområdet for 10. trinn

«Vi trives her, men det kunne vært mer orden på ting. Vi kunne hatt nye og like pulter. Vi fikk de beste møblene av det gamle vi hadde». - Lærere ungdomstrinn

5.3.1 Elevgarderober og WC i sidebygningen

Garderobene for 10. trinn er lokalisert i andre etasje utenfor læringsarealene. Sammenlignet med garderobene i hovedbygningen er det godt med plass i garderobene her. Toaletter er lett tilgjengelig ved trapperommene, tre toalettrom på hver side. På sørsiden er ett av toalettene HCWC.

Elever på 10. trinn synes at trapperommene er trange. Klassene skal benytte ulike trapperom slik at det ikke blir mer trengsel enn nødvendig.

Bilder 16. fra venstre: Det er forholdsvis god plass i garderobene på 10. trinn. Lærere og elever sier de er fornøyde med læringsarealene, men de kunne ønsket seg nyere møbler. Blendingsgardiner kan trekkes ned i grupperom for å hindre innsyn fra naborom.

5.3.2 Auditorium

Skolen har to auditorier i hovedbygningen. Det ene ligger i tilknytning til elevkantinene i andre etasje. Dette har et oppgitt areal på 82 m², og har 68 sitteplasser. Det andre ligger i første etasje, og har adkomst fra foajéen ved hovedinngangen. Dette har også et oppgitt areal på 82 m², og har 68 sitteplasser.

Lærere forteller at det er fellesmøter for personalet en gang per uke på auditoriet ved kantine. «Det er et bra rom, både som tilskuer og fremfører», sier en lærer. «Men teknikken kan av og til være vrien å få til», legger hun til.

En lærer på ungdomstrinnet forteller at 8. trinn ofte booker tid på auditoriet. 9. og 10. trinn som holder til i Sidebygningen benytter auditoriet i liten grad. «Når skal vi bruke det?», spør hun, og svarer selv «Det må jo være for å samle hele trinnet, men det er det ikke plass til».

Elever på ungdomstrinnet forteller imidlertid at de har vært på begge auditoriene. «Vi bruker begge auditoriene. Noen ganger er vi hele trinnet samlet der. Det kan være felles beskjeder, oppstart av nye prosjekter eller vi ser en film», sier en elev.

Elever på 6. trinn forteller også at de av og til er samlet i et av auditoriene: «Elevrådet var her og hadde møte i går», sier en elev. En annen forteller at: «Vi fikk se engelsk film her og det fungerte fint. Det er gode stoler å sitte i. Det er fint at vi som ikke er så høye sitter høyere for å se over de høye».

5.4 Spesialutstyrte læringsarealer

Det meste av de spesialutstyrte læringsarealene er lokalisert i hovedbygningen. Skolen har to kjøkkenavdelinger som benyttes i mat og helse-undervisningen. Det ene ligger i tilknytning til elevkantinene midt i hovedbygningen, mens det andre ligger i andre etasje i Sidebygningen.

5.4.1 Bibliotek

Skolebiblioteket er lokalisert i andre etasje, midt i hovedbygningen. Inngang til biblioteket er fra gangareal i øst, like ved trapperommet som fører ned til hovedinngangen. Arealstandarden tilsier et areal på 200 m². Bibliotekrommet har et oppgitt areal på 150 m². Et grupperom på 12 m² kommer i tillegg. I vegg mot amfiet er

det to lavt plasserte vinduer. Perforerte dekorplater montert på veggen i amfiet hindrer noe av sikten mellom rommene.

Biblioteket er innredet med bokhyller langs vegger og frittstående på gulvet i reoler på hjul. Langs to av veggene står det høye bokhyller som strekker seg fra gulv til tak. I et hjørne er det arbeidsplass for bibliotekar. Her står det også noen lave bokkasser med lettlestbøker. I et hjørne mot vindusvegg står det en stor sofa, et par stoler og en puff. Lengre inne i rommet er det en sone med to store gruppebord. På veggen ved gruppebordene henger det en digital tavle.

Elever på 6. trinn forteller at de er på biblioteket en til to ganger per uke. «Vi sier fra til læreren når vi må ha ny bok», sier en elev. Lærere på trinnet forteller at det går greit å sende ned ene og en elev for å låne bok. «Noen ganger går vi med hele gruppen. Da er det stillesone her. Vi har innarbeidet regler for hvordan vi vil ha det på biblioteket», sier en lærer. Hun sier videre at sonedelingen på biblioteket fungerer greit. «Det er koselig å ha lesetime her. Elevene liker seg her», sier hun.

Elever på 2. trinn forteller at de sjelden er på biblioteket. Lærere på trinnet bekrefter at de bruker biblioteket lite. «Vi bruker det til boklån, - bare det. Vi går med små grupper om gangen», forteller en lærer.

Elever på 10. trinn forteller at de av og til går til biblioteket for å låne bøker i norsktimer. Det er vanlig at de går her med halv klasse. «Det er et greit bibliotek», sier en elev. Hun forteller at «Her leser vi, låner bøker og spiller spill».

Lærere på 10. trinn synes det er litt for få bøker beregnet for mellomtrinnet og ungdomstrinnet: «Det er kun to hyller til hele mellomtrinnet og ungdomstrinnet», forklarer en lærer.

*«Jeg ønsker en egen sone for grafiske romaner, bøker i tegneserieform»,
«Det fungerer greit som bibliotek, men det er jo ikke noe Wow!» - Lærer ungdomstrinn*

Lærere forteller at ungdomstrinnsteamet har sine teammøter på biblioteket. Grupperommet er ifølge informantene lite i bruk.

Bilde 17, fra venstre: Sone med gruppebord og skjerm på vegg. Til høyre: Populær sofakrok. Flere informanter sier at de gjerne kunne ønske seg en sofa til i biblioteket.

5.4.2 Musikk

Musikkavdelingen på 139 m² er lokalisert i første etasje. Arealstandarden tilsier et areal på 150 m². I avdelingen er det et stort hovedrom på knappe 100 m². Fra hovedrommet er det tilgang til tre øvingsrom og et lagerrom. Hovedrommet ligger vegg i vegg med scenen i amfirommet, og foldeveggen mellom rommene kan åpnes og lukkes ved behov.

I hovedrommet er det hengt opp en digital tavle på den ene kortveggen. På gulvet foran denne er det satt opp tre rader med korkrakter. Disse kan lett settes under hverandre og skyves til side slik at gulvplass blir frigjort. På motsatt vegg er det store vindusflater fra gulv til tak. Vindusfeltet kan blendes med gardiner. Ellers står det et oppsett til band i rommet, med trommesett, el-piano og to gitarer. Det står også et piano i rommet, samt noen rader med stablestoler. Det er montert speil på den ene langveggen. Speilene kan blendes med gardin.

Lærere på 6. trinn forteller at de bruker både hovedrommet og øvingsrommene når de er her. Ikke alle klassene får tildelt tid i musikkavdelingen. Klassene på ungdomstrinnet prioriteres. Alle klassene på 6. trinn har fått tildelt tid her, men noen velger å ikke gå ned her.

Elever på 6. trinn liker at det er mange instrumenter tilgjengelig i musikkavdelingen. «Kortrappene er fine, fordi da får alle se og blir sett», sier en elev på 6. trinn. En annen elev sier at han savner stoler å sitte på.

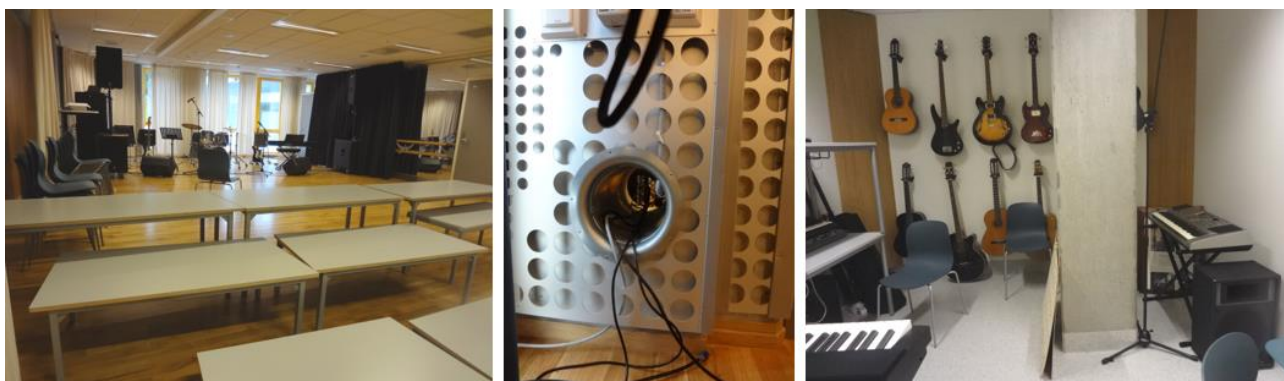
«Vi synger mye i musikken, det er mest norske sanger»

«Jeg er her ofte med tegnspråkgruppa. Vi er sammen mandag og onsdag cirka en time, så vi har flere timer per uke i musikk enn de andre på skolen», - Elever

Elever på 10. trinn forteller at de ofte har gruppearbeid når de har musikk. De forteller at det er vanlig at de fordeler seg på 3 grupperom, hovedrom og amfi. «Det er ofte lite plass», sier elevene.

Vi har mange gitarer, men lite av andre instrumenter. I fjor øvde vi i band, men bare en gruppe kunne øve om gangen. Vi kunne hatt keyboard i stedet for piano, for det tar mindre plass.

Flere informanter forteller at det er et problem at foldeveggen mellom musikkrommet og amfiet ikke er helt lydtett. I tillegg er det en åpen kabelkanal mellom rommene som gjør at lyden lekker begge veier. Et spesialrom for drama og rytmikk ligger vegg i vegg med musikkrommet. Dette rommet er forbeholdt avdeling for hørselshemming. Lærerne på 6. trinn mener at dette rommet kunne vært brukt til musikkundervisning når det ikke er i bruk.

Bilder 18. Fra venstre: korkrakter i hovedrommet. Lyd lekker ut gjennom kabelkanal i vegg. Til høyre: Musikkinstrumenter oppbevares i lagerrom.

5.4.3 Mat og helse

Skolen har to kjøkkenavdelinger som benyttes til undervisning i mat og helse. Arealstandarden gir 200 m² til arealer for mat og helse i kombinerte skoler dimensjonert for 800 elever. Samlet areal for begge kjøkkenavdelingene med støtteareal er ca. 210 m² ved Nattland oppvekstun. Den ene avdelingen ligger i tilknytning til kantinen i hovedbygningen. Kjøkkenavdelingen her er utformet som et industrikjøkken og er tilpasset bruk i forbindelse med elevkantinen. Hovedrommet har et oppgitt areal på 89 m² og er oppdelt i ulike arbeidssoner med benker tilpasset ulike oppgaver. Langs veggen mot kantinen er det en lang benk beregnet brukt i forbindelse med servering. I veggen er det luke mot kantinen. Fra kjøkkenrommet er det direkte tilgang til et teorirom, kjølerom, tørrlager og vaskerom.

Elever på 10. trinn forteller at undervisning i mat og helse er lagt til 9. trinn. De forteller videre at de brukte begge kjøkkenene: «Vi var halve året her, og halve året der oppe». Lærere på trinnet er godt fornøyd med produksjonskjøkkenet, men de sier at ikke alle lærerne er like begeistret. «Dette kjøkkenet er mer likt det de kan møte på videregående skole, på restaurant og matfag», sier en lærer.

Den andre kjøkkenavdelingen ligger i andre etasje i Sidebygningen. Alle funksjonene er samlet i ett langstrakt rom på ca. 80 m². Nærmest døren er det en teori- og spisesone med fire gruppebord. Langs kortveggen står det kjøleskap, fryseboks, vaskemaskin og skap for oppbevaring av materiell og utstyr. I motsatt ende av rommet er det fire tilnærmet like kjøkkenstasjoner. I denne delen av rommet står det også et skap for oppbevaring av tørrvarer.

Elever på 6. trinn forteller at de begynner undervisningen her med samling i teorisonen. «Vi får vite hva vi skal lage, så får vi oppskriften og vi fordeler oppgaver før vi går i gang», forteller elevene. Elevene liker at det er god plass på kjøkkenet og de liker å være her. De synes også at det er bra at det er bilder utenpå skapet av hva som skal være der. «Men det er ikke alltid det stemmer», sier de.

Lærer på 10. trinn synes det er bra at de har to kjøkken tilgjengelig. «Det hadde manglet noe hvis vi ikke hadde skolekjøkkenet i sidebygningen i tillegg», sier han og legger til: «Det blir feile høyder på arbeidsbenkene i produksjonskjøkkenet til elever på mellomtrinnet».

5.4.4 Kunst og håndverk

Avdeling for kunst og håndverk er lokalisert i hovedbygningens underetasje. Adkomst er fra ytterdør i sør, på nedsiden av skolen, eller via innvendig trapp midt i bygningen. Det er fire verksteder i avdelingen: lakk- og malerverksted, finverksted tekstil og tegning, grovverksted tresløyd og grovverksted keramikk og leire. Samlet areal for verksteder. Lager og annet støtteareal er ca. 300 m². Dette er i tråd med arealstandarden.

*«Elever som er på sløyd og leire må gå gjennom tekstilrommet. Det er forstyrrende.
En gang måtte jeg på do, og jeg måtte gå gjennom her, og så hadde de presentasjon. Det var flaut»*

Elev

Finverkstedet er det største rommet i avdelingen. Dette har et oppgitt areal på 90 m². Adkomst til de andre verkstedene er gjennom finverkstedet. Et tilhørende lagerrom er tilgjengelig via to brede skyvedørsfelt. Rommet er møblert med standardiserte arbeidsbord og svingbare stoler. Digital tavle er tilgjengelig på vegg fremme med demobord for lærer.

Verksted for lakk- og malearbeider har et oppgitt areal på 32 m², og ligger vegg i vegg med finverkstedet. Det er glassfelt i vegg mellom verkstedene. På motstående vegg er det vaskeremme med tre batterier. Langs samme vegg står det skap for oppbevaring av utstyr, materiell og elevarbeider. Det står tre store arbeidsbord i rommet. Det ene brukes til tørkebenk for pågående arbeider. Det er direkte adkomst til uteområdet via dør i yttervegg.

Grovverksted for tre- og metallarbeid ligger på motsatt side av finverkstedet. Her står det fire arbeidsstasjoner, satt sammen av fire høvelbenker. Det er montert avtrekk over alle arbeidsstasjonene. Digital tavle er tilgjengelig på en vegg i rommet. I vegger mot finverksted og keramikk- og leireverksted er det glassfelt som gjør visuell kontakt mellom verkstedene mulig. Fra tre- og metallverkstedet er det tilgang til maskinrom og lager, og til uteområde via dør i yttervegg.

Grovverksted for keramikk og leire har et oppgitt areal på 48 m². Adkomst til rommet er via verkstedene for tekstil og tresløyd. Det er fire arbeidsbord i rommet. På den ene kortveggen henger det en digital tavle. Fra verkstedet er det tilgang til maskinrommet for trearbeid. Det er også tilgang til uteområdet via dør i yttervegg.

Elever på 10. trinn forteller at de tre klassene på trinnet er delt i 4 fargegrupper på tvers av trinnet når de har kunst og håndverk. Undervisningen er ofte lagt til verkstedene, men tegning og strikking har de gjerne på klasserommene.

«Det er vanlig at vi er en gruppe på sløyd og leire, og en på tekstil og maling», forteller elever på trinnet. Han forteller videre: «Sløyden er et litt lite rom. Vi er 20 elever på gruppene, men det er bare plass til 16 elever på sløyden. Da må vi bytte på plassene, noen må vente og kommer etter», forteller en elev på 10 trinn.

Lærere på 6. trinn forteller at de også deler trinnet i 4 grupper når de har kunst og håndverk. De mener dette gir for store grupper på verkstedene. «Nå er vi for mange elever til å være her. Vi bruker tekstilrommet. Vi bruker også leirerommet noe, men det er for trangt», sier en lærer. «I fjor hadde vi 5-deling, det var veldig bra», sier hun. Lærerne mener også at det er for lite lagringsplass i verkstedene.

5.4.5 Naturfag

Naturfagrommet er lokalisert i hovedbygningens underetasje. Arealstandarden tilsier et areal på 100 m². Samlet areal er på 83 m². Adkomst er fra ytterdør i sør, på nedsiden av skolen, eller via innvendig trapp midt i bygningen. Et forberedelsesrom ligger i tilknytning til naturfagrommet.

Det er tre forsøksstasjoner i rommet. Stasjonene er utformet som arbeidsbenker med benkeskap, vask og

«Det er fint at det er mye lys her. Vi trenger det når vi skal jobbe».

«Det blir støvete på sløyden. Da er det fint at vi har mulighet til å gå ut»

«Vi har valgfag her: Teknologi i praksis og Design og redesign» - Elever

avtrekk. Det er sitteplasser til tre elever på hver side av bordet. Langs den ene langveggen står det skap for oppbevaring av utstyr og materiell. Det henger også en skjerm på veggen som kan sees fra forsøksstasjonene. På motstående vegg er en vaskerenne, nøddusj og brannslange.

Langs den kortveggen innerst i rommet er det et lite amfi for kortere teorikter. Det er 32 sitteplasser i amfiet. Mellom amfiet er det en foldevegg som gjør det mulig å dele av rommet mellom formidlingssone og forsøksone.

Lærere på 10 trinn mener at rommet er for lite i henhold til planlagt bruk. «Det er plass til 31 elever i amfiet, men skal 31 elever kunne jobbe her? Det er jo ikke gjennomtenkt», sier en lærer. Han sier videre at det er mulig å ha samlinger og korte gjennomganger i amfiet, men at det like gjerne kan gjøres ved stasjonene.

«Det er lite plass til bøkene på bordene i amfiet. Vi har både fagbok og skrivebok», sier en elev på 10. trinn. «Vi må sette sekkene opp foran fremste stolrad. Læreren kan lett snuble i de», forteller en annen elev. Elevene peker også på at søylen på enden av den ene stolraden vanskeliggjør fremkommelighet og gir dårligere sikt på plassen bak.

Både lærere og elever stiller spørsmålstegn ved hvordan foldeveggen i rommet er tenkt brukt: «Da vi snakket om den i planleggingsfasen, at vi kunne samles her først, da hørtes det jo bra ut», sier en lærer. Problemet med veggen er at den er montert for tett på amfitrappen. Dessuten er lerretet til projektoren montert på andre siden av veggen. «Foldeveggen er helt ubrukkelig. Den har aldri blitt brukt» sier en av elevene.

Lærerne mener det er for få forsøksstasjoner og for lite plass i forsøkssonen. En lærer forteller: «Det er lagt til rette med tre stasjoner her, men vi har dobbelt så mange elever her. Vi hadde delt klasse før, og da gikk det greit. Nå har vi to lærere med gruppene her, men rommet er jo for lite. Det er ikke utstyr og plass til forsøk i andre rom. Hvis vi deler klassene i to får elevene for få forsøk».

En lærer peker på strømuttaket i arbeidsbenkene. «De passer til det meste, men ikke til alle stikkontakter» sier han. «Jeg fikk problemer med stikkontakten til et mikroskop. Den passet ikke inn».

«Den største utfordringen her er at rommet er for lite» - Lærer

«Skjermen blir lite brukt. Kun hvis ikke prosjektoren virker, da ser vi på skjermen. Den har en vanskelig plassering» - Elev

Bilder 19, Fra venstre: Lerret og projektor er montert på hver sin side av veggen. Elever forteller at foldeveggen ikke er i bruk. I midten: en av tre arbeidsstasjoner i rommet. Til høyre: søyle mellom seteradene hindrer fremkommelighet.

5.5 Idrettsarealer

Skolen disponerer en egen idrettshall. Denne er plassert på nordsiden av hovedbygningen, og har adkomst både fra uteområdet og via innvendig gangareal. Idrettshallen er plassert under bakkenivå, slik at taket kan benyttes som en naturlig del av skolens uteområde. Oppgitt areal på selve spilleflaten i hallen er på 452 m². I tillegg er her et sceneområde på ca. 45 m². Fra hallen er det direkte tilgang til vestibyle, to utstyrslager, et styrkerom og to doble garderobesett.

En heve- og senkevegg er montert i taket midt i idrettshallen, og gjør det mulig å dele aktivitetsflaten i to like store deler. Elever på 6. trinn forteller at to klasser på trinnet har kroppsøving her samtidig. Lærer som underviser i kroppsøving på 10. trinn synes salen er for liten og at det begrenser hvor mange elever de kan ha her samtidig. «Vi har 2 klasser samtidig. Det vil si 55 elever på det meste. Det blir mye støy», sier han. Han påpeker også at det er dårlig akustikk i hallen, selv om det er blitt utført flere tiltak for å bedre på dette.

Skolen mangler generell lagerplass, og styrkerommet er derfor tatt i bruk til lager. Lærer på 10. trinn synes det er dumt at styrkerommet ikke kan brukes slik det var tiltenkt. Flere informanter har mye godt å si om scenefunksjonen i hallen. Her har både skolen og SFO hatt ulike fellessamlinger. «Det er fint med scene og godt teknisk anlegg for lyd og bilde», sier en lærer.

Alle trinnene benytter idrettshallen til undervisning i kroppsøving. Ungdomstrinnet har i tillegg noe av undervisningen lagt til Sædalshallen som ligger like ved.

Det er lagt parkettgulv i idrettshallen. Driftsavdelingen opplyser at parketten har flist seg opp enkelte steder, og at brukere har fått flis i seg.

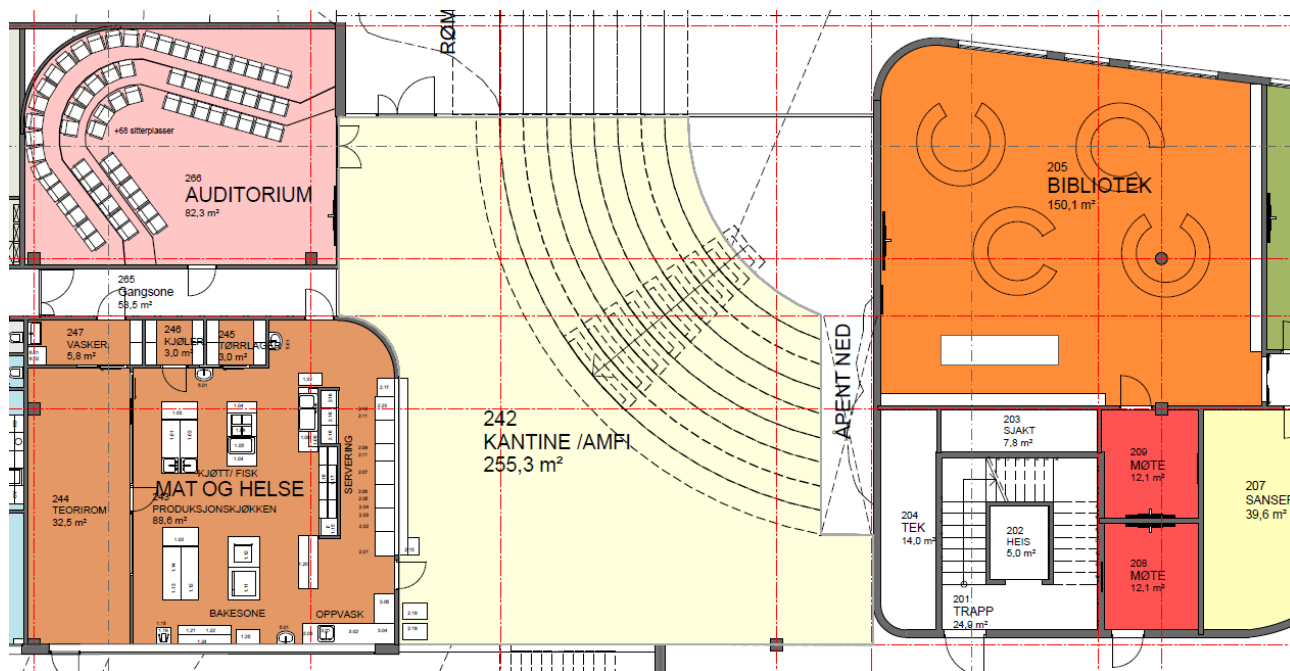
Bilder 20. Fra venstre: heve- og senkevegg deler spilleflaten i to like store deler. Scene i bakkant. Til høyre: inngang til idrettshallen fra skolens uteområde.

5.6 Fellesarealene

Fellesarealene ligger samlet i skoleanlegget, men det oppleves allikevel at de ikke er utformet på en måte som gir fordeler av en samlet lokalisering. Amfiet har en sentral plassering i skoleanlegget, men kunne vært enda lettere tilgjengelig, for eksempel med adkomst direkte fra foaje ved hovedinngangen. Kantinen og skolekjøkkenet er isolert sett, fint løst, men gjennomgangstrafikken i kantinen gir redusert funksjonalitet. Kobling mellom scene og musikkrom er også god i utgangspunktet, men lyd gjennomgangen svekker funksjonalitet i begge rommene. Biblioteket ligger bakvendt til. Rommet burde kommunisert bedre med kantineområdet og amfiet eller andre fellesarealer. Elever burde kunne sitte og arbeide i kantineområdet, og lese i trappen eller i biblioteket.

Skoleledelsen peker på en manglende sonedeling av skolebygningen, og nevner at dersom skolen for eksempel skal låne bort kantina til frivillig sektor etter skoletid, så får de jo tilgang til hele skolen, og det er ikke ønskelig.

Midt i hovedbygningen er det et stort åpent areal der flere fellesfunksjoner er knyttet sammen over to etasjer. Her finner vi den store amfitrappen, kantinen og skolekjøkkenet. I tillegg er det direkte tilgang til musikkavdelingen fra sceneområdet i amfiet og på øvre plan til et auditorium. Skolens bibliotek ligger vegg i vegg med amfiet, men har adkomst fra en annen kant.

Figur 5: Utsnitt av plantegning fellesfunksjoner i andre etasje. Musikkavdelingen er lokalisert i første etasje, under biblioteket. Merk at trappeløpet inne i amfiet er videreført på utsiden av bygget.

5.6.1 Amfitrappen

Amfitrappen har fått en sentral plassering midt i hovedbygningen. Oppgitt areal samlet for amfiet med kantinearealet på toppen er 255 m². I første etasje er det adkomst til nedre del av amfitrappen og scenen fra felles gangareal. Musikkavdelingen ligger vegg i vegg med sceneområdet, og foldeveggen mellom rommene

kan trekkes til siden slik at musikkrommet kan fungere som et utvidet sceneområde. I andre etasje, på toppen av amfitrappen, er et kantineområde tilknyttet skolekjøkkenet vegg i vegg.

Både elever og ansatte ved skolen gir uttrykk for at de liker seg godt i amfiet. Lærere på 10. trinn forteller at: «Vi bruker amfiet når flere trinn skal gjøre noe sammen. En event eller happening, - når noen utenifra kommer på besøk. For eksempel Rikskonsertene». Flere informanter trekker frem at det er problematisk at lyden lekker begge veier mellom amfiet og musikkrommet. «Politiet var her mandag og hadde foredrag. Da var det forstyrrende at de hadde musikk på andre siden av veggen», sier en lærer.

Elever på 10. trinn synes det er bra at det er plass til hele ungdomstrinnet i amfiet. De synes imidlertid det er vondt å sitte på de harde betongtrinnene. Elevene stiller også spørsmålstegn ved hvorfor det er så mange strømmuttak i trappene. «Vi får jo ikke bruke mobiltelefoner her. Vi bruker ikke PC her heller», sier en elev.

Elever på 6. trinn forteller at de er med på fellessamlinger her omtrent en gang per måned. I likhet med de eldre elvene bemerker også elevene på 6. trinn at det er vondt å sitte lenge i amfitrappen. Lærere på 6. trinn forteller at amfiet ikke er mye i bruk. «Det blir helst til foreldremøter og tilstelninger, sangstunder, avslutninger og kick-off for hele trinnet i forbindelse med leseaksjonen», forteller en lærer.

Fra drift blir det påpekt at «Det er uheldig med rømningsvei bak blendingsgardinene i amfiet». Det etterlyses også fastmonterte benker på toppen av amfitrappen for å gjøre kanten bedre synlig.

5.6.2 Elevkantine

Elevkantinen har fått en sentral plassering i skolebygningen, i en åpen løsning mot amfitrappen midt i skolebygningen. Et auditorium og et skolekjøkken ligger som nærmeste nabo til kantinen, og har adkomst via kantineområdet. Det er plass til ca. 100 spisegjester i kantinen.

Elever, lærere og andre informanter forteller at kantinen er lite i bruk. Ungdomstrinnet hadde kantineordning forrige skoleår, men dette har ikke blitt videreført. «Det ble upraktisk for elevene å spise her på grunn av avstanden til sidebygningen», sier lærere på 10. trinn.

De forteller videre at det er planer om kantinedrift i regi av valgfagsgruppe på Arbeidslivfag etter høstferien.

Ansatte på SFO forteller at de serverte varm mat i kantinen forrige skoleår. Elevene spiste i 2 puljer. «Det tok for lang tid, det var ikke lett å få ryddet mellom puljene. Nå bruker vi bare kjøkkenet, til å varme opp mat, ferdig grøt og lignende», sier de.

Bilder 21 fra venstre: kantineområdet i hovedbygningen. Til høyre: Fra auditoriet ved amfiet.

5.6.3 Helsetjenester

Avdeling for elevtjenester er lokalisert i hovedbyggets underetasje. Her er det fire kontorer i ulike størrelser. I gangen utenfor kontorene er det etablert en ventesone. Fra ventesonen er det tilgang til et HCWC. Flere toaletter er lett tilgjengelig i gangarealet utenfor avdelingen.

Helsesykepleiere disponerer de to innerste kontorene i avdelingen. Spes.ped.-koordinatorene disponerer de to kontorene nærmest inngangen til avdelingen. Informantene forteller at rommene i avdelingen er godt lydisolerte.

Helsesykepleier er ikke fornøyd med lokaliseringen i byggets underetasje. «Avdelingen har en dårlig plassering», sier hun. Hun legger til at: «Det er langt mellom avdelingen her og trinnarealene, og da særlig til 9. og 10. trinn. Det tar lang tid å komme seg til og fra for elever, og det tar lang tid når helsesykepleier eller spes.ped.-koordinator skal hente elever i trinnarealene». Helsesykepleier sier det er helt nødvendig med et eget helsekontor oppe i sidebygningen. Skolen venter nå på møbler som trengs for å etablere kontor i sidebygningen.

Helsesykepleier forteller at kontorene fungerer godt til besøk av mindre grupper, og for elev med foreldre. Fors større grupper er kontorene dårligere egnet: «Det burde hatt plass til større grupper på det største kontoret. Kan ha opp til 12-14 elever her, men det er ikke så ofte», sier hun. Hun velger likevel å ha slike samlinger på kontoret. Hun sier at «Det er kjekt å ha elevene her, og det er lettvis i for å vise ting fra PC-en».

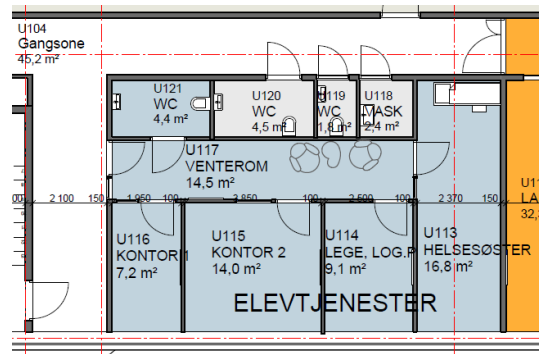
Det er ikke mulig å åpne vinduene i kontorene. Helsesykepleier sier at det ofte er behov for mulighet til å luften godt ut: «Vi har gjerne besøkende med mye parfyme, og det motsatte. Dårlig luft blir hengende lenge etter besøket». Hun nevner også at det fungerer dårlig med oppholdsareal for elever rett utenfor vinduet. «Jeg må blende når det er friminutt og vi har besøk på kontoret. Det påvirker lysregulering i rommet».

Helsesykepleier sier at hun savner muligheten til å tappe kaldt vann fra springen. Vannet er innstilt slik at det bare kommer lunkent vann. «Av og til er det behov for kaldt vann», sier hun.

Kontoret for Spes.ped.koordinator på barnetrinnet (1-7) har et oppgitt areal på 14 m². Her er det en kontorarbeidsplass og et møtebord midt i rommet. «Folk legger inn utstyr og materiell hele tiden. Det samler seg på møtebordet midt i rommet. Det blir fort rotete her», sier koordinator. Hun forteller at hun opplever samme problematikk som helsesykepleier om innsyn og luftkvalitet. «Her er det mulig å åpne rømningsdør», sier hun «men den har automatisk lukkefunksjon som hele tiden står på», sier hun.

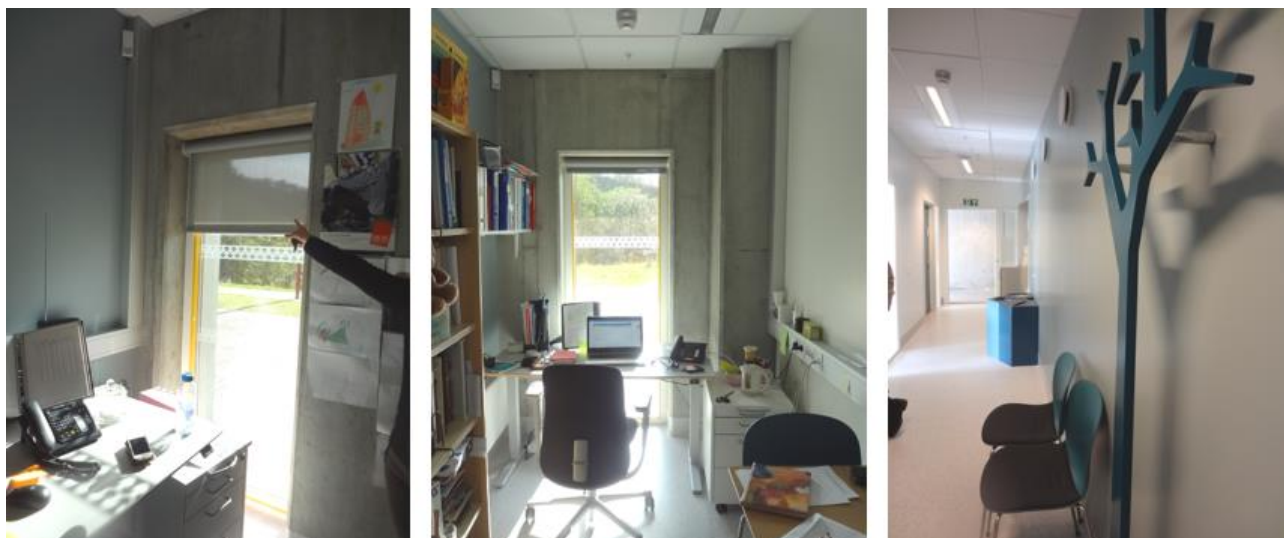
Kontoret for spes.ped.koordinator for hørselavdeling er vesentlig mindre. Det har et oppgitt areal på 7 m². «Det er et veldig lite kontor. Her er det ikke plass til møter med mer enn én besøkende», sier hun. Spes.ped.koordinatorene forteller videre at det er for lite lagerplass til spesialpedagogiske hjelpemidler på kontorene i avdelingen. De har derfor satt opp et skap i ventesonen for lagring av utstyr. De benytter også et skap på HCWC til lagring.

Spes.ped.koordinator synes gulvene i avdelingen, og i skolen generelt, er harde: «Gulvene er tunge og harde. Det er betonggulv. Mange klager over dette», sier hun.

Figur 6: Plantegning avdeling for elevtjenester i hovedbyggets underetasje. Landås skole

Elever på 10. trinn forteller at de går ned her når de trenger det. De går gjerne ned når det er friminutt. «Vi har ikke lov å gå gjennom skolebygget, men det er langt å gå rundt. Særlig når det regner», sier en elev.

Bilder 22: fra venstre: Helseyskepleier savor mulighet til å kunne åpne vinduet i rommet. Spes.ped.koordinator hørsel synes kontoret er lite og trangt. Til høyre: Ventesone i avdelingen. Landås skole

5.7 Administrasjon og ledelse

Administrasjonen er lokalisert i første etasje i en sidefløy ut fra hovedbygget. Denne fløyen er blitt videreført fra gamle Nattland oppveksttun, men er totalrenovert og bygget om i forbindelse med byggeprosjektet. Tilkomst fra hovedinngangen er via foajé og gangareal som leder videre til baksiden av bygget. Her kommer man til en ventesone foran ekspedisjon og kontor for merkantil-ansatte.

Videre inn i avdeling for administrasjon og ledelse er det et kopirom, rekvisitarom, flere møterom og kontorer for rektor og avdelingsledere. Helt ytterst i sidefløyen ligger personalrommet. På andre siden av midtgangen ligger det flere kontorer og et personal-WC helt i enden.

Gjennom intervju med skoleledelsen kommer det frem at de ikke er fornøyd med plasseringen administrasjonen og personalrommet har fått i skoleanlegget: «Det er upraktisk å plassere sentrale funksjoner i en fløy som er i utkanten av skolen», sier de.

Ekspedisjonen ligger ved inngangen til administrasjonsfløyen. Oppgitt areal er 20 m². Det er luke i vegg mot venteområdet på publikumssiden. Fra ekspedisjonskontoret er det dør inn til et lite rekvisitarom og ut til gangareal i administrasjonsavdelingen. Et kopirom er tilgjengelig på andre siden av gangen. Skoleledelsen mener at ekspedisjonslokalet er for lite. 4 merkantil-ansatte har arbeidsplasser i her. En av disse hører til Statped.

Kontorene for skoleledelsen ligger samlet midt i fløyen. Fordi skoleledelsen har blitt utvidet, er et møterom blitt omdisponert til kontor. Skoleledelsen gir uttrykk for at de synes det er bra at de sitter samlet i bygget, og at de har egne individuelle cellekontor.

Det er lett tilgang til møterom i administrasjonsfløyen. Men ledelsen bemerker om møterom 1082 at «Det er for lite luft og vinduene kan ikke åpnes, så det er vanskelig å bruke rommet».

«Det har blitt store avstander delvis på grunn av blindtarmen som personalfløyen er»
- Skoleleder.

5.7.1 Personalrom og personalgarderober

Personalrommet er lokalisert i ytterkant av sidefløyen. Oppgitt areal er 110 m², men en del av rommet er lukket av med en foldevegg. Denne delen fungerer som møterom. Personalgarderobene er lokalisert i etasjen over personalrommet. Tilkomsten mellom personalrommet og garderobene er via trapp i hovedbygget. Det er ett toalett tilgjengelig i tilknytning til personalrommet. Dette er det eneste toalettet i denne etasjen.

Ansatte forteller at de hovedsak bruker personalrommet til lunsjpauser. Mange liker å starte dagen med en morgenkaffe her, men ikke alle tar seg tid til det. «Ikke alle bruker lunsjrommet hver dag, men noen prioriterer det», sier en lærer på 6. trinn. Hun forteller videre at «Avstanden blir for lang for noen. Hvis man har tilsyn ute, blir det for kort tid noen dager».

Lærere som underviser i sidebygningen, benytter ikke pauserommet like ofte som andre. «Ungdomstrinnet burde hatt eget pauserom der oppe», sier en lærer. Kjøkkenbenk med kjøleskap, oppvaskmaskin og kaffemaskiner er plassert langs den ene langveggen. «Rommet er lyst og fint, men det er smalt og langt. Det er veldig trangt ved kjøkkenbenken», sier en lærer.

Skoleledelsen forteller at personalrommet bare skal benyttes til pauserom. «Dette er ikke et møterom», sier rektor. «Vi ser at det er tilrettelagt for at vi skal kunne ha møter her, for det er mye teknisk utstyr her, men det bruker vi ikke».

«Vi hadde ønsket at personalrommet var mer sentralt og uten trafikk forbi kontorene til ledelsen»
- Skoleleder.

«Det er bra med både sofakrok og høyere bord med stoler». - Lærer

Flere informanter gir uttrykk for at personalgarderobene burde vært lokalisert i nærheten av pauserommet. Lærere på 2. trinn har arbeidsrom i sidefløyens tredje etasje, de forteller at de ikke bruker garderobene eller toalettene i andre etasje. «Vi har bare ett toalett i tredje etasje, og det er vi 30 personer som deler», sier en lærer. En annen lærer forteller at: «Jeg har aldri vært i garderobene, jeg vet ikke en gang hvordan det ser ut».

Lærere som har sine kontorarbeidsplasser i Sidebygningen, benytter garderobes og toaletter lokalisert i byggets førsteetasje. «Vi har felles garderobes og WC i første etasje», forteller en lærer. «Det er helt ok», legger hun til.

5.7.2 Lærerarbeidsrom og møterom

Lærere som underviser på mellomtrinnet (5-7) har arbeidsrom i sidefløyens andre etasje, mens lærerne på småtrinnet (1-4) holder til i etasjen over. Lærere på ungdomstrinnet har kontorarbeidsplasser i sidebygningen. Prinsippet er at lærerne har kontorarbeidsplass i samme bygg som trinnet de underviser på holder til. Unntaket er 8. trinn. Grunnet mangel på plass i hovedbygget der trinnarealet ligger, har lærerne arbeidsplasser i sidebygningen.

Lærerarbeidsrommene varierer i størrelse og form. Noen er lange og noen er smale, noen store og noen små. Alle arbeidsplassene har hev- og senk- pult og plass til oppbevaring.

4 lærer på 2. trinn deler arbeidsrom. En spesialpedagog som underviser på hele småtrinnet har også kontorarbeidsplass her.

«Vi har trinnmøtene våre her på arbeidsrommet», forteller lærerne på 2. trinn. «Da triller vi stolene sammen midt i rommet. Det fungerer helt greit». Lærerne sier de synes de har god plass på arbeidsrommet. Det er nettverk og telefon tilgjengelig på fire av arbeidsplassene, men dette mangler på den ene pulten.

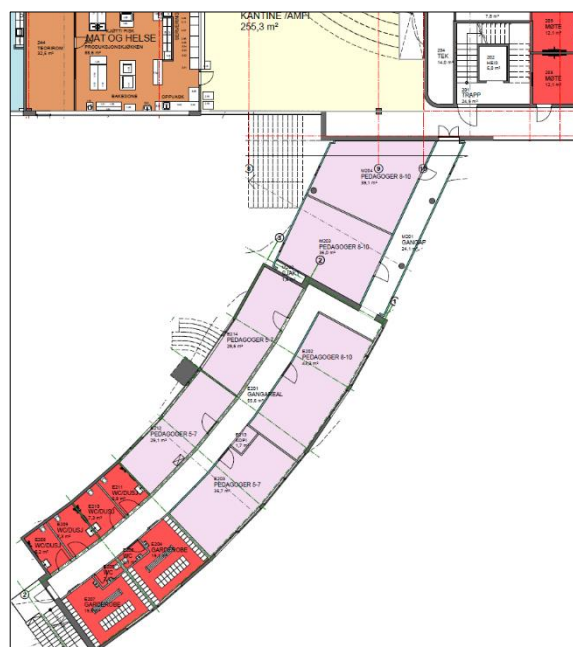
Lærerne har ordnet det til slik at de kan henge opp yttertøyet på krokar på vegg ved døren. I tillegg har de et låsbart skap hver i elevgarderobene der se kan henge fra seg tøy og låse inn personlige eiendeler.

Lærere på 6. trinn synes også de har god plass på arbeidsrommet. «Det er stort og luftig», sier de. Toaletter og garderober er tilgjengelig i samme etasje, i enden av fløyen. Det synes lærerne fungerer greit, men de savner garderobeknagger på arbeidsrommet.

De gir videre uttrykk for at de synes det er for få og for små vinduer som kan åpnes i rommet. «Det blir veldig varmt her om sommeren når solen står på vinduene», sier de. «Og det blir dårlig luft». De savner også tilgang til et telefonrom. «Både i forhold til at det forstyrrer andre og i forhold til sensitive samtaler. Nå må gå ut i møterommet, hvis det er ledig», sier lærer på trinnet.

Lærere 10. trinn forteller at de synes det er greit å ha arbeidsrom i nærheten av trinnarealet. «Jeg liker at det er kort vei fra arbeidsrommet til klasserom», sier en lærer. Elever på 10.trinn gir også uttrykk for at det er fint med nærhet mellom lærerarbeidsrom og trinnareal. De forteller at det er lettere å få tak i lærerne hvis de trenger å snakke med dem. «og lærerne kommer mer presis til timene», legger en elev til.

Lærerne har tilgang til møterom i administrasjonsfløyen. I tredje etasje er det et møterom på 13 m² ved inngangen til fløyen. I andre etasje er det et møterom på 12 m² ved trapperommet i hovedbygget, like ved inngangen til personalfløyen. I første etasje er det 2-3 møterom tilgjengelig (avhengig av hvordan skolen velger å disponere arealene).

Figur 7: Plantegning 2. etasje personalfløy, Landås skole

5.8 Uteområdet

Skolens uteområde kan grovt sett deles inn i seks soner. På nedsiden i sør har barnehageavdelingen et avgrenset og inngjerdet område som avdelingen er alene om å benytte (1). Lekeapparater og annen opparbeiding er tilpasset barn i barnehagealder.

Figur 8: Planskisse uteområde Nattland oppvekstun. (Kartgrunnlag fra Smedsvig landskapsarkitekter)

På andre siden av administrasjonsfløyen er det et område som i hovedsak benyttes av elever på mellomtrinnet (2). Arealet nærmest skolebygningen er tilgjengelig via innvendig trapp, eller via gangvei på østsiden av skolebygningen. Det er satt opp en disse, et bordtennisbord samt noen bord og benker i uteområdet her. Under administrasjonsrommet er det åpne rom som gir ly for regn og vind. Her er det satt opp bordtennisbord og benker.

Elever på 1.-4. trinnolder i hovedsak til på det øvre nivået i nord-vest (3). En stor del av arealet er planert og har et hardt asfalt- og betongdekke. Midt på plassen er det et lekeområde med en hinderløype, er det skumbelagt underlag. Ved gangstien i nordvest er det etablert en liten ballbinge som benyttes av de yngste elevene. Fra øvre nivå av skolegården (3) skrår terrenget ned mot området utenfor hovedinngangen (4). I skråningen er det installert to rutsjebaner. Inntil skolebygningen er det den store utvendige amfitrapp med scene.

Området foran hovedinngangen (4) er belagt med asfalt inntil bygningen og skumbelegg under disse i en egen sone. På muren opp mot sidebygningen er det montert en klatrevegg.

Sidebygningen/paviljongen der 9. og 10. trinn holder til, har et avgrenset uteområde som ligger på et nivå ca. 3 meter høyere enn området på sørsiden (4). Det er satt opp noen benker i området rundt bygningen. På vestsiden står det to bordtennisbord.

Øst på skoletomten er det etablert en fotballbane med kunstgressdekke (6). Langs den ene langsiden er det etablert en høy mur som tar opp høydeforskjellen mellom banen og uteområdet ellers. Langs de andre rundt banen er det satt opp høye gjerder. Det er etablert en adkomststi fra skolens uteområde (4) ned til fotballbanen. Det er også adkomstvei fra nordsiden. Denne veien har et stigningsforhold som tilfredsstillende krav om universell utforming.

Lærere synes at ute arealet er stort nok for de yngste elevene, men de synes det er for få lekeapparater tilgjengelig. «Og ballbingen er pitte liten for så mange elever», sier en lærer.

De peker på at området har potensiale til å bli bra, og foreslår blant annet at man gjerne kan male ulike aktivitetssoner på asfalten.

Elevene på 2. trinn gir uttrykk for at de trives godt i uteområdet, og de liker godt at de har to skoger de kan leke i. De trekker også frem klatreveggen som noe av det mest populære ute. Elevene ønsker seg flere lekeapparater: «Vi savner trampoline, hoppeballer og hoppestokker», sier en elev.

SFO bruker også uteområdet på øvre nivå i nord (sone 3 på oversiktskart). De synes det er fint at det er kommet en sandkasse her oppe og at de har fått et uteskur til å oppbevare uteleker i. SFO bruker også fotballbanen og skogen på nedsiden av skolen. Slik bruk krever litt mer planlegging enn annen lek ute, blant annet om bruk av voksenressursene. I likhet med elever og lærere på 2. trinn synes også SFO-ansatte at det er for få lekeapparater i uteområdet.

«Barna graver i haugen på oppsiden og steiner i muren der oppe er løse» - SFO-ansatte

Elever på 6. trinn forteller at de gjerne oppholder seg flere steder i uteområdet. Både i skolegården utenfor hovedinngangen, på nedsiden av hovedbygningen og på fotballbanen. Noen liker også å være i skogen. Lærere på 6. trinn synes også at uteområdet er fint, og trekker særlig frem fotballbanen: «Vi merker positiv forskjell på utemiljøet etter at vi fikk den», sier de. Lærerne sier at ordningen med Trivselsledere (TL) fungerer fint, og bidrar positivt til et godt skolemiljø ute. De gir samtidig uttrykk for at det er lite lekeapparater ute tilpasset elevene på mellomtrinnet. Det er viktig å ha det fint, men det er også viktig at elevene har noe å gjøre», sier de.

Elever på 10. trinn forteller at de i friminutt og pauser for det meste oppholder seg i uteområdet rundt sidebygningen. Noen går av og til ned på fotballbanen, mens området på nedsiden av hovedbygningen er lite brukt av de eldste elevene.

Elevene forteller at de er nødt å være ute i friminuttene. De fleste oppholder seg langs veggen utenfor inngangsdørene. Noen få elever oppholder seg ved bord og benk på baksiden av bygningen. På vestsiden av paviljongen er det to bordtennisbord. Elevene på 10. trinn mener det er upraktisk at bordene står så nært kanten til nedre skolegård. «Når ballen triller utfor kanten har vi ikke lov å gå snarvei for å hente den, da må vi gå helt rundt», sier de. Elevene sier at de savner flere benker og et tak de kan stå under når det regner. De savner også lettere adkomst fra nedre skolegård opp til hovedbygningen. En elev forteller at: «Vi får anmerkning hvis vi går snarvei fra nedre del opp til sidebygningen» (gjennom beplantet bed).

Lærere på 10. trinn peker på samme forhold som elevene er opptatt av. De savner uværsskur i tilknytning til paviljongen. De opplever det problematisk at elevene samler seg foran inngangsdørene: «Det er ikke mulig å komme seg ut», sier en lærer. «Vi hadde skur før, i byggeperioden. Det fungerte bra, men det ble tatt vekk», forteller en annen lærer.

Skoleledelsen støtter elever og lærere på ungdomstrinnet i at de savner et uværsskur i tilknytning til sidebygningen. Skoleledelsen mener at en del installasjoner og løsninger i uteområdet har vist seg å være farlige. «Skliene er for bratte og var stengt i over ett år. Elevene sklir rett inn lekeapparatene», sier de.

Skoleledelsen bemerker at hovedinngangen til skolen ligger langt inne på tomten og dette skaper problemer med biler i skolegården, og store utfordringer for vareleveranser.

Bilder 23: Fra venstre: Elevene på 9. og 10. trinn oppholder seg mest rundt paviljongen. Til høyre: fotballbanen på nedsiden av skolebygningen.

«Hvorfor er det ikke trapp opp til sidebygget? Sånn som det er nå er det med og skiller 8. trinn fra 9. og 10. trinn. - De fikk ikke tid til det» - Lærer ungdomstrinn

5.9 Driftsareal

5.9.1 Lagerplass

Det er lite lagerplass i skolebygningen. Rekvisita og fritt skolemateriell oppbevares i et lite rom i tilknytning til resepsjonen. I trinnarealene er det etablert små nærlager i gangarealene, og i spesialiserte læringsareal er det lagerrom for utstyr og materiell som brukes i undervisningen. SFO har noe lagringsplass i skap langs vegg i SFO-basen og i en frittstående bod i uteområdet for oppbevaring av uteleker.

«Vi har ikke lager», sier driftsansvarlig. Han forteller at mange ting blir plassert rundt i ganger og ventilasjonsrom. Lærere forteller at det er vanskelig å finne plass til å oppbevare møbler og utstyr som ikke er i bruk. Mange ekstra stoler og bord står ubrukt i hjemmeområder og i grupperom. En lærer på 6. trinn forteller at de må lagre bord og stoler på grupperommene. Dette fører til at de ikke får brukt grupperommene.

I idrettsavdelingen er styrkerommet omdisponert til lager. Lærer i kroppsøving sier han synes dette er beklagelig: Jeg hadde ønsket å kunne bruke styrkerommet til opplæring i til restitusjonstrening, men skolen trenger lagerplass», sier han.

Spes.ped.koordinator forteller at skolen har mye felles støttemateriell som brukes i spesialundervisningen. De forteller at det er et problem at det ikke er beregnet plass for oppbevaring av slikt utstyr. De mener det burde vært satt av plass i tilknytning til kontorene for spes.ped.koordinatorne, slik at de har oversikt over utstyret og lærerne vet hvor de kan finne slike ressurser.

Bilder 24. Fra venstre: Uteskoleutstyr lagret på samtalerom i trinnareal. Lagring av bord og stoler på grupperom. Til høyre: Oppbevaring av utstyr og materiell i gangsoner og rømningsveier.

5.9.2 Tekniske løsninger

Ansatte ved skolen forteller at mange av de tekniske løsningene ved skolen er kompliserte, og derfor krevende å drifte og vedlikeholde. Fra driftsavdeling blir det fortalt at det mangler god informasjon om vedlikehold av vinduene. Dette har man senere fremskaffet etter at produsenten ble kontaktet. Ytterdørene har rammer i aluminium. Skolen har erfart at dørene sprekker opp i sammenføyningene og har hatt problemer med hengslene på grunn av tyngden på de store glassfeltene.

Flere ansatte forteller at det trådløse nettet på skolen ikke fungerer tilfredsstillende, og at mobildekningen er dårlig. Det mangler mobildekning i hele underetasjen. Lærere forteller at de for ofte opplever teknisk feil på smarttavler, og at utvendig solskjerming reagerer litt tregt på værromslag. I helseavdelingen er det et problem

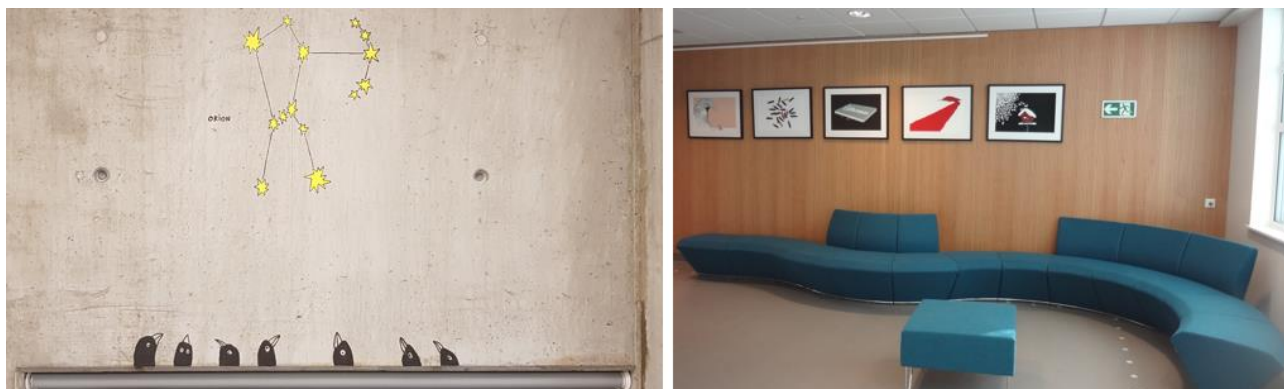
Bilder 25: Vedlikehold av vinduer (1), aluminiumsdører sprekker (2). Blending av vindu i helseavdeling påvirker automatisk lysregulering i rommet (3). Innvendige betongvegger reflekterer lite lys. Her fra biblioteket (4). Natland oppvekstun.

at lysstyrken i rommet automatisk blir redusert når de må blende vinduene for å hindre innsyn fra uteområdet. Om blending nevner enkelte ansatte at det blir veldig mørkt inne i bygget når blendingsgardinene er nede. «Betongvegger reflekterer lite lys», sier en ansatt.

5.10 Kunst og dekorasjon

I hovedbygningen har kunstneren Anja Ulset malt en serie med stjernebilder direkte på betong. Her er Perseus, Herkules, Kassiopeia og Orion, alle synlige i nord. På biblioteket finner vi Orion, med en samling fugler som titter opp. På Bergen kommune sine nettsider kan vi lese følgende om maleriet på biblioteket:

«Tanken bak er at de som er elever på Nattland oppveksttun, skal kjenne igjen stjernene når de ser de på himmelen. Selve ideen til disse arbeidene ligger i stedsnavnet Nattland».

Bilder 26, På biblioteket finner vi «Orion», med en samling fugler som titter opp. Til høyre: Samling med litografier i vestibuleområdet

I foajeen utenfor administrasjonsavdelingen er det hengt opp fem litografier i samme størrelse. På personalrommet er det hengt opp et stort bilde på en av endeveggene. Bildet er i sterke farger og viser et dansende par. Mot de hvite veggene og duse fargene på interiøret, er bildet et markert blikkfang i rommet. Navn på kunstner er ikke oppgitt.

I deler av fasaden mot skolegården er det installert et dekorfelt med perforerte aluminiumsplater. Bak dekoren er det vinduer inn til musikkavdelingen biblioteket i andre etasje. Et gjentakende mønster av sopp går igjen i hele feltet. Dagslys slipper inn gjennom perforeringen. Det samme mønsteret finner vi igjen på en av veggene inne i amfiet. Tanken er at dekoren ute og inne henger sammen.

Elever forteller om en episode der en elev skadet seg på perforeringen. «Huden revnet, og hun måtte sy. De tok vekk deler av dekoren ute ved inngangen. Det er mange unger her som løper forbi og kan skade seg», sier elevene.

Skilting rundt på skoleanlegget er gjort med samme skrifttype og gjennomført med liten forbokstav i alle romnavn. Lærere på ungdomstrinnet gir uttrykk for at de ikke er fornøyd med måten dette er gjort på:

«Navneskilt til skolen er konsekvent skrevet med liten «n». Vi lærer elevene at egennavn skrives med stor forbokstav, så dette blir helt feil».

5.11 Kompetanse og kompetansebygging for bruk av fysisk læringsmiljø ved Nattland oppvekststun

Elevene på trinnet er delt inn i ulike grupper. Sammensetning av gruppene kan variere i forhold til fag og læringsaktiviteter. Elevene har faste plasser i hjemmeområdet, enten storrømmet eller formidlingsrommet.

Samling for gruppen på korkracker foran tavlen synes å være en vanlig start på dagen. Her presenterer lærerne program for dagen, hva som skal skje i de ulike læringsøktene og hvor de enkelte gruppene skal være. Korte innslag som hvilken ukedag det er, dato og årstid er også vanlig i disse samlingene, særlig på de laveste trinnene. På 2. trinn var ca. 2/3 av elevene samlet i storrømmet, mens 1/3 var samlet i formidlingsrommet.

Samlinger foran tavlen blir stort sett ledet av læreren. Det er gjerne slik at læreren informerer og stiller spørsmål om tema. Elevene melder seg på i samtalen ved å rekke opp hånden, og får ordet etter tur. Ved at elevene er tett samlet er det lett å høre hva som blir sagt, både av lærer og medelever. Fokus er rettet mot tavlen og det er sånn sett lett å se og høre det som blir presentert.

Ordninger med læringsvenner blir brukt i gruppene, og vi så at elevene ofte fikk i oppgave å diskutere ulike problemstillinger med læringsvenn før spørsmålet ble tatt opp i plenum. Det så ut til at denne arbeidsformen fungerte greit i elevgruppene vi observerte; samtalene mellom elevene handlet om tema og mange elever var aktive og ville svare da tema ble tatt opp i plenum.

På Nattland oppvekststun ser vi at storrømmene og formidlingsrommene i hjemmeområdene er i bruk store deler av skoledagen. Grupperommene er også i bruk, men ikke like mye som de overnevnte. Alle elevene har sine faste plasser i hjemmeområdet. Samtidig er det tilgang på flere bord og stoler i hjemmeområdene slik at man i liten grad trenger å flytte på bord og stoler når man endrer gruppestørrelsene. På en annen side fører ekstra bord og stoler til at det blir mindre ledig areal og romslighet i hjemmeområdene. Enkelte lærere påpeker at det er for mange møbler i hjemmeområdet, og at de derfor lagrer overflødige bord og stoler på grupperom.

Samlet sett er det avsatt godt med areal per elev i storrom og formidlingsrom, men det kan virke som om det mangler en klar og samstemt oppfatning i personalet om hvilke funksjoner og læringsaktiviteter det skal tilrettelegges for i læringsarealets ulike soner. Vårt inntrykk er at det pedagogiske personalet har noe innsikt i bruk av fysisk læringsmiljø, men at det gjenstår arbeid for å opparbeide en kompetanse for at de skal ta i bruk alle fordelene ved skolebygningen.

Personalet synes å være interessert og motivert for videre arbeid med å utvikle god praksis i forhold til det fysiske læringsmiljøet. Fortsatt kompetansebygging gjennom utprøving, erfaringsdeling (intern og ekstern) og oppfølging fra skoleledelse og skoleeier vil kunne virke positivt i denne sammenheng. Skoleledelsen forteller at skolen jevnlig arbeider med problemstillinger knyttet til bedre bruk og utnyttelse av det fysiske miljøet. I høst hadde de blant annet invitert en ekstern konsulent til å lede felles temadag for personalet.

Lærere forteller at hjemmeområdene gir muligheter for variert bruk. Her er det mulighet for åpen løsning med foldevegg trukket tilbake, todeling med lukket foldevegg og tredeling når SFO-basen eller annet ekstrarom er tilgjengelig. Grupperommene benyttes til spesialundervisning, til elevsamtaler og lignende. I tillegg trekker lærere frem at grupperommene er gode å ha når de har stasjonsundervisning. Aktiviteter som genererer mye lyd legges gjerne til grupperommene.

5.12 Sammendrag og forslag til tiltak

Nattland oppvekststun består av skoledel med hørselavdeling, barnehageavdeling og kontorer for Statped Vest. De generelle læringsarealene i hovedbygningen og sidebygningen er ulikt organisert. Arealene i hovedbygningen er organisert som åpne og fleksible arealer der hjemmeområdene har egne innganger og garderober. Sidebygningen har en mer tradisjonell utforming med klasserom og grupperom, men også her har trinnene et eget avgrenset hjemmeområde.

De ti hjemmeområdene i hovedbygningen er i utgangspunktet dimensjonert for 60 elever. Tilgjengelig areal i hjemmeområdene per elev er ca. 3,9 m² (generelle læringsarealer). Dette er i tråd med arealstandard. Felles læringsarealer i to auditorier kommer i tillegg.

Storrommene i hjemmeområdene har et oppgitt areal på ca. 115 m². Dette er mindre enn 2 m² per elev, som er minimum areal per elev i henhold Veileder til forskrift om miljørettet helsevern. Det må derfor legges til grunn at formidlingsrommene også regnes som areal for faste elevarbeidsplasser. I så fall er areal per elev godt innenfor arealnormen.

Trafikk til og fra grupperom og formidlingsrom kan virke forstyrrende inn på læringsmiljøet i storrommet. I tillegg kan trafikk og aktiviteter i tversgående gangsoner og garderober lett påkalle elevenes oppmerksomhet. Det er tydelig at skolen har hatt fokus på å innarbeide rutiner for hvordan man beveger seg rundt i hjemmeområdene, og i skolen ellers. I åpne læringsarealer er dette særlig viktig i forhold til å skape gode læringsmiljøer.

Flere hjemmeområder virker overmøblerte. Samlet sett er det flere elevarbeidsplasser enn elever i hjemmeområdene. Eksempelvis er det 54 elevplasser (pult og stol) i storrommet på 2. trinn. I tillegg er det avsatt areal for kortrapp for samlinger foran digital tavle på vegg. I formidlingsrommet er det 29 elevplasser, pluss areal med korkraker foran tavle. Det gir samlet sett 83 plasser mens det er 61 elever på trinnet. Færre bord og stoler i hjemmeområdene vil gi bedre plass og dermed bedre mulighet til å variere arbeidsmetoder og tilpasse undervisningen til ulike behov. På flere trinn har man valgt å flytte overflødige bord og stoler inn på grupperom. Dette er heller ikke en god løsning da grupperommene får redusert funksjonalitet og brukskvalitet.

Skolens hjerte ser ikke ut til å fungere helt optimalt. Brukerne har mye godt å si om ulike rom og funksjoner hver for seg, men det ser ut til at samspillet mellom nærliggende funksjoner ikke gir noen synergieffekt.

Forslag til tiltak og endringer:

- Fortsette utviklingsarbeidet omkring bruk av fleksible læringsarealer for å skape bedre flyt og bedre utnyttelse i bruken av hjemmeområdene.
- Ta kantinen mer i bruk. Plan for drift og bruk gjennom hele året.
- Rydde og ferdigstille biblioteket. Iverksette tiltak for å gjøre biblioteket mer levende og åpent.
- Etablere trapp i uteområdet for å bedre kommunikasjon mellom sidebygningen og hovedbygget.

6 Ny-Krohnborg avdeling skole (1-10). Presentasjon av funn med forslag til enkle tiltak

6.1 Kort presentasjon av skolen

Ny-Krohnborg avdeling skole	
Byggeår samt evt år for rehabilitering:	Byggeår 1924. Rehabilitering og ombygging 2012
Arkitekt:	2012: Thale Bjørnerheim (Cubus)
NTA:	
BTA:	7018
m ² uteareal:	4040
m ² tomteareal:	7028
Antall parkeringsplasser for biler:	22
Antall parkeringsplasser for sykler:	18
Dimensjonerende elevtall:	470
Dagens elevtall:	394
Antall årsverk (faste)	62
Antall ansatte (faste)	63

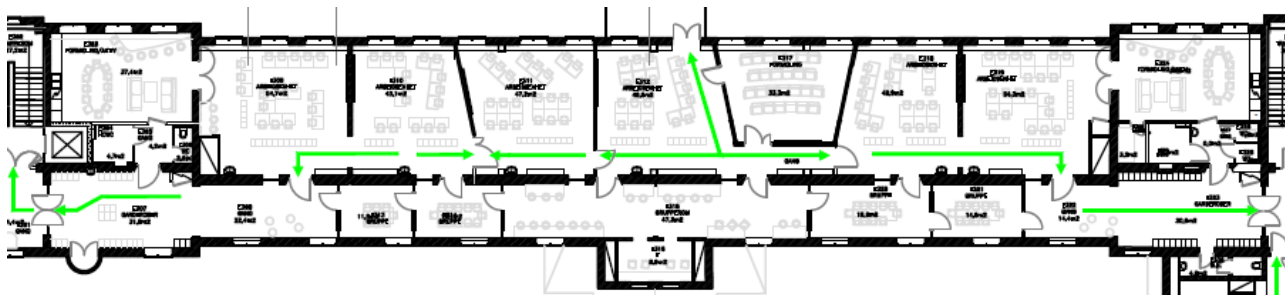
Ny-Krohnborg er en gammel byskole, som er bygningen i tre etasjer, med klasserom på rad og rekke langs korridorer. I 2012 sto skolen ferdig rehabilitert. På grunn av vernehensyn forgikk rehabiliteringen i nær dialog med vernemyndigheter. Gammel kroppsøvingbygning er erstattet med en ny bygning i skolegården, med kroppsøvingssal, mat- og helsearealer, kantine, bibliotek, i tillegg til kulturarealer for bydelen, slik som danserom og møterom av ulik størrelse. Det er etablert en barnehage i en del av den gamle skolebygningen,

og et avgrenset uteareal til barnehagen. Grunnet ledig kapasitet på skoledelen, er noe av skolearealet i dag midlertidig i bruk som barnehageareal. Det er forskjellig oppgave og innhold i sentrale føringer for skoler og barnehager, så det er lite samarbeid mellom dem og lite deling av arealer. Elever som har valgfag «innsats for andre» leser høyt for barnehagen.

6.2 Hjemmeområder

Skolen er planlagt med hjemmeområder som er tilrettelagt på forskjellig måte for forskjellige trinn. Fordi Hjemmeområdene ligger i en gammel bygning, er det i rehabilitering av bygningen etablert åpninger i de gamle murveggene for å tilfredsstille kommunens føringer.

I 3. etasje er det arealer for tre trinn. Hvert hjemmeområde i 3. etasje er utformet med to arbeidsenheter, ett formidlingsrom og tilstøtende grupperom. Arbeidsenheter og formidlingsrom er tidligere klasserom. Fordi det er kun to trappeløp, må ett trinn gå gjennom hjemmeområdet til et annet trinn (se figur). Grupperommene er etablert i den gamle korridoren, som delvis er møblert for små grupper.

Figur 9: Trinnarealer, 3. etasje, Ny-Krohnborg, avdeling skole

Fra tegningene kan vi se intensjoner om en møblering som fraviker gammel klasseromsinnretning, og hvor det er lagt til rette for samarbeid på trinnene. Fra observasjonene og intervjuene ved skolen, ble det synliggjort at formidlingsrommene brukes i liten grad, og at arbeidsenhetene på mellomtrinn og ungdomstrinn stort sett blir brukt som klasserom. På småtrinnet var møbleringen mer variert, og mer i tråd med intensjonene i rommet. Trinnarealer og hjemmeområder har forskjellig størrelse og utforming på grunn av den historiske bygningen. Dette legger muligheter og begrensninger for hvilke trinn som skal være hvor.

«Noen lærere blir forstyrret av gjennomgangstrafikk»

«Vi klarer ikke å håndtere store elevgrupper i ungdomstrinn-etasje når vi er alene som lærere, og korridorene skal være grupperom»

«Vi finner ikke ut av løsningen med trinnarealene»

Lærere

Lærere og ledelse ved skolen påpeker at det er vanskelig å bruke arealene i tråd med intensjonene og begrunner det først og fremst med det planlagte trafikkarealet som ikke er skjermet fra arbeidsenheten. I tillegg ble det også fremhevet at arealene er trange og ikke kan være i tråd med Bergen kommunes standard. De grønne pilene markerer at man med rehabiliteringen har hatt til hensikt å flytte trafikkarealet og rømningsveier vekk fra den gamle korridoren, at trinnet skal organiseres som en enhet og samarbeide om

bruk av tilgjengelige rom. Trafikkarealet fremstår dermed i tegningen som en slags korridor, men uten vegg til arbeidsenhetene. Tilgjengelige tegninger er vanskelig å tyde, men ved en enkel oppstilling, kan det se ut til at trinnarealene totalt sett er innenfor eller nær angitt standard/ er mindre enn 3,9 m² per elev, antatt 470 elever. Med dagens elevtall er arealet per elev ca. 4,5 m². Vi kan imidlertid ikke se at rømningsvei er fratrukket læringsarealet, og reelt læringsareal er dermed lavere. Det målte arealet er ikke trangt, men for brukerne fremstår det som trangt, og det er grunn til å stille spørsmål om det kan være noe i måten arealene brukes på som skaper følelsen av trangboddhet.

Ethvert trafikkareal vil medføre en slags usynlig vegg, som medfører at aktivitetene i rommet som regel må holde en viss avstand. Tilsvarende kan man se ved bruk av innvendige glassvegger, der møblering tett inntil glasset kan skape forstyrrelser for brukerne. Av møbleringsplanen ser vi at det er tegnet inn hyller for oppbevaring av elevarbeid som skjerming mot den nye korridoren. I praksis så vi ikke dette, men oppbevaringsmøbler var satt mot vegg, mot dører og mot glass. Det kunne se ut som om man slik forsøkte å etablere et tradisjonelt klasserom på tvers av intensjonene i bygningen.

Bilder 27. Møblering i trinnarealer, Ny-Krohnborg skole

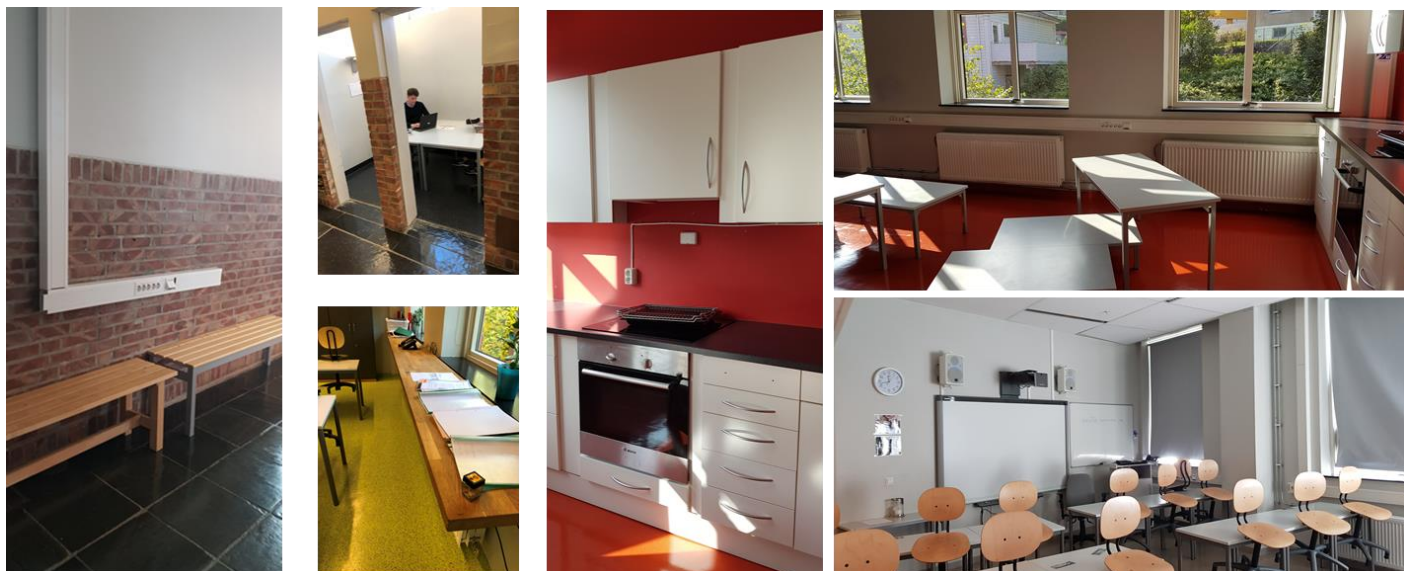
I formidlingsrommene var det planlagt og monter kjøkken med komfyr og oppvaskmaskin. Det ble ikke gjort noen full oppstilling, men anslagsvis 50% av kjøkkensonen var komplette. Noen manglet avtrekksvifte, andre manglet komfyrer. Felles for dem var imidlertid at de ikke var i bruk og heller ikke var ønsket av skolen. Vi sitter igjen med et spørsmål om hvorfor de da ikke var demontert og rommet tatt i bruk på andre måter, særlig sett i sammenheng med skolens oppfatning av trangboddhet.

Elevene synes de er for mye i trinnarealene og ønsker at de var mer i de spesialutstyrte rommene hvor de i større grad får jobbe på andre måter og hvor de er større plass:

«Det er mye individuelt arbeid. Det er mye gøyere med prosjekter og vi kunne tenkt oss mer gruppearbeid uten vurdering. Da tror jeg det blir morsommere å lære» (elev).

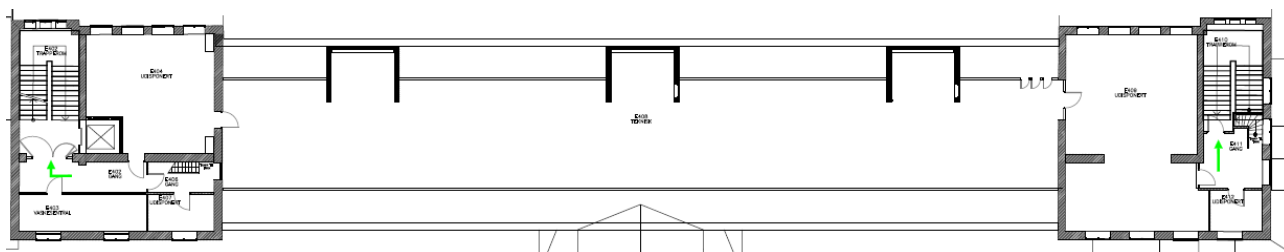
«De har prøvd å gjøre klasserommet fint, men så blir det upraktisk» (elev).

En lærer konkluderte slik. «Vi kunne kanskje ha planlagt bedre på starten av skoleåret hvordan vi skal bruke rommene.».

Bilder 28: Møblering ved formidlingsrom, arbeidssone og grupperom

Ett trinn har sitt trinnareal fordelt på tårnrommene som er tilgjengelig med hvert sitt trappeløp og som ikke har noen intern kommunikasjon. Disse rommene er på tegningen markert som disponibelt areal og er sannsynligvis planlagt som klasserom sent i byggeprosjektet, eventuelt tilkommet etterpå. Rommene er av ulik størrelse og er i tegningene markert med henholdsvis 48 og 89 m² (se figur).

Figur 10: Skisse av trinnarealer i tårnrom i loftsetasje

Rommene fungerer dermed som tradisjonelle klasserom, hvor det ene har rikelig med arealer og det andre har arealer som er for små i henhold til Bergen kommunes føringer. Det lille tårnrommet har i tillegg faste

installasjoner plassert slik at det er utfordrende å møblere. For eksempel er servant plassert i et hjørne, som ellers kunne bidratt til å skape et godt rom. For det trinnet som benytter arealene i tårnrommene er det vanskelig å organisere samarbeid på trinnet som helhet. Trinnet disponerer ikke felles formidlingsrom og for å dele elevgruppen i det lille tårnrommet, ville man også måtte fordele den over flere etasjer. Med kun 48 m², er det plass til maksimum 19 elever, i henhold til minimumskravet i Forskrift om miljørettet helsevern, og maksimum 13 elever etter Bergen kommunes egen standard. Det er derfor vanskelig å se at dette kan er en tilfredsstillende løsning for skolen når dimensjoneringen er 47 elever per trinn. Det fremstår som et paradoks at skolen velger å ha så skjev fordeling av brukere i bygningen, ved at mange arealer benyttes lite, mens andre arealer fremstår som trange.

Elevene i det store tårnrommet et strålende fornøyde med klasserommet sitt:

«Grupperommet er fint til gruppearbeid, forberede drama, skuespill»

«Vi sitter i hesteko, for da kan læreren lettere gå rundt til elevene ved leksene og sånt»

«Vi kan sitte på gulvet i midten av hesteko når vi skal se film eller ha kosetime»

(elever)

Flere brukere signaliserer at skolen har for lite grupperomsfasiliteter til å dekke behovet for opplæring i morsmål. Det er 40 språk på skolen og ca. 30 morsmålslærere, og dermed er det et stort behov for grupperom.

Enkelte lærere var svært kritiske til utformingen av trinnarealene, ikke bare for egen skole, men generelt for standarden til Bergen kommune:

«Jeg mener at baseskole er gått ut på dato på 90-tallet»

«Det kunne ha vært fint dersom barna gjorde det jeg sa at de skulle gjøre, men sånn er ikke verden»

«Baseskole krever høyere lærertetthet»

«Vi synes ikke løsningene er helt optimale» (Lærergruppe)

6.3 Møblering i læringsarealer

Elevene påpeker en ensformig møblering med pulter og stoler over hele skolen uansett hvilke aktiviteter som skal foregå. Stolene er tunge og det er vanskelig for de yngste elevene å løfte dem opp på pulten sin. Stolene med lift er umulige for lette barn å bruke – de må ha hjelp av en tyngre person for å justere ned høyden på stolen (se bilde øverst til venstre). Stoler og bord er godt tilpasset voksne kropper, som illustreres med det nederste bildet. Bildet er fra kunst og håndverksrommet. Når elever i småskolen skal bruke disse stolene og bordene, vil de enten ikke nå ned til gulvet med føttene eller med armene opp til bordplaten.

6.4 Spesialutstyrte arealer

6.4.1 Naturfagrom

Arealstandarden tilsier et areal på 80 m² til forskerrom. Samlet areal er på 73 m². Naturfagrommet er godt utstyrt og er innredet med stolper med tekniske føringer som dermed legger muligheter og begrensninger for møblering og bruk av rommet. Stolpene kan være visuelt litt i veien, men gir samtidig mulighet til en gruppemøblering for samarbeid om praktiske øvelser: «Her jobber vi i grupper og man lærer på en annen måte (elev 9.trinn). Flere elevgrupper fremhever dette rommet som det beste på hele skolen og begrunner det med arbeidsmåtene man bruker i naturfag, men også at rommet er stort og luftig og har gode stoler å sitte på. Elevene ønsker at de var på naturfagrommet oftere.

Demonstrasjonsbenken er høy og det er vanskelig å se for elever som sitter på stolene sine, men problemet kan løses ved at elevene står oppreist for å se demonstrasjoner og forsøk.

Elevene liker stolene, mens lærerne har litt blandet synspunkt, og en lærer sa diplomatisk at: «Noen liker svingstolene og andre gjør det ikke» (lærer mellomtrinn).

«Her får vi gjøre eksperimenter, og får gjøre ting selv»

«Vi er her bare en gang i uken»

«Her har vi gjort mye gøy» - Elever

6.4.2 Kunst og håndverk

Kunst og håndverksrommene er etablert i første etasje i den gamle skolebygningen. Arealstandarden tilsier et areal på 235 m². Samlet areal er på 222 m². Det er en todeling av arealene, der verksted for tre og metall er ett rom, og verksted for tekstil og tegning er et annet. Fra tekstil og tegning er det en dør inn til naborommet, som var ment for tegning, men som av skolen er tatt i bruk til kontor for to miljølærere. Tegning- og tekstilrommet har innsyn fra korridor ved skolens hovedinngang. Det er mye materiell og utstyr som står fremme og det ser ut til at man mangler egnet lagerplass. Elevene setter pris på tegning- og tekstilrommet:

«Dette er et koselig rom»

«Det er fint å åpne terrassedøren så det ikke blir så varmt her»

«Dette rommet er større enn klasserommet. Det er mer ting her enn i klasserommet» - Elever

Til tross for elevenes begeistring for rommet, finnes det lite synlig inspirasjon i kunst og håndverksrommet. Det er verken pedagogisk materiell eller elevarbeider utstilt på veggene, Det er glassmontre innbygd i veggene, men montrene er tomme. Gjennom vinduene har man utsikt til skolegården og vakre trær, og det blir kommentert at: «Det er ingen inspirasjon her, bortsett fra naturen» (Prosjekteringsgruppe).

Symaskiner står fremme på bord og bener og opptar plass, og annet materiell og utstyr er lagret på bord og oppå skap. Dette gir inntrykk av at det er lite og/ eller uhensiktsmessig lagerplass. Det kan også se ut som om digital tavle ikke brukes, fordi den ikke er oppkoblet, men har løse ledninger.

Elevene setter pris på de sosiale sidene ved kunst og håndverksarbeidet, og fremhever at de der jobber oftere i grupper enn når de er i hjemmeområdet. «Vi maler jo selv, men sitter i grupper og snakker. Det er fint å snakke om noe annet, og så kan vi lære av de andre», forteller en elev.

Elevene sammenlikner aktivitetene i kunst og håndverk med aktivitetene i hjemmeområdene, og setter pris på å få gjøre praktisk arbeid, og å være aktive i egen læring:

«Jeg tror de fleste liker å være her, for da blir du tatt ut av klasserommet»

«Her trenger vi ikke å bare se hva læreren sier, men jobbe selv»

«Her trenger jeg ikke bare sitte ved pulten min»

«Det er fint å gjøre noe praktisk»

«Det er fint med gruppebord for da snakker vi sammen» - Elever

Verksted for trearbeid er utformet som en tradisjonell sløydsal. Den ligger i nærheten av øvrige kunst- og håndverksrom, men for langt unna til at den i særlig grad brukes sammen med dem. Av hensyn til sikkerhet bør lærer være tett på elevene i kunst og håndverk. Tresløyd finnes ikke lenger som fag, men tre er en type materialer som elevene skal få kjennskap til i Kunst- og håndverksfaget. Ny læreplan nevner fagovergripende undervisning. Rommene synes å være mer tilrettelagt for tradisjonell timeplan.

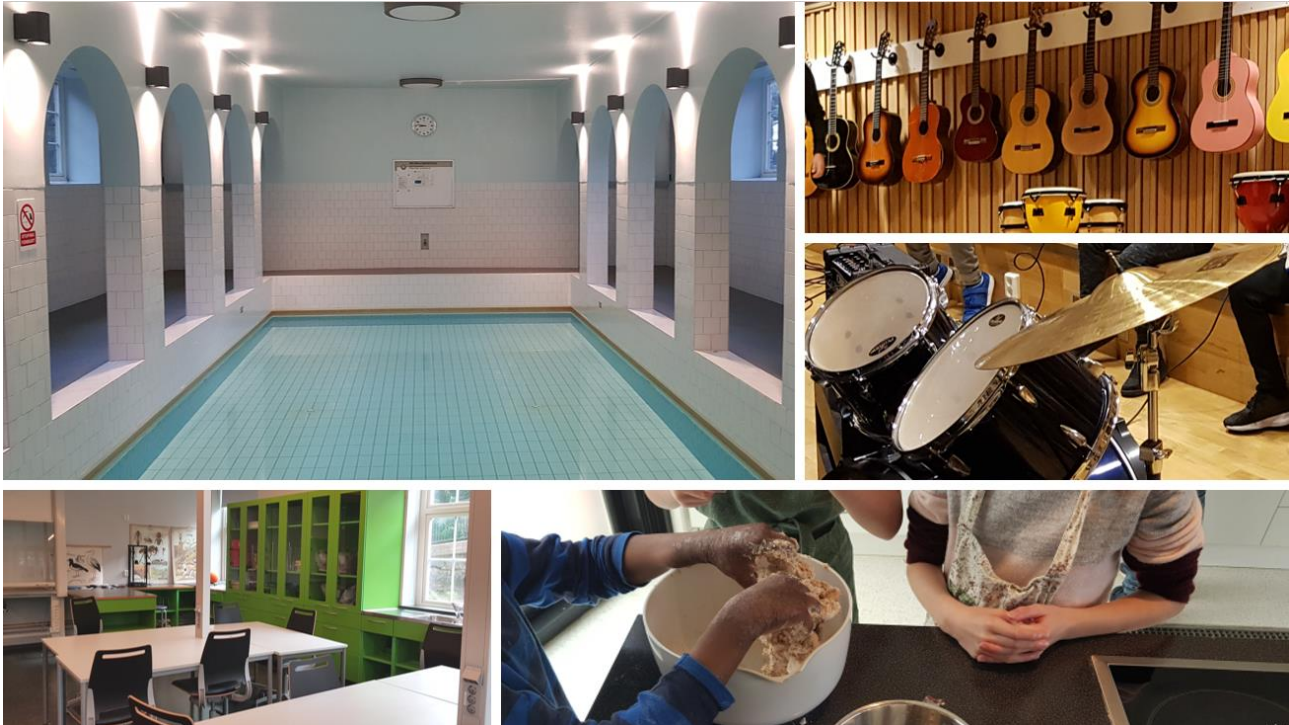
Verksted for trearbeid er mindre i bruk enn tekstil- og tegnerommet, og det er kun noen få av personalet ved skolen som har nøkkelen til rommet. Elevene setter stor pris på å være der blant annet fordi: «Det er noe annet enn å være i klasserommet. Vi gjør andre ting.» (elev). Det pekes imidlertid på at det er trangt på kunst og håndverksrommet, og man derfor velger å være i trinnarealet: «Det er trangt for 47 elever på kunst og håndverk, så da velger vi heller å være i klasserommet» (lærer).

Flere peker på at det er dårlige akustiske forhold i verkstedet for trearbeid: «Det er et bråkete rom med ekko, så det er en kasse med hørselvern der».

6.4.3 Musikkrom, kultursal

Musikkrommet er innredet med fast trappeamfi som opptar nesten hele rommet. Arealstandarder tilsier et areal på 118 m². Samlet areal er på 216 m². Trappeamfiet kan være en hensiktsmessig innredning for noen aktiviteter, men ikke til alle. Musikkrommet innfrir ikke dagslyskrav. Rommet er forbundet til kultursal med to foldevegger med en lydsluse som skiller rommene. Foldeveggene er ikke sentrert på kultursalen og egnert seg dermed ikke for utvidelse av salen. Foldevegger er ellers en kostbar løsning og det er grunn til å stille spørsmål ved intensjonen her.

Lokalisering av kultursal og musikkrom samlet fremheves positivt: «Det er fint at musikkrommet er ved siden av kultursalen for da er det lett å hente utstyr» (elever). Foldeveggen har elevene aldri sett i bruk, og lokaliseringen av rommene ved siden av hverandre er dermed vurdert som praktisk kun for transport av utstyr. Teleskopamfiet i kultursalen rommer 176 personer og kan være en god størrelse for foreldremøter og avslutninger på trinn.

Bilder 29. Spesialutstyrte arealer, Ny-Krohnborg skole. Venstre oppe: svømmebasseng. Venstre nede: naturfagrom. Høyre oppe: instrumenter i musikkrommet. Venstre nede: Naturfagrom. Høyre nede: fra skolekjøkkenet.

6.4.4 Mat og helse

Mat og helsekjøkkenet er et arbeidskjøkken og er lokalisert vegg i vegg med kantinekjøkkenet. Skolens ansatte er frustrerte over størrelsen på kjøkkenet og synes det er for trangt og har derfor bare 10-12 elever samtidig. Det er bare en oppvaskmaskin i kjøkkenet, og det skaper utfordringer både med hensyn til kapasitet, men også trafikkmønsteret inne på kjøkkenet. Oppgitt areal for kjøkkenet er 34 m². Skolekjøkkenet har felles lager og kjølerom med kantinekjøkkenet.

Ut fra samlokalisering av funksjoner for undervisning mat og helse, kantine og bibliotek, kan det se ut til at hensikten har vært at man i mat- og helsefaget skal samarbeide med kantinen om både matproduksjon og spisearealer, og at deler av kantinearealene er avgitt fra standard for arealer for mat- og helse. Arealet for mat og helse og bibliotek er dermed sannsynligvis i tråd med standarddokumentene til Bergen kommune. I praksis kan det vise seg vanskelig å få dette til å fungere, blant annet fordi det ikke er innsyn eller oversikt mellom rommene for mat og helse. Spisearealer for mat og helsefaget er sannsynligvis planlagt i kantina, men brukes ikke etter intensjonen, for da må de gå gjennom kantinekjøkkenet som er i drift av kantinesjefen. Elevinngang og garderobe er gjennomgangsrom mellom kjøkkenene. Skolen bruker derfor ikke kantina som spiseareal i mat og helsefaget. Skolens elever bruker heller ikke kantinekjøkkenet.

Håndvask er kun inne i kantinekjøkkenet. Det mangler dermed håndvask for mat og helsekjøkkenet. Kantinen mangler håndvask, og SFO velger å heller ha sine måltider ved SFO-basen i den gamle bygningen.

6.5 Idrettsarealer

6.5.1 Nærmiljøsentere med idrettshall og danserom

Bilder 30. Fra avdeling for kultur og idrett

Om ettermiddagene er det stor aktivitet i idrettshallen og øvrig nærmiljøseater. Dørene til nærmiljøseateret skal være låst frem til kl. 14, og tilsynsvakt kommer kl. 17. I perioden 14-17 er dørene altså åpne for besøkende. I dette området er det liten trafikk og aktivitet for skolen, og dermed liten kontroll. Gjennom årene har det vært registrert uønsket besøk og tyverier ved skolen. Blant annet har enkelte møbler blitt stjålet. Det er derfor montert videoovervåking for å forhindre narkotikasalg. Planen for tilgang til idrettshall er utfordrende fordi man ikke får gå med utesko i hallen. Det er ikke lagt til rette for skogarderober ved idrettshall.

Elevene har et blandet synspunkt på å ha vindu med innsyn til idrettshallen og fremhever at: «Det er pinlig at noen ser hvor svak jeg er», men uttrykker i tillegg at: «Det er fint å se andre som trener». En av lærerne kommenterte også at innsyn kan fremme konsentrasjonen hos elevene.

Fra idrettshallen er det nokså åpent opp til andre kulturarealer og dette skaper støyutfordringer, samtidig som det skaper en trygghet for økt synlighet. Det er heis ned til idrettshallen, men rømning ved evt. brann for funksjonshemmede vil være en utfordring, og man har derfor avvist hele idrettsgrupper med rullestoler.

Elevene melder om dårlig vanntrykk i garderoberne, kaldt vann og lukt i dusjene, som gir signaler om at det kan være tekniske utfordringer i denne sammenheng.

I idrettshallen er det et styrkerom med 16-årsgrense. Det er også et rom med speil for dans. Speilrommet er innenfor styrkerommet og man har derfor åpnet en nødutgang for å ha tilgang til begge rom uten å ha gjennomgangstrafikk i styrkerommet (på grunn av 16-årsgrensen).

Danserommet (bildet øverst til høyre) brukes mye, og da først og fremst av lokalsamfunnet. Fra skolen er det kun Sal og scene som bruker danserommet. Rommet kan deles i 2 med foldevegg. Elevene er fornøyde med bevegelsessensorer for belysning fordi: «... da er det ingen som koddet med lyset. Og så er det fint å ikke bruke så mye strøm» (elev ungdomstrinnet).

6.5.2 Svømmehall

Det gamle bassenget er vakkert rehabilitert, men er lite i bruk. Det er lite og grunt for de som vil svømme, men kan være et godt opplæringsbasseng. Elevene ville gjerne omprioritere: «De kan gjerne ta bort svømmehallen og gjøre om til bibliotek» (elever).

Bruk av bassenget er svært begrenset fordi det krever ekstra lærerressurser, en lærer viser til regelverket som krever minimum en lærer per ti elever.

6.6 Fellesarealer

6.6.1 Kantine

I kantinen serveres gratis frokost hver dag, og den har god oppslutning blant elevene, som kan forsyne seg med sunn og god mat. Elevene fremhever miljøperspektivet i å bruke servise og bestikk som kan vaskes, og det ser ut til at frokosten også har blitt en sosial møteplass.

Kantinekjøkkenet har et oppgitt areal på 42,4 m². Arealer for oppvask, tørrlager og kjølerom kommer i tillegg. Skolekjøkkenet ligger vegg i vegg med kantinekjøkkenet. De har felles inngang fra skolegården. Skolen opplyser at kantinen lånes ut og brukes til barnebursdager.

6.6.2 Bibliotek

Biblioteket har hel glassvegg med skyvedører mot kantineområdet. Arealet er på 50 m², mens arealnormen er 118 m². Vi antar derfor at deler av kantinearealet er avgitt fra bibliotekfunksjon og at det er en intensjon om sambruk. Elevene har aldri sett at dørene har vært åpne, og ledelsen bekrefter at det skjer sjelden. Ansatte peker på at biblioteket er for trangt og at møbler og innredning ikke inviterer til lesing: «Biblioteket er for trangt. Det er ikke sofagruppe eller noe sånt – det stimulerer ikke akkurat lesefølelse» (Kultur, rådgivere). Lokaliseringen av bibliotek ved kantine er god ved at man kan benytte kantineområdet som supplement til et trangt bibliotekareal, men elever og ansatte er mest i trinnarealene, og da er det stor avstand til biblioteket: «Det er for langt fra sentrum i skolen».

Til tross for en lokalisering ved kantine, er ikke biblioteket tilgjengelig for elevene i lunsjpausen. Elevene sier at de ønsker seg lengre åpningstider for biblioteket for å lese og for et stille sted å være: «Det er dumt at vi bare får bruke biblioteket med lærer. Noen elever liker faktisk å lese», sier en elev.

6.6.3 Elevtjenester

Skolehelsetjenesten har en god lokalisering, sentralt, men skjermet. Venterommet er imidlertid trangt, og det er dårlig luft der. På kontoret slår lyset seg av når du er stille på grunn av bevegelsessensor. Det er ikke manuell overstyring på sensor. Kontoret brukes også til veiledningssamtaler med familier og små grupper og det kan være trangt når hele familier og tolk skal møte. Det blir også dårlig luft og feil temperatur. Det blir dårlig luft og feil temperatur. Ved befaring var det ikke mulig å få kaldt vann i springen, det ble kun lunkent og helsesykepleier ønsket kaldt vann til drikke. Det mangler solavskjerming og blir blanding på PC-skjermen

Rådgiverkontorer har skolen selv etablert i et rom som i planene var tenkt som tegnerom i kunst og håndverk. Det påpekes at rommet ikke er egnet for konfidensielle samtaler på grunn av lydgjennomgang til fellesareal og til kunst og håndverksrom. Fordi to rådgivere deler kontoret, er det uansett vanskelig med rådgivningssamtaler der. En rådgiver benytter et rom i kulturdelen som kontor.

6.7 Personalarealer

6.7.1 Administrasjon og ledelse

Resepsjonen er lokalisert hensiktsmessig ved skolens hovedinngang og det er enkelt for nye besøkende å finne frem. Resepsjonen er tett på personalrom og kontorer for skolens ledelse.

Skolen melder at den mangler arkivrom, så låsbare arkivskap står i gangen. Slik skolen er organisert i dag, er det et lederkontor for lite. Kontorene til ledelsen mangler nærhet til møterom. Skolens ledelse understreker at personalrommet ikke bør være møterom, fordi «... da tar du lunsjplassen fra noen».

6.7.2 Personalrom, personalgarderober og lærerarbeidsplasser

Personalrommet fungerer som et dynamisk sentrum for ansatte. Det er et naturlig møtested og trafikkknutepunkt for ansatte i løpet av arbeidsdagen. Rommet er sannsynligvis planlagt for en annen møblering enn det eksisterende, fordi tekniske løsninger står på underlige steder. Rommet har vindu ut mot skolegården. I en nisje står kopimaskin. Personalrommet fungerer også som gjennomgangsrom og venterom ved besøk til skolens ledelse. Brukerne fremhever ikke dette som noe stort problem, men påpeker at det kan være utfordrende.

Lærerarbeidsplasser er etablert som et åpent kontorlandskap på loftet, for 24 personer, med et tilstøtende møterom uten tilgang på dagslys. Møterommet disponeres av studenter i deres praksisperioder.

6.8 Kunst og dekorasjon

Ved Ny-Krohnborg avdeling skole har kunstnere utført to ulike kunstverk i forbindelse med utbygging og ombygging av skolen som ble fullført i 2012. Utenfor inngangen til kultur- og idrettsavdelingen er kunstverket «Energisone» montert på veggen. Kunstnerne Turid Uldal og Gita S. Norheim har tatt utgangspunkt i hvordan vi på ulike måter skaper og forholder oss til energi. Kunstverket videreføres i lysende gule veggpaneler ved kultursalen, og i fargerike medaljonger i resepsjonen. I en presentasjon av kunstverket skriver Bergen kommune på sine nettsider:

Kunstverket er et visuelt symbol på energien som utvikles når mennesker møtes, og består av flere deler. Den lysende gule energiformen i trappeløpet opp til kantinen er hovedelementet, og kunstverket kan oppleves både inne og ute. Led lys i ulike fargetoner, er programmert til å pulsere i to ulike sekvenser. (<https://www.bergen.kommune.no>)

Kunstverket «Lumen» er utført av Tine Aamodt. Lumen består av et arbeid innfelt i gulvbelegget og to veggmalier. Kunstverket er plassert i et rom med mange vinkler, og der lite dagslys slipper inn. I en omtale av kunstverket på Bergen kommunes nettsider heter det at:

Kunstnerens ide har vært å trekke lyset ned i trappeløpet. Hun har tatt utgangspunkt i store vindusflater, og skygger av arkitektoniske elementer, og objekter av mer eller mindre abstrakt karakter. Disse er satt sammen til flater som ligner lys som slippes inn gjennom vinduer. Flatene er fordreid og vridd, slik at vinkler og former refererer til uregelmessigheter og vinkler i bygningen, og spiller mot arkitekturen. (<https://www.bergen.kommune.no>)

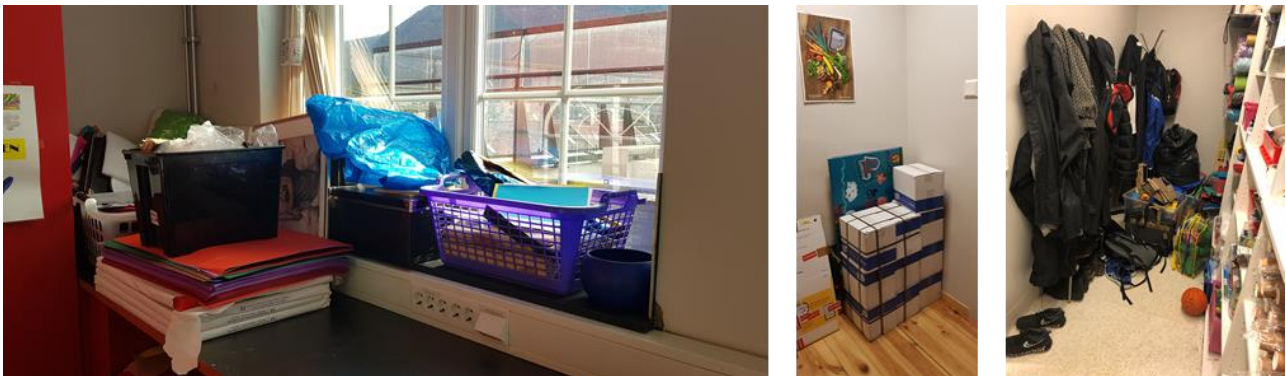
Hovedbygningen til Ny-Krohnborg avdeling skole stod ferdig i 1924. Bygningsmessige detaljer og original utsmykning fra 1924 er tatt vare på og forteller på sitt vis en historie om en annen tid. I ganger og trapperom er slike detaljer lett synlige for store og små brukere av skolebygget.

Rundt om i trinnarealene finner vi noen steder oppheng av ulike eleverarbeider og pedagogiske plansjer og plakater. Et kart på veggen kan gjerne inspirere til å fortelle om steder man har vært, eller finne ut hvor historiske eller aktuelle hendelser har funnet sted. Et stort kart på veggen bringer også farger inn i rommet, som en kontrast til de helhvite veggene.

6.9 Driftsarealer

6.9.1 Lagerplass

I mange forskjellige sammenhenger fremkommer det at skolen mangler egnet lagerplass. Det kan altså være lagerplass, men med en utforming som ikke løser lagerbehovet. Bildene nedenfor viser eksempelvis kunst og håndverksrommet med materiell stående på bord, benker og oppå skap, delvis fordi dette er ting som ikke nødvendigvis passer inn i et skap, men også delvis fordi rommet har mindre lagerkapasitet enn det som er behovet. Bildet i midten viser lagring av kopipapir i personalrommet, og det tredje bildet viser et rom som er tatt i bruk til garderobe for ytterklær for ansatte, samtidig som det brukes til lager av materiell.

Bilder 31 Lagring av utstyr og materiell.

6.9.2 En historisk bygning

Vernemyndigheter krevde at bygningsfløy med toaletter og urinal ble bygget opp igjen med helt identisk fasade. Den måtte rives for å bygge idrettshallen under bakken.

De gamle dørene heltredørene vil kanskje vare lenger enn de nye, folierte dørene, men fungerer dårlig med tekniske løsninger for døråpning.

6.10 Utearealer

Skolens uteområde er opparbeidet med lekeapparater. Barnehagen har et eget inngjerdet område som skolen ikke får bruke: «For de yngste fungerer uteområdet dårlig, det er for lite å gjøre. Vi ønsker oss flere lekeapparater» (rådgivere). På oversiden av skolen er det store kasser med blomster og grønnsaker som dyrkes av elever som en skolehage.

I skolegården er det bygningen et terreng med en bakketopp som er dekket med gummibelegg. Kulde i kombinasjon med høy luftfuktighet i Bergen, gir glatte og farlige forhold på gummibelegget: «To elever har brukket foten nederst i akebakken. Man må heller legge bedre til rette for aking» (rådgivere).

Det er lite tilrettelegging for sykkelparkering ute. Ansatte velger å sette syklene sine inne i korridorer og trappehals for å beskytte dem mot tyveri.

Bilder 32: Fra venstre: Stativ for sykkelparkering i uteområdet. Til høyre: Sykkelparkering inne i skolebygget.

6.11 Kompetanse og kompetansebygging for bruk av fysisk læringsmiljø

Elever og ansatte ved Ny-Krohnborg er fornøyde med at skolen deres er fornyet. Mye av opprinnelig struktur i bygget er bevart. Det gjør at de fysiske rammene legger noen begrensninger for løsninger i tråd med Bergen kommunes kravdokumenter. Trinnarealene er utformet litt ulikt og dette ble av skolen fremhevet som en kompliserende faktor. Kunne man ved skolen i større grad sett slike løsninger som en fordel, med de *muligheter* som ligger i forskjellighet i størrelse og utforming av trinnarealer? Vårt inntrykk var at man på skolen identifiserte en rekke problemer og utfordringer ved bygningen, men ikke iverksatte tiltak for å løse disse. Å ta i bruk nye lokaler viser seg å være en utfordring på mange skoler. Med Ny Krohnborgs bygningsstruktur vil innsatsen for å ta i bruk arealene kanskje være større enn i skolebygg med nyere struktur, fordi mange av de fysiske løsningene her er bundet av den tradisjonelle utformingen i den historiske bygningen.

Vi observerte stor variasjon i bruken av trinnarealene. Flere trinn var organisert mer med faste klasser enn med varierte grupper og gruppestørrelser. For å legge til rette for faste grupper i trinnarealene, hadde man dekket til innvendige glassvegger med hyller og andre møbler, og skolen hadde selv fått satt inn en dør for å skape to mindre rom der hvor det var planlagt kun ett større rom. Det synes som om skolen har liten bevissthet om bruk av det fysiske miljøet, og at skolen i liten grad er i stand til å bruke det fysiske miljøet til sin fordel. Organiseringen av elevene virket altså som den først og fremst var faste grupper med sin kontaktlærer, og lite variasjon i gruppene. Møblering på rad og rekke og i hestesko antyder en lærersentrert organisering. Vårt innblikk i undervisningen var at den i stor grad var lærersentrert på ungdomstrinnet, og noe mer variert på mellomtrinn og småtrinn. Trinnarealene er planlagt og utformet som fleksible arealer, men brukes i hovedsak med tradisjonell organisering, som blant annet medfører en opplevelse av trangboddhet, samtidig som store arealer står tomme.

I sum kan dette henlede mot at man i større grad kunne arbeidet frem mot felles forståelse av hvordan de ulike arealene kan brukes og hvordan potensialet i det fysiske læringsmiljøet kan støtte opp under den pedagogiske bruken.

I våre observasjoner så vi lite bruk av de spesialutstyrte arealene. Kunst- og håndverksrommet var i bruk, men det var også ledig store deler av uken. Trearbeidsrommet (sløydsalen) var nesten ikke i bruk, og

naturfagrommet svært sjelden i bruk. For oss fremsto det som er paradoks at skolen velger å skape trange rom til faste grupper, fremfor å benytte de store arealene som er disponible i bygningen.

Gjennom observasjoner og intervjuer har vi ikke avdekket et systematisk arbeid med hvordan det fysiske læringsmiljøet kan tas i bruk, verken i forkant eller etterkant av innflytting i nye lokaler.

6.12 Sammendrag og forslag til tiltak

Ny Krohnborg er en estetisk vakker, gammel bygning som er nennsomt restaurert, som er et synlig landemerke i byen og som alle på skolen er stolte av. Nærmiljøsentret bidrar til positive aktiviteter og er et treffsted i bydelen om ettermiddagene. Skolen har tilgang på mange, gode rom for å samle store grupper og for kulturarrangementer, men på grunn av den gamle bygningen er det ikke oppnådd å skape en felles allmenning som et samlende hjerte i skoleanlegget.

Utforming av trinnarealene bidrar til frustrasjon for lærerne blant annet fordi løsningen avhenger av at et trinn går gjennom trinnarealene til et annet trinn. Lærere synes også at trinnarealene er trange. På den annen side er heller ikke trinnarealene tatt i bruk etter intensjonene, og formidlingsrommene står for det meste tomme og ubrukte. Lærerne bygger opp tradisjonelle klasserom ved å dekke til glassvegger og sette inn dører for å lukke igjen rom. Elevene og ansatte peker på at de sjelden bruker de spesialutstyrte arealene, og elevene ønsker at disse brukes mer, både fordi det er godt utstyrte arealer og fordi det er større plass og det inviterer til elevaktive og sosiale læringsformer. Dette bør sees i sammenheng med trange trinnarealer. Både trinnarealer og felles læringsarealer i skolen preges av en møblering og en bruk som ikke er i tråd med Bergen kommunes standarddokumenter. Verksted for trearbeid har egen lås med begrenset tilgang for ansatte, mens naturfagrom med kjemikalielager har fri tilgang for alle ansatte. Skolen er dimensjonert for 470 elever og har i dag under 400 elever, så det er langt igjen til skolen er fylt opp, og man bør i dag ha romslig med areal.

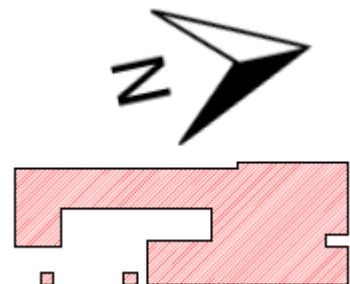
Tilgjengelige utearealer fungerer bra, men det er lite plass for den som vil ha roligere aktiviteter, og dersom glatt gummibelegg hindrer bruk av deler av arealene, blir det knapt lekeareal.

Forslag til endringer og tiltak:

- Utvikle ansattes bevissthet om møblering og bruk av trinnarealer til elevaktive læringsformer.
- Begrense bruk av det lille tårnrommet
- Øke bruken av spesialutstyrte arealer
- Finne andre løsninger for miljølæreres kontor og tilbakeføre rommet til kunst og håndverk

7 Ulsmåg skole (1-7). Presentasjon av funn med forslag til enkle tiltak

7.1 Kort presentasjon av skolen

Ulsmåg skole	
Byggeår samt evt år for rehabilitering:	2015
Arkitekt:	Ola Roald
NTA:	
BTA:	4830
m ² uteareal:	45000
m ² tomteareal:	81547
Antall parkeringsplasser for biler:	49
Antall parkeringsplasser for sykler:	144
Dimensjonerende elevtall:	600
Dagens elevtall:	524
Antall årsverk (faste)	62
Antall ansatte (faste)	65

Ulsmåg skole ligger på Midtun i Fana bydel. Dagens skolebygg ble tatt i bruk i 2015, og er reist på tomten der gamle Ulsmåg skole stod. Det nye skolebygningen har et bruttoareal på ca. 6.800 m². Arealene i

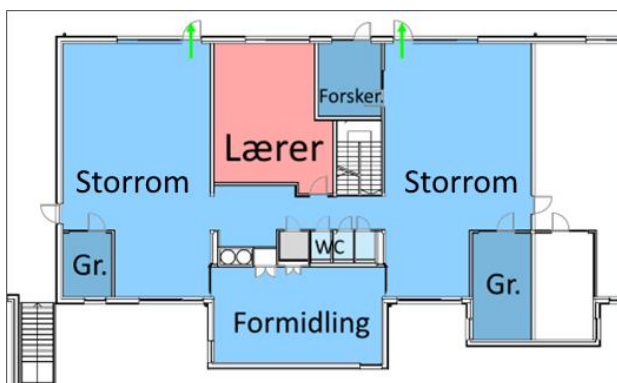
hovedbygningen fordeler seg over to etasjer. I andre etasje ligger tinnarealene for 2.-7. trinn, alle andre funksjoner er lokalisert i første etasje.

Skolen har sju hjemmeområder, ett for hvert trinn. Alle hjemmeområdene er organisert som egne enheter med både innvendig og utvendig adkomst. Alle trinnene har egne garderober med egne innganger. Tre trinn har innganger fra bakkenivå i første etasje, mens fire trinn har inngang fra 2. etasje via takplan. Småtrinnet (1-4) er lokalisert sør i bygningen, mens mellomtrinnet (5-7) er lokalisert i nord. Amfitrapp og idrettshallen ligger midt i bygningen, mellom hovedtrinnene. Spesialiserte læringsareal er samlet nord i første etasje, under hjemmeområdene for mellomtrinnet. Administrasjon- og personalarealer ligger samlet i første etasje i en egen fløy ved hovedinngangen i øst.

Ulsmåg skole er dimensjonert for 600 elever. Dagens elevtall er 524 elever. Antall elever per trinn varierer fra omkring 60 til nærmere 90.

7.2 Hjemmeområder

På Ulsmåg skole er trinnarealene i utgangspunktet dimensjonert for 86 elever. Hvert trinn er fordelt på to hjemmeområder for 43 elever. Det er sju trinnområder i skolebygningen, ett per trinn. I alle trinnområdene er det to tilnærmet like store storrrom. I en åpen løsning mellom disse er det et gangareal med vaskerenser og elevtoaletter. Videre er det et formidlingsrom og tre grupperom i alle trinnområdene. 3. og 4. trinn har garderober i første etasje. Herfra er det adkomst til læringsarealene via innvendig trapp. I de øvrige trinnområdene ligger garderoberne i samme etasje som det øvrige trinnarealet. Samlet nettoareal per trinnområde er ca. 400 m². 3. og 4. trinn har større garderober enn de øvrige trinnene. Samlet areal per trinn er ca. 440 m².

Figur 11. Plantegning trinnareal for 3. trinn

På 3. trinn er det til sammen 86 elever. I de to storrømmene har henholdsvis 30 og 32 elever sine faste plasser. 24 elever har sin faste plass i formidlingsrommet. Det hender at lærerne flytter litt rundt på de faste plassene, men da helst innenfor det samme rommet. Fra år til år hender det at lærerne endrer litt på sammensetningene i storgruppene.

Lærerne på trinnet forteller at de går mellom rommene. Samme lærer kan ha ansvar for engelskundervisning i alle gruppene. Da underviser læreren én gruppe om gangen. Ifølge lærerne er elevene fornøyde med denne måten å organisere undervisningen.

Lærere forteller at lyden flyter lett mellom de store storrømmene. De savner dør mellom rommene til å stenge uønskete lyder ute. «Det er mye lyd som forstyrrer», sier en lærer. «Lyd fra skjerm eller lærer og

elever som snakker i mikrofon, sprer seg lett i hele hjemmeområdet. Vi ser at særlig elever som sitter nært åpningen, blir forstyrret av lyder fra nabobasen»

På 3. trinn benyttes formidlingsrommet til klasserom for en gruppe. Formidlingsrommet har et oppgitt areal på 49,6 m² og har adkomst via begge hjemmeområdene. «Dørene til formidlingsrommet er lydtette men tunge å åpne/lukke», sier en lærer, og legger til at «elevene har funnet en gjemteplass bak skyvedøren».

«Ved oppstart om morgenen går vi rett på undervisningen. Har ikke samlingsstund først. Det henger oppslag i trapperom der elvene kan se dagsplanen når de kommer om morgenen»

- Lærer

«Formidlingsrommet kan vi bruke til Blimed-dans eller multismartøving. Her er det benker og blokker som vi kan sitte på forskjellige måter. Vi kan være hele trinnet her. For eksempel til morgensamling».

- Elev

«Vi bruker i grunnen formidlingsrommet mest som et grupperom» - Lærer

SFO-arealene er plassert mellom to trinnområder. Etter arealstandarden skal SFO-basen ha et areal på 120 m². Ved Ulsmåg skole er det avsatt 129 m². SFO benytter trinnområdene på 1.-4. trinn til sine aktiviteter etter skoletid. SFO-ansatte bemerker at det ikke er lagt til rette for lek i trinnområdene. «Formidlingsrommet på 3. trinn har pulter. Vi kan ikke leke der», sier en SFO-ansatt. SFO oppbevarer lekemateriell i skap utenfor 1. trinnsområdet. «Det er litt tungvint at vi må ta inn og ut leker vi skal bruke», sier hun.

På 6. trinn er elevene delt inn i fire grupper. To og to av disse har faste plasser i samme rom. «Utenfor baserommene har vi en hylle med arbeidsbøker og egne mapper», forteller elever på 6. trinn. Her henger det også en liste med dagens tema og hva elevene trenger å ta med seg inn på arbeidsplassen sin. «Det er helt fantastisk å slippe å spørre om hva vi skal ha med», sier en elev på trinnet, og legger til «Men når alle skal til hyllen samtidig, kan det bli litt trangt».

Forskerrom

På 1.-4. trinn er et av grupperommene innredet som et forskerrom. Ifølge lærerne er rommene lite i bruk til naturfag. «Vi brukte det mer før når vi ikke brukte naturfagsalen», forteller en lærer på 3. trinn. «Det mangler naturfagutstyr her (på forskerrommet), så vi må hente utstyr på naturfagrommet. – Men det er dumt å ta utstyr ut fra naturfagrommet».

Lærerinformantene sier de stiller spørsmål ved kostnaden som følger med å etablere slike forskerrom i trinnarealene, inkludert utstyr. «Vi kunne i stedet hatt to grupperom her», sier de.

Grupperom

Hvis man regner med forskerrommene på 1.-4. trinn, så er det tre grupperom i alle trinnområdene. Skoleledelsen forteller at elever med behov for særlig tilrettelagt undervisning må få dette på grupperom i trinnarealene. Lærere gir også uttrykk for at spesialundervisning og morsmålsundervisning legger mye beslag på grupperommene.

«Vi må spørre om å få lov til å gå på grupperommene. Vi kan gå dit hvis det er veldig bråkete i basen», forteller elever på 6. trinn. «Vi bruker grupperommene når vi har utviklingssamtaler og noen ganger når vi har gruppeprosjekt», forteller de videre

«Det er mye bråk i basen, og høylytt inn til den andre basen. Musikkrommet er under basen, så når noen spille trommer der, så rister pultene» - Elev

«Lyssjakten ved basen ved siden av ventilasjonsrommet gjør at vi ikke får vasket vinduer uten stillas. Vi har laget et 5 meter langt støvsugerrør for å støvsuge i vinduskarmene» - Renholder

«SFO bruker basen etter undervisning, så det er vanskelig å få til nødvending skjerming når vi bruker grupperommene til samtaler og møter» - Lærer

«SFO har alle sine ting inne på arbeidsbenken på Forskerrommet. Derfor blir det vanskelig for oss å bruke rommet slik vi vil» - Lærer

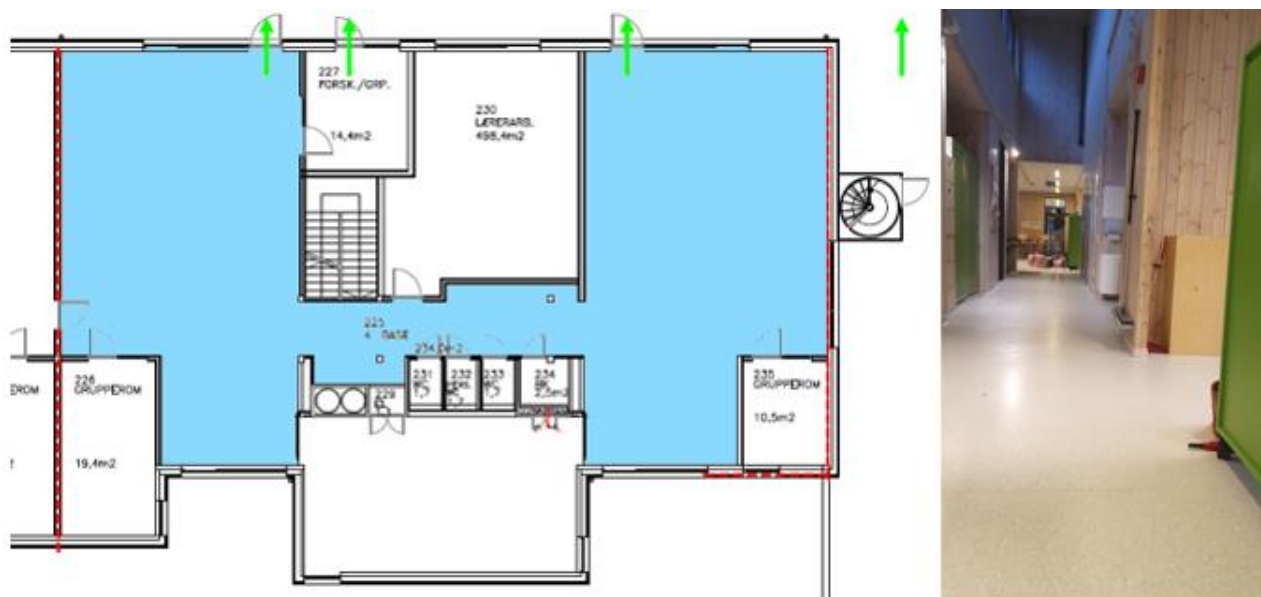
ARBEIDSØKT I STORROMMET

Onsdag morgen

Det er 24 elever i storrommet, og én elev i grupperom. Én annen gruppe jobber i formidlingsrommet ved siden av. I storrommet introduserer lærer dagens tema på skjerm. Bakerst i rommet er det vanskelig å høre det som blir sagt. Her bak høres lyd fra formidlingsrommet der det foregår en dramaaktivitet. Lyder fra storrommet i nord høres gjennom gangarealet.

Etter opplesning av elevarbeider er det mimeoppgave foran ved tavlen. Elevene rekker opp hendene for å delta i mimeleken. Bak i rommet er det vanskelig å høre hva som blir sagt. Flere elever har problemer med å følge aktiviteten som foregår oppe ved tavlen og snur seg andre veien for å snakke med de som sitter ved bordet.

I storrom nord er det engelsk. De setter på musikk. «Old Mc Donald had a farm» høres. Elever som sitter bak i storrom sør snur seg mot naborommet der musikken kommer fra.

Bilder 33, fra venstre: Plantegning av hjemmeområde for 4. trinn. Lyder fra naborom bærer lett gjennom det åpne gangarealet og fra trapperommet. Til høyre: Fra gangareal 4. trinn, Ulsmåg skole.

ARBEIDSPLAN

Torsdag morgen

I storrommet er det samlet 34 elever. Dette utgjør omtrent halvparten av elevene på trinnet. Den andre halvdel har svømming på formiddagen. Etter lunsj skal de bytte aktivitet. I storrommet sitter elevene to og to på rekker. Lærer står fremme og informerer i mikrofon om hva de skal gjøre i den kommende økten. De skal jobbe med arbeidsplan. Planen for økten er slått opp på smartboard. På motsatt side av samme vegg vises den samme arbeidsplanen på lerret.

En annen lærer supplerer med opplysninger om oppgaver på kodeklubben. Sju elever tar med seg Chrome-book og setter seg inn på grupperom A. Elevene sitter og arbeider på egen PC. De snakker sammen om hvilket nivå de er på, oppgaver og valg de gjør underveis. Flere hjelper også nabo hvis han/hun spør om noe.

Det er også en assistent til stede i rommet.

Lærer forteller at elevene har en økt med koding pr. uke i matematikk. «Det er et poeng at oppgavene skal være selvgående», sier hun.

7.2.1 Elevgarderober og toalett

Elevgarderober og toaletter er organisert trinnvis og i tilknytning til de enkelte trinnarealene. Alle trinn har egen inngang fra uteområdet til garderobene. 3. og 4. trinn har garderober i første etasje, og adkomst til læringsarealene via egen innvendig trapp. Elevene har toaletter både i garderoben nede og i tilknytning til læringsarealene i andre etasje.

For de øvrige trinnene er garderober og toaletter i samme etasje som læringsarealene.

Garderobene for 1.-4.trinn har en sone nærmest ytterdør for oppbevaring av vått tøy og skitne/våte sko. Ny løsning med stativ for oppheng er kjøpt inn i senere tid. Ifølge lærere på småtrinnet fungerte det dårlig å henge vått og skittent tøy inn i fingarderoben. «Men vi savner et tørkerom i tilknytning til garderobene», sier lærerne.

Lærerne forteller at det blir glatt på gulvet i grovgarderoben når det blir vått. «Vi har fått en moppe som vi kan tørke opp med. Den henger på vegg ved inngang til garderoben», sier de.

Bilder 35; Fra garderober 1. trinn. Til høyre: Moppestativ festet på vegg ved ytterdør.

Når elevene på 1.-4. trinn er på SFO, benytter de samme garderober og toaletter som i skoletiden. Ansatte i SFO mener gardrobene er for høye for de yngste elevene. «Elevene klarer ikke å betjene de uten hjelp», sier de.

I gardrobene i første etasje er det et åpent rom under trappene. Både lærere og SFO-ansatte forteller at elever gjerne gjemmer seg der. De sier at rommet burde vært stengt av og alternativt vært brukt til lager.

På mellomtrinnet er det åpne løsninger mellom gardrobene og læringsarealene. «Det er ofte bråk i garderoben og det hører vi inn i basen», forteller en elev.

Elevene på mellomtrinnet har egne skap i gardrobene. Elevinformantene på 6. trinn forteller at det er problematisk at skapdørene slår mot hverandre. «Jeg bor jo inne på do», sier en elev, og viser hvordan hans skaplass er bak døren til toalettet.

«Disse gardrobene er helt terror. Dørene går mot hverandre og det er helt kaos her», sier elevene. Lærerne på trinnet forteller også at det lett blir knuffing i garderoben når det er mange elever der samtidig.

I henhold til standard arealprogram er det ikke lagt opp til at det skal være garderobeskap for elever på mellomtrinnet. Åpne båser med knagger og hyller ville gitt bedre muligheter for tørking av tøy, og problemer med skapdører ville ikke gjort seg gjeldende.

Alle toalettene står i egne lukkede rom. Informantene er gjennomgående fornøyd med utforming og lokalisering av toalettene, men lærere på mellomtrinnet etterlyser tilgang til toaletter fra uteområdet.

«Garderobeskapene er store nok, men det er ingen lufting, så da tørker ikke klærne», - Elev

«Det er innestengt lukt i garderobene. Det er ikke tørkeskap eller avfukter her», Skoleledelsen

«Garderobene på mellomtrinnet er for trange», - Lærer

Bilder 36; Det er trangt om plassen i garderobene, og dørene slår mot hverandre i krokene forteller elever på mellomtrinnet.

7.2.2 SFO-base

SFO-basen er lokalisert mellom trinnarealet til første trinn og garderobene til 3. trinn i første etasje. SFO-basen har et oppgitt areal på 129 m². Innvendig gjennomgang fra trinnarealene til 1. og 2. trinn er gjennom SFO-basen. Noe av arealet, anslagsvis ca. 30 m², er ren gangsoner til og fra naborom. SFO-leders kontor ligger i tilknytning til SFO-basen.

Ansatte i SFO synes arealene har en god plassering midt i bygningen og med lett tilgang til uteområdet. De forteller videre at det kan være mye støy i SFO-arealene. Det kommer både fra gjennomgang og fra trinnarealene i etasjen over. I innetiden på SFO er barna i trinnområdene det meste av tiden, Tredje trinn inntar SFO-måltidene sine i sitt trinnareal, mens de andre barna spiser i kantinen.

Første trinn velger ofte å ha en gruppe på ca. 20 elever i SFO-basen. Trinnet jobber mye i stasjoner, og basen er møblert på en måte som er godt egnet for en slik organisering av undervisningen. «Jeg liker å sitte ved et langbord med elevene med 6-8 elever samtidig», forteller en assistent. Trinnarealet er møblert og organisert på en annerledes måte enn SFO-basen: «Vi har jo nok plass her på skolen, - vi må bare være kreative og ta den i bruk. Hvorfor vi ikke møblerer basen slik som SFO-basen når vi jobber så mye på stasjoner er et godt spørsmål,» sier hun.

7.3 Spesialutstyrte læringsarealer

Spesialutstyrte læringsarealene er lokalisert i første etasje i nordre del av skolebygningen. Arealer for mat og helse ligger i tilknytning til kantineområdet sentralt i bygningen. Idrettshallen ligger også i tilknytning til kantineområdet, mens musikkavdelingen, naturfag og avdeling for kunst og håndverk ligger på rekker i samme del av skolen.

7.3.1 Bibliotek

Hovedrommet i biblioteket har et oppgitt areal på 116 m². Fra hovedrommet er det tilgang til et grupperom på ca. 10 m² og et lager på 13,5 m². Samlet areal for biblioteket er 140 m². Dette er tett opp mot 150 m² som arealstandarden gir for barneskoler dimensjoner for 600 elever.

Bøker er lett tilgjengelig i hyller langs veggene og i reoler på gulvet. Midt i rommet er det etablert arbeidsplass for bibliotekar. På arbeidsbordet står det en skanner for registrering av boklån. I et hjørne av biblioteket er det laget til en formidlingssone med digital skjerm på veggen, og løse puffer og puter på gulvet. I den samme kroken står det noen bokkasser langs den ene veggen og PC-stasjoner langs motstående vegg. Grupperommet i tilknytning til biblioteket er omdisponert til kontor for logoped. Fra biblioteket er det inngang til skolens renholdsentral.

Skoleledelsen forteller at det ikke er satt opp faste timer for trinnene på biblioteket. De sier at mye gjennomgangstrafikk i rommet gjør det vanskelig å være her med elevgrupper, men at lån og innlevering av bøker går fint. Flere informanter gir uttrykk for at dette med gjennomgangstrafikk i biblioteket er et problem.

«Jeg skjønner tanken om biblioteket som hjertet, men det er for mye trafikk» - Lærer

«Biblioteket er litt på feil sted, for her er det gjennomgang og trafikk hele tiden. Renholdsentral og renholdslager er stort og fint, men det er feil plassert. Lærerne forsøker jo å ha undervisning her, men så kommer vi og forstyrrer» - Renholder

Elever på mellomtrinnet sier at det er lite bøker for mellomtrinnet og mange av dem er for de yngste elevene, «... og de leser jo ikke så mye som oss», sier en elev.

En elev forteller at klassen låner bøker på biblioteket på mandager, og at de er bibliotekhjelpere. «Det hender vi får lov av lærer til å gå hit alene. Det er selvbetjening på utlån her», sier eleven.

«Mange tuller med putene her, men de er ganske så komfortable», sier en annen elev.

Elever og lærere forteller at digital tavle og PC-er på biblioteket ikke er i bruk.

«Jeg skjønner ikke hvorfor PC-ene står her, for det er ingen som bruker dem. De er så dårlige, du kommer ikke på nett før etter en halv dag». - Elev

«Smartboarden brukes ikke. Det koster mange penger, så det er litt trist». - Elev

«Tanken er at det skal være et mediatek, men PC-ene er jo avleggs. Hvorfor og hva skal de brukes til?» - Lærer

Biblioteket har en plassering i skolebygget som gjør at det er lett tilgjengelig fra alle hjemmeområdene. Standardbeskrivelsen gir føringer for utforming av skolebibliotekene. Det skal legges til rette for ulike aktiviteter i ulike soner. Utformingen av biblioteket på Ulsmåg skole svarer til mye av det som legges til grunn gjennom standardbeskrivelsen, men i forhold til aktiviteter som krever mer ro og fordypning er rommet ikke like godt egnet.

7.3.2 Mat og helse

Mat og helseavdelingen har en sentral plassering midt i skoleanlegget, like ved hovedinngangen og med direkte tilkomst til foajé og kantineområde. Hovedrommet i avdelingen har et oppgitt areal på 89,9 m². Fra hovedrommet er det direkte adkomst til støttearealer som kjølerom, fryserom, tørrlager, strykerom et serveringsrom som kan betjene kantinen utenfor. Et rom med kjøleskap for melk og frukt er tilgjengelig fra

«Når vi går fra basen til gymsalen, må vi gå gjennom biblioteket og fellesarealet. Det er forstyrrende for de som bruker disse rommene. 1. og 2. trinn må i tillegg gå gjennom SFO-basen som brukes til undervisning av 1. trinn. Vi må også gå gjennom garderobene her nede. Vi burde hatt en svalgang for å unngå trafikk i arealer som brukes av andre».

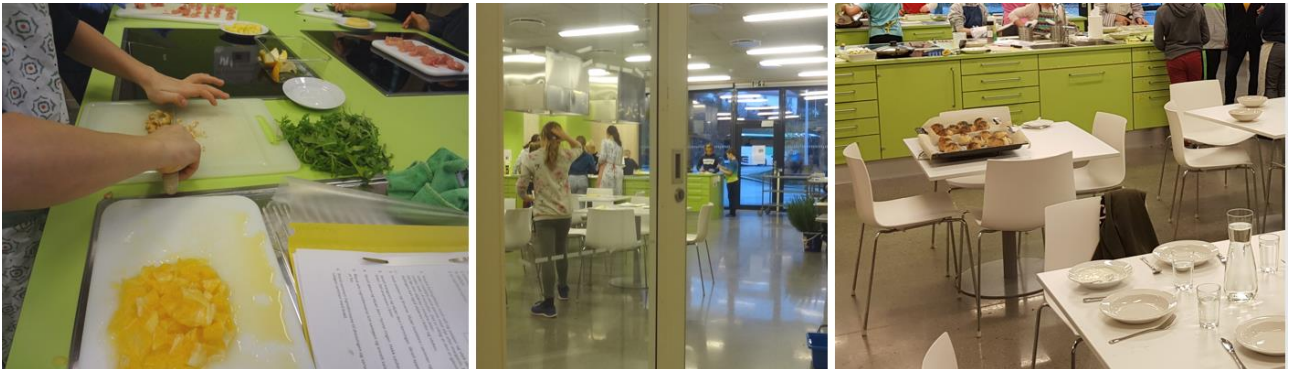
- Lærer

gangarealet på utsiden av serveringsrommet, men dette er ikke en del av mat og helseavdelingen. Samlet areal for hele avdelingen, inkludert serveringsrommet, er 115 m². Dette er noe mer enn det arealnormen gir for skolekjøkkenet. Normen gir 100 m² for en barneskole dimensjonert for 600 elever.

Undervisning i mat og helse er lagt til 6. trinn. Elevene er delt inn i grupper på 16-18 elever. Det er fire kjøkkenstasjoner i hovedrommet, disse er organisert parvis to og to i en avgrenset del av rommet. I tillegg er det en kjøkkenstasjon med heve- og senkefunksjon langs den ene langveggen. I den delen av rommet som ligger nærmest kantinearealet er det møblert med fem frittstående kafebord. I denne delen av rommet henger det en digital tavle på veggen.

Elever på 6. trinn gir uttrykk for at de trives godt med mat og helse. «Mat og helse er bra – vi har mye utstyr, vi får jobbe i gruppe og spise det vi lager», sier en elev.

SFO benytter Mat og helse-avdelingen til sine måltider etter undervisningstid. Det er 230 barn som skal spise på SFO. Bepisingen foregår i kantinen rett utenfor. Glassfeltet i vegg mellom skolekjøkkenet og kantinen kan skyves til side ved behov for åpenhet mellom de to arealene. «Vi må vente til mat og helse er ferdig før vi kan komme inn i kjøkkenet», forteller en SFO-ansatt.

Bilder 37, Fra læringsøkt på skolekjøkkenet, Ulsmåg skole.

LÆRINGSØKT PÅ SKOLEKJØKKENET

På de fire kjøkkenstasjonene er 15 elever i gang med å tilberede måltid. Elevene er delt i grupper på tre og fire. Det er to voksne i rommet, - en lærer og en assistent. De voksne går mellom stasjonene og hjelper til.

En elev på hver gruppe steker kylling på stekepanne, tre elever skjærer opp frukt og grønnsaker. En elev må stå på tå for å komme høyt nok når han skjærer frukt. De fleste elevene arbeider med individuelle oppgaver, men de snakker sammen, og er fort borte og hjelper sidemannen. De snakker sammen på gruppen og mellom gruppene om prosessen og arbeidsoppgavene.

«Jeg trenger et skjærebrett!» sier en elev høyt ut i rommet.

«Vi har!», svarer en elev på nabogruppen.

«Vi må ha en kniv som ikke er brukt!» sier en medelev.

En time senere sitter elevene gruppevis og spiser ved bordene i spisesonen. Elevene prater sammen under måltidet.

7.3.3 Musikk

Musikkavdelingen ligger i første etasje, i nærheten av amfiet og idrettshallen. Musikkrommet har et oppgitt areal på 100 m². Fra hovedrommet er det tilgang til et lite lagerrom og til to øvingsrom. Samlet areal er på 123 m², mens arealnormen tilsier 150 m².

I hovedrommet er det store vindusfelt på yttervegg. Disse kan blendes for ved behov. I et hjørne står det oppstilt bandutstyr. De er en flyttbar scene i rommet og prosjektor med lerret. Ca. 25-30 stoler er tilgjengelig i stabler langs vegg. Det er også speilvegg og oppheng for 16 gitarer i rommet.

Både lærere og elever gir uttrykk for at musikkavdelingen fungerer godt og er mye i bruk. «3. trinn har musikkrommet en gang per uke, i 3 timer. Da tar vi ned ca. 30 elever om gangen, fordelt på tre økter», forteller lærere på 3. trinn.

Flere informanter forteller at det er dårlig lydisolering mellom musikkrommet og naturfagrommet. Lærere forteller at lyden lekker via ventilasjonskanaler. Lyder fra musikkrommet kan også høres i trinnarealet til 6. trinn.

«Vi er her hver onsdag. Vi lærer å spille gitar», - Elev

«Vi er her hver fredag. Vi tegner og skriver om Edvard Grieg. Noen ganger synger vi, men ikke hver uke. Vi spiller nesten aldri instrumenter. Det er gøy å være her og skrive og tegne om musikk», - Elev

«Jeg liker utformingen av musikkrommet, med speil på veggen», - Lærer

7.3.4 Forskerrom / naturfag

Naturfagsalen ligger i første etasje, mellom avdeling for musikk og kunst og håndverk. Hovedrommet har et oppgitt areal på 64 m². Tilstøtende forberedelsesrom/lager er på ca. 10 m². Arealstandard for Bergensskolen gir et samlet areal 80 m², så arealet her ligger tett opptil normen.

I en sone nærmest inngangen er det en læringstrapp med sitteplasser til en gruppe på rundt 30 elever. I den indre delen av arealet er det to forskerstasjoner montert langs vegg. Midt på motstående vegg henger det en digital tavle, og ved siden av den er det oppheng for forskerfrakker. I en sone foran tavlen står det tre gruppe-/arbeidsbord. På yttervegg er det store vindusfelt som strekker seg fra gulv til tak. Her er det også dør ut til uteområdet.

Elevene gir uttrykk for at de liker seg på naturfagrommet. «Det er mye fint utstyr her, og gode mikroskop», sier elever på 6. trinn. «Vi bruker å ha samling i amfiet. Vi kan presentere oppgaver og prosjekter der. Vi sitter mest og jobber ved bordene. Vi har sjelden eksperimenter» forteller elevene. «Rommet er fint og kult, men vinduet er irriterende når noen står utenfor og banker», sier en elev.

Skoleledelsen synes det er en fin ting at det er direkte adkomst til uteområdet fra naturfagrommet, men det er et problem at elevgarderobene er et annet sted i bygningen. Det blir for langt å gå for å hente utesko, og elevene kan ikke trække inn med sko i naturfagrommet.

Bilder 38; Forskerrom med to forskerstasjoner langs vegg. Digital tavle ved arbeidsbord. Læringstrapp ved inngangsdør. Ulsmåg skole.

Ut fra det elevene forteller, er det noe ulikt hvor ofte de har undervisning på naturfagrommet. En elev på 6. trinn forteller at de er her en gang pr. uke mens en annen elev på samme trinn sier at «Vi har alltid naturfag i basen, og det er dumt – skulle ønske at vi var her»

Lærere på 6. trinn trekker frem læringstrappen, lagerplass og fin utstilling av utstoppete dyr som noe av det de liker med rommet. De mener imidlertid at den digitale tavlen har fått feil plassering i rommet. Denne burde hengt synlig fra læringstrappen.

«3. trinn har naturfagsalen en dag pr uke. Vi har bedt om å få reservert tid her siden vi har så mange elever. Vi tar med grupper på 15 elever. Vi samles først i trappen og snakker om dagens tema, deretter går vi til arbeidsstasjonene».

«Vi hører musikk fra musikkrommet godt, særlig i læringstrappen».

«Gulvet er ikke tilpasset bruken av rommet (betonggulv). Det blir ofte søl på gulvet, og dette setter flekker. Får ikke flekkene vekk. I tillegg slår gulvet sprekker».

«Det mangler solavskjerming i rommet». - Lærere

7.3.5 Kunst og håndverk

Avdeling for kunst og håndverk er lokalisert i første etasje og har et samlet areal på ca. 220 m². Arealstandarden tilsier 250 m². Hovedrommet er på 126 m² og er inndelt i tre soner. På veggen ved siden av inngangsdøren henger det en smarttavle. Her er det plass til å samle en elevgruppe for felles gjennomgang, korte presentasjoner og lignende. Dette arealet er også gjennomgangssone til grovverksted, lager og rom der keramikkovnen står.

Finverksted for tegning, tekstil og enkle malearbeider er åpent mot formidlingssonen. I rommet står det flere gruppebord som er elevenes arbeidsplasser. Det står også bord langs den ene veggen. På motstående vegg står det skap der utstyr og materiell blir oppbevart.

Ved siden av finverkstedet ligger keramikkverkstedet. Denne sonen har også åpen løsning mot formidlingssonen. I rommet står det flere gruppebord som er elevenes arbeidsplasser. På den ene langveggen er det montert opp hyller for tørking og oppbevaring av elevarbeider. På motstående vegg er det tre vaskerenser med til sammen 9 vannbatterier.

Lærere gir uttrykk for at de synes det er bra med plass til tørking av elevarbeider, men savner mer generell oppbevaringsplass for elevarbeid.

I hovedrommet er det finslipt betonggulv. Lærere bemerker at det lett kommer merker og flekker på gulvet. «Jeg stiller spørsmål ved gulv som ikke kan skrubbes og som bare skal ha et minimum av vann», sier en lærer.

Grovverkstedet ligger i det nord-østre hjørnet av bygningen. Det står fire arbeidsbord i rommet. Det er fire arbeidsplasser/høvelbenker ved hvert arbeidsbord. Verktøy og utstyr oppbevares i skap langs den ene veggen. To rør fra sentralstøvsuger henger løst fra taket ved skapene.

En lærer på mellomtrinnet forteller at elever klager på at det er mye støv i rommet. Han savner avsug i tilknytning til arbeidsbordene. En lærer på småtrinnet gir uttrykk for at løsningen med støvsugerrør ikke er god nok. «Vi får ikke nok støv ut fra rommet. Det blir veldig støvete her når alle elevene pusser samtidig. Burde hatt et bedre avsugsystem når arbeid pågår», sier han. Han mener også at støvsugerrørene har fått en dårlig plassering foran skapene langs vegg. «Røret henger i veien når vi skal åpne og lukke skapene» sier han.

Fra verkstedet er det direkte adgang til et kombinert lager og maskinrom. Et glassfelt i vegg mellom verksted og maskinrom gjør det mulig for lærer å følge med på elevene når han/hun bruker maskinene.

Lærer på 3. trinn forteller at de til vanlig er her med to elevgrupper om gangen, med 15 elever per gruppe. «En gruppe på sløyd og én på keramikk. Når elever er ferdig med arbeidet sitt på keramikk, får de gjerne gå inn på tekstil-rommet og tegne mens de venter», forteller lærer.

«Det tar lang tid å starte opp smartboard. Det er derfor greit at det er tilgjengelig en liten tavle i keramikkrommet der vi kan skrive opp korte beskjeder eller ting å huske på».

«Det burde vært respatex-bord på kunst og håndverk. Ville vært lettere å rengjøre». - Lærer

«Jeg skulle ønske vi hadde mer kunst og håndverk».

«Det er litt bråkete her, i hvert fall på sløyden» - Elever

7.4 Idrettsarealer

Idrettshallen ligger i første etasje og er nærmeste nabo til foajé, amfitrapp og kantineområde. Selve aktivitetsflaten i idrettshallen er på 436 m². I tillegg er her en scene og to utstyrsrom i direkte tilknytning til aktivitetsrommet. «Det er en fordel med slike store materialhyller i lagerrommene, slik at vi kan trille utstyr inn på plass» sier skoleledelsen.

På nordsiden av aktivitetshallen ligger garderober og toaletter for elever og lærere, publikumstoaletter, vaktrom for ettermiddagsbruk og et styrkerom. I nord er det inngang til anlegget som brukere av idrettshallen på kveldstid benytter.

Elever og lærere gir uttrykk for at de er godt fornøyde med idrettshallen. «Vi har gode fasiliteter. Gode lysforhold og god plass til oppbevaring av utstyr. Vi er fornøyde med salen», sier lærere på 3. trinn. «Gymsalen er stor og bra», sier en elev på 6. trinn. «Det eneste som er irriterende er at det fester seg ting i nettet når vi kaster ting opp i sportsdrill», legger hun til.

Elever forteller at det er morgensamling i idrettshallen annenhver fredag. Hvert trinn har ansvar for slike samlinger tre ganger pr skoleår. Styrkerommet er i dag omgjort til rom for Lego League og sanserom. Sanserommet brukes spesielt til elever med særskilte behov.

Elever på 6. trinn savner skillevegger i dusjen. «Det er lett å se på hverandre» sier de. I tillegg er de ikke fornøyd med dusjstrålen. «Dusjene har harde nåler som stikker når vi dusjer, og vi får ikke justert de», sier en elev.

«Det er flott og dyrt teknisk utstyr til scenen, men det kan ikke låses inn og blir fort ødelagt».

- Lærere

«Gulvet er for svakt til å bruke lift, og vi trenger lift for å skifte lyspærer i taket. Nå har vi endelig funnet en lift som bare veier 80 kilo, da går det akkurat.» - Renholder.

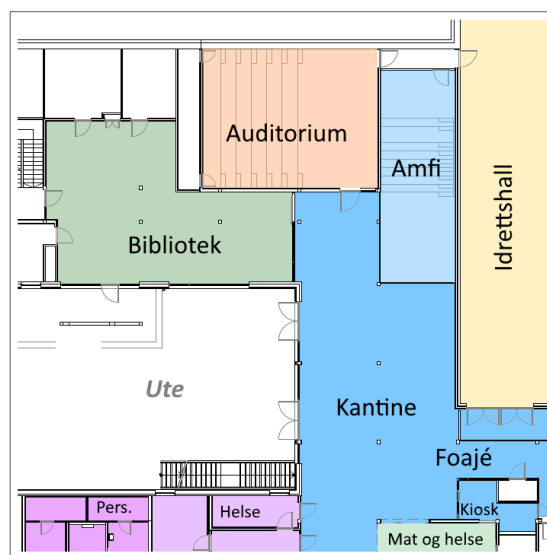
Bilder 39, fra venstre: Idrettshall med scene- Skillevegg med heve- og senkefunksjon. Utstyrslager med garasjeåpning. Til høyre: dusjrom med skjermvegg. Ulsmåg skole.

7.5 Fellesarealene

Fellesarealene ligger samlet i første etasje, sentralt i bygningen. Kantinearealet utgjør et sentrum i fellesarealene. Herfra kan man ha tilgang til de andre funksjonene som bibliotek, auditorium, amfitrapp og foajé ved skolens hovedinngang. Idrettshallen og avdeling for mat og helse ligger også tilknyttet kantine, noe som gjør det enkelt å nytte disse funksjonene sammen når det er behov for det.

Skolens administrasjon og ledelse, skolehelsetjenesten og fellesarealer for personalet er også lokalisert i nærheten av denne sentralsonen.

Gangsonen mellom idrettshallen og øvrige spesialiserte læringsareal er først og trafikksoner til og fra arealene her, men det er også satt opp noen høye arbeidsstasjoner her. Av intervjuene med ulike brukergrupper fremgår det at bord og stoler her er lite i bruk.

Figur 12: Plantegning over fellesarealer i skolens sentralsoner

7.5.1 Kantine

I kantine er det satt ut bord og stoler til ca. 70 personer. Selve spisesonen er i et nedsenket felt, ca. 50 cm fra overkant gulv i gangsoner og foajé. Arealet nærmest amfitrappen fungerer også som sceneareal for amfiet.

SFO serverer mat for 230 barn i kantine hver dag. Maten tilberedes på skolekjøkkenet (mat og helse), og settes fram på bord i foajéen. «Vi må vente til mat og helse er ferdig for å komme inn i kjøkkenet», forteller SFO-ansatte. «Vi har måttet bytte fra stoler til krakker. Stolene var ikke egnet for barn», sier de videre. For å få plass til alle barna, har SFO tre runder med måltider. 3. trinn spiser på SFO-basen.

Renholder sier at de daglig må flytte på bord og stoler for å komme til med maskiner. «Bordene er lange og vanskelige å flytte på. Stolene er også tunge. Jeg mener at bord må ha fire bein», sier hun, og legger til at «Gulvet er blitt stygt fordi bordene dras over gulvet».

Lærere på 3. trinn forteller at de ikke bruker kantinearealet i undervisningen. «Det er for mye forstyrrelser her. Mange går til og fra biblioteket, gymsalen og andre spesialrom», sier de.

«SFO bruker kantine halve dagen, så det begrenser jo bruken» - Lærere

7.5.2 Amfitrapp

Amfitrappen strekker seg fra gulvarealet i kantinen opp til gulvareal i andre etasje. Fra toppen av amfitrappen i andre etasje er det dør ut til galleri idrettshall og en rømningsdør til terreng på baksiden av skolen.

Skoleledelsen forteller at amfitrappen benyttes til kor og filmstund på SFO. I tillegg brukes trappen når trinnene tar klassebilder. Lærere på 3. trinn forteller at de ikke bruker amfitrappen fordi det er for mye forstyrrelser fra folk som går forbi i første etasje.

7.5.3 Auditorium

Auditoriet har et oppgitt areal på 90 m² og er dimensjonert for 95 personer der en av plassene er for rullestolbruker. Skoleledelsen forteller at auditoriet er mye i bruk til blant annet forelesninger, praktisk matematikk, kinosal og utleie til møter. Det er målt radonverdier over anbefalt grense i rommet.

Elever på 6. trinn forteller at de sjelden er her. «Bare hvis vi fortjener å se en film eller noe. Eller vi har en konkurranse», sier en elev. «Det er deilige stoler her», sier en annen elev. «Det er et kjekt rom å ha», sier en lærer på 6. trinn. Videre sier læreren: «Jeg har ikke brukt det så mye, men det er jo mye man kan gjøre der. Wifi er dårlig der. Det er det rommet hvor man best kan samle ett trinn».

«Taket over auditorium er uteområde som brukes både i skoletiden og etter skoletid. Et løpehjul, løping og hopping fører til vibrasjon i prosjektor og skjerm» - Skoleledelsen

FORMINGSAKTIVITETER I AUDITORIET

Torsdag morgen

En gruppe på 17 elever og to voksne er samlet på gulvet i auditoriet. Elevene fargelegger navnet sitt som lærer har skrevet på posene. De klipper papirfigurer i ulike farger og limer på posene.

«Her er sølv- og gulltuss hvis noen skal ha» sier læreren. Hun sitter på gulvet og lager montasjer med bilder av elever. Hun lager én montasje per elev. Elevene sitter eller ligger på gulvet.

«Har vi blyantspisser?» spør en elev.

«Nei det har vi ikke, men ta heller en ny rød (fargeblyant)» svarer læreren

Læreren setter seg opp og ser på elvene som arbeider rundt på gulvet.

«Så flinke dere er, det ser så bra ut!» sier hun.

I en pause spør jeg læreren hvorfor de har kunst og håndverk på auditoriet. *«Vi bare bruker de rommene vi har»* svarer læreren.

7.5.4 Helsetjeneste

Helsetjenesten er lokalisert sentralt i skolebygningen i første etasje, like innenfor hovedinngangen. Avdelingen består av to kontor, venterom og WC. Samlet areal er 32 m². I tillegg er det fra det ene kontoret direkte adgang til et møterom tilknyttet administrasjonen. Arealstandarden er på 30 m².

Det er to helsesykepleiere ved skolen. Den ene er i 80 % stilling, med kontordag på skolen fire dager per uke. Den andre er i 40 % stilling og er to dager på skolen. Helsesykepleier gir uttrykk for at helseavdelingen har en god plassering i bygningen. Den er lett å oppsøke både for elever, foresatte og andre besøkende. Samtidig er det en fordel med nærhet til administrasjon og ledelse.

På utsiden av vinduet i det ene kontoret er det en trapp. Her kan elever stå og se inn. Helsesykepleier sier at det bare er i friminuttene at dette kan være et problem. Fra det andre kontoret er det dør direkte ut til foajé. Helsesykepleier forteller at det er ganske lytt mellom kontoret og foajéen.

Bilder 40, fra venstre: helseavdelingen er lett tilgjengelig fra fellesarealene ved hovedinngangen. I midten: frosted glass skjermes for innsyn. Det minste kontoret oppleves litt smalt og trangt. Ulsmåg skole.

7.6 Personalarealer

7.6.1 Administrasjon og ledelse

Administrasjonsavdelingen er lokalisert i en egen fløy som strekker seg ut fra foajéen ved hovedinngangen. I avdelingen finner vi kontorer for sekretær, avdelingsledere, rektor, møterom, arkiv og kopirom. Adkomst til personalgarderober og personalrom er gjennom administrasjonsavdelingen.

Arealstandarden gir 100 m² til arealer for administrasjon og ledelse. Arealene ved Ulsmåg skole ligger tett opp til arealnormen.

Forkontor / resepsjon

Forkontoret er lett tilgjengelig for besøkende ved inngangen til administrasjonsavdelingen. Det er et vindu i vegg mellom forkontoret og foajéen, slik at besøkende lett får øye på resepsjonsdisken når de kommer inn i skolebygningen. Fra forkontoret er det adgang til et arkiv og lagerrom, samt til kopirom.

Skoleledelsen forteller at sekretær er plaget med støy og ulike forstyrrelser på arbeidsplassen. Verneombud er sammen med Byrådsavdeling for barnehage, skole og idrett koblet inn for å finne en løsning på dette. Skolen har allerede iverksatt enkelte tiltak for å bedre arbeidsforholdene.

Kontorer for skoleledelsen

Kontorene for rektor og to avdelingsledere ligger på rekke langs yttervegg i administrasjonsavdelingen. SFO-leder har kontor i tilknytning til SFO-basen. Skoleledelsen forteller at de i brukerprosessen var tydelig på at en løsning med separate kontorer var viktig for skolen. Gangarealet utenfor kontorene er gangsoner til og fra felles pauserom og garderober for personalet.

Bilder 41, fra venstre: Resepsjon/forkontor ligger åpent og lett tilgjengelig ved skolens hovedinngang. Til høyre: møterom ved administrasjonsavdelingen. Ulsmåg skole.

Møterom

I ved forkontoret i administrasjonsavdelingen er det tilgang til et møterom. Møterommet har transparent glassvegg ut mot gangarealet, og deler av glassveggen er foliert for å redusere innsyn. Møterommet har et oppgitt areal på 18,6 m², og er dimensjonert for 10 personer.

I tilknytning til personalrommet er det et større møterom på 27 m². Dette er lett tilgjengelig fra administrasjonsavdelingen via pauserommet.

7.6.2 Personalrom og personalgarderober

Personalrom og personalgarderober ligger i enden av administrasjonsfløyen. Pauserommet har et oppgitt areal på 77 m². En foldevegg mot tilstøtende møterom kan trekkes til side slik at pauserommet utvides med ytterligere 27 m².

Lærere på 3. trinn forteller at de synes det er kjekt å ha et felles pauserom for hele personalet. «Nå har vi møblert som kafe. Har prøvd andre måter å organisere rommet på. Vi setter oss nå oftere med lærere på andre trinn», sier en lærer.

Ettersom pauserommet ligger i første etasje kommer elever tett innpå vegger og vinduer i friminutt og pauser. Når vi besøker pauserommet, er vinduene blendet med gardiner. «Mange ser inn vinduene, særlig hvis vi har kake eller lignende», forteller en lærer.

Informanter forteller at de ansatte i stor grad benytter pauserommet, men når man har tilsyn ute, blir tiden ofte for knapp til å rekke innom pauserommet. Skoleledelsen forteller at rommet benyttes til møtevirksomhet og utviklingstid. I tillegg har det vært lånt ut til konfirmasjoner.

Personalgarderober

Fra gangarealet utenfor kontorene i administrasjonsavdelingen er det adgang til to personalgarderober, én for menn og én for kvinner. Ved begge garderobene er det et toalett og et dusjrom. Fra den ene garderoben er det i tillegg adgang til HCWC. Arealstandarden tilsier 72 m² til personalgarderober og toaletter. Ulsmåg skole har 79 m².

Bilder 42, Pauserom for ansatte. I midten: foldevegg mellom pauserom og møterom. Til høyre: låsbare skap i personalgarderobe. Ulsmåg skole.

«Det burde vært garderober i tilknytning til arbeidsrommene. Vi har mye tid ute, og det er alt for langt å gå til personalgarderoben. Få lærere bruker personalgarderoben, vi henger heller tøyet på stolen på arbeidsrommet» - Lærer

7.6.3 Lærerarbeidsplasser

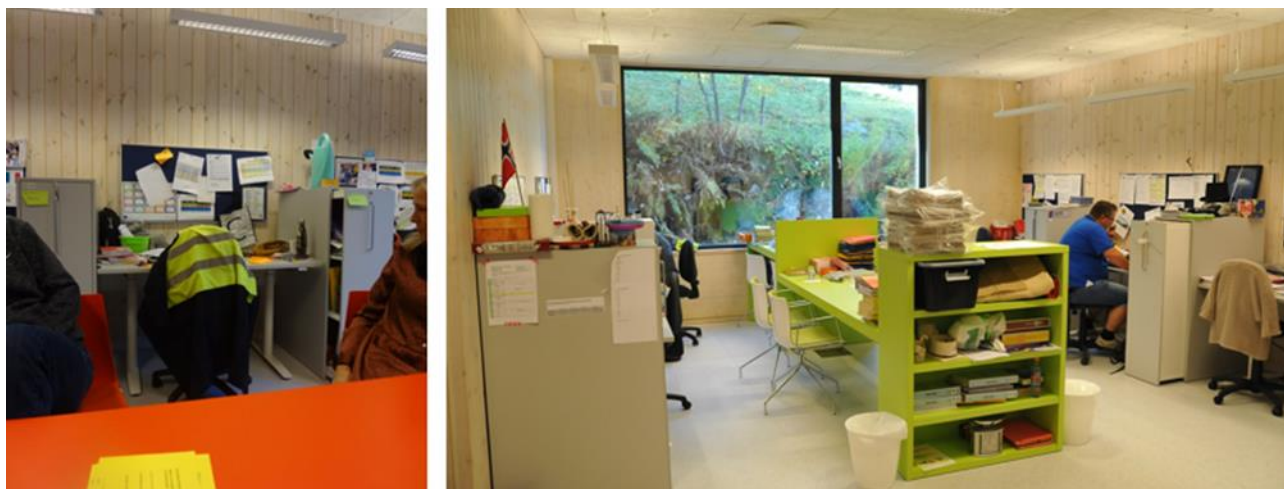
Arbeidsrommene på Ulsmåg skole er desentraliserte, det vil si at de ligger i tilknytning til elevenes trinnarealer. Oppgitt areal på arbeidsrommene er mellom 47 og 50 m². Trinnteamene har ukentlige teammøter på arbeidsrommene. Arealstandarden tilsier 360 m² til personalarbeidsplasser. Ulsmåg skole har 344. Med ca. 45 lærere burde dette være tilstrekkelig.

På arbeidsrommet for 3. trinn har sju lærere sin arbeidsplass. Lærere på trinnet forteller at de synes det er et lyst og fint arbeidsrom. «Det er topp med nærhet til trinnarealet, men det kan bli en skole i skolen. Sånn sett er personalrommet viktig», sier en lærer.

Lærere forteller at de savner kopimaskin på arbeidsrommene. Ifølge lærerne er det et stykke å gå, og det oppleves som en tidstyv i hverdagen.

«Telefoner tar vi gjerne på et grupperom», forteller en lærer. «Hvis det er SFO-barn der, må vi be dem gå ut mens vi snakker i telefon, eller vi må ta telefonen med på do».

*«Elever kommer gjerne og banker på ruten. Noen ganger er det forstyrrende, men det kan være hyggelig også»
«Det er mye lyd her. SFO er i basen etter undervisningstid» - Lærere*

Bilder 43, Fra to av lærerarbeidsrommene. Til høyre: arbeidsplasser, møtebord og vindu mot uteområdet.

7.7 Driftsareal

7.7.1 Lagerplass

Skolen har et stort, sentralt lagerrom. Dette er i første etasje, med adkomst via SFO-basen. Oppgitt areal for lageret er 72,4 m². I tillegg er det flere mindre nærlagerrom rundt om i skolebygningen, - både i trinnarealene, SFO-arealene, biblioteket og i tilknytning til spesialiserte læringsareal. Under amfitrappen er det et stollager på 33 m². I skolegården er det en utebod der uteleker oppbevares i en halvdel og driftsavdelingen disponerer den andre halvdel.

7.8 Kunst og dekorasjon

To store kunstverk er oppført i skoleanlegget, ett ute og ett inne. Den svenske kunstneren Ebba Bohlins skulptur «Inngang», står sentralt plassert i lekeområdet for de yngste barna. Det er en stor stein som stiger opp av asfalten. Steinen er støpt i grå betong. I omtale av kunstverket på Bergen kommunes nettsider står det blant annet at «Grotten er et gjensvar til det tidligere kuperte landskapet der skolen nå befinner seg, og kunstnerens intensjon er at mose og alger skal feste seg på utsiden, slik at skulpturen er mottagelig for naturlige forandringer. Den utformet slik at den er vanskelig å klatre opp på, men lett å gå inn i, og inviterer til lek og undring».

På langveggen langs elevkantinene og amfitrappen finner vi Marisa Ferreiras fargerike veggarbeid «Beautiful forms unfold from unity». Dette er et 20 meter langt tredimensjonalt maleri som er festet på plater på veggen, og malt i friske farger med geometriske mønstre. I omtale av kunstverket på Bergen kommune sine nettsider heter det at: «Maleriet er inspirert av geometrisk kunst og pop-art, og presenterer tre ulike komposisjoner, alt etter hvilket ståsted man har i rommet. Kunstneren har ønsket å skape et verk som reflekter både naturens geometri og de stramme linjene i skolebygningens arkitektur».

Da utsmykkingsprosjektet på Ulsmåg startet opp, bestemte kunstutvalget at man skulle ta vare på de fine botaniske plansjene som befant seg på den gamle skolen. Disse er rammet inn og plassert rundt på forskjellige steder i skolen.

I de enkelte trinnarealene er det valgt ulike farger på møbler og innredning. Samme farge går igjen i garderobes, fellesareal og læringsareal. Enkelte brukere gav uttrykk for at de ikke var fornøyd med fargevalget.

«Arkitekter bør ikke bare få leke seg med farger, det må fungere, de må tenke på hvordan fargene fungerer. Man kan velge farger som beroliger elever. Noen elever blir giret av enkelte farger. For oss voksne er det ikke så viktig», sier en lærer.

7.9 Uteområdet

Skolens uteområde kan grovt sett deles inn i fire soner. Sør for skolen (1) ligger et lekeområde med blant annet en ballbane med grusdekke og en grillhytte i skogkanten. I skråningen ned mot ballbanen er det etablert lekesoner med ulike apparater. Om vinteren kan barna ake i denne skråningen. For å sikre universell adkomst til ballbanen, er det etablert en rampe fra øvre nivå ved skolebygningen ned til ballbanen.

Oppe rundt skolebygningen er det lagt til rette med ulike aktivitetssoner. I området utenfor 1.trinn og SFO (2) er det en hule, lekeapparater, benker, sykkelbane, sjakkbrett og ballbane. Aktivitetsområdet her er åpent mot snuplassen på østsiden foran hovedinngangen. På nordsiden mellom skolebygningen og bilveien er det helst elever på mellomtrinnet som oppholder seg. Her er det ikke tilrettelagt med aktivitetsapparater.

Elever på 5.-7. trinn har adgang til uteområde på taket, utenfor trinnområdene (3). Dette området har underlag i tre, og blir glatt i vått og kaldt vær. Elevene på mellomtrinnet har også mulighet til å oppholde seg på en ballbane (4) nord for personalparkeringen. Adkomst til denne er under broen ved innkjøringen til Totlandsvegen.

Bilde 44; Oversiktsbilde over skolens uteområde. Sone 1; lekeområde sør, sone 2: skolegården rundt bygget, sone3; uteområde p å taket, sone 4; ballplassen i nord. Ulsmåg skole.

Elever på 6. trinn forteller at noe av det beste med uteområdet er at mellomtrinnet har fått et eget område ute, på nordsiden av skolebygningen. De synes at fotballbanen er stor og flott. På en annen side synes de at det er for få lekeapparater i denne delen av uteområdet, og at de har for lite tak å være under når det regner.

Ansatte på SFO synes også det er bra at skolen har fått en ny fotballbane nord for skolen. SFO bruker denne etter skoletid. SFO-ansatte trekker også frem grillhytten på sørsiden av skolen som noe av det mest positive i uteområdet.

Skoleområdet er ikke inngjerdet, og det kan by på enkelte problemer ifølge en SFO-ansatt. «Det er utfordrende for elever med særskilte behov, å forstå hvor grensene er. Dette er spesielt utfordrende på tomten opp mot naboen. Det har vært en del klager», sier hun.

Flere informanter forteller at gummidekket under lekeapparatene blir svært glatt når det regner og når det blir kaldt. Tregulvet på taket (sone 3) blir også glatt når det er vått. «Det har vært noen ulykker», forteller skoleledelsen. «Hvis det er veldig glatt ute, stenger vi av områder. Inspiserende lærer må vurdere bruken», sier skoleleder.

I skolegården (sone 2) er det etablert en vannrenne som går tvers over plassen. Ifølge skoleledelsen fungerer ikke vannrennen etter intensjonen. «Det er problematisk med en renne som går over hele uteområdet, særlig for universell utforming» sier skoleleder.

Skoleledelsen trekker også frem trafikkproblemer knyttet til området utenfor hovedinngangen. «Det er til stor irritasjon at det er en rundkjøring rett utenfor skolen. Det er fristende for foreldre å kjøre barna til døren. Vi trenger andre «drop-soner».

«Vi savner et toalett som kan brukes fra uteområdet» - SFO-ansatt

«Vi har mange grønne lunger rundt skolen. Det er lett å ha uteskole. Første og andre trinn har uteskole hver uke». – Skoleledelsen

«Basketkurvene ved fotballbanen er feilplassert» - Elev

7.10 Kompetanse og kompetansebygging for bruk av fysisk læringsmiljø

Skoleledelsen ved Ulsmåg skole fortalte at de fikk hjelp av byrådsavdelingene i byggeperioden da skolen skulle forberede seg til å ta i bruk den nye skolebygningen. Da hadde de ansatte fellestid på Apeltun skole hver tirsdag. Der jobbet de med temaer som organisering, læringssyn, samarbeid, vurdering etc. De jobbet i prosess og brukte tid for å få på plass felles plattform. Skoleledelsen og lærerne gir uttrykk for at de ikke helt får til organiseringen av trinnene. De synes ikke kontaktlærerne får nok tid i sin gruppe. De har derfor valgt å dele trinnene i to, og deretter i mindre grupper igjen, så flettes de mer sammen etter hvert som de blir eldre. I hjemmeområdene ruller de litt på bruk av rom.

Pedagogisk ansatte på mellomtrinnet bekreftet at de hadde vært med som deltakere i prosessen frem mot å ta nye fleksible læringsarealer i bruk, men de gav uttrykk for at de ikke hadde veldig mye igjen for dette arbeidet i dag. De fortalte at måten de underviser på i dag ikke skiller seg veldig fra tidligere praksis.

Det kan synes som om man ikke helt har klart å optimalisere bruken av de fleksible læringsarealene i hjemmeområdene. Møblering og oppsett av elevenes arbeidsplasser i storsommene varierer. Stort sett er bordene satt sammen i grupper på to eller flere, mest satt på rekker med fokus frem mot lærer og tavle på vegg. På småtrinnet er bordene flere steder satt sammen i større grupper for 6 til 10 elever.

Til tross for at vi mange steder finner et ganske tradisjonelt klasseromoppsett i storsommene, fører ikke det nødvendigvis en lærersentrert undervisning, men en variasjon, hvor det også er gode samarbeidsoppgaver og elever som er aktive i sin egen læring.

Vi ser at det er ulik praksis i hjemmeområdene på Ulsmåg skole. Forskjeller i bruk av det fysiske miljøet fremkommer tydelig mellom trinn og lærere. Som nevnt tidligere i rapporten, valgte første trinn å bruke SFO-basen istedenfor eget hjemmeområde, fordi SFO-basen er bedre tilrettelagt og møbler for varierte gruppestørrelser og soner med forskjellige aktiviteter.

Vi oppfatter at det muligens er manglende eierskap til hjemmeområdene som hindrer lærerne på småtrinnet i å innrette og møblere i tråd med egen pedagogikk. Det kan også synes som om det finnes taust kunnskap om bruk av arealene på småtrinnet, og at mange av lærerne ligger veldig nær en reell kompetanse for bruk av det fysiske miljøet.

7.11 Sammendrag og forslag til tiltak

Utformingen av trinnarealer og hjemmeområder ved Ulsmåg skole følger en fast struktur som er lik for alle trinn. Hvert trinn disponerer to storrom, et felles formidlingsrom og tre grupperom. På 1.-4. trinn er ett av grupperommene tilrettelagt som forskerrom. Trinnarealene er utformet slik at det er åpen løsning med et gangareal mellom storrommene. De øvrige rommene kan lukkes. Alle trinnarealene har egne innganger fra uteområdet. Garderober og toaletter er lett tilgjengelig fra læringsarealene.

De åpne hjemmeområdene, uten noe bygningsmessig avgrensning mellom storrommene og garderoben, kan gi fleksibilitet i bruken av arealene, men også utfordringer i form av forstyrrelser i undervisningen.

De spesialiserte læringsarealene er mindre enn arealstandarden for en skole med 600 elever, men inntrykket er at de stort sett fungerer bra og er mye i bruk. Når elevkullene er store, vil det enten være behov for å dele hvert trinn i flere grupper eller å ha flere elever per gruppe. Flere grupper betyr at hver gruppe får færre timer i spesialrommet. Større grupper medfører at det blir trangt og vanskelig å gjennomføre opplæringen.

Biblioteket er fint plassert med god adkomst sentralt i skolen. Biblioteket framstår som litt lite, men hovedutfordringen er at er vanskelig å få arbeidsro der pga. gjennomgang.

Skolens hjerte ser ikke ut til å fungere etter intensjonen. Brukerne mener at mye gjennomgangstrafikk gjør at det er for urolig her, og at funksjonene derfor ikke fungerer slik det er tiltenkt. Kanskje kan det være mulig å stenge av for gjennomgang i denne delen av skolen i kortere perioder, enkelte dager, slik at man får mulighet til å prøve ut ulike bruksmåter. Vi tror det kan være hensiktsmessig å prøve ut nye rutiner for bruken av arealene her.

Forslag til endringer og tiltak:

- De åpne hjemmeområdene «lukkes» ved at storrommene får vegg/dør ut mot garderoben.
- Bakre tredel av biblioteket skjermes med en glassvegg, slik at gjennomgangstrafikken ikke forstyrrer ved undervisning eller stille arbeid.

8 Ådnamarka skule (1-7). Presentasjon av funn med forslag til enkle tiltak

8.1 Kort presentasjon av skolen

Ådnamarka skule	
Byggeår samt evt år for rehabilitering:	1973. Ombygging og rehabilitering 2011
Arkitekt:	Knut O. Knudsen og Ingunn Palmesen
NTA:	
BTA:	5048
m ² uteareal:	16931
m ² tomteareal:	22931
Antall parkeringsplasser for biler:	25
Antall parkeringsplasser for sykler:	67
Dimensjonerende elevtall:	400
Dagens elevtall:	314
Antall årsverk (faste)	45
Antall ansatte (faste)	50

Ådnamarka skule er en barneskole som ligger i Indre Arna i bydelen Arna. Skolen er opprinnelig bygningen i 1973, og ble i 2011 slått sammen med Indre Arna skole. I 2012 var skolen ferdig rehabilitert og utvidet med 2500 m². Skolebygningen har fem bygningsdeler i to etasjer. Bygningsdel A, D, B, E henger sammen, mens gymnastikksalen, bygg C, ligger for seg selv.

Ådnamarka skule har i dag 300 elever fordelt på 7 trinn. Skolen har en oppgitt normalkapasitet på 400 elever, ca. 57 elever per trinn. Per i dag varierer elevtallet fra 38 til ca. 51 elever per trinn. Utformingen av hjemmeområdene er noe forskjellig på småtrinnet og mellomtrinnet. Mens hovedrommet til 2. til 4. trinn er delt i to, er hovedrommet for 5. til 7. trinn helt åpent. Disse hjemmeområdene har også et stort trafikkareal. Hjemmeområdene er på mellom 270 og 290 m², da er storrom, trafikkareal, grupperom, formidlingsrom, SFO og elevgarderober/toaletter inkludert.

Skolens hovedinngang er på D-bygningen på skolens østside. Hovedinngangen er utsmykket av kunstneren Sveinung Unneland, som har tatt utgangspunkt i barnetegninger i utsmykningen. Rett inn fra hovedinngangen ligger bibliotek, kultursal, musikkrom og formidlingsrom til venstre. På høyre side fra hovedinngangen ligger kantine, mat- og helserom og personalrom. Til sammen utgjør dette området hjertet i bygningen. Videre innover finner vi skolens administrasjon til venstre. Hvert trinn har sitt eget hjemmeområde, med egen inngang, garderobe, elevtoaletter, storrom og grupperom. I tillegg har skolen ett formidlingsrom i tilknytning til biblioteket og to formidlingsrom mellom trinnarealene på mellomtrinnet. Kulturskolen har eget rom, og benytter seg også av øvingsrom og musikkrom.

Ådnamarka skole har visjonen «A-Ådnamarka», og har konkretisert hva som ligger i ordene **R**espekt, **O**msorg og **a**n**S**var forkortet **ROS**. Vi ser dette igjen en tydelig rød tråd i observasjoner og intervjuer i erfaringsinnhenting.

«Vi får elever fra andre skoler fordi de har hørt at det er bra her, ikke omvendt. Særlig elever med spesielle behov. Vi har gode rutiner for integrering. Hovedgrunnen til det ligger i holdningen på huset, man ser muligheter, ikke begrensninger. Her er det ikke unormalt at noen gjør noe eget, noe spesielt - andre elever er vant med det» - Skoleledelsen

8.2 Hjemmeområder

Ådnamarka skole er dimensjonert for trinn med 57 elever. Elever og lærere bruker begrepet *trinnarealer* om hjemmeområdene.

1. trinn disponerer et stort lukket storrom, en del av hovedrommet til SFO og et grupperom. 2., 3. og 4. trinn har to undervisningsrom og et grupperom. To felles formidlingsrom ligger mellom hjemmeområdene til 3. og 4. trinn. Hjemmeområdene omfatter også trafikkareal mellom de ulike sonene. Det er satt opp halvvegger og lettvegger mellom rommene i hjemmeområdene. Det er ikke dører mellom hjemmeområdene, men grupperom og formidlingsrom er lukkede rom.

1. trinn ligger i E-bygningens underetasje og deler flere rom og funksjoner med SFO. Dagens bruk av arealet avviker fra opprinnelig plan der hovedrom til SFO, E007 og E003 er byttet om. Til sammen har SFO og 1. trinn to storrom på til sammen ca. 317 m², og et grupperom på ca. 42 m². I rom E003 deler to lettvegger opp arealet i to hovedsoner. Delen innerst i rommet er møblert med pulter, stoler og samlingstrapper foran digital tavle. Begge storrommene til 1. trinn er innredet i grupper på fire med pulter og stoler med hjul. I SFO's del av rom E003 er det stor variasjon i soner og møblering. Inndelingen gir opplevelsen av at det er flere rom i rommet. Reoler og hyller i ulike høyder lager soner i ulike størrelser. Dette gjør at det både i skole- og SFO-tiden er mulighet for å dele inn i flere grupper og benytte seg av ulike arbeidsformer. Det er en vegg med kjøkkeninnredning inne i SFO-arealene, og en vegg med kjøkkeninnredning inne i rommet til 1. trinn. Kjøkkeninnredningen i førstetrinns storrom ser ut til å være i bruk som arbeidsbenk og lager for elevenes arbeid.

Bilder 45. Opprinnelig planlagt areal for 1. trinn. I midten: Hovedrom for 1. trinn rom E007. Til høyre: 1. trinn - inndelt sone i rom E003

Hjemmeområdene til 2.-4. trinn ligger i 1. etasje i E-bygningen. Hjemmeområdene har to storrom og et fellesareal som binder rommene sammen. Elevene deles i to grupper mellom de to storrommene. Det er ett grupperom, med plass til ca. 10 elever, på hvert hjemmeområde. Mellom hjemmeområdene for 4. og 2. trinn, er det to formidlingsrom med trappeamfi. I hjemmeområde 2, som benyttes av 3. trinn, er det et hvilerom som benyttes som grupperom. Hjemmeområde 3, som disponeres av 2. trinn, er møblert med grupper med fire og fire pulter og noen runde bord. Hvert rom har en grønn sofa med høye vanger. Ved den digitale tavlen er det satt opp kortrappes som brukes til samling av gruppene. 2. trinn kaller storrommene sine *Laks* og *Gjedde*, og elevene bytter på rom og grupper hver 14. dag.

«Vi er tre kontaktlærere, og vi ruller på gruppene hver 14 dag. Da bytter vi også på rommene. Vi har ingen faste konstellasjoner» - Lærer

Hjemmeområdene for 5. – 7. trinn ligger i A-bygningen. Hvert trinn har ett storrom, og deler på tre grupperom med plass til ca. åtte elever og to delingsrom med plass til ca. 15 elever. Midt i fellesarealet ligger det et veksthus. Alle grupperommene har inngang fra fellesarealet for mellomtrinnet. Grupperommene og veksthuset er innvendige rom, og mangler derfor dagslys. Fellesarealet for mellomtrinnet er trafikksoner til alle trinnområdene og grupperommene.

«Vi sitter på faste plasser. Vi ruller av og til, ca. 2 ganger i året. Vi har to hyller hver, siden vi har så mye bøker. Vi har god plass».

«Vi kan velge hvor vil sitte når det er leksegrupper».

«Vi har god orden. Det er lett å finne ting».

«Den som sitter ved siden av dea er lærinasvenn».

basen også» – Elever mellomtrinn

Hjemmeområdene på mellomtrinnet har direkte forbindelse til skolens hjerte, der de har adgang til formidlingsrom ved inngangen til biblioteket. Dette formidlingsrommet er imidlertid tatt i bruk som musikkrom.

Det blir kommentert i lærerintervju og av administrasjonen at det er litt uoversiktlig når en del elever fra mellomtrinnet beveger seg inn fellesarealet på egenhånd, og at det hender det er rot og tull på biblioteket når det ikke er bemannet.

8.2.1 Møblering, arbeidsformer og lyd i hjemmeområdene

Ådnamarka skule har et møbelutvalg som vi finner igjen i mange skoler, også i skoler med mer tradisjonelle klasserom. Måten møblene plasseres på, varierer mye fra rom til rom og fra trinnområde til trinnområde. Dette gjør at rommene inviterer til ulike måter å jobbe på, både i gruppe og individuelt. Intervjuene og observasjonene fra Ådnamarka viser at det er en progresjon i fleksibilitet i innredning og arbeidsformer i takt med alder. Mens 1. trinns storrom er innredet med faste plasser og grupper på fire, har 7. trinns storrom mange soner og varierte gruppestørrelser. 1.trinn har likevel stor variasjon i sitt fysiske læringsmiljø, fordi de har sambruk med SFO.

Observasjon i 2. trinn viser at det foregår mange ulike aktiviteter i rommet parallelt. Etter en samling på ca. ti minutter i starten av timen, varierer lærerne mellom å delta i aktivitet ved en tavle bak i klasserommet og å følge opp enkeltelever rundt i hovedrommet. Ved ett av bordene i hovedrommet foregår spesielt tilrettelagt opplæring. Det at elevene har eget læringsmaterieell, vekker ikke noen oppmerksomhet. Det er en integrert del av læringsmiljøet. Elevene jobber konsentrert og lar seg ikke avbryte av de som går mellom ulike aktiviteter. Både lærere og elever beveger seg i rommet, uten at dette virker forstyrrende.

«Vi sitter på gruppene våre. Hvis vi synes det er vanskelig, kan vi komme til benkene foran i rommet og få hjelp»
- Elev småtrinnet

«Vi kan velge hvor vi sitter. Det er sjelden at vi er samlet hele trinnet inne i basen. Vi bruker andre rom også. Hvis noen av elevene trenger egen plass kan de få det.» - Elev mellomtrinnet

«Trinnarealet er delt opp i ulike arbeidsstasjoner. Det er bra at elevene kan ta ansvar for egen læring. At de kan bli kjent med hvordan de lærer og jobber best. Ta riktige valg på hvor man skal sitte og hvem man skal jobbe med. Noen foreldre var skeptiske i utgangspunktet, men vi ser at det fungerer». - Foreldreprerentant

Det er en del naturlig lyd i rommet fra elever som samarbeider med hverandre og lærer som samarbeider med elever, kombinert med lyd fra tilstøtende rom. Dette er ikke lyd i form av høyt støynivå, men mer som en jevn dur, avbrutt av enkelte innslag av høyere lyd fra aktivitet innimellom. Eksempel på dette er når noen som bruker høy stemme i garderoben, eller aktiviteter i naborommet der de spiller musikk. Lyden fra aktiviteten inne i gruppen som observeres, holder seg på samme nivå. Lærerne sier stille «Hysj» med jevne mellomrom, og i intervjuene kommenterer elevene at det lett blir bråk.

Det er egen PALS-time i uken. Felles fokus er de tre verdiene respekt, omsorg og ansvar (ROS). Verdiene er konkretisert med handlinger:

- Jeg bruker innestemme
- Vi bruker hverandres navn
- Jeg går direkte dit jeg skal

I observasjoner og intervjuer er det også et hovedinntrykk at elevene vet hva som er en god væremåte i skolen.

8.2.2 Åpenhet mellom trinnarealene

«Vi har en åpen skole, det er viktig at vi tar hensyn til hverandre» – Skoleledelsen

«Ingen av de som er her nå, vil tilbake til klasseromskole» - Lærer

Skolen var i utgangspunktet planlagt med enda mer åpne planløsninger enn det den har i dag. De veggene og halvveggene som er satt opp i ettertid, gir større mulighet for å dele inn i soner og variere møbleringen enn den opprinnelige løsningen gjorde. I intervjuene fokuseres det lite på at skolen er så åpen, men i et tilfelle kommenterer lærere at åpenheten mellom de ulike trinnene ikke er optimalt. De påpeker at det blir en del lyd mellom trinnområdene, og at det er mer sårbart for elever med hørselshemming og elever som har atferdsproblematikk.

Det er ikke gjort konkrete observasjoner av elever med hørselshemming i denne sammenhengen. Det ble heller ikke gjort observasjoner der elevers atferd var mer eksponert som et resultat av åpne løsninger. Observasjoner fra Ådnamarka skole viser imidlertid at det er stor aksept for elevers individuelle behov, ulike måter å lære på og ulike måter å bruke rommet på.

Variasjon gir muligheter. Ved å variere møblering og metoder, støttet av visuell læring og et tydelig verdisyn, er det rom for ulik atferd og behov. En felles visjon og noen enkle regler lager gode og forutsigbare rammer.

8.2.3 Elevgarderober og toaletter

Hvert trinn har egne innganger til trinnområdene med garderober og toaletter. I garderoben til 1. og 7. trinn ligger det også HCWC. E-bygningen er knyttet til de andre bygningsdelene med en korridor som går til D-bygningen. Ved inngangen til D-bygningen ligger to elevtoaletter og et HCWC. Disse toalettene betjener fellesarealene med skolens hjerte og elevkantene.

Garderobene i A-bygningen er ikke utbedret under ombygging. Garderoberoommene er innredet med z-skap i metall og lave garderobestativ til å henge vått tøy på. Elevene synes det er vanskelig å komme inn i de øverste skapene.

Vi ønsker oss nye låser. Noen låser er skiftet ut slik at låsen kan vris rundt, og skapet kan dermed lukkes (men ikke låses). De andre skapene står i låsestilling, noe som gjør at døren ikke går helt igjen.

«Trangt når alle er i garderoben. Det er to skap oppå hverandre». - Skoleledelsen

Småtrinnet har en annen innredning, og så lenge trinnene ikke er fulle, ser det ut til å fungere. Det er likevel lett å se at avstand mellom hyller, og møblering i garderobene er utfordrende med tanke på det antall mennesker og den mengde tøy som skal betjenes til alle årstider. I 2. trinns garderober er deler av innredningen plassert så langt inn i en krok at det ikke vil være mulig å gå inn å henge opp og hente klær. Dersom trinnet hadde vært fullt, ville det ikke vært nok garderobehyller til alle.

Garderobene på småtrinnet er ca. 35 m² hver. Dette inkluderer trafikkareal til uteområdet og toaletter. Trafikksonene kan ikke møbleres eller benyttes som påkleddingszone. Med dagens elevtall på 38 elever i 2.trinn, virker garderoben full.

«Noen ganger er det katastrofe! Nei det er egentlig bare når det er skittvær. Ellers er det som regel veldig ordentlig»
- Renholder

Siden garderobene også er en arena for samspill og læring, og en overgang mellom det som skjer inne og det som skjer ute, er valg av møbler og rommets utforming og størrelse av stor betydning. Med 60 elever på trinnet er det ikke nok areal, eller handlingsrom for elevene. Tilgjengeligheten for elever og foresatte med hjelpemidler er også begrenset.

8.2.4 SFO-base

SFO-arealene er lokalisert sammen med 1.trinn i E-bygningens underetasje. Dagens bruk av arealet avviker fra opprinnelig plan der hovedrom til SFO E007 og E003 er byttet om. I tillegg er planlagt lærerarbeidsplass i rom E006 tatt i bruk som et grupperom, og grupperom E004 tatt i bruk som SFO-kontor og arbeidsplasser for SFO. SFO-arealene har variert møblering og innredning. Det er lagt opp til bordaktiviteter og gulvaktiviteter i større og mindre grupper. Hyller er tatt i bruk som romdelere. Dette gir inntrykk av at det er mange rom i rommet.

Vegger til sone for undervisning 1. klasse er satt opp i etterkant. SFO bruker denne som areal for første trinn. Personalet forteller at det kan være utfordrende å unngå at barn ødelegger ting inne i trinnarealet når de leker der, men det er mye positivt med åpen løsning.

Grupperommet ved SFO-arealene er mye i bruk. Det brukes blant annet til måltider og lesestunder. Personalet forteller at det er vanskelig å spise i storrommet, fordi det lekes andre steder i rommet.

Det er stort sett alltid barn i SFO-arealene i løpet av dagen. Gruppeaktiviteter på SFO begynner kl. 14.00. De barna som ikke er på gruppeaktiviteter kan være i SFO-arealene.

Personalet savner mulighet for oppbevaring av ting som barna lager på SFO.

Kontor for SFO-leder ligger i tilknytning til SFO-arealene. Det er to arbeidsplasser til andre SFO-ansatte i samme rom. Det er også kopimaskin og lagerhyller som brukes av alle på SFO. SFO-leder er ikke fornøyd med kontorets utforming og samlokalisering med andre funksjoner, men hun har valg denne løsningen for å ha oversikt. Hun forteller at det er mye trafikk inn og ut av rommet. Dette medfører at det å ta telefoner og utføre arbeid som krever konsentrasjon er utfordrende.

«Fagarbeiderne pålegges stadig flere oppgaver og trenger plass til oppbevaring av dokumenter og materiell». – Skoleleder

Kommunikasjon mellom trinnarealene for 2.-4. trinn og SFO er via trapp fra 2 etasje. En av flere negative konsekvenser er at det blir stor avstand mellom garderobes og SFO-base for de samme elevene. Dette bemerker også lærere på 2. trinn, mens foreldrerepresentant, SFO og elevene selv ikke opplever dette som et stort problem. Ansatte på SFO opplever avstanden til 4. trinns garderobes som stor, men enkeltelever som har behov for følge til og fra garderobene får det.

Observasjonene viser at det er endel løping i ganger og trapper mellom SFO og 2. trinn. Det er også lett å gjemme seg i trapperom, garderober, toaletter og ganger.

Måltidene til SFO serveres i kantinen som ligger ved hovedinngangen i B- brygget. SFO lokalene i seg selv er innbydende, med logistikken, og kommunikasjonen innad i bygningen er fragmentert. Lærere sier de opplever at det er elever «rundt omkring», etter at skoledagen er ferdig. De sier at dette er litt uoversiktlig. Forbindelseslinjene mellom bygg og etasjer er korridorer og trapperom som er relativt trange, og med lite visuell forbindelse. SFO sin beliggenhet til andre funksjoner, kan derfor oppleves som noe avsides, og tilbudet som noe fragmentert.

8.3 Spesialutstyrte læringsarealer

Skolen har et godt utvalg av spesialutstyrte arealer. Ved skolens hovedinngang ligger skolekjøkkenet på høyre side og musikkrom på venstre side. Musikkrommet har foldedører som åpnes inn til biblioteket.

8.3.1 Mat og helse

Avdeling for mat og helse er lokalisert innenfor hovedinngangen i andre etasje. Kjøkkenavdelingen har et oppgitt areal på ca. 40 m². Rommet er delt i to soner som står vinkelrett mot hverandre (se figur under). Kjøkkenstasjonene er montert på to vegger med et arbeidsbord på hjul i midten. For organisert utleie og SFO er dette en god løsning, men rommet er ganske smalt, og i undervisningssammenheng er det er trangt å ha fire elevgrupper her samtidig. Spisesone i tilknytning til skolekjøkkenet er lagt til kantineområdet som ligger i direkte tilknytning til kjøkkenavdelingen. Gruppebordene her kan også benyttes i forbindelse med teoriundervisning.

Elevinformantene understreker at de liker faget, og at det er fint å jobbe i grupper. De jobber i grupper på tre og tre, så det er tolv elever i rommet samtidig.

8.3.2 Musikkrommet

Det rommet som er planlagt som musikkrom, ligger i til venstre for hovedinngangen og har foldevegger inn mot kultursalen. Beliggenhet, foldevegger og to innganger gjør rommet fleksibelt både til bruk for skolen, men også for kulturskolen. Kulturskolen har et eget rom på ca. 40 m² som ligger i gangen bak fellesarealet. Det er også et øvingsrom bak kultursalen, inne i hjemmeområdet til 4.-7.trinn. Under forestillinger og samlinger utgjør musikkrommet en del av et stort fellesrom.

«Musikkrommet er et populært rom. Det blir brukt til enkeltelever, grupper og klasser. Det er mest mellomtrinnet som bruker det, men småtrinnet bruker det når det er ledig» - Elev

«Det er bra å ha et eget musikkrom der utstyr og instrumenter er lett tilgjengelig. 7.trinn spiller gitar. En gruppe kan øve trommer på musikkrom, gruppe med gitarer kan være i kultursalen. Ideelt sett kunne vi hatt et auditorium, det kunne passet bedre til en del av aktivitetene vi har her» - Elev

«Det er veldig gøy her. Her samarbeider vi veldig mye»
 «Det er et minus at musikkrommet ligger vegg i vegg med bibliotek, det er ikke det største sjakktrekket. Der er ikke så mange på gruppe musikk, hvis ikke så ender de la musikk tett på biblioteket?
 Foldeveggen mot musikkrommet åpnes aldri» - Skoleledelsen
 «Det kunne vært litt bedre plass på kjøkkenet. Vi må stå litt tett». – Elever

Av plantegningen fremgår det at rom D101 er planlagt som musikkrom, og har foldevegg inn mot kultursalen. Det er rom D104 som i hovedsak benyttes til musikkrom. Dette er egentlig tenkt som et formidlingsrom og har foldevegg inn mot fellesareal for å kunne utvide kultursalen ved behov. Denne foldeveggen har ifølge informanter aldri blitt tatt i bruk.

Det er utfordrende å skape lydtette rom, hvis de samtidig skal ha fleksible vegger.

Figur 13: Planskisse fellesarealer Ådnamarka skole

8.3.3 Naturfagrom

Naturfagavdelingen består av to rom. Det er dør mellom rommene. Det ene rommet har trappeamfi og det andre rommet har arbeidsstasjoner med gruppebord. Det er mellomtrinnet som bruker rommet mest. Lærere på 6. trinn forteller at bruken av rommet har gått seg til etter hvert. Rommet med trappeamfi fungerer godt til samlinger og formidling. I trappene er det også god plass til lagring. I rommet med gruppebord utføres forsøk. Her savner lærerne vasker med vann i forsøksøyene. De høye krakkene til å sitte på fungerer heller ikke så godt. Krakkene burde hatt hjul og hev/senk funksjon. Ellers er naturfagrommene godt utstyrt med bl.a. 3D-printer og skanner. I tillegg til naturfagrommene er det et veksthus i fellesarealet til 5.-7.trinn. Dette brukes til planteprosjekter, men det krever endel ressurser. Veksthuset har ikke dagslys. Naturfagrommet med trappeamfi sambrukes med kulturskolen.

«Vi har to rom. Et for eksperiment, forskerrom. I det andre rommet jobber vi med oppgaver. Vi har ikke vært her i 6. klasse. Vi var her mye på 4. trinn».

«Vi har veksthus i klassen. Det er mellomtrinnet som bruker det, men vi har nesten ikke vært der i år». - Elever

8.3.4 Kunst og håndverk

Kunst og håndverk har lokaler i B-bygningens underetasje og brukes primært av mellomtrinnet. Avdelingen består av et grovverksted til harde materialer/sløyd, et keramikkverksted og et finverksted til myke materialer. Rommene er ikke oppgradert, slik som resten av skolen. I verkstedene for keramikk og tresløyd er det ikke dagslys.

I tilknytning til verkstedene er det tilgang til et lakkrom og et verktøy- og maskinrom. Skolens hovedlager er også lett tilgjengelig fra verkstedene. Samlet areal for avdelingen er ca. 195 m². Dette er godt i tråd med arealstandarden.

Skolen organiserer undervisningen i mat og helse på 6. trinn. Dette gjør at 5. trinn har mer brukstid i kunst og håndverkarealene. Småtrinnet har stort sett kunst og håndverk i trinnarealene.

«Det er god plass her. Jeg liker godt å være kreativ, ikke bare gjøre det som lærerne sier. Vi var her mye i 5. klasse. Jeg lærer mest når jeg lager ting. Vi lærer også mye av å planlegge det vi skal lage». - Elev

I flere intervjuer nevner elever dette med å kunne «gjøre hva de vil», «det å samarbeide med andre», «det å jobbe praktisk». De gir uttrykk for en klar positiv holdning til det å jobbe utenfor trinnarealene, jobbe praktisk og det å jobbe sammen. Ikke bare representerer det en variasjon i arbeidsmåter og materiale, men elevene kan i større grad være aktive. På Ådnamarka skole har elevene mange spennende rom som inviterer til ulike arbeidsformer. Arealene for kunst og håndverk har ikke spesielt gode estetiske kvaliteter, likevel er opplevelsen av å være og jobbe her noe som oppleves positivt for elevene.

8.4 Fellesarealer

Fellesarealene består av kantine, kultursal og bibliotek. Mellom biblioteket og kultursalen er det en foldevegg. Ved siden av kultursalen ligger også et formidlingsrom med foldevegger ut mot gangen. Informanter forteller at denne sjelden åpnes. Til sammen utgjør fellesarealene hjertet av skolen (se Figur 13). Fellesarealene er mye i bruk til forestillinger og samlinger. 4.trinn setter opp Hakkebakkeskogen hvert år, og det er morgensamlinger i adventstiden, da kan foreldre også delta.

8.4.1 Bibliotek

Biblioteket er naturlig gjennomgangssone for elever på mellomtrinnet som skal til å kantine og musikkrom. Informanter forteller at dette av og til er forstyrrende som aktiviteter i biblioteket. Skoleledelsen forteller at problemstillingen må tas opp med lærere og elever med jevne mellomrom.

Ledelsen forteller at de opplever hyllene på biblioteket er dårlige. De er på hjul, og blir vinglete av at de flyttes på. Hvis de kunne velge om på nytt ville de valgt en annen plassering av biblioteket, med mindre behov for å flytte på møbler.

Bilder 46: Bilde 1. Bibliotek med mobile reoler, Bilde 2. Foldevegg inn til kultursal, Bilde 3, Kultursal.

Samlingen av funksjoner i fellesarealer gir et bredt tilbud. Likevel viser brukererfaringer at valg av fleksible løsninger går på bekostning av funksjonalitet. Eksempler på dette er musikkrommets plassering med foldevegg mot bibliotek, mobile møbler på biblioteket, som kan flyttes for å utvide fellesarealet ved store samlinger.

«Biblioteket ligger åpent til, fordeler og ulemper. Hvis en elev er sur og sint kan det lett gå utover bøker her. Det er krevende å holde orden». - Lærer.

8.5 Personalarealer

8.5.1 Administrasjon, resepsjon og møterom

Administrasjonen ligger til høyre i korridoren innenfor hovedinngangen. Det er ikke tydelig skiltet fra hovedinngangen og inn til administrasjonsområdet, og ikke lett å finne uten å måtte spørre seg frem. Korridoren inn mot administrasjonen har flere dører. Dørene ikke transparente løsninger i dette området, og det fremstår derfor for noe lukket og mørkt. Helsetjenesten og foreldrerepresentant opplever at administrasjonen er lite synlig.

Det er lite plass mellom resepsjonsdisk og dør, og derfor vanskelig å håndtere konfidensielt materiale, eller opplysninger som kommer til resepsjonisten. Det mangler solskjerming på vinduer utenfor resepsjonen. På dager med sol, er dette både ubehagelig og varmt.

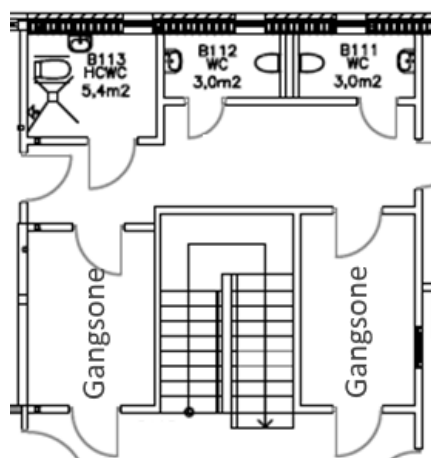
I tillegg til personalrom er det et stort og et litt mindre møterom i administrasjonsområdet. Det minste møterommet har inngang fra rektors kontor. Dette legger en del begrensninger på bruk.

8.5.2 Personalrom og personalgarderober

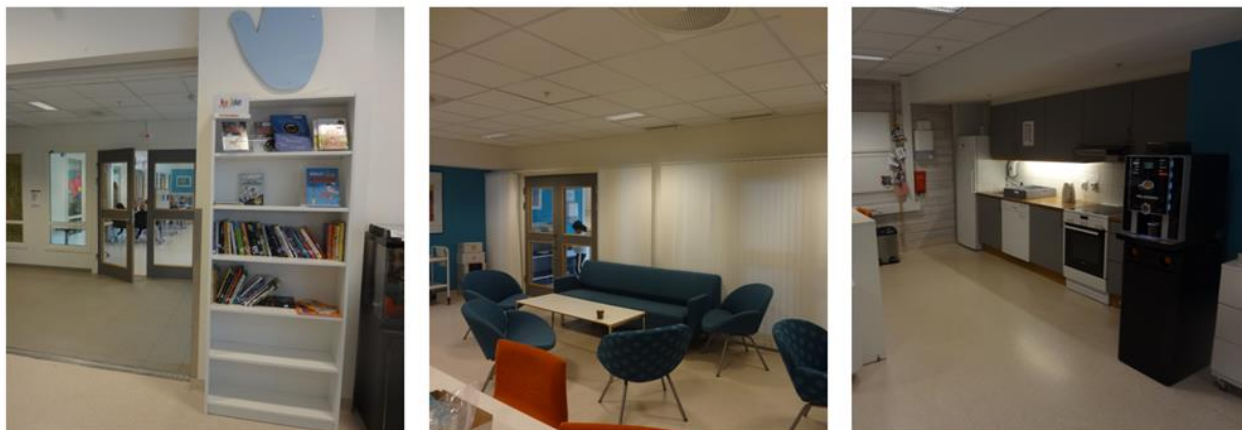
Personalrommet ligger til høyre fra hovedinngangen og er møblert med grupper av bord og stoler. Det er vinduer og flere dører inn til kantinen. Personalrommet og kantine kan brukes sammen ved større arrangementer. Det er lameller til å trekke for vinduene inn til kantine. Personalrommet ligger sentralt både til administrasjon, fellesarealer og trinnarealer. Personalrommet brukes til møter både i og utenfor skoletid.

Personalgarderobene ligger utenfor resepsjonsområde. Det er to adskilte garderoberoom til å henge opp tøy og personlige eiendeler, og et felles toalettanlegg på innenfor garderoberoommet. Garderoberoommene er også passasje inn til toalettanlegget.

En stor del av rommene fungerer som gangsone, begrenset plass til knagger og oppbevaring. Adkomst til HCWC ligger gjennom garderobe og har dør som slår ut fra sideliggende møterom. Her er kan det være trangt å komme seg fram med rullestol, og andre hjelpemidler.

Figur 14. Personalgarderober

Bilder 47: Fra venstre: gang ved kantine og personalrom sett fra bibliotek. I midten: Personalrom med dobbel dør inn mot kantine/ mat og helseom. Til høyre: kjøkkenkrok i personalrom.

8.5.3 Lærerarbeidsplasser

De tre lærerarbeidsrommene ligger inne i trinnarealene. 1.trinn skulle opprinnelig ha lærerarbeidsplasser sammen med SFO, men de har nå arbeidsrom sammen med 2.-4. trinn.

Det er tett møblert i arbeidsrommene, og funksjoner som kopi og lager er funksjoner som ligger i rommene.

«Det er trangt her, skulle gjerne hatt bedre plass til laminering og annet» - Lærer.

Bilder 48: Lærerarbeidsplass med arkiv, bilde2.Kopisone på lærerarbeidsrom, bilde 3. Lærerarbeidsplasser mellomtrinnet.

Lameller foran vindu mot fellesareal pleier å være lukket. Elevene kan banke på og spørre om ting hvis vi trenger det. Det har ikke vært et tema at dette er forstyrrende. Det er fjorten arbeidsplasser i arbeidsrommet til mellomtrinnet. Dette er trangt og lave vinduer i rommet gir lite dagslys, spesielt til de som sitter litt inn i

rommet. Det er ikke egen produksjonssone for kopiering og laminering. Det mangler også plass til lagring av utstyr som kopipapir og annet kontorrekvisita. Det er ikke tilgang til møterom/stillerom i nærheten av lærerarbeidsplassene.

8.6 Driftsareal

8.6.1 Lagerplass

Skolen har lager i tre lagerrom i underetasjen i B- bygningen, et av disse for andre brukere. Det største lageret ligger ved siden av sløydsal og keramikkkrom. I tillegg er det to lager i forbindelsen mellom B og E- bygningen. SFO, har eget lager. Ellers brukes romdelere, hyller som lager i trinnarealer og andre undervisningsrom. Skolen fremstår som ryddig med tanke på plassering av materiale og utstyr, med unntak av lærerarbeidsplasser, der det er mangel på plass til lagring og produksjon.

8.7 Kunst og dekorasjon

Ved Ådnamarka skole har to kunstnere utført to ulike kunstverk i forbindelse med ombygging og utvidelse av skolen. Hovedinngangen er utsmykket av kunstneren Sveinung Unneland. På fasaden rundt inngangspartiet er det malt tykke streker i ulike farger, men bare én farge per felt. I en presentasjon av kunstverket skriver Bergen kommune på sine nettsider:

Kunsten skal gi assosiasjoner til blyantstreker i ulike farger. Barns tegnede streker er i utgangspunktet naiv og barnslig i uttrykket, som her er forstørret og satt inn i en ny sammenheng. Utsmykkingen er utført i fornskårede aluminiumsplater og markerer hovedinngangen til skolen. Kunsten kan også være en veiviser og hilse nærmiljøet med sin synlighet og tilstedeværelse. (<https://www.bergen.kommune.no>)

I biblioteket henger det mange figurer / uroer i taket. Det er kunstneren Torunn Skjelland som står bak kunstverket. Hun har tenkt resirkulering, og har brukt plastikkorker fra brusflasker og juicekartonger til å «perle» i storformat. Hun har valgt motiver og visuelle elementer som er kjente og dagligdagse for barna.

Bergen kommune skriver følgende i en presentasjon av kunsten på sine nettsider:

Motivene på disse uroene i taket kan vise hvordan vi lager standardiserte bilder av objekter og hendelser– såkalte piktogrammer. Disse skjematisk fremstillingene er blitt en naturlig del av barns visuelle hverdag, på skilt, i tegneserier og digitale medier. (<https://www.bergen.kommune.no>)

I hjemmeområder og fellesareal ser vi at skolen prioriterer oppheng av pedagogisk utsmykning, elevarbeid og annet. I et av trapperommene er det montert en multiplikasjonstabell i alle opptrinnene. De inndelte feltene i trappen er delt opp i fargerike felt som gir farger og liv til trapperommet. Elever som øver på gangetabellen, kan oppsøke trappen og legge inn øvingsøker her når det er tid og rom for det. Brukere av trappen har også mulighet til å øve eller repetere multiplikasjon når de flere ganger daglig går i trappen. I første etasje, utenfor SFO-basen er det malt et «Paradis-felt» på gulvet. Rutene er malt i ulike farger, i kontrast til gulvfargen ellers. Her kan barn hoppe og leke mens de teller og regner med tall.

I korridoren mellom trinnarealene og fellesarealene i andre etasje finner vi skoletreet montert på veggen. Treet seg fra gulv til tak, med stammen nederst og vidt ut til de ytterste bladene. På hvert blad er det skrevet på ett elevnavn. Alle skolens elever kan finne sitt blad på treet. Slik blir dette treet et symbol på at alle hører til, og er en del av skolefellesskapet, noe som fremmer følelse av tilhørighet og identitet.

8.8 Uteområde

Skolens uteområde er prosjektert etter at skolen ble rehabilitert. FAU-representant forteller at dette er en viktig ressurs i skolen, både i og utenfor skoletiden; «Det tok lang tid før det var ferdig, men nå er det fint og mye i bruk. Fotballbanen brukes mye».

Uteområdet mellom byggene og nær inngangspartiene er asfaltert. I dette området er det er bord og benker og bordtenningsbord. Det er overbygg ved inngang til SFO og 1. trinn, og et smalt overbygg fra utgangen og langs D-bygningen, men de eldste elevene etterlyser mer tak.

Både elever og lærere er fornøyd med det store utvalget av aktiviteter. «Vi har en viklekeplass med vikingskip», forteller 2. trinn. Uteområdet har også noen «grevlinghuler». De har blant annet vært brukt til lesestund for 1. klasse. Åpningene i «grevlinghulene» er litt små for de voksne.

I gapahuken er det låsbart lager for utstyr. Det er lett tilgjengelig utstyr som bidrar til å øke bruken. Her kan man samle ett trinn på benker under tak. Alle elevene som ble intervjuet var begeistret over uteområdet, spesielt det at det er så mange aktiviteter å velge mellom. Flere av elevene ønsker seg enda større trampoline.

8.9 Kompetanse og kompetansebygging for bruk av fysisk læringsmiljø

På Ådnamarka skole er det kanskje de mest åpne læringsarealene av alle skolene i vårt utvalg. Elever og ansatte gir inntrykk av å være fornøyd med skolebygningen. Skolen har jobbet aktivt over år med PALS. Skolen møtte utfordringer i starten med de åpne arealene, men de har hatt en god utviklingsprosess for å bruke arealene best mulig. Lærerne har ikke et tydelig språk for hva de gjorde før, under og etter overgangen til ny skole med hensyn til å ta i bruk det fysiske læringsmiljøet, men setter likevel ord på betydningen av ledelsen som har vært der og det de har fått til gjennom PALS – elevsyn, faste refleksjonsøkter mv.

Den fysiske utformingen medfører at mennesker passerer hverandre, hører hverandre og ser hverandre i hverdagen. Rommenes inndeling legger føringer for samarbeid og interaksjon. På Ådnamarka skule skapes samhandling gjennom en organisert hverdag og en reflektert praksis. Åpenhet og variasjon i rom gir mulighet for ulike lære- og væremåter for elever og lærere. Lærerne forteller at elevene øver på dette hver dag. Lærerne forteller også om egen prøving og feiling for å ta i bruk det fysiske læringsmiljøet. Det har vært en tydelig rektor som har vist retning, og det har vært gode diskusjonsprosesser underveis. Noen lærere har sluttet, og skolen presiserer at det er en ærlig sak at disse ikke ønsket å jobbe slik man gjør der. Ledelsen har et bevisst forhold til sammensetning av lærerteamene. Lærerne i teamet skal jobbe tett sammen og fungere sammen.

8.10 Sammendrag og forslag til tiltak

Ådnamarka skule består av et nytt bygg koblet til et renovert gammelt bygg. Den eldste delen er fra 1973. Denne delen ble bygget om og rehabilitert samtidig som skolen fikk et påbygg i 2012. Skolen har 7 trinnområder, og disse har noe ulik størrelse og utforming. Skolen er dimensjonert for 400 elever. Elevtallet i dag er ca. 300. Elevtallet på trinnene varierer fra omkring 35 til 50.

Trinnområdene på småtrinnet (1-4) er organisert med to storrom på grovt regnet 60 m². Det er ett grupperom tilknyttet hvert trinnområde. I tillegg har hvert trinn et fellesareal som fungerer som gangsoner til og fra garderober og andre funksjoner i skoleanlegget. I dag er det færre elever på trinnene enn det trinnområdene

er dimensjonert for. Dette gjør at det stort sett er god plass i læringsarealene, og det ligger godt til rette for ulike gruppesammensetninger og varierte undervisningsmetoder. Felles formidlingsrom synes ikke å være i bruk etter hensikten, og dette kan ha sammenheng med at man har mulighet til å samle hele trinnet i eget trinnareal eller i kultursalen. Trinnområdene for mellomtrinnet (5-7) er organisert med ett storrom pr trinn. Storrommene er på ca. 125 m², og har åpen løsning mot et stort fellesareal i sentrum av bygget. Fra fellesarealet på mellomtrinnet er det tilgang til tre mellomstore grupperom og to større grupperom. Fellesarealet fungerer også som gangsone mellom trinnarealene og andre funksjoner i skoleanlegget.

De store grupperommene på 30 m² benyttes til tredeling av trinnet. I utgangspunktet er rommene for små til størrelsen på gruppene, men med dagens organisering er det nødvendig med tilnærmet likt antall elever pr gruppe.

Ådnamarka skole fremstår som en skole med åpne og transparente læringsarealer. Ikke bare innenfor de enkelte trinnområdene, men også mellom ulike trinnområder. Både skolens ledelse og ansatte forteller at man må organisere skoledagen annerledes i en åpen skole enn i en mer tradisjonell skole. Et godt teamsamarbeid på trinnene og en tydelig ledelse som holder i trådene og viser retning fremheves som viktige kriterier for suksess. Ombygging, rehabilitering og utvidelse av Ådnamarka skule ble ferdigstilt i 2012. Utforming og dimensjonering av ulike funksjoner avviker derfor naturlig nok en del fra dagens standardprogram.

Skolen er dimensjonert for 400 elever, men i dag er det bare 314 elever her. Det gir forholdsvis lave elevtall per trinn, og arealene oppleves derfor romslige i dag.

Tilgang til grupperom synes å være noe mangelfull ved skolen. Av arealstandarden fremgår det at: «Det må være mulig å gjennomføre ulike læringsaktiviteter samtidig. Aktiviteter som medfører et høyt lydnivå, og aktiviteter som trenger ro, må isoleres fra hverandre» (s. 7). Å kunne gjennomføre ulike aktiviteter i hjemmeområdene uten å forstyrre andre, kan være særlig utfordrende i åpne arealer. Tilgang til grupperom i ulike størrelser er derfor viktig her. Ett grupperom per trinn er ikke tilstrekkelig for behovet. I tillegg til eksisterende grupperom bør det være tilgang til noen mindre grupperom, eller samtalerom for 3-4 personer. Disse kan benyttes til gruppearbeid, av elever som tidvis har behov for skjerming eller ro, i forbindelse med konflikthåndtering, elevsamtaler, utviklingssamtaler med mer. Skolen har flere felles formidlingsrom som gjerne kan utnyttes bedre og oftere. På en annen side er det muligens slik at forholdsvis lavt elevtall på trinnene gjør at behovet for delingsrom ikke er like stort som det ville vært med et høyere elevtall.

9 Diskusjon

I det følgende vil vi drøfte temaer som delvis fra spørsmålene i oppdraget, men også temaer som har fremkommet gjennom intervjuer og observasjoner ved skolene. Som nevnt i innledningen er altså ikke alle temaene fastsatt på forhånd, men er definert ut fra vår oppfattelse av hva som har stor betydning for trivsel og pedagogisk virksomhet i skolen.

9.1 Om balanse og ubalanse i bruk og utnyttelse av arealene

I en rapport med sammenlikning av arealer i nye grunnskoler i de store byene i Norge, peker Norconsult på at Bergen bygger størst areal per elev av alle skoleeierne i utvalget (Norconsult 2015). 3,9 m² til læringsarealer per elev i trinnarealet er Bergens standard. Bergen kommune bygger skolearealene større enn det forskriften tilsier, med to hensikter:

- 1) tilrettelegge bedre for elevaktiv pedagogikk.
- 2) tilrettelegge for i perioder å ha plass til flere elever enn normalkapasiteten for skolen.

Normalkapasitet er identisk med dimensjoneringsgrunnlag og skal være i tråd med arealnormen. Dersom arealene i trinnområdet reduseres eller elevtallet stiger slik at areal per elev synker, vil også en vesentlig forutsetning for praktisering av elevaktive læringsmåter forsvinne. Flere av skolene i utvalget opplever at det er flere elever enn skolen er dimensjonert for, og at rammene for varierte og elevaktive læringsmåter slik reduseres. Selv om enkelte skoler i vårt utvalg har mindre areal per elev i hjemmeområdene enn det som er beskrevet ved normalkapasitet, er det viktig å presisere at alle har større areal enn det som er krav i veileder til forskrift om miljørettet helsevern. De har også større areal per elev i trinnareal enn skolene i Oslo, Stavanger og mange andre kommuner i landet. Til tross for at skolen totalt kan være innenfor det elevtall den er dimensjonert for, kan det være store forskjeller i elevtall på trinnene. Når trinnarealene er utformet likt og for det samme antall elever, kan det dermed blir trangt for de trinnene som har flere elever enn dimensjonert for. Ett mulig (og noe forenklet) svar på dette er at Bergen kommune bør legge bedre til rette for årskullvariasjoner ved skolene. Dette svaret vil ikke kunne angi hvor «smertegrensen» går for hvert enkelt trinn. Det er ikke umiddelbart tydelig om det er enklere eller vanskeligere for en skole med fleksible arealer enn for en klasseromsskole å gå utover det planlagte elevtallet. Alle skolene i Bergen skal følge Kvalitetsutviklingsplanen uansett om de har klasserom eller fleksible arealer. Et oppfølgingsspørsmål vil dermed være: Hvordan legger man best til rette for årskullvariasjoner?

Standardbeskrivelsen for skoleanlegg i Bergen kommune legger til grunn at elevene skal organiseres i hjemmeområder. Hjemmeområde betegner et avgrenset areal i skoleanlegget hvor en eller flere elevgrupper har sin faste tilhørighet. Alle skolene i evalueringsprosjektet er organisert med utgangspunkt i standardbeskrivelsen, men det er forholdsvis store variasjoner i både fysisk utforming, antall elever og måten elevene er organisert på i hjemmeområdene. I tillegg til hjemmeområdene, er deler av undervisningen lagt til spesialutstyrte læringsareal eller fellesareal.

9.1.1 Bruk av rom og funksjoner i hjemmeområder

Småtrinnet

Et fellestrekk ved skolene er at de laveste trinnene (1-4) har en større del av undervisningstiden lagt til hjemmeområdet enn både mellomtrinnet (5-7) og ungdomstrinnet (8-10). Trinnarealene for småtrinnet synes å være i bruk nesten hele tiden. Elevene blir delt inn i grupper (etter farge eller bokstav etc.) og fordelt på tilgjengelige rom – i noen skoler også grupperom og rom uten dagslys.

Læreplanene for høyere trinn krever i større grad enn for de yngste elevene tilgang til spesialutstyr og materiell som det av praktiske og sikkerhetsmessige hensyn ikke lar seg gjøre å oppbevare i hjemmeområdene. For de yngste elevene kan det være en utfordring at møblement og utstyr i spesialiserte læringsareal ikke er tilpasset aldersgruppen, og dermed er rommene lite egnet. En annen faktor som spiller inn, er at det oftest er tidkrevende og krever mer organisering å flytte en gruppe elever på de lavere trinn enn eldre elever. Alle trinn (1-10) har tildelt tid i idrettshall eller gymsal, og det aller meste av undervisningen i kroppsøving gjennomføres der.

Ved flere av skolene er det vanlig at de yngste elevene har én turdag/uteskoledag per uke. På Landås skole har de to storgruppene på trinnet ulike utedager. Det gir bedre plass i trinnarealet for den andre gruppen. På andre skoler har hele trinnet utedag sammen. Det synes ikke å være vanlig at andre trinn utnytter ledig kapasitet i hjemmeområder når noen har uteskole. Møbleringen kan være et hinder for slik utnyttelse av arealene. Dersom arealene er møblert på ulike måter og ikke alle er fylt opp med pulter og stoler, vil det kanskje øke attraktiviteten for å skulle disponere et naborom.

Ved alle skolene er det opprettet egen SFO-base. SFO-basen benyttes gjerne til delingsrom for ulike trinn i den ordinære undervisningen, før SFO åpner. På Ulsmåg skole benytter en gruppe på første trinn SFO-basen som fast læringsrom for en av gruppene.

Mellomtrinnet

Elevene på mellomtrinnet er i stor grad organisert i grupper etter samme mal som småtrinnet på samme skole. Det er vanlig at trinnene deles opp i storgrupper/klasser med 20-30 elever. Disse gruppene deles gjerne videre opp i mindre grupper (kontakt-, faggrupper etc.) i ulike sammenhenger. Det er også vanlig at trinnet har andre gruppesammensetninger som går på tvers av storgruppene på trinnet.

I hjemmeområdene er det vanlig at en storgruppe over tid har tilhørighet i et felles rom. Når deler av trinnet har undervisning andre steder i bygningen, for eksempel i spesialiserte læringsareal, kan enkeltelever eller grupper av elever i den gjenværende storgruppen benytte ledige rom i hjemmeområdet. Bruk av ledige rom i trinnarealene avhenger imidlertid ofte av at det er nok voksne på trinnet som kan være med og veilede og følge opp elevene der de er. På noen av skolene disponerer trinnet ett eller to store rom som er dimensjonert for flere enn 20-30 elever. Her er det vanlig at flere grupper har tilhørighet i samme rom.

Det er vanlig at klassene på mellomtrinnet benytter spesialiserte læringsareal i de fagene der slike arealer er tilgjengelig. Dette gjelder undervisningen i naturfag, musikk, kunst og håndverk, samt mat og helse. Begrensninger for gruppestørrelsen i spesialrommene kan være en medvirkende årsak til at lærerne velger å gjennomføre deler av undervisningen i nevnte fag til hjemmeområdet. For stor avstand mellom hjemmeområdet og spesialrom kan være en annen medvirkende årsak. Vi ser at trinn som har relativt god plass i hjemmeområdet benytter spesialrom i mindre grad enn trinn som har det trangt i hjemmeområdet.

Ungdomstrinnet

På ungdomstrinnet ser vi at elevene er organisert i tradisjonelle klasser. Både på Ny Krohnborg og i Sidebygningen på Nattland er den bygningsmessige hovedstrukturen utformet på en måte som gjør det lett å organisere elevene i tradisjonelle klasser. Ungdomstrinnet benytter spesialutstyrte læringsareal i undervisningen, og prioriteres gjerne fremfor mellomtrinnet dersom det er knapt med ledig tid i rommene.

Lærere og elever på ungdomstrinnet på Ny Krohnborg og Nattland oppgir at det er bra med plass i hjemmeområdene på ungdomstrinnet, og de har derfor lite behov for å benytte ledig kapasitet i andre deler av skolen for å gjennomføre den ordinære undervisningen.

Elevgarderobene står i standarddokumentene beskrevet som del av hjemmeområdene. Her er det utviklet mange ulike løsninger både for lokalisering og møblering. Garderobefunksjonen er kanskje mindre gjenkjennelig fra kravdokumentene til realiseringen i skolene, enn andre funksjoner er. Garderobene brukes i alle skolene, og trengsel i garderobene er det i de fleste skolene, selv om det i noen skoler synes å være mer trengsel enn i andre. Hellenes garderobeser for småtrinnet er store og romslige, men er etablert i kjelleren i det gamle tilfluktsrommet, slik at krever ekstra planlegging og tilsyn fra ledelse og lærere. Ulsmågs garderobeser med skapløsning på mellomtrinnet skaper trengsel, og en annen plassering av skapene ville kanskje løse denne utfordringen. Nattlands garderobeser er oversiktlige og har en fornuftig utforming, men den helt åpne løsningen mellom elevgarderoben og hjemmeområdene, skaper irritasjon over støy inn i læringsarealene. På Nattland er elevgarderobene oppe i etasjene, så elevene trekker vann og skitt inn i bygningen. Kravdokumentene beskriver grovgarderobe og tørrgarderobe for de yngste elevene og skapløsninger for mellomtrinn og ungdomstrinn. Mellomtrinnelever og ungdomstrinnelever har også behov for å tørke våte klær når de har gått til skolen eller vært ute i friminuttet, og selv om skapene har lufting, blir det for trangt og tett til å tørke noe der. Vann fra overskap renner også ned til underskap. Vår vurdering er at det er behov for å tenke gjennom garderobebehovene på nytt, finne helhetlige løsninger, og prioritere dette for prosjektene.

9.1.2 Bruk og dimensjonering av fellesfunksjoner

Fellesfunksjonene i skoleanlegget er generelt sett lite brukt av elever på småtrinnet. Biblioteket er på noen skoler et unntak. På Landås skole forteller elever på 2. trinn at de besøker biblioteket hver uke. De låner bøker, leser i bøker på biblioteket og har en bibliotekar som av og til leser høyt for elevene. På andre skoler forteller både lærere og elever på småtrinnet at de bare er på biblioteket for å låne og levere bøker. På Ulsmåg skole gir lærere uttrykk for at gjennomgangstrafikk i lokalene gjør at rommet er uegnet for stille leseøkter og klassesamlinger.

Alle skolene har arealer der det er mulig å samle store grupper. Et helt trinn eller flere trinn sammen. Slike store rom / arealer er gjerne lokalisert i nærheten med andre fellesfunksjoner, slik at disse lett kan benyttes i sammenheng. På flere skoler ser vi at amfi, kantine, skolekjøkken, musikkavdeling, idrettshall og bibliotek gjerne blir lokalisert i nærheten av hverandre, og samlet sett utgjør et slags «hjerter i skolen».

De store amfitrappene som vi finner i fire av skolene, står det meste av tiden ubrukt, men flere av skolene har faste samlinger for hele stortrinn (1-7) én gang per uke. Hellen skole har ikke en slik stor amfitrapp, men organiserer slike samlinger i gymsalen. Ådnamarka skole har storsamlinger i kultursalen. Ulsmåg skole har amfitrapp, men har ikke faste ukentlige fellessamlinger der.

De store flerbrukshallene er høyt verdsett til kroppsøving av alle brukerne. Som samlingsarena for kultur har den imidlertid begrensninger. Lydforholdene ved kulturelle arrangementer, som samlinger med elever og/eller foreldre, er sjelden gode nok.

Kantineområdene på skolene er lite i bruk på dagtid, men det er vanlig at SFO benytter kanten til matserving etter skoletid. Alle kantinerne har begrenset kapasitet. Det vanlige er at det er spiseplasser tilsvarende ett trinn. På Ny-Krohnborg avdeling skole serveres det frokost hver dag. Tiltaket startet opp høsten 2019 og har god oppslutning. Kanten her ligger i en skjerm fra skoleanlegget, og har kapasitet tilsvarende to trinn. Kanten er gjerne lagt til et åpent område, i tilknytning til foajé, mat og helse-avdeling og

amfitrapp. Forstyrrelser som følger av gjennomgangstrafikk, gjør at arealet er mindre brukbart til ordinære læringsaktiviteter.

Tre av skolene har tilgang til auditorier. Ved Nattland oppvekststun er det to auditorier. Elever på 10. trinn forteller at de bruker begge auditoriene: «*Vi har ett for mellomtrinnet og ett for ungdomstrinnet. Vi bruker begge auditoriene. Noen ganger er vi hele trinnet samlet der. Vi får felles beskjeder, for eksempel ved oppstart av et nytt prosjekt, eller vi ser film*». Lærere på 6. trinn forteller at de bruker auditoriet av og til: «*Vi bruker auditorium noe. Til film, fremføringer og noe vanlig undervisning, som for eksempel matematikk*».

På Ulsmåg skole var auditoriet lite i bruk den uken vi var på besøk. En lærer på 6. trinn uttalte at: «*Det er et kjekt rom å ha. Jeg har ikke brukt det så mye, men det er jo mye man kan gjøre der. Wifi er dårlig der. Det er det rommet hvor man best kan samle ett trinn*».

En formiddag så vi at en gruppe elever fra 2. trinn var samlet på gulvet i auditoriet. De hadde kunst og håndverk her. På spørsmål om hvorfor de har kunst og håndverk på auditoriet, svarte læreren: «*Vi bare bruker de rommene vi har*». Aktiviteten de drev, var litt for plasskrevende til at den kunne gjennomføres i hjemmeområdet. Auditoriet var ledig, og det var godt egnet for aktiviteten. Auditoriet på Hellen skole syntes heller ikke å være mye i bruk, men ble fremhevet av elevene som et godt rom til å se film i.

Ved planlegging av nye skoler vil man alltid planlegge ut fra et dimensjonerende antall elever og ansatte. Antallet vil legge føringer for alle funksjoner på skolen. Befolkningsprognoser og elevtallsfremskrivninger gir aldri en garanti for hvordan elevtallet faktisk vil bli. Selv om de ofte er ganske riktige, hender det også at de kan slå feil, eller det blir mindre variasjoner. Ved noen skoler opplever man derfor at det blir flere elever i inntaksområdene enn anlegget er dimensjonert for. Flere av skolene i utvalget har trinn som er 10-15 % større enn de er dimensjonert for. Selv om skolene stort sett håndterer dette godt, pekes det på en del utfordringer som er vanskelige å løse. For de generelle læringsarealene ser det ut til at det ikke byr på de store problemene, men det er vanskelig for skolene å finne nye garderobeplasser for 8-9 elever som det ikke er planlagt for, og dette peker seg ut som et kritisk punkt for elevtallet. Også for bruk av spesialutstyrte arealer er et høyere elevtall kritisk. Dette fordi noen av rommene ved flere av skolene er dimensjonert for små elevgrupper og fordi rommene er gjerne mindre fleksible og løsere knyttet til naborom enn det man ser i trinnarealene.

9.1.3 **Bruk av spesialutstyrte læringsarealer**

I arealstandarden til Bergen kommune står det følgende om spesialutstyrte læringsarealer (s.10): «*Spesialutstyrte læringsarealer betegner rom som har ekstra installasjoner og utstyr som er forbundet med støy, gift eller fare. Dette gjelder tradisjonelt arealer til aktiviteter knyttet til fagene naturfag, kunst og håndverk, mat og helse, kroppsøving og musikk*».

Generelt sett ser det ut til at spesialutstyrte læringsareal står mye ubrukt. Vi har ikke kontrollert opp mot timeplaner, men gjennom både intervjuer og observasjoner går det frem at arealene brukes lite. Ved en ukes datainnsamling var det flere av skolene vi ikke fikk se disse arealene i bruk. I enkelte fag er det vanlig at elevene deles inn i grupper som er mindre enn de vanlige klassene. Dette gjelder for eksempel i mat og helse og i deler av kunst og håndverk. På alle skolene møtte vi elever som ønsket å være mer i de spesialutstyrte arealene. Ved spørsmål om hvor på skolen de likte beste å være, svarte elevene som regel ett av de spesialutstyrte arealene – og fulgte gjerne opp med at de er det en time hver uke. Begrunnelsene for hvorfor de likte å være der, var gjerne at de da gjorde helt andre ting enn i hjemmeområdene, at de fikk samarbeide med andre elever, at de setter pris på praktisk arbeid, at det er større plass der, og at det er rom som har en faglig identitet med synlig utstyr og pedagogisk materiell.

Vi vet ikke hvorfor rommene brukes så lite. Man kunne tenke seg at dersom lærerne opplever at hjemmeområdene er trange til elevgruppene, ville spesialutstyrte arealer være attraktive rom for praktiske øvelser og mer elevaktive læringsmåter. Man kan også tenke seg at dersom lærerne mangler kompetanse i fagene de underviser i, vil spesialutstyrte rom ikke nødvendigvis fremstå som særlig verdifulle. Avstand fra hjemmeområde til spesialutstyrte areal kan også være en faktor for hvor hyppig bruken blir. En generell tendens blant elevene er uansett en stor glede over å være i de spesialutstyrte arealene og et stort ønske om å være der mer. Dette ønsket er begrunnet i verdsetting av elevaktive læringsmåter og å gjøre læring til en sosial aktivitet.

Hvis elevene deles i grupper på 12-16, vil skoler med 50-60 elever ha fire grupper per trinn eller samlet 28 grupper på en barneskole og 40 grupper på en kombinert skole. For hvert spesialrom vil skolen da ukentlig kunne gi inntil ca. 47 minutter per gruppe i en barneskole og ca. 33 minutter per gruppe i en kombinert skole. To spesialutstyrte rom i et fag vil doble tiden tilgjengelig for hver gruppe.

Bergen kommune og de nasjonale læreplanene legger opp til at elevene skal være aktive, at de skal få praktisk, konkret og relevant opplæring i fag og tema. Spesialutstyrte læringsarealer er godt tilrettelagt som et supplement for å kunne variere læringsøktene. Vi ser at skolene i større grad kunne utnyttet disse arealene som ressursarealer for å kunne ha andre læringsaktiviteter enn man kan i hjemmeområdene.

Forskerrom

I standardbeskrivelsen bruker Bergen kommune begrepet forskerrom om spesialutstyrte læringsareal for naturfag. På side 9 i standardbeskrivelsen, under Undring og utforskning, står det arealer for 1.-7. trinn og 8.-10. trinn kort beskrevet. I innledningen til standardbeskrivelsene står det at «Forskerrommet skal i hovedsak brukes i naturfagundervisningen på 5.-10. trinn», og at «Det avsettes ikke areal for forskerrom for 1.-4. trinn fordi mesteparten av undervisningen kan gjennomføres i hjemmeområdet». På side 16 står det at «Forsknings- og forsøksarealet skal utformes noe ulikt på 5.-7. trinn og 8.-10. trinn».

Til tross for at vi gjennom standarddokumentene forstår at det vanligvis ikke planlegges for forskerrom til småtrinnet, så vi at det i flere av skolene er etablert forskerrom i tilknytning til hjemmeområdene på småtrinnet. Av standardprogrammet fremgår det at rommene er tenkt som et areal for praktiske læringsaktiviteter knyttet til undervisning i naturfag og kunst og håndverk, fortrinnsvis for mellomtrinn og ungdomstrinn. På fire av skolene er slike rom etablert, men ingen av dem synes å være i bruk etter intensjonen. På Hellen skole er det i hovedsak SFO som benytter forskerrommet til personalfunksjoner. På Landås og Ulsmåg blir vi fortalt at rommene brukes av og til i forbindelse med stasjonsundervisning. Rommene var ikke i bruk til læringsaktiviteter i løpet av tiden vi besøkte skolene, men vi ble fortalt og så at SFO oppbevarer leker og utstyr i disse rommene. På Nattland ble vi fortalt at 3. og 4. trinn har brukt rommet til naturfag, men lærere gir uttrykk for at det er problematisk at størrelsen på rommet gjør at de bare kan være der med relativt små grupper om gangen. På mange av skolene står rommet ubrukt store deler av skoledagen. På Ådnemarka skole har forskerrommet en sentral plassering i skoleanlegget. Her er forskningssone og teorisone fordelt på to rom. Her så vi at teorirommet ofte var i bruk som delingsrom i andre fag.

Alle skolene har forskerrom som i hovedsak benyttes til undervisning i naturfag. Lærere på flere av skolene gir uttrykk for at det er satt av for lite areal og at elevkapasiteten i rommene derfor er for liten. Det er særlig tallet på elever som kan arbeide praktisk eller utføre forsøk samtidig som er begrensende. Lærere forteller at de ikke har ressurser til å dele trinnet i grupper på 12-16 elever i naturfag.

Elevene på 5.-7. trinn skal ha 179 timer naturfag i løpet av barnetrinnet. Gitt at naturfagundervisningen organiseres med elevgrupper opp mot 28 elever, vil det være behov for en dag per elevgruppe i

forskerrommet (4,7 timer per uke, 5.-7. trinn). Med halv klasse, 12-16 elever, dobles behovet til to dager per uke.

Elevene på 5.-10. trinn skal ha 428 timer naturfag i løpet av ungdomsskolen. Gitt at naturfagundervisningen organiseres med elevgrupper opp mot 28-30 elever, vil det være behov for nærmere to og en halv dag per elevgruppe i forskerrommet (11,3 timer per uke, 5.-10. trinn). Med halv klasse, 12-16 elever, blir dobles behovet til fem dager per uke, per elevgruppe.

Små elevgrupper kan være en utfordring for personalressurser. Når de spesialutstyrte arealene er planlagt for maksimum 16 elever, vil det legge føringer for timeplanleggingen og ressursfordelingen ved skolen. Løsningen på plassproblemet blir ifølge lærerne at en større del av undervisningen gjennomføres i hjemmeområdet, og at det blir færre praktiske forsøk på naturfagrommet.

Kunst og håndverk

Når man planlegger lokaliseringen av et kreativt areal for kunst og håndverk, bør man også tenke hvordan det skal passe inn med resten av læreplanen. Kunst- og håndverksarealene på flere av skolene syntes å være lite i bruk.

Alle skolene har en kunst og håndverksavdeling. I tråd med standardbeskrivelsen er denne organisert med et stort hovedrom tilrettelagt som finverksted for tekstil- og tegnearbeider. Dette verkstedet er mer i bruk enn de mindre grovverkstedene for tresløyd, keramikk og male/lakk. På flere skoler forteller lærere at det er for liten plass i grovverkstedene, og dette gjør at disse verkstedene er mindre i bruk enn finverkstedene.

Elevene skal ha 477 timer kunst og håndverk i løpet av barnetrinnet (1-7). Med rom til to grupper (halv klasse, 12-16 elever) vil det være kapasitet til at elevene kan være i formingsavdelingen noe over hver 85 % av formingstimene. Med rom til tre grupper er det kapasitet til alle timene.

Elevene skal ha 623 timer kunst og håndverk i løpet av ti år. Med rom til to grupper (halv klasse, 12-16 elever) vil det være kapasitet til at elevene kan være i formingsavdelingen noe over hver 65 % av formingstimene. Med rom til tre grupper er det kapasitet til alle timene.

På Nattland oppvekststun forteller lærere på 6. trinn at de i år stort sett bare bruker tekstilrommet. De har brukt keramikkrommet noe, men det er for trangt der for 20 elever.

Finverkstedene har en mer generell innredning enn grovverkstedene, og er derfor mer egnet til læringsaktiviteter knyttet til andre fag. Ledig kapasitet i finverkstedene utnyttes i liten grad i andre fag. På Ulsmåg skole oppgir imidlertid lærere på småtrinnet at de gjerne benytter ledig tid i spesialutstyrte læringsareal, og at de gjør dette for å frigjøre areal og rom i hjemmeområdet.

Musikk

Musikk er et lite fag i læreplanene og musikkrommene er stort sett lite i bruk rundt på skolene. Det er i utgangspunktet bare ett musikkrom tilgjengelig per skole, og der det er mange grupper som skal ha musikk blir gjerne de eldste elevene prioritert.

Elevene skal ha 285 timer musikk i løpet av barnetrinnet. Med elevgrupper på 28-30 elever, vil det være behov for om lag en og en halv dag per uke i musikkrommet (7,5 timer per uke, 1.-7. trinn). Med fire klasser per trinn ville det være behov for 30 timer i musikkrommet, gitt at all musikkundervisning skulle foregå der.

Elevene skal ha 368 timer musikk i løpet av ti år (1-10. trinn). Med elevgrupper på 28-30 elever, vil det være behov for musikkrom om lag to fulle dager per uke i musikkrommet (10 timer per uke, 1.-10. trinn). Med to elevgrupper per trinn ville det være behov for 20 timer i musikkrommet per uke, gitt at all musikkundervisning skulle foregå der.

Mat og helse

På enkelte skoler benytter SFO mat og helsearealene til å klargjøre måltider som serveres på SFO etter skoletid. Her må det meste av opplæringen på skolekjøkkenet gjennomføres før lunsj. Ett skolekjøkken i en skole med både barnetrinn og ungdomstrinn gir liten mulighet til bruk i valgfag eller til å forberede mat til kantine og SFO. Vårt inntrykk er at mat og helsekjøkken brukes flittig ved alle skolene og at sambruk med SFO går bra når det lagt til rette for det med tilstrekkelig oppbevaringsplass og matservering for SFO.

Undervisning i Mat og helse er vanligvis lagt til 6. trinn og 9. trinn, men det finnes også eksempler på at timetallet blir fordelt ut over flere trinn. Det er vanlig med gruppestørrelser på 16 elever på kjøkkenet.

Elevene skal ha 114 timer mat og helse i løpet av barnetrinnet (1-7). Med ett skolekjøkken vil det være kapasitet til at elevene kan være i dette i alle timene i mat og helse.

Elevene skal ha 197 timer mat og helse i løpet av ti år. Med ett skolekjøkken vil det være kapasitet til at elevene kan være i dette i så godt som alle timene i mat og helse.

Kroppsøving

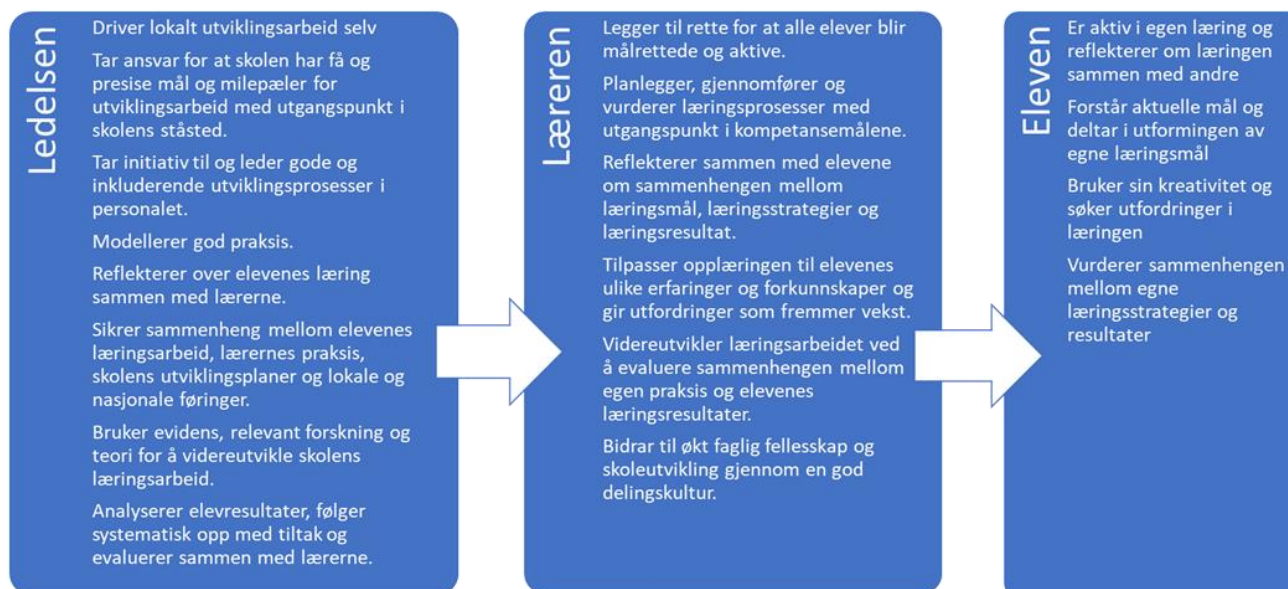
Elevene skal ha 478 timer kroppsøving i løpet av barnetrinnet (1-7). Med elevgrupper på 28-30 elever, vil det være behov for vel to og en halv dag per uke, per parallell i gymsalen (12,6 timer per uke, 1.-7. trinn). Med mer enn to parallelle klasser per trinn vil det være behov for en ekstra salenhet.

Elevene skal ha 701 timer kroppsøving i løpet av ti år (1.-10.). Med elevgrupper på 28-30 elever, vil det være behov for kroppsøvingssal vel to og en halv dag per uke, per parallell i gymsalen (18,5 timer per uke, 1.-10. trinn). På en 1-10 skole vil det være behov for en salenhet per ca 30 elever.

Flere av skolene har stor idrettshall tilgjengelig innenfor skoleanlegget. Salene kan deles inn i to til tre salenheter ved hjelp av heve- og senkevegger. Hellen skole har bare en salenhet, men her har elevene på mellomtrinnet kroppsøving i Stemmemyrshallen i nærheten av skolen. På Nattland oppvekststun har ungdomstrinnet kroppsøving i Sædalshallen.

9.2 Kompetanse og kompetansebygging for bruk av fysisk læringsmiljø

Det fysiske læringsmiljøet er ikke en isolert faktor, som heller ikke pedagogikk er det. De virker sammen, og der de matcher kan det ha en positiv betydning for læring – i alle fall vil det påvirke hvor fornøyd brukerne er med skolen sin. I Plan for Kvalitetsutvikling stilles det opp ambisiøse mål for ledelse, lærer og elev. Vi har her valgt å knytte den sammen med piler, fordi vi tenker at det både kan sees som en prosessmodell og som en statisk modell, og at dette bildet er en kortfattet beskrivelse av strategiske mål for Bergenskolen.

Figur 15: Plan for Kvalitetsutvikling som prosessmodell

Det er lite i målsettingene i Plan for Kvalitetsutvikling 2016, satsingsområde: «Læringskompetanse for det 21. århundre – målrettede og medvirkende elever» (presenterte i kapittel 1.4), som er knyttet til arkitektur og utforming av skolebygningene. Plan for kvalitetsutvikling gjelder jo også for alle skoler i Bergen, og ikke bare for de som er i byggeprosjekt.

På workshop med Bergen kommune fikk Norconsult en presentasjon av hvordan man gjennom et nettverk for skoleledere tilrettelegge for pedagogisk utviklingsarbeid i byggeprosjektene og etter at bygningene er tatt i bruk. Per dags dato er det 23 skoler som deltar i nettverket og det avholdes to-tre årlige nettverksmøter. Møtene holdes alltid på en ny skole og befaring på skolen er en viktig del av nettverksmøtet. Målet med nettverket er å gjøre rektor god, og rektor skal lede det lokale utviklingsarbeidet ved skolen og gjøre lærerne gode, som igjen skal gjøre elevene gode, jf. Plan for kvalitetsutvikling. Med nettverket ønsker man å etablere et sosialt og faglig nettverk mellom lederne. Nettverket gjennomfører skolebesøk, hospitering og erfaringsutveksling. Nettverksbygging blant skolelederne i byggeprosjekt kan være en nyttig arena for utveksling av erfaringer og ideer.

Bergen kommune tilbyr også prosessveiledning på enkeltskoler som har etterspurt dette. Lokalt forventes det også at planleggingsdager/utviklingstid brukes til pedagogisk utviklingsarbeid som inkluderer aktivisering av skolebygningen.

På skolene har vi møtt varierende grad av bevissthet om hvordan det fysiske miljøet påvirker brukergroppene. Man kan hevde at skolesektoren ligger langt etter, i prosessen med å akseptere hvordan det fysiske miljøet påvirker de som bruker det. Slik påvirkning fra fysisk miljø er i større grad akseptert av aktører på andre felter, slik som for eksempel supermarkeder, museer, kontorer, restauranter etc. Vi har i våre intervjuer og observasjoner møtt mange lærere som identifiserer utfordringer med det fysiske miljøet uten at de tilsynelatende er i stand til å gjøre nødvendige grep med undervisning eller fysisk miljø for å løse problemene. Denne holdningen kan beskrives som bevissthet uten kompetanse (Martin 2002). Det synes å være et behov for at lærere lærer å stille konstruktive spørsmål til det fysiske miljøet og at de er proaktive for å ta eierskap og kontroll på hva som kan endres og hva som ikke kan endres. Når lærerne innse at de har kontroll, vil det bidra til trygghet og støtte fra det samme fysiske miljøet som tidligere fremsto som et problem. Bevissthet er altså ikke nok. Bevegelse fra bevissthet til kompetanse krever at læreren overkommer

passivitet, gjør aktive valg og eksperimenterer med et mangfold av romlige alternativer, for å være i stand til å utfordre og utvikle det fysiske miljøet.

Det er store variasjoner for i hvilken grad skolene bruker tilgjengelige arealer på hensiktsmessige måter. Det er også varierende i hvor stor grad skolens ledelse leder til god og felles praksis i skolen de er ledere for. Det synes ikke å være motstand mot å ta i bruk nye læringsmiljøer, men det er i varierende grad gitt innspill til hvordan man kan løse oppgavene der på en ny måte. Det er bygget mange skoler med fleksible arealer i Bergen, uten at de som jobber der har fått tilstrekkelig opplæring i hvordan de fungerer. Det er et ledelsesansvar – fra skoleeier – til skoleleder – til læringsleder (lærerne). Det er grunn til å mene at forbedringspotensialet i Bergen kommune er stort – for å bedre tilrettelegging av bygningene, for å bedre tilretteleggingen for bruk av bygningene, og for å bedre praksis i bygningene.

Det synes å være en for svak sammenheng mellom innsatsen og de langsiktige målene i Kvalitetsutviklingsplanen. En mer detaljert og konkret handlingsplan som i større grad kan forutsi de ønskede resultatene inneholder forutsetninger om hvordan handlingen med en viss kombinasjon av tidsbegrensede aktiviteter kan føre til de ønskede endringene i skolene. Den nye skolebygningen skaper en spesiell påvirkningspraksis i skolene, som ikke bare kan sees på som et resultat av selve skolebygningen, da den også påvirkes blant annet av lokal skolekultur. Det er også viktig å understreke at ledere, lærere og elever ikke nødvendigvis kjenner eller aksepterer Kvalitetsutviklingsplanen til Bergen kommune. Skolebygningen tolkes og brukes i henhold til kunnskap, vilje og motivasjon til å handle og å endre sin egen skole.

9.3 Møblering og møbler

All møblering i trinnarealer er omtrent den samme om det er 1. trinn eller 10. trinn. Pulter og stoler står på rad og rekke, noen ganger står de i grupper, men felles er at de står oppstilt mot en tavle. Tavlen kan være digital eller whiteboard, men møbleringen er tilrettelagt for at tavlen skal spille en hovedrolle i rommet. I noen formidlingsrom står det kortrapp, men ofte står disse i tillegg til pulter og stoler.

Mange elever har kommentert og demonstrert at møblering og utforming ikke har tatt hensyn til at de ikke er så høye. Elevene rekker ikke opp til knaggene i sine egne garderobeskap, til snorene i tørkerommet og til arbeidsbenken i kunst og håndverksrommet. Stoler med lift for høydejustering er ikke tilpasset elevens vekt, og de må ha hjelp av en voksen for å få tyngde til å justere stolen i rett høyde. Vi vil med dette etterlyse et elevsentrert perspektiv på møblene i skolene, for å gi elevene en opplevelse av at skolen er til for dem og at man har tatt hensyn til dem i planleggingen.

Elevenes stoler er gjerne innrettet for regulering i høyden, men man må ha verktøy for å gjøre dette, og resultatet er at det ikke gjøres. Lærere vi har snakket med vet ikke at det går an å regulere høyden på stolene. Stolene er tunge og uhandterlige for både elever og ansatte. Når stolene er hengt opp på pultene, kan de lett falle ned når renholder gjør rent.

Psykologen James Gibson introduserte i 1966 begrepet 'affordances' som et nytt begrep for å beskrive relasjonen mellom en person og omgivelsene (Gibson 1966). Ordet har ingen norsk oversettelse og vi bruker derfor det engelske. Hvilke affordances gir rekker med like pulter og stoler? Hvilke romlige invitasjoner ligger i at alle pulter og stoler er like? Vi påstår at man med dette gir et signal om at alle elever er like, at læring skjer på samme måte for oss alle, og at man lærer best når man sitter på en stol. Kroppen passiviseres og det dyrkes frem en «skolsk» kultur om at aktiviteten nå skal skje kun i hodet. Kunne man oppnå tydeligere affordances mellom læreren og rommet og mellom eleven og rommet dersom møbleringen var variert? Hva utgjør en arbeidsplass for eleven? Når elevene kommer til skolen for første gang, har de fleste gått i barnehage tidligere. I barnehagen lærer barna mye, og barnehagene er som regel inndelt i soner for ulike aktiviteter og funksjoner. Denne tankegangen ble satt på spissen på Ulsmåg skole, da ansatte forklarte at de velger å bruke SFO-arealene fremfor eget trinnareal, fordi SFO-arealene er sonedelt og innrettet for stasjoner og ulike arbeidsmåter, som er akkurat slik de ønsker å jobbe med elevene. Kan møbleringen i skolen bidra til å forsterke overføringer av de lange tradisjonene med lærerstyrt skole? Pulter på rad og rekke som er satt med avstand for at lærer skal kunne gå imellom, er den mest arealkrevende måten å organisere læringsarealene på. Kan møbleringen i trinnarealene bidra til opplevelsen av trangboddhet? Det er i tillegg grunn til å tro at man med relativt enkle grep om møbleringen i skolene skal kunne bidra til en opplevelse av større og mer hensiktsmessig plass for læring.

For å legge til rette for samlinger og presentasjoner i hjemmeområdene (og delvis også i spesialutstyrte arealer) er det møblert med løse kortrapp eller faste trappeamfier. Løse kortrapp benyttes i formidlingsrom og noen steder i storrommet i hjemmeområdet. Kortrappene kan enkelt stables sammen slik at de tar lite plass når de ikke brukes, og man får dermed frigjort gulvplass til bruk på andre måter. Ulempen med kortrappene er dels at de gir et rotete inntrykk dersom de ikke er satt helt på linje. I tillegg er trinnene i kortrappen smale, slik at dersom de står tett sammen, er det trangt for elevene. I noen av skolene er det faste amfier i spesialutstyrte arealer. Noen amfier har klappstoler og noen har trappetrinn. Trappeamfiene er effektive til korte presentasjoner for en liten gruppe, for eksempel ved introduksjon av nytt tema, og er ikke egnet for å sitte lenge. De har altså en annen funksjon enn auditorier med stoler, som er innrettet for å kunne sitte i lengre perioder for eksempel for en film eller flere presentasjoner etter hverandre. Trappeamfiene tilbyr også grupperom, lesestol eller rett og slett variasjon for elever som skal arbeide individuelt. Slik funksjon tilbyr ikke kortrapp. En ulempe med kortrapp er også at den må lagres når den ikke er i bruk, og at den opptar areal selv om den slås sammen. Vi ser at det er en intensjon om å skape en arena for samlinger for små grupper i hjemmeområdene, og at man har møbler som er tilpasset dette. Et betimelig spørsmål er hvor

mye møbler man trenger og eventuelt hvilken type møbler som vil kunne fylle hensikten. Vi så i liten grad at gulvet ble tatt i bruk systematisk. Enkelte elever valgte å jobbe på gulvet når de fikk velge selv. Vi så ikke ved noen av skolene at elever på småtrinnet hadde samling på gulvet. Kunne man i større grad bruke gulvet i pedagogikken?

Møblering inngår i en helhetstenkning omkring relasjonen mellom det fysiske miljøet og brukerne. Møblering gir signaler om hva som skal skje i rommet. Vårt inntrykk er at læringsarealene med fordel kunne ha mer variert møblering for å signalisere variert læring og undervisning, og for å utnytte arealene mer effektivt.

9.4 Innsyn, utsyn og oversikt – om glass og åpenhet og trygge skoler

I skolene som vi har besøkt, er det i liten grad hele glassvegger, men heller glassfelt i dører og vegger. Innvendige glassvegger er lite kommentert i skolene, men på skolebesøkene har det vært kommentarer om at det gir økt renholdsbehov, at det kan være et sikkerhetsproblem, og at elever forstyrres av aktivitet på den andre siden av glasset.

Glass vil aldri erstatte en tett vegg eller erstatte en åpen løsning. Glass tilfører egenskaper til rommet, og bidrar med egenskaper som de andre alternativene ikke har. Vi har for eksempel sett elevene legge neser og hender inntil glasset flere ganger i løpet av skolebesøkene. De gjør det ikke for å se bedre, men for å leke med glasset. Vi har også på våre skolebesøk, sett elever vinke til oss gjennom glasset. Hvis glasset ikke hadde vært der, ville de ikke nødvendigvis ha hilst på oss eller snakket med oss, men glasset inviterer til en annen type kommunikasjon og aktivitet enn det andre vegger gjør.

Glass gir innsyn, utsyn og oversikt. Glass og vinduer for dagslys og utsyn skal det ifølge forskriften være i alle rom i skolen, med mindre rommets funksjoner tilsier at det ikke skal være dagslys der. Til tross for dette, ser vi at blendingsgardiner er nede store deler av dagen og uken i læringsarealene i mange av skolene. Faktisk ser det ut til at mange steder er læringsarealer blendet fra dagslys mesteparten av tiden. Vi foretok ingen systematisk telling eller måling av dette, men det hadde vært interessant å se hva som er de faktiske tall i denne sammenheng. Begrunnelsen for blendingen er som regel ikke sol, men at interaktiv tavle og/ eller prosjektor er i bruk nesten hele tiden, og at det er vanskelig å lese hva som står på lerret eller skjerm når dagslyset slipper inn i rommet. Lerret og interaktiv tavle har åpenbart en sentral rolle i læringsarealene, men det er grunn til å stille spørsmål ved dette dersom resultatet er at elevene sitter i et rom uten dagslys størsteparten av dagen.

Glass i dører og i innvendige vegger gir innsyn, utsyn og oversikt også til andre rom i skolen. Lærere synes det er praktisk med glass og innsyn til tilstøtende grupperom. Dersom det er glass og innsyn fra trafikkareal til læringsareal, pekes det ofte på mulige forstyrrelser. Igjen vil vi her fremheve glassets egenskaper og invitasjoner til aktiviteter, og at forstyrrelsen er bevegelse og/ eller vinking. I våre observasjoner av rom med gjennomgangstrafikk eller rom med helt åpne veggløse og glassløse skiller til neste rom, så vi mange eksempler på at det var lite forstyrrende dersom noen gikk forbi. Kan det være fordi man da heller identifiserer seg som samme gruppe? I et rom er elevene vant til å kunne bevege seg for å hente en bok i hyllen sin eller for å gå på toalettet. På Ny-Krohnborg observerte vi at elever kom for sent, og til og med måtte gå gjennom ett annet klasserom for å komme frem til sitt eget, men at verken elever eller lærer så ut til å la seg forstyrre av det.

9.5 Estetikk og utsmykning i skolene

I Arealstandarder og kravspesifikasjoner for skoleanlegg (2016) står det følgende om kunst og utsmykning i skolene:

«Kunst og utsmykning av skolebyggene har ikke bare en estetisk effekt, men kan også bidra til

refleksjon, relasjonsbygging og læring. Alle nye skoler eller totalrehabiliterte skoler skal ha kunstnerisk utsmykning».

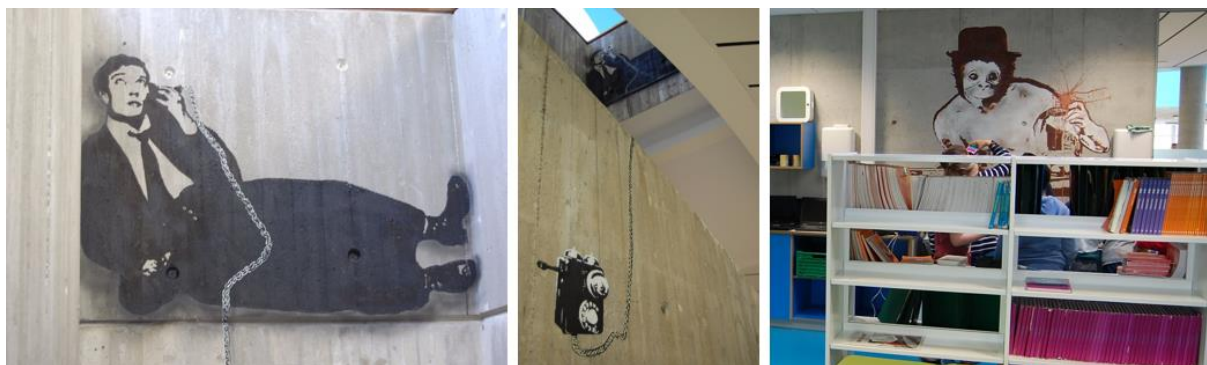
Bergen kommune, 2016

I desember 2018 vedtok bystyret i Bergen at én prosent av byggekostnadene ved nybygg og totalrehabilitering av eksisterende bygg skal settes av til kunstnerisk utsmykning. Beløpet begrenses oppad til tre millioner kroner ved nybygg og større rehabiliteringsprosjekter, samtidig som det kan gjøres unntak fra begrensningen ved større prosjekter.

For alle de seks skolene i evalueringsprosjektet, er det etablert kunstnerisk utsmykning i forbindelse med byggeprosjektene. Gjennom utsmykningsprosjektene ønsker Bergen kommune å løfte frem lokale kunstnere, og alle utsmykningsprosjektene i prosjektskolene er utført av kunstnere med base i Bergensområdet.

Et annet fellestrekk ved prosjektene er at uttrykk og tema i større eller mindre grad kan knyttes til barns hverdag i skole, hjem og/eller fritid. På denne måten knyttes kunsten til noe gjenkjennelig for barna. Samtidig bidrar gjerne form og mønster med noe nytt og spennende som kan vekke nysgjerrighet og undring i møtet med kunsten. Humor er også et virkemiddel som synes å gå igjen i flere av utsmykningsprosjektene. Flere av verkene har noe uvanlig, eller overraskende ved seg. Sammen bidrar farger, form og uttrykk til å vekke undring, engasjement og interesse i møte med kunsten.

I en artikkel gjengitt i Tidsskrift for Norsk psykologforening (2007) skriver Arnulf Kolstad om betydningen av utsmykning og estetikk i helseinstitusjoner. En del av referansene til forskning omkring opplevelser knyttet til kunst er relevante også i skolebygg. Han viser blant annet til undersøkelser som bekrefter det vi intuitivt føler, at omgivelsenes utforming og utseende påvirker humør og følelse av velvære og glede (Wikstrøm et al., 1993). «Gleden ved kunsten og utsmykningen overføres til det bygningen inneholder og det som foregår der», skriver Kolstad.

Bilder 49: Bildene til kunstneren Nimi, dukker overraskende opp flere steder på Landås skole. Bildene er ført direkte på betongvegg. De er ikke rammet inn eller hengt opp i riktig høyde, slik det ofte forventes at billedkunst skal presenteres.

Slik sett kan utsmykningen i skolebyggene bidra til at elever, foreldre, ansatte og nærmiljø får en mer positiv innstilling til skolen. Ved at kunsten oppleves positivt, og er unik for den enkelte skole, blir utsmykningen en viktig identitetsskaper og relasjonsbygger i skole og nærmiljø.

Samlet sett synes det som om utsmykningsprosjektene ved de seks skolene har blitt godt mottatt av brukerne, og at de bidrar til å fremme glede, trivsel, undring, stolthet og identitet ved den enkelte skole.

9.6 Et fysisk læringsmiljø som fremmer læring (visuelt miljø)

Av intervjuer og observasjoner på skolene fremgår det at mange lærere mener det er viktig å ha mulighet til å henge opp og vise frem elevarbeid. En slik praksis er med og dokumenterer læringsprosesser og viser elevene at arbeidet deres blir verdsatt. Rommets utforming og materialvalg på vegger har betydning for hvilke muligheter man har for å henge opp og vise fram elevarbeider i hjemmeområder og fellesareal. Vindusfelt, foldevegger, høye skap, hyller, dører, tavler og åpne soner kan være til hinder for mulighet til oppheng. På en annen side ser vi også at man flere steder ikke utnytter mulighetene som tross alt er til stede.

På Ådnamarka skole forteller lærerne at de jobber med visuell læring. Trinnarealene og fellesarealene har ulik visuell støtte som inviterer til refleksjon og aktivitet. Elevarbeid på 7. trinn er et eksempel på at arbeidet med atferdsprogrammet PALS også knyttes opp mot de praktisk-estetiske fagene. Eksempel på visuell støtte og visuell læring er informasjonsplakat for fordeling av aktiviteter på uteområdet, tavle for dagsplan, trapp med påklistret gangetabell og paradiset med tallrekke.

Lyse, vennlige, åpne, ryddige, estetisk gjennomtenkte og godt vedlikeholdte steder øker velværet, skaper trivsel og gode fellesskap. Det er en sammenheng mellom folks humør og vurdering av rommet de oppholder seg i.

(Arnulf Kolstad, 2007).

Professor Peter Barrett (ved University of Salford i Manchester, UK) ledet i perioden 2012 til 2015 et omfattende forskningsprosjekt, *Holistic Evidence and Design* (HEAD), om skolebygningens påvirkning på elevens læring. Barrett kunne dokumentere at de fysiske egenskapene i barneskoler påvirker elevenes læringsutvikling i lesing, skriving og matematikk. Forhold som kan knyttes til fysisk læringsmiljø kan forklare 16% av variasjonen i den samlede fremgangen. At fysiske forhold som temperatur, lys og luft har betydning for læringsmiljøet har ifølge Barrett lenge vært kjent og akseptert. At følelse av *eierskap*, *fleksibilitet*, *fargebruk* og *kompleksitet* samlet har like stor betydning, har man til nå ikke hatt forskningsmessig belegg for å kunne hevde.

Læringsarealene i de seks Bergensskolene har store variasjoner i de fire faktorene Barrett her trekker frem. I tillegg ser vi også at enkelte læringsarealer ikke lever opp til anbefalt standard for dagslys og utsyn.

Landås skole har tatt i bruk flere innvendige arealer som har minimalt eller ingen tilgang på direkte dagslys og utsyn. På Nattland oppvekststun er mange av grupperommene uten dagslys. Samtalerommene er små, og har bare et smalt vindu ut mot det øvrige trinnarealet. Enkelte brukere uttrykker at de derfor ikke liker å oppholde seg i disse rommene. På flere skoler holdes blendinggardiner trukket for store deler av skoledagen for å optimalisere skjermkvaliteten på digitale tavler i læringsarealene.

Å legge til rette for fleksible læringsarealer er et uttalt mål i Bergensskolen. I standardbeskrivelse for nye skolebygg står det at «Det generelle læringsarealet skal ivareta behovet for fleksibel organisering og varierte arbeidsmetoder». Standardprogrammet gir føringer for at det skal legges til rette for funksjoner som støtter

opp om ulike læringsaktiviteter. Læringsarealene i de seks skolene i evalueringsprosjektet har vidt forskjellig utforming, som på ulike vis forsøker å svare på kravet om fleksibilitet.

Læringstrapper (amfi), gruppebord, lesestoler, individuelle arbeidsplasser, høye studiebord, grupperom, samtalerom og forskerrom er noen eksempler på funksjoner vi finner i skolene, i større eller mindre grad. Enkelte funksjoner er hyppig i bruk, mens andre er lite i bruk i tråd med hensikten. Forskerrommene er etablert i tilknytning til læringsarealene på småtrinnet, og er i liten grad i bruk. Dette gjelder på alle skolene der denne funksjonen er etablert.

Fargebruk på vegger, gulvbelegg og møbler har ifølge Barrett betydelig innvirkning på elevens læringsaktivitet og deres velvære. Store, fargerike arealer blir vurdert som lite gunstig. Det samme gjelder motsetningen med store hvite flater, med få fargeelementer. En mellomting med lyse farger kombinert med en fondvegg med kontrastfarge blir fremhevet som mest effektiv i et læringsperspektiv. Bruken av farger i læringsarealene varierer i de seks skolene i evalueringsprosjektet, men det vanligste er hvite vegger eller grå betong, og liten grad av fargeinnslag. Dette er også i stor grad tilfelle på Landås skole, men her har man valgt sterke farger på gulv og deler av interiøret. På Landås skole er det også valgt en gjennomgående sterk oransje farge på gulv og interiør i spesialutstyrte læringsareal og personalareal. Enkelte brukere gav uttrykk for at de ikke likte fargen og at den var for dominerende i flere av rommene.

Med kompleksitet (complexity) viser Barrett til særegenhet, nyskapning eller noe utypisk som gir tilfredsstillelse og kan vekke engasjement. I dette ligger det at noe særegent ved rommets utforming, for eksempel varierende takhøyde, ulike møbler eller fargevalg kan ha positiv effekt på læring. Samtidig viser han til at for mye stimuli i denne sammenheng resulterer i en negativ effekt.

Formidlingsrommet har stor plass i standarden for trinnarealer. Navnet på rommet er en invitasjon til en type bruk av rommet. Ved noen skoler er formidlingsrommene riktignok tatt i bruk til klasserom og har på den måten økt bruksfrekvens for rommet. Elevaktive læringsmåter kan også bety at elevene skal formidle. Formidling er ikke nødvendigvis at læreren skal holde foredrag. Elevene skal holde presentasjoner og læreren skal holde presentasjoner i løpet av en skoleuke. Det er imidlertid viktig å vurdere hvor ofte det skal skje, hvor lenge av gangen, hvor mange som skal høre på, og hva man trenger for å høre på. Arealer som står tomme er kostbare for kommunen, og de er heller ikke hyggelige for skolen når de fremstår som «spøkelsesrom». Kan det hende at formidlingsrommene har fått urettmessig store arealer sett i forhold til det som er behovet med elevaktive læringsmåter? Det kan synes som et paradoks at så stor andel av generelle læringsarealer er avsatt til formidling, når det pedagogiske grunnlaget er sosialkonstruktivistisk.

9.7 Trygge utearealer for aktive barn

9.7.1 Størrelsen på utearealene

I en NIBR-rapport fra 2004, «Skolegården, jungel eller luftegård? En studie av nærmiljøanlegg, barn og fysisk aktivitet i skolegården», drøftes og problematiseres størrelsen på skolens utearealer, med utgangspunkt i hvilke aktiviteter elevene liker å drive med, men også for hvilke aktiviteter som er mulig å utføre på et gitt areal. I Norge er det ingen krav til størrelsen på utearealer, men i Forskrift om miljørettet helsevern gis en anbefaling om at når skolen har flere enn 300 elever bør det være et samlet minimumsareal på ca. 15 000 m² med tillegg på 25 m² for hver elev over 300. Det vil si at Helsedirektoratet regner 50m² per elev for de første 300 elevene, og 25m² per elev flere enn 300. Det er grunn til å tilføye at Helsedirektoratet er i gang med revisjon av forskriften, og det er gitt signaler på at krav om areal per elev vil reduseres, og at vektlegging av kvalitet på utearealene vil forsterkes.

Uteareal per elev, inkludert parkering, men fratrukket bygningens fotavtrykk, for skolene er slik.

Skole	m ² uteareal	Dimensjonerende elevtall	Behov m ² uteareal/elev
Ny-Krohnborg	4040	470	19250
Nattland	34900	800	27500
Ådnamarka	16931	400	17500
Hellen	12850	400	17500
Ulsmåg	45000	600	22500
Landås	14800	450	18750

Som vi kan lese av tabellen, har Nattland og Ulsmåg et uteareal som er i tråd med anbefalt størrelse i veileder til forskrift om miljørettet helsevern. Ådnamarka ligger riktignok svært nær. Tomter i bynære strøk er kostbare, og ved de eldre skolene er det kanskje heller ikke store arealer tilgjengelig. For Ny-Krohnborg valgt å etablere en barnehage i en del av den gamle skolebygningen og dermed avgi en bit av skolens utearealer til barnehagen. Det er på ingen måte negativt med en barnehage i skolebygningen, men barnehagen beslaglegger eksklusivt, en del av et allerede knapt uteareal for skolen.

9.7.2 Gummidekke utomhus – til glede og frustrasjon

Gummibaserte belegg er gode til forskriftsmessig støtdemping på steder hvor det er risiko for at barna kan skade seg i lek. Gummibelegget finnes i mange flotte farger og bidrar til et fargerikt landskap med god polstring også for de aller yngste elevene – i hvert fall i sommerhalvåret. En gjenganger ved alle skolene i dette oppdraget, er utfordringer med gummibelegget som blir glatt og farlig når det er kaldt. Gummibelegg er benyttet som fallunderlag og gjerne på steder hvor aktivitetene gir risiko for fall og skade, gjerne i bakker og under apparater. Skolene er tvunget til å stenge av deler av utearealene fordi gummibelegget utgjør en fare for elevene, særlig på vinteren når det er frost og glatt. Flere skoler har meldt om brudd på armer og sår som måtte sys etter skader på grunn av det glatte belegget.

Bakker i skolens utearealer er flotte til lek, men med gummibelegg, blir farten stor og ukontrollert og det er ikke tilstrekkelig lagt til rette for dette. På Hellen skole står det kampesteiner ved foten av en bakke med gummibelegg, slik at elevene sklir inn i steinene og skader seg. På Nattland er det tilsvarende problem med en stor bakke med gummidekke slik at elever skader seg nederst i bakken.

Gummibelegget viser seg å være lite slitesterkt og får skader og hull som må repareres etter kort tid. Ved flere skoler observert vi hull på gummibelegg, og skolene informerte om reparasjoner på belegget.

Naturvernforbundet har i en høringsuttalelse til Miljøvernministeren ropt et varsku om bruk av plast på barns uteareal og peker på at: «Plasten som brukes på kunstgressbaner og i fallunderlag kommer i stor grad fra kasserte bildekk. Denne plasten inneholder tungmetaller og andre miljøgifter, som lekker ut ved slitasje og transporteres via vannveier og blandes i sedimenter. Plasten forurenses også jordsmonn og sprer miljøgifter i nærmiljøet. Det er all mulig grunn til å være bekymret for denne plastens påvirkning på helsen til barn som er i nær berøring med den helt fra de er små. Vi vet for lite om skadevirkningene, derfor gir det grunn til bekymring at føre-var-prinsippet er lagt til side. Vi har blant annet undersøkelser som viser at miljøgifter fra plasten tas opp i meitemark og hemmer veksten deres»

(<https://naturvernforbundet.no/getfile.php/13149219-1574684223/Dokumenter/h%C3%B8ringsuttalelser%20og%20brev/2019/191125-forurensing-landsstyreuttalelse%20plastdekke.pdf>). Videre mener peker Naturvernforbundet på at. «Det er sterkt bekymringsverdig at barns naturlige lekeområder og lek med pinner, kongler, stein og biller erstattes av kunstige miljøer uten biologisk mangfold». Ofte vinner nok drift over det som er pedagogisk ønskelig eller forsvarlig. Driftsforvaltere vil ha rene flater som er lette å vedlikeholde. Det koster mer å holde et grøntanlegg og naturområdene krever mer tilsyn og sikkerhetsvurdering. Selgere av plastdekke og jukse bark gnir seg i

hendene, mens barnas viktigste pedagogiske arena, uteområdet, stadig mister mer av det som stimulerer motorikk, kreativitet, sanseopplevelser og variert lek.

I september 2019, mens denne rapporten var under utarbeidelse, ble det i Bergen Bystyre i sak 250/19 vedtatt at: «Bergen kommune skal fra dags dato ikke kjøpe inn noe fallunderlag av plast til skoler, barnehager og lekeplasser, og byrådet skal legge fram en plan for fjerning av eksisterende plastdekker». Senere konstaterte Bystyret at vedtaket i sak 250/19 fikk så store konsekvenser for kommunens drift av lekeplasser på skoler, i barnehager og på offentlige lekeplasser, at det ikke kunne gjennomføres. 26. november 2019 ble vedtaket derfor opphevet, og nytt vedtak ble besluttet om at: «Bergen kommune skal innarbeide gode rutiner med mål om å minimere både bruken av fallunderlag av gummi og plast og eventuell avrenning av mikroplast relatert til slitasje på lekeplasser i skoler, barnehager og kommunale lekeplasser. Alternativer til fallunderlag av plast og gummi skal vurderes i all ny prosjektering og ved rehabilitering på lekeplasser som omfattes av denne saken.»

9.7.3 *Alternative materialer for utforming av utearealer i skoler*

Regelverket stiller strenge krav til sikkerhet ved oppføring av lekeplasser. Sand av bestemt kornethet er godkjent som fallunderlag, men gir utfordringer for renhold, drift og vedlikehold av skoler og barnehager fordi sand trekkes inn i bygningen og gir økte behov for renhold og økt slitasje på overflater.

Hässleholms kommun i Sverige satser på miljøvennlige lekeplasser. Ved rehabilitering av Venaparken tok man miljøhensyn blant annet ved at lekestativer er produsert av resirkulert plast, fallunderlaget er av kork, og det er mulig å kildesortere avfallet i ulike søppelspann.

Lekeplassen er den første i Sverige der man benytter seg av lekeapparater som er laget av gjenvunnet plast. Der er det for eksempel en større lekebåt med ulike klatrefunksjoner, en kombinasjonslek for de aller yngste, en huskestativer, fuglerede huske, hengematter, tilgjengelighetstilpasset sankasse med bakkbord i ulike høyder, samt en hinderløype. Det er til og med en tilgjengelighetstilpasset picnicbord, en grill og en hinderløype for de litt større barna. Fallunderlaget som er tilgjengelighetstilpasset og tilvirket av naturlig kork (Corceen) er den andre i Sverige der dette materialet brukes.

En ny forskningsrapport fra NMBU peker på at kvalitet bør vektlegges høyt i planlegging av skolens utearealer. (https://www.nmbu.no/aktuelt/node/38636?fbclid=IwAR3Aa_jChlc4dHFVMJvFQGODw5dP9EKqG-kXXRttu1JYj4uJsi03gQnEOPo)

Også i lokalpressen i Bergen har det nylig vært uttrykt sterk kritikk mot bruk av plastdekke med «teletubbyestetikk» på barns lekeplasser. <https://www.bt.no/btmeninger/debatt/i/1nyb4K/barnehager-maa-ha-blautadrit-og-maur-ikke-mer-plast>

Bark kan benyttes som fallunderlag, men en ulempe er at den komposteres og bør skiftes ut etter 5-7 år, og helst bør man fylle på litt bark hvert år. Fordelene med bark er mange, og blant annet at den ligger stabilt også i skrånende terreng, at katter ikke er like glad i bark som i sand, at den er miljøvennlig og at det er bedre tilgjengelighet med rullestol i bark enn i sand. Kanskje vil også bark være et for glatt underlag i Bergens fuktige klima. Dette vil, som nevnt, følges opp av Bergen kommune etter Bystyresak fra 2019.

9.7.4 *Er utearealene for både gutter og jenter?*

I sin masteravhandling drøftet landskapsarkitekt Vigdis Rishaug hvordan jenter og gutter tenderer til å velge forskjellige former for lek, og hvordan skolers utearealer har en tendens til å vektlegge den aktive leken med høye hastigheter som flest gutter velger: «Likevel handler det ikke om å skape rosa-røde aktivitetsanlegg kun for jenter, men å skape areal hvor det tenkes utover form og funksjon for å få med jentene. Uterom som er fleksible og oppfordrer til egen oppfinnsomhet og kreativitet, som vil åpne opp for et større spekter av

brukergrupper,» (http://www.skoleanlegg.utdanningsdirektoratet.no/uploads/Artikler_vedlegg/ArkN3-15-Rishaug_Jenter_fysiskaktivitet.pdf)

Utearealene er gjerne fargerike og fremstår som kunstig oppbygde landskap innrettet for stor fart og aktivitet. Utearealene er effektive for at elevene skal få mest mulig trening på minst mulig areal og på kortest mulig tid. I kontrast til dette fartsfylte utendørsrommet, er arealene inne innrettet for at elevene skal være i ro og sitte på en stol ved hver sin pult. Skillet mellom kropp og hode går altså tilsynelatende ved skolens yttervegg. Vi har ikke sett noen eksempler på at ute er flyttet inn. Det er eksempler på kontakt mellom ute og inne ved at noen rom (f.eks. naturfagrom på Hellen?) har dør direkte ut, men fordi skolen har inneskoppraksis, er døren likevel ikke i bruk.

10 Oppsummering og konklusjon

I det følgende vil vi forsøke å svare ut spørsmålene som stilles av Bergen kommune i dette oppdraget.

10.1 Tilrettelegging for pedagogisk utviklingsarbeid i byggeprosjekter

Hvordan tilrettelegger skoleeier for pedagogisk utviklingsarbeid i byggeprosjekter og hvordan arbeider skolene med å forberede seg til å ta i bruk fleksible læringsarealer?

Bergen kommune har etablert en god praksis for et nettverk for ledere i byggeprosjekt. Styringsdokumentene er utformet som gode programmer med krav og målsettinger for både pedagogisk praksis og utforming av fysisk læringsmiljø som skal støtte opp under den pedagogiske praksisen. Det er likevel ikke klart for oss hvordan man planlegger at nettverket i siste instans skal påvirke elevens læring. Det kan synes som om det er en missing link mellom intensjonene i nettverkets målsetning om ny, mer forskningsbasert og fremtidsrettet pedagogisk praksis, og realiseringen av dette i de nyetablerte skolene. Uklarhet i mål og retning for nettverket kan være en medvirkende faktor til forklaringen av hvorfor det er så ulik praksis ved skolene i utvalget.

I vår studie av seks skoler i Bergen, synes det ikke å fremkomme vesentlige forskjeller mellom nyetablerte eller eksisterende skoler i måten å ta i bruk fleksible arealer på. Det er elementer av nytenkning og mer fleksibel bruk av læringsarealene ved alle skolene vi har besøkt, uten at det kommer frem en tydelig praksis som kjennetegner disse. Vi ser at Bergen kommune over tid har hatt et budskap om at læringsaktivitetene må stå i forhold til det elevene skal lære. Det er også gjort en prisverdig jobb med å utvikle det fysiske læringsmiljøet ved de seks skolene vi har hentet erfaring fra. Vi er imidlertid mer usikre på i hvor stor grad budskapet om *hvordan* man skal ta i bruk læringsmiljøene har nådd frem til lærerne. Lærerne kjenner prinsippene ved ferdigheter for det 21. århundre, og hvordan arealene skal brukes for elevaktive læringsmåter. Likevel er lærerne klar over at de ofte praktiserer formidlingsbasert og lærerdominert undervisning. Med Lefebvres teori vil vi anta at dette er basert på at det er enklere for læreren å spille på gammel vane og lang tradisjon i en hektisk hverdag, fremfor å etablere en helt ny praksis basert på ny kunnskap fra korte kurs. Et skolebesøk eller kurs og hospitering i andre skoler kan være inspirerende og motiverende, men tilbake i sin egen hverdag i sin egen skole, kan man fort falle tilbake i gamle mønstre.

Norconsult anbefaler at man tydeliggjør koblingene mellom de ulike aktivitetene og utvikler en systematisk og detaljert handlingsplan og logisk modell for å øke mulighetene for oppfyllelse av målene i strategidokumentene.

10.2 Skolens tilrettelegging for bruk av læringsarealene

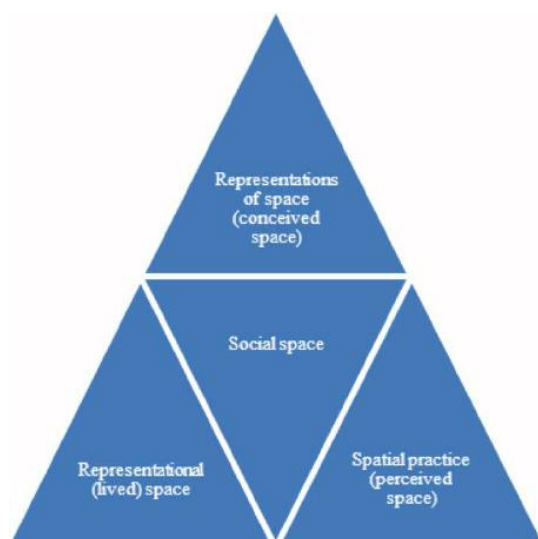
Hvordan tilrettelegger skolene for bruk av læringsarealene gjennom organisering og andre tiltak?

Alle bygninger har sine begrensninger. Skoler som er bygget etter Bergen kommunes standardprogrammer er planlagt og utformet for å støtte opp under aktiviteter tilrettelagt for ferdigheter for det 21. århundre.

Elevgruppene ved flere av skolene var 12-15 i mange av timene, det synes derfor å være tilstrekkelig med lærerressurser tilgjengelig. Spesialutstyrte læringsarealer synes å være underbenyttet, og står tomme store deler av uken. Enkelte skoler påpeker at trinnarealene er trange for sine elevgrupper. Samtidig kunne vi observere store arealer stå tomme. Ingen bygninger passer til alle aktiviteter og alle elevgrupper. Alle bygninger har sine begrensninger. Vårt inntrykk var at ved de skolene hvor man var mest misfornøyd, var det også en praksis som var minst i tråd med bygningens affordances. Til tross for bruk av begrepet fleksibel om læringsarealene, er de sannsynligvis ikke best egnet til en lærerstyrt og elevpassiv opplæring. Ved de skolene hvor man var mest fornøyd med skolebygningen, var det også en praksis som i stor grad er i tråd med bygningens affordances og med målene i standardprogrammene.

Den franske filosofen og sosiologen Henri Lefebvre beskrev det sosiale rommet som et produkt av en tredelt dialektikk mellom hverdagens praksis og oppfatning, representasjoner av rommet og romlige bildet over tid, se figur 19.

Dersom man ser læringsmiljøet som et sosialt rom sentralt i triangelet, i tråd med Lefebvre, vil det tydeliggjøre spenningen mellom en flere hundre år lang tradisjon (i venstre hjørne), det nye fysiske læringsmiljøet (i øverste hjørne av triangelet) og det oppfattede pedagogiske handlingsrommet (nederst til høyre). Lærerens oppgave vil alltid befinne seg i spenningsfeltet mellom de tre hjørnene i trekanten, og i det praktiske arbeidet i hverdagen, er det en lederoppgave å vise mulighetene som ligger i dette, heller enn begrensningene.

Figur 16 Etter Henri Lefebvre, 1991: *The Production of Space*

Ved noen av skolene fortalte lærerne og/eller lederne om deres arbeid før innflytting for å forberede seg til nye lokaler og etter innflytting for å ta i bruk de nye lokalene. Det kan se ut som om det i varierende grad har vært styrte prosesser for å ta i bruk læringsarealene. Noen av skolene har fått god hjelp fra Byrådsavdeling for barnehage, skole og idrett i forberedelsesfasen og noen har fått noe hjelp etter innflytting. Spesielt Landås skole trekker frem gode prosesser i forkant av innflytting. Ådnamarka og Hellen skoler forteller om utviklingsprosesser i etterkant som hjelper dem til felles praksis på egen skole. Men ingen av skolene forteller om jevnlig og målrettet pedagogisk utviklingsarbeid som bare er knyttet til å tilpasse pedagogisk praksis til læringsarealene. Det systematiske utviklingsarbeidet har i noen grad vært styrt av programmer fra skoleeier knyttet til Kvalitet for læring, eller til PALS. Noen av skolelederne har vært ansatt gjennom hele prosessen, mens andre har blitt tilsatt i etterkant.

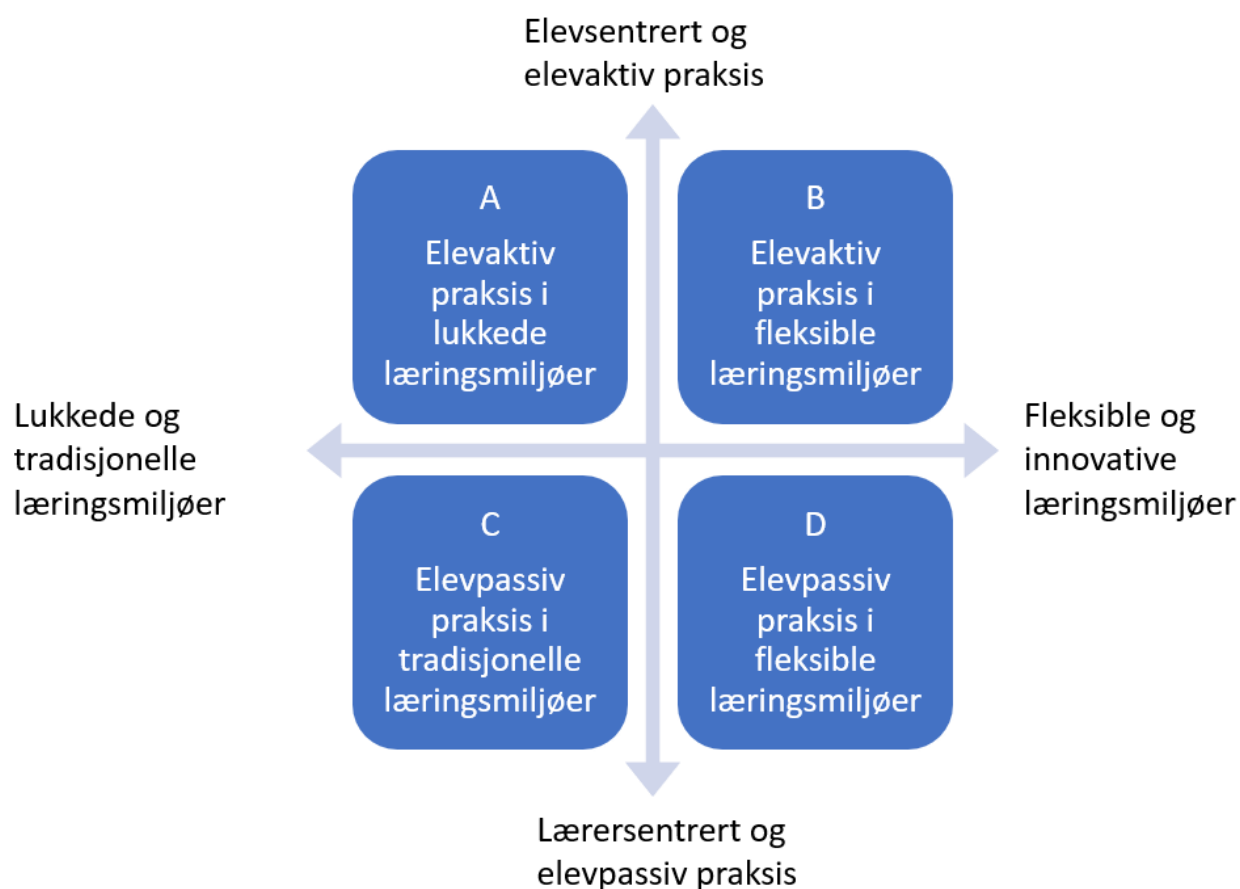
Det fremkommer ikke tydelige samlede svar på hvordan skolene tilrettelegger for bruk av læringsarealene. Det ser ut som om potensialet som ligger i de nye skolebygningene kunne vært utnyttet i enda større grad om det pedagogiske personalet hadde fått tydeligere under huden hvordan lokalene er tenkt brukt og hvordan man kan organisere læringsarbeidet i fleksible arealer. Vi antar at et mer konkret «oversettelsesarbeid» fra skoleeiers intensjoner til hvordan man kan drive pedagogisk praksis fra mandag til

fredag i læringsarealene, kombinert med å ha dette som gjentakende tema i de læringsfellesskapene på skolene, vil kunne gi utslag mer i tråd med intensjonene bak utformingen av skolebygningene.

10.3 Samsvar med intensjoner

Er bruken av skolene i samsvar med intensjonene i kvalitetsutviklingsplanen «Sammen for kvalitet - læring», Skolebruksplanen og «Arealstandarder og kravspesifikasjoner for skoleanlegg»? Dersom ikke; hva er årsaken og hva må til for at skolene skal ta arealene i bruk slik det er forutsatt?

Vårt inntrykk er at skolebygningene i all hovedsak er i samsvar med intensjonene i plandokumentene. Skolene fremstår med gode funksjoner og estetikk. Vi vurderer også at arealene kan støtte opp om intensjonene i kvalitetsutviklingsplanen. Vi har i det foregående pekt på en del uklarheter om begreper i skolebruksplanen og i arealprogrammet samt uklarhet om arealbruk i skoleprosjektene. Gjennom intervjuer og observasjoner har vi møtt mange dyktige fagpersoner og sett mye forskjellig praksis. Ved noen skoler er det god organisering i ulike rom og arealer, mens pedagogisk praksis og møblering vitner om en lærersentrert skole med leksehøring og møblering rundt tavlen og læreren. Ved andre skoler er det en tydelig elevsentrert praksis, hvor tavlen og læreren får dominere mindre, og hvor elevaktive læringsmetoder er vanligst. Med en enkel matrise kan man skissere forholdet mellom det fysiske miljøet og den pedagogiske praksis slik:

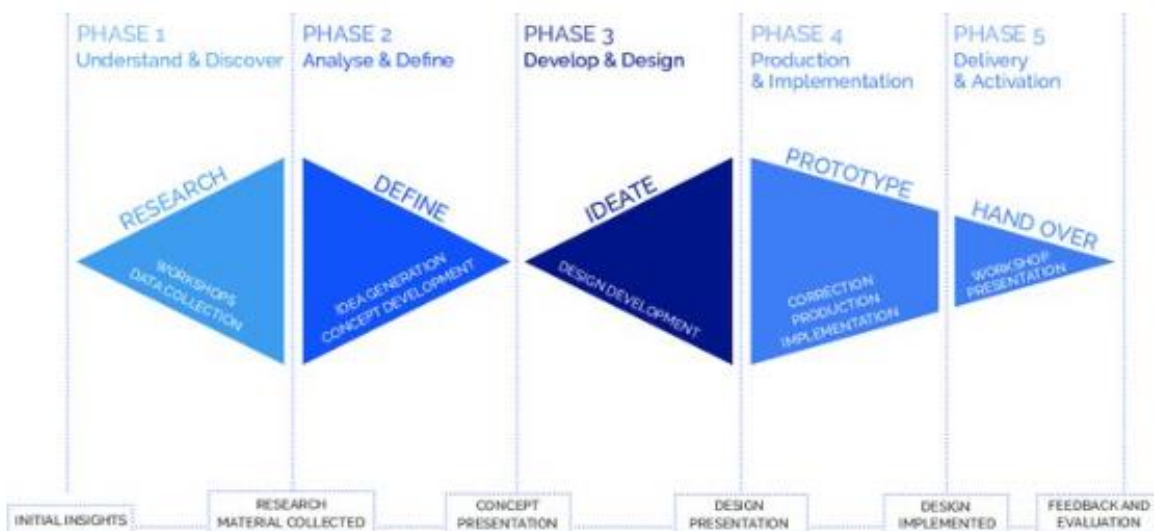

Figur 17: Skisse til rammeverk for å analysere forholdet mellom fysiske læringsmiljøer og pedagogisk praksis

Vi mener at det ikke er mulig å beskrive en praksis som skal representere den enkelte skole. Forskning viser også at det er store variasjoner mellom klasserommets fysiske innretning (Barrett 2015). Det er grunn til å mene at dette også gjelder lærernes praksis. I prinsippet, skulle alle læringsmiljøene i Bergen tilhøre rute B eller D i matrisen i figur 17, fordi arealprogram og skolebruksplan beskriver fleksible og innovative læringsmiljøer. Ved flere av skolene så vi imidlertid en praksis i mange klasserom, der lærerne bygget opp tradisjonelle klasserom og skapte lukkede læringsmiljøer innenfor rammene av den moderne, fleksible bygningen og vurderes inn i rutene A og C i figuren. Skolekultur eller skolekode defineres gjerne som det fellesskapet av idéer, holdninger, verdier og normer en skole har, og som den forsøker å føre videre til nye lærere som ansettes på skolen. Den påvirker og påvirkes blant annet av strukturelle forhold i skolen, og det fysiske miljøet (Hargreaves, 1996). Skolekultur kan beskrives som både felles og delte normer, verdier og forventninger, som preger samhandling og lærernes praksis på den enkelte skole. Vår oppfatning er at dette har stor innflytelse på aktiviseringen av bygningen.

Bergen kommune har store ambisjoner for skolene sine, og på mange måter bryter man med en lang tradisjon med klasserom og lærersentrert skole. Slike tradisjoner er ofte vanskelige å forandre. Bergen kommunes intensjoner står imidlertid støtt og man ser liknende tankegods hos andre skoleeiere i Norge, så vel som i internasjonale organisasjoner som OECD og Verdensbanken.

Bergen kommunes Arealstandarder og kravspesifikasjoner for skoleanlegg er en gjennomarbeidet dokumentserie med ambisjoner på vegne av skolene. Det fysiske miljøet er beskrevet ut fra krav til funksjon og pedagogisk praksis. Mer implisitt i dokumentene og ikke fullt så tydelig, er kanskje de krav til organisering som følger med fysisk utforming og pedagogisk praksis.

Figur 18: Design process in five phases, including a delivery and activation phase, Bodil Bøjer 2019, Ph.d. Thesis *Unlocking Learning Spaces*

I figur 18 ser vi en beskrivelse av prosessen med planlegging og utforming av læringsarealer. Her fremheves spesielt en femte fase med aktivisering og overlevering av arealene som ledd i

brukermedvirkningsprosessen. Vårt inntrykk er at denne fasen har vært undervurdert, og at den i større grad og med større systematikk bør tas inn i planleggingen av skoler i Bergen. Det er presisert i Skolebruksplanen at det skal ytes bistand til utviklingsprosesser for overgang fra tradisjonelle til fleksible arealer to år før innflytting og tre år etter innflytting. Flere lærere har informert om at skoleeier bisto med veiledning ved innflytting i den nye bygningen. Samtidig ble det understreket at dette var enkeltstående kursdager, seminarer eller studiereiser, og at de følte at de ikke hadde mye igjen for det. Tettere oppfølging over tid vil anbefales. Et dagsseminar og en studietur vil ikke nødvendigvis være tilstrekkelig for å endre praksis hos lærere som kun har erfaring med klasseromskoler. Selv med en god «bruksanvisning» vil den beste lærer kunne trenge instruksjon og veiledning over tid for å kunne oppnå tilstrekkelig kompetanse og ivareta Bergen kommunes krav til praksis. Denne tankegangen henger også godt sammen med vårt inntrykk i møte med skolene, nemlig at lærerne og ledelsen hadde kunnskap og innsikt i bruk av fysisk miljø og i intensjoner ved det fysiske miljøet ved egen skole. Ved flere av skolene viste man til deltakelse på konferanser så vel som kursdager med pedagogiske konsulenter, men inntrykket var at som ledd i en kompetanseutvikling fremsto dette som fragmentert og løsrevet. Når lærerne kom tilbake til egen skolehverdag, så vendte de fort tilbake til den tradisjonen og den rutine som de selv var vant med. Det kan virke som at det er en utfordring med overgang mellom bevissthet og kompetanse, som vil være et hensiktsmessig fokus for videre utvikling av Bergensskolene.

Kort oppsummert mener vi at det er grunn til å hevde at Bergen kommune i liten grad har lyktes med å gi skolene et godt og bredt kompetansegrunnlag for å ta i bruk nytt fysisk læringsmiljø med nye «krav» og muligheter. Skoleeier/central støttefunksjon synes ikke å ha vært tilstrekkelig, og det kan virke som om det har vært for liten systematikk i tilnærmingen til en implementering av målsettingene. Det er varierende hvor mye skolene har forberedt seg på å organisere læringsarbeidet annerledes enn de gjorde i sine gamle skoler. Det er likevel grunn til å tro at alle skolene ville ha profitert på å ha bedre verktøy for å ta arealene i bruk, samt et mer avklart forhold til tanken bak de nye skolene og til mulig effekt av riktig bruk av fysisk læringsmiljø. Rektorer/skolens ledelse har, og har hatt, ulikt syn på hvordan en skole best organiseres og brukes/ har brukt ulik tid og fokus på hvordan man forbereder og organiserer best mulig for at pedagogisk praksis skal være best mulig.

10.4 Opplevelse av skolebygningenes rammer

Opplever elever, foreldre, lærere, andre ansatte og ledelse at skolebyggene gir rammer for å drive læringsarbeid i tråd med intensjonene i «Sammen for kvalitet – læring»?

En skolebygning er stor og kompleks, med en rekke rammer og forutsetninger for å drive læringsarbeid. Samlet sett fremgår det tydelig at elever, ansatte, foreldre og øvrig lokalsamfunn er stolte av skolen sin, og at man i det store og hele er godt fornøyd med skoleanleggene. Vi har sett at opplevelsen av rom kan variere fra person til person og kan variere fra gruppe til gruppe. Et eksempel er at elever på Hellen skole syntes kroppsøvingssalen er koselig blant annet fordi man må sitte litt trangt, og at ansatte og foreldre syntes den samme salen er mindre funksjonell nettopp fordi den føles trang. Mer sammensatt kan det være når vi ser at trinnarealer ved de ulike skolene oppleves forskjellig, og at grad av tilfredshet blant lærere og elever også varierer fra skole til skole. Antall kvadratmeter er lett å måle, men areal synes ikke nødvendigvis å være den eneste faktoren som spiller inn på opplevelsen av for liten plass. Hellen skoles trinnarealer ligger under kommunens standarder, og skolen påpeker at det er trangt, men kanskje mest for de trinnene hvor de vet at de har flere elever enn det i utgangspunktet er dimensjonert for. Andre skoler, som Natland, synes å ha tilstrekkelig arealer for hvert trinn, men plassering av dører, vegger og rom i forhold til hverandre, skaper utfordringer for bruk og møblering. Stephen Heppell hevder med en spissformulering, at alle klasserom bør

ha minst fem hjørner (www.heppell.net). Med dette mener han at hjørner skaper muligheter for møblering og soneinndeling som er hensiktsmessig for et læringsrom. Trinnarealene på Nattland oppvekststun har dører plassert i hjørnene på rommets yttervegg, og på motsatt vegg er det åpent mot trafikkareal, så det store rommet har ikke hjørner som kan møbleres i det hele tatt. All møblering på Nattland må derfor være sentralt i rommet, og det er ingen hjørner tilgjengelig til aktiviteter.

Ådnamarka skule har trinnarealer i vinkel, som er i tråd med Peter Lippmanns synspunkter om utforming av klasserom. L-formen skaper ekstra hjørner i rommet, er også i tråd med Heppells tanker om minimum fem hjørner. Peter Barrett påpeker at åpenhet ikke nødvendigvis er fleksibelt, og at den arkitektoniske utformingen av rommet har betydning for funksjonell egnethet. Det er potensiale for å ivareta disse perspektivene i større grad i Bergen kommune sine grunnlagsdokumenter for planlegging av fysisk læringsmiljø.

Bergen kommune legger stor vekt på å avsette store arealer til rom dedikert til formidling, og vi mener at det er grunn til å stille spørsmål ved denne ressursbruken. Formidling er å betrakte som en type metodikk, og det er ikke sagt hvorvidt det er lærere eller elever som formidler. Formidling gjør imidlertid at størsteparten av elevgruppen passiviseres, og kan dermed synes som en inkonsekvens med så stor andel av arealene til slikt formål, når Bergen kommunes intensjoner peker i retning av elevaktive læringsmåter.

Inneklimafaktorer er ikke målt ved noen av skolene. Inneklima er i liten grad blitt et tema ved observasjoner og intervjuer, og vi regner med at det er fordi man ved skolene i stor grad er fornøyd med luft, lys og lyd ved skolene. Enkelte steder har akustiske utfordringer blitt nevnt. Dette gjelder spesielt eldre skoler som er rehabilitert, og da er det gjerne enkelte rom som har særskilte utfordringer. Vi vurderer ikke at dette er et stort problem. En enkelt inneklimafaktor har vi likevel valgt å fremheve i rapporten, og det er dagslysinnslipp i rom for varig opphold. Dagslyskrav er et forskriftskrav, og alle rom for læring skal tilfredsstillende dagslyskrav med mindre planlagt aktivitet og funksjon i rommet krever noe annet. Vi kan ikke se at formidlingsrom og grupperom kan unntas krav til dagslys, og vil understreke at disse rommene benyttes store deler av skoledagen og -uken av elever og ansatte. Enkelte skoler har formidlingsrom uten dagslys, og disse er dermed ikke egnet til varig opphold. Fordi det er et stort og godt areal i formidlingsrommet, er slike rom også tatt i bruk til klasserom for lengre læringsøkter, noe de ikke er godkjent for.

Heller ikke alle grupperom tilfredsstiller dagslyskrav. Vurderingen bak dette er sannsynligvis at disse rommene benyttes kun i korte perioder. Men når grupperommene tas i bruk som permanente rom for grupper av elever med særskilte behov, er det kritisk at det ikke er dagslys der.

Ulsmåg skole har todelt trinnarealer. Todelingen skaper en avstand mellom gruppene, som dermed forstyrrer hverandre og skaper frustrasjon. Todelingen av trinnarealene gjør også at man mister fordelene ved å ha store arealer tilgjengelig, men muligheter for flerbruk av sambruk av felles trinnarealer. Det fremstår uklart hva som er bakgrunnen for beslutningen om todeling, som er et fravik fra standardbeskrivelsene.

Ved revisjon av standarddokumentene for Bergensskolen, vil vi anbefale at man

- Vurderer mengden areal dedikert til formidling i trinnarealene
- Vurderer mengden auditorier i skolene
- Vurderer mer spesifikke krav til utforming av trinnarealene, som for eksempel krav til funksjon for hjørner i hjemmeområdene, for å sikre funksjonalitet.

10.5 Avvik fra spesifikasjoner og arealstandard

Det er ikke alle skolene som er bygget i tråd med Bergen kommunes Arealstandarder og kravspesifikasjoner for skoleanlegg. Hva er årsakene til dette?

En arealstandard bør være normgivende enten det gjelder et nybygg eller en totalrehabilitering med ombygging av eksisterende bygninger. For enklere rehabiliteringer og ombygginger med flere bygningsmessige føringer, kan en arealstandard være retningsgivende. Arealnormen bør verken være for stor eller for liten. Den bør være tilstrekkelig stor nok for å møte virksomhetens behov. For store arealer gir unødige økte byggekostnader og driftskostnader.

Arealnormene og spesifikasjonene gir rom for å gjøre valg for arealfordeling innenfor og på tvers av funksjoner. Kantine, bibliotek og mat og helse på Ny-Krohnborg er tett sammenvevet i sambruks- og flerbruksarealer, og det er ikke mulig ut fra arkitektoniske løsninger, å lese seg til hvilke arealer som er knyttet til hvilke funksjoner. Trinnarealer er også fordelt på ulik måte i skolene fordi arealnormen, prisverdig nok, gir rom for innovasjon i byggeprosjektene.

En kravspesifikasjon for skoler bør være tydelig og lett å forstå. Den bør utformes presist nok til at skoleeier får det som er definert som behov, samtidig som den bør gi rom for innovative løsninger fra arkitektens side. Begrepsbruken i Arealstandard og kravspesifikasjon for skoler fremstår ikke som entydig for mottaker. Dette erfarer vi gjennom vår evaluering i møte med skolene, utfra hvordan arkitekten har løst de ulike prosjektene og hvordan rom og arealer er tatt i bruk.

I hvert enkelt skoleprosjekt er det gjort tilpasninger med utgangspunkt i kravdokumentene. Slike lokale tilpasninger er både ønskelig og nødvendig. På en annen side kan det synes som om enkelte tilpasninger, som isolert sett kan virke gode, går på tvers av hovedintensjoner og helhetstanke. Eksempler på dette er enkelte løsninger i hjemmeområdene.

Bergen kommune har definert hjemmeområdene til å omfatte både storrom, formidlingsrom og grupperom. Disse arealene utgjør samlet sett en raus arealtildeling per elev. I praksis viser det seg imidlertid at arealene ikke er nok, også utformingen, plassering i hjemmeområdet, tilkomst og nærhet, har betydning for opplevd funksjonalitet og brukskvalitet.

Rom og funksjoner i fleksible læringsarealer er ikke klart definerbare på samme måte som i tradisjonelle klasserom med fire vegger og et gitt arealmål. I åpne og fleksible løsninger går arealer og funksjoner over i hverandre, og bruk/sambruk varierer. Dette kan også føre til at skolene heller ikke har en klar oppfatning av intensjonene for organisering av læringsarbeidet i hjemmeområdene.

Ut fra tilgjengelig informasjon, kan det se ut til at enkelte av skolene, for sentrale funksjoner (f.eks. storrommet, der elevene har sine faste plasser) i hjemmeområder eller spesialutstyrte læringsarealer, har mindre areal per elev enn arealstandard skulle tilsi. Det synes imidlertid som at totalt for hjemmeområdene, og totalarealet for skolene, er tilstrekkelig.

Gjennom etablering av fellesarealer og støttearealer (formidlingsrom, auditorium mm.) utenfor trinnarealene for å oppnå fleksibilitet, har vi sett at det kan gi motsatt effekt ved at størrelsen på hjemmeområdene blir redusert. Når skoler får store trinn, har de behov for større hjemmeområder, fremfor tilleggsarealer utenfor hjemmeområdene.

Bergen kommunes standard for areal- og funksjonsprogram har status som kravdokument ved nybygging. Ved rehabilitering regnes dokumentet som en veiledende norm som skal følges så langt det lar seg gjøre innenfor avsatt budsjett og fysiske begrensninger ved rehabiliteringen. For flere skoler kan det virke som om den gamle, historiske bygningen legger begrensninger for utforming av bygningen og størrelse på rommene.

Både Ådnamarka, Nattland, Hellen og Ny-Krohnborg bærer preg av å ha løsninger hvor det er inngått kompromisser med kommunens krav. Å bygge en ny og moderne skole i en bygning som har vært bygget i en annen tid og/ eller til andre formål, og på en trang tomt, har gitt Ny-Krohnborg arkitektoniske løsninger som er utfordrende å bruke. Nattland oppvekststun regnes som nybygg, men bygningskroppen har fått en utforming som bærer preg av press på plassering på tomten i tillegg til påkobling på en gammel bygningskropp.

På Nattland valgte Bergen kommune å beholde en gammel bygningskropp, som inngikk i byggeprosjektet som en totalrehabilitering. Trolig har dette lagt sterke føringer for den nye bygningens utforming, med en langstrakt og smal bygningskropp. Arealer for mat og helse, musikk og bibliotek vender mot et stort amfi for kulturopplevelser, og er slik i tråd med kommunens føringer. Til tross for dette, oppleves ikke arealene som et sentralt hjerte i bygningen. Biblioteket vender baksiden til amfiet og det er lite som inviterer til at dette skal være et samlende fellesareal.

Hellen skoles avvik fra intensjonene i standardbeskrivelsene synliggjøres først og fremst i den gamle delen. Ved gjennomgang av arealene i alle skolene ser vi at det er mange skoler som har arealer som fraviker intensjonene. Mindre fravik på +/- 5 % tenker vi er akseptabelt for tilpasning til en gammel bygningskropp, men fravik utover dette tenker vi at det går ut over funksjonaliteten i arealene. Ut fra tilgjengelig tegningsunderlag kan det ved sammenligning av tegninger mot standardbeskrivelsene, se ut til at i hjemmeområdet er alt areal inkludert i læringsareal, og at ikke noe areal er trukket ut som trafikkareal. For Hellen kan det se ut til at skolen rammes ekstra hardt, ved at trinnarealet der er knapt på grunn av føringer i den gamle bygningskroppen.

I standardbeskrivelsen side 6 står det at trafikk- og kommunikasjonsarealer ikke inngår i nettoarealer. Bergen kommune presiserer imidlertid at når kommunen bestiller skoler, er bestillingene basert på funksjonsareal, som ikke er det samme som nettoareal (NTA). I Bergen kommunes funksjons- og arealprogram inngår ikke veggtykkelser, tekniske rom og ganger. I noen byggeprosjekt blir gangene så store at de kan utnyttes til læringsformål, men det er ikke med i det bestilte areal. Vi forstår det dermed slik at Bergen kommune i sine dokumenter benytter nettoarealbegrepet på en annen måte enn definert i teknisk forskrift, ved at man trekker fra trafikkareal. Vi forstår også at dette defineres som funksjonsareal, til tross for at det i dokumentasjonen altså omtales som nettoareal. Dette er forvirrende og kan bidra til misforståelse.

Trafikk- og kommunikasjonsarealer er gjerne forbundet med sikkerhet og rømningsveier, og legger dermed begrensninger for møblering. I tegningsgrunnlaget kan det synes som at trafikkarealet enkelte steder inngår i funksjonsarealene. I enkelte tilfeller, som biblioteket ved Ulsmåg skole, kan det tenkes at intensjonene for bruk var en annen enn det som praktiseres. Slik rommet benyttes i dag, er det et bredt trafikkareal gjennom biblioteket, som fremstår som en hovedtrafikkåre i skolebygningen, og som skaper dårlig funksjon og store forstyrrelser for bruk av rommet. Fordi skolebygningen har mange ytterdører, er det fullt mulig for elever og ansatte å unngå å bruke biblioteket til gjennomgang dersom man går ut en ytterdør og inn en annen – altså benytter utearealet til korridor. Dette er imidlertid upraktisk, blant annet på grunn av bruk av innesko. Intensjonene i arkitekturen for bruk av bygningen, er altså så skjulte og lite åpenbare, at brukerne ikke ser dem.

Netto funksjonsarealer er formatet for angivelse av sentrale krav i standarddokumentene, for å sikre kvalitet i læringsmiljøene. Norconsult anbefaler at Bergen kommune for fremtiden, som del av «as built»- dokumentasjonen, arkiverer en oversiktstabell over nettoarealer eller funksjonsarealer for skolebygningene for å muliggjøre innsyn i planleggingen for ettertiden.

10.6 Skole for det 21. århundre - avsluttende kommentar til oppdraget

Bergen kommune stiller høye krav til seg selv og sine skoleanlegg. Høye og svært detaljerte mål kan være vanskelige å innfri. Bergen kommunes kravdokumenter beskriver en skolevirksomhet og skoleanlegg som bryter med en flere hundre år lang tradisjon med klasseromskoler og lærersentrert undervisning. Vårt inntrykk er at kravdokumentene er godt synlige i arkitekturen og designet for Bergen kommunes nye skoleanlegg. Kvalitetsutviklingsplanen *Sammen for kvalitet – læring* gjelder ikke bare for skoler med ny og fleksibel planløsning, men for alle Bergensskolene. Bergen kommune har prioritert en studie av det skoleslaget som skal brukes i tiden fremover. Det ville kunne være interessant med en oppfølgingsstudie med de samme spørsmål og problemstillinger, men hvor utvalget var fra gruppen av skoler med tradisjonelle klasserom, for å finne ut hvordan kvalitet i opplæring implementeres i skoler med tradisjonelle klasseromsløsninger.

Et design kan brukes på flere forskjellige måter. Et design kan ikke styre eller forutsi aktiviteter i eller bruk av arealene, men tilbyr en dynamisk relasjon med brukergruppene, som resulterer i mange forskjellige typer praksis. Der designprosessen avsluttes, starter altså en brukerprosess. Læringsarealene er ikke statiske, men er i stadig endring. Denne dynamikken som skapes i relasjonen mellom arealene og brukerne, kan bidra til at arealene tilpasses til ulike aktiviteter og til endringer i takt med pedagogisk utvikling i skolen. I denne rapporten har vi derfor ikke pekt på at arealer er feil utformet eller at bruken av arealene er feil. Vi har holdt fokuset på relasjonen mellom arealer og brukere, og ser at mismatch mellom design og bruk, kan peke tilbake på blant annet manglende kompetanse om aktivisering av arealene samt manglende eierskap til arealene blant lederne og lærerne.

11 Referanser

Barrett, P., Davies, F., Zhang, Y., & Barrett, L. (2015). The impact of classroom design on pupils' learning of a holistic, multi-level analysis. *Building and Environment*, 118-133.

Buvik, K., Høyland, K., Cold, B. og Ulleberg, H.P. 2014. Internevaluering av skoleanlegg. Fokus på funksjonelle og estetiske sider. Sintef akademisk forlag

Bøjer, B.H. 2019. Unlocking Learning Spaces. Ph.D.-avhandling. KADK (Det Kongelige Danske Kunstakademis Skoler for Arkitektur, Design og Konservering

Cleveland, B. 2016. Emerging Methods for the Evaluation of Physical Environments. I: Imms, W., Cleveland, B., and Fisher, K.: Evaluation Learning Environments.

Gibson, J. 1966. The Ecological Approach to Visual Perception. Routledge

Hansen, G., Blakstad, S. og Knudsen, W. 2009. USEtool - Evaluering av brukskvalitet. Metodehåndbok. Sintef/NTNU

Hargreaves, A. 1996. Lærerarbeid og skolekultur. Læreryrkets forandring i en postmoderne tid. Oslo: Gyldendal.

Judd, C.M., Smith, E.R., Kidder, L.H. Research Methods in Social relations (6th ed.) 1991

Lefebvre, H. 1992. The Production of Space. Wiley

Lippman, P. 2010. Evidence-Based Design of Elementary and Secondary Schools: A Responsive Approach. Wiley

Martin, S.H. 2002. The Classroom Environment and its Effects on the Practice of Teachers. *Journal of Environmental Psychology* 22, 139-156

www.heppell.net

12 Vedlegg

Til: 6 skoler i Bergen
Fra: Siv Marit Stavem
Sted, dato Sandvika, 2019-09-13
Kopi til: BBSI

Erfaringsinnhenting og evaluering av seks skoler i Bergen

Erfaringsinnhenting skolebygg i Bergen

Bergen kommune har bestilt en undersøkelse for å finne ut om bruken av arealene i skolebygningene er i samsvar med intensjonene i de styrende dokumentene. Bygningens brukskvalitet er aldri bare avhengig av arkitektur og teknologi. Brukskvaliteten forstås gjerne som relasjonen mellom bygningen og brukerne. Brukerne har historie, erfaringer og forestillinger i forhold til bygningen og aktivitetene som foregår der. Fungerer bygningen slik det var tenkt? Er det utfordringer knyttet til funksjon eller bruk av rom? Hvor effektivt er bygningen utnyttet? Hvor fornøyde er brukerne? Vi ser at ulike brukergrupper kan ha ulike perspektiver. For eksempel kan en lærer være fornøyd med myke sittegrupper for lesing, mens renholderne ser sittegruppene som et problem for deres arbeid. Alle brukerperspektivene gir verdifull informasjon om bygningens brukskvalitet. Å hente erfaringer fra skolebygningene og bruken av dem, kan gi viktige innspill for å forbedre og utvikle løsningene. Erfaringene fra evalueringen vil kunne hjelpe i arbeidet med planlegging av andre skoleprosjekter i Bergen kommune.

Du er invitert til å beskrive dine erfaringer med anlegget i din aktuelle gruppe som du ser i tabellen nedenfor. Hver gruppe, med 5-7 personer, vil bli spurt om å snakke om hvordan dere bruker bygningene og hvordan bygningenes og uteområdets kvaliteter påvirker dere og deres arbeid. Alle informanter deltar anonymt, og det er først og fremst gruppene det refereres til i rapporten. Norconsult vil imidlertid ta bilder som del av dokumentasjonen, og vil anonymisere og/eller innhente nødvendig tillatelse for bruk av bildene.

Konkrete tidspunkter for hver enkelt skole er ikke gjort enda, men vi har avtalt følgende uker med skolene:

Ny Krohnborg	Uke 39
Nattland	Uke 40
Ådnamarka	Uke 42

Hellen	Uke 44
Ulsmåg	Uke 45
Landås	Uke 46

I utgangspunktet er en uke lagt opp som i tabellen nedenfor, men vil bli justert og konkretisert i samarbeid med skolene. Det er en tabell som gjelder 1-7-skolene, og en tabell som gjelder 1-10-skolene. Hver enkelt gruppe vil følges rundt i bygningen og intervjueren stiller åpne spørsmål som: Hvem bruker dette rommet? Hva brukes det til? Hvilke aktiviteter har man her? Kan du nevne hva du liker, og hva du ikke liker ved dette rommet? Når fungerer rommet og når fungerer det ikke?

Resultater fra kartleggingen og befaringene oppsummeres og diskuteres i en workshop med alle brukergruppene samlet på fredagen, slik at brukskvaliteten vurderes opp mot målsettingene for skolebygningen. Det søkes å avdekke hvorfor fysiske løsninger oppleves som henholdsvis gode eller mindre gode i forhold til de valgte målsettingene. Hvorfor fungerer rommet eller hvorfor fungerer det ikke? Hvorfor-spørsmålene er viktige for å forstå hva som er kunnskap med overføringsverdi til andre bygninger, og hva som er kunnskap knyttet til samspillet mellom bruker og bygning i hvert enkelt tilfelle.

Tabell 1 Oppsett 1-7-skoler Ådnamarka, Hellen, Ulsmåg og Landås

Dag/ klokkeslett	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
08.00- 10.00	Gåturintervju 1 gruppe lærere 2. trinn	Gåturintervju 2 grupper elever 6. trinn	Observasjon	Observasjon	
10.15- 12.15	Gåturintervju 2 grupper elever 2. trinn	Gåturintervju 1 gruppe lærere 6. trinn og 1 gruppe SFO- ansatte	Observasjon	Observasjon	Workshop alle brukergrupper sammen
12.30- 14.30	Gåturintervju 1 gruppe drift, renhold, adm og 1 gruppe med helse, sosial, rådgivere.		Observasjon	Observasjon	
15.00- 17.00	Gåturintervju 1 gruppe foreldre/FAU+lokale kultur- og idrettsorg.	Gåturintervju 1 gruppe arkitekt, EBU, EBE, BBSI m.fl.		Gåturintervju 1 gruppe skoleledelsen (rektor, inspektører, avdelingsledere, fagledere etc)	

Tabell 2 Oppsett 1-10-skoler Ny-Krohnborg og Nattland

Dag/ klokkeslett	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
08.00- 10.00	Gåturintervju 1 gruppe lærere 2. trinn	Gåturintervju 2 grupper elever 6. trinn	Observasjon	Observasjon	
10.15- 12.15	Gåturintervju 2 grupper elever 2. trinn	Gåturintervju 1 gruppe lærere 6. trinn og 1 gruppe SFO- ansatte	Observasjon	Observasjon	Workshop alle brukergrupper sammen
12.30- 14.30	Gåturintervju 1 gruppe drift, renhold, adm og 1 gruppe helse, sosial, rådgivere.	Gåturintervju 2 grupper elever 10. trinn	Observasjon	Observasjon	
15.00- 17.00	Gåturintervju 1 gruppe foreldre/FAU+lokale kultur- og idrettsorg.	Gåturintervju arkitekt, EBU, EBE, BBSI	Gåturintervju 1 gruppe lærere 10. trinn	Gåturintervju 1 gruppe skoleledelsen (rektor, inspektører, avdelingsledere, fagledere etc)	

I tillegg til intervjuer og workshop, vil Norconsult også «flytte inn» i et par av trinnområdene for hver skole i 2 dager, for å observere og lære mer om hvordan arealene brukes.

Funn og resultater fra evalueringen oppsummeres i en rapport.

Norconsult gjennomfører alle brukerintervjuene. Hvis du har spørsmål eller kommentarer til dette, send gjerne e-post til siv.stavem@norconsult.com eller kontakt Siv Stavem på telefon +47 45401288.